

H DAYET KARAKU 'UN ROMAN VE H KÂYELER NDE

YER ALAN E TSEL LET LER

Kadir KAPLAN

Yüksek Lisans Tezi

Danı man: Yrd. Doç. Dr. Mahmut BABACAN

Ekim, 2013

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAYALİYET KARAĞÜZ'ÜN ROMAN VE
HAYALİYETLERİNDE YER ALAN ESTETİKSEL DEĞERLER

Hazırlayan
Kadir KAPLAN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Mahmut BABACAN

AFYONKARAHİSAR 2013

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Hidayet Karaku ’un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Etnik İletiler” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmı olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2013

Kadir KAPLAN

mza

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Mahmut BABACAN

Jüri Üyeleri : Doç.Dr. Celal DEMİR

: Doç.Dr. M.Hilmi UÇAN

İmza

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Kadir KAPLAN'ın "**Hidayet Karakuş'un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan Eğitsel İletiler**" başlıklı tezini değerlendirmek üzere 04.10.2013 günü saat 14:00'da Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir

Prof. Dr. Selçuk AKÇAY
MÜDÜR

ÖZET

HİDAYET KARAKU'UN ROMAN VE HİKÂYELERİNDE YER ALAN EĞİTSEL İLETİMLER

Kadir KAPLAN

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİM ANABİLİM DALI**

Ekim 2013

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mahmut BABACAN

İslam dininin son peygamberi çocuklar için “Çocuklar, yeryüzünde gezen ciğerlerimizdir.”(Arif, 1980: 291) buyurmuştur. Nasıl ki solunum olmadan hayat duruyor ise yeryüzündeki ciğerlerimiz olan çocuklarımızın bilişsel, duyuşsal, zihinsel gelişiminde yaşıyacak olumsuzluklar ya da kazanmaları gereken temel değerleri kazanamamaları geleceğimizi yok etme, varlığımızı bitirme noktasına getirecektir. Bu da toplumu idari ya da psikolojik açıdan başka toplumların yönetimine bırakacaktır. Çocuğa göstereceğimiz özen, vereceğimiz önem; geleceğimizin sigortası çocukların sağlıklı birer birey olmasına katkı sağlayacaktır. Bu noktada bataba ebeveynlere olmak üzere; akademisyenlere, öğretmenlere, çocuk edebiyatı alanında eser veren, sözü olan herkese büyük görev düşmektedir.

Bu çalışmada Hidayet Karaku'un çocuklar için yazdığı hikâye ve romanlar incelenmiştir. Çocuk edebiyatı alanındaki bu eserlerde bulunan ahlaki, manevi ve karakter geliştirici iletilerin tespit edilmesi bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hidayet Karaku, çocuk edebiyatı, eğitimsel iletiler

ABSTRACT

THE EDUCATIONAL MESSAGES IN THE NOVELS AND STORIES OF H DAYET KARAKU

Kadir KAPLAN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE TEACHING

October 2013

Advisor: Asst. Prof. Dr. Mahmut BABACAN

The last prophet of the religion of Islam stated that children are the walking lungs of us on earth (Arif, 1980: 291). As in the same way when there is no respiration there is no life, negatives in the cognitive, affective and mental development of children or failure in gaining necessary basic values will bring the situation at the point of destroying our future and presence. And this causes our society to be leaded administratively and psychologically by other societies. The care we will take for children and the importance we will feel fort hem will contribute to children's being healthy individuals who are basic stones of our future. At this point here falls important responsibilities to academicians, teachers, authors producing works in the field of child literature and especially to parents.

In this work the stories and novels written by Hidayet Karaku for children were examined. Detecting the moral, spiritual and behaviour developing messages in these works in the field of child literature form the basis of this work.

Key Words: Hidayet Karaku , child literature, educational messages

ÖN SÖZ

Ana rahminden itibaren düzenli bir faaliyet gösteren gelişim, insanın ruh ve beden dünyasında sistematik gelişimi ifade etmektedir. Bu sistematik gelişimle birlikte birey kendinden istenilenleri yapabilecek duruma gelecektir.

Gelişimin her aşamasında kritik etkiler vardır. Bu kritik etkilerde giderilmesi gereken bazı ihtiyaçlar vardır. İhtiyaçların karşılanması çocuğun zihinsel açıdan, duyu salı açısından sağlıklı olması açısından son derece önemlidir. Geleceğimizin teminatı olan çocukların her açıdan sağlıklı bir birey olmasında, hayata hazırlanmalarında toplumun tüm fertlerine düşen görevler vardır.

Verileni olduğu gibi kabul eden, sorgulamayan bir dönemde olan çocuğun dört temel dil becerisinin -dinleme, konuşma, okuma, yazma- gelişiminde, kiilik ve ahlaki, gelişiminde; sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmesinde doğrudan eserlerle buluşması ya da buluşturulması son derece önemlidir. İşte tam bu noktada çocuklar için verilen eserlerde aktarılan etkisel iletiler ve bu etkisel iletileri aktarma biçimi büyük önem arz etmektedir. Çocuğun gelişim dönemine uygun ve gelişimine katkı sağlayacak eserle buluşmasına rehberlik etme yetkinlerin ortak sorumluluğundadır.

Hikâye ve roman da somut ilişkiler döneminden soyut ilişkiler dönemine geçen çocuklar için büyük öneme sahip iki türdür. Okula başlayan, yaşadığı çevre ile tanışan çocuk sosyalleşmesi için günlük yaşamın zorlukları ile karşılaşır. Çocuğa zorluklar karşısında ne yapması gerektiği, nasıl davranmasının uygun olacağını konusunda roman ve öykü çocuğa yardımcı olur. Her yönden sağlıklı nesiller yetiştirmede öykü ve romanda bulunan etkisel iletiler bize bu konuda fayda sağlayacaktır.

Hidayet Karaku, hikâye ve romanlarıyla çocuk edebiyatı alanına katkıda bulunmuş yazarlarımızdandır. Bu çalışmada Hidayet Karaku'nun kaleme aldığı on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâyede ve on üç romanda yer alan etkisel iletilerin hangi yönleriyle ele alındığını, Karaku'nun çocuk, çocuk edebiyatı- ve eğitimli kişi ve etkisel iletişim kavramları üzerine düşüncelerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Ayrıca Hidayet Karaku'nun eserlerinden hareketle çocukların yazarımızdan edinecekleri etkisel iletiler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu çalı manın planlanmasında ve yürütülmesinde bana rehberlik eden danı manım Sayın Yrd. Doç. Dr. Mahmut BABACAN'a, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe E itimi Anabilim Dalı'nda gördü üm lisansüstü e itim derslerinde bu çalı manın alt yapısını sa layan hocalarım Sayın Doç. Dr. Celal DEM R, Sayın Doç. Dr. Hilmi UÇAN ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Bayram ÇET NKAYA'ya te ekkür ederim.

Tezimin her a amasında bana yardımcı olan e ime, kızıma; dualarını eksik etmeyen anneme, babama, karde ime, meslekta larıma te ekkür ederim.

Kadir KAPLAN

Ç NDEK LER

YEM N METN	i
TEZ JÜR S KARARI VE ENST TÜ MÜDÜRLÜ Ü ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
Ç NDEK LER.....	vii
KISALTMALAR D Z N	xii
G R	1

B R NC BÖLÜM

H DAYET KARAKU

1. H DAYET KARAKU 'UN HAYATL.....	9
2. H DAYET KARAKU 'UN EDEBÎ K L	12
3. H DAYET KARAKU 'UN SANATI.....	16
4. H DAYET KARAKU 'UN TÜRK ÇOCUK EDEB YATINDAK YER	20
5. H DAYET KARAKU 'UN H KÂYE VE ROMANLARININ ÖZET	22
5. 1. AKILLI TAV ANLAR.....	22
5. 2. ALYANAKLI MAV BALON.....	23
5. 3. ANNEM N MEKTUPLARI.....	24
5. 4. BAHÇEDEN KOVULAN Ç ÇEK.....	26
5. 5. BA PARMA IN ARKISI.....	28
5. 6. B LG SAYAR AMCA.....	29
5. 7. B LG SAYARA G REN TIRTIL.....	30
5. 8. B LG SAYARLI APKA.....	30
5. 9. B R KED N N ANILARI.....	31

5. 10. CAN DEDE'N N ÇOCUKLARI.....	31
5. 11. CAN DEDE'N N E E	32
5. 12. CAN DEDE'N N OYUNCAKLARI.....	33
5. 13. DEDEM ÇOCUK OLDU.....	34
5. 14. DÖNME DOLAP DÖNER KEBAP.....	35
5. 15. TE O ÇOCUK.....	35
5. 16. KARDAN ADAM KAÇTI.....	43
5. 17. KUYUDAK ASKER.....	44
5. 18. KÜÇÜK YE L TIRTIL-TIRTILIN YOLCULU U.....	45
5. 19. OYUNCAKLARIN PARK GEZ S	51
5. 20. SAH B N GEZD REN KED	52
5. 21. SAYISAL ÇOCUK.....	54
5. 22. SEVG KU LARI.....	54
5. 23. SSKA BALIKÇI.....	55
5. 24. YARALI TAV ANIN DOKTORU.....	56
5. 25. YENGEÇTEN KORKAN KÖPEK.....	58
5. 26. YURDUNU Y T REN A AÇ.....	59

K NC BÖLÜM

ÇOCUK EDEB YATI TÜRLER ROMAN VE H KÂYE

1. ÇOCUK EDEB YATI KAVRAMI.....	62
2. ÇOCUK VE EDEB YAT E T M	66
3. ÇOCUK EDEB YATI TÜRLER	69
3. 1. FABL.....	74
3. 2. DESTAN.....	75
3. 3. EFSANE.....	75

3. 4. R.....	76
3. 5. B YOGRAF	77
3. 6. GEZ YAZISI.....	77
3. 7. ANI (HATIRA).....	77
3. 8. DRAMAT ZASYON.....	78
3. 9. B LMECE, TEKERLEME.....	78
3. 10. ÇOCUK GAZETES , ÇOCUK DERG LER	79
4. H KÂYE - ROMAN VE ÖZELL KLER	79
4. 1. H KÂYE – ROMAN.....	79
4. 2. H KÂYE - ROMANIN KAYNAKLARI.....	81
4. 3. H KÂYE - ROMAN TÜRLER	86
4. 3. 1. Çocu un Yakın Çevresiyle İgili Hikâye ve Romanlar.....	87
4. 3. 2. Hayvan Hikâyeleri ve Romanları.....	88
4. 3. 3. Mizahi Hikâyeler ve Romanlar.....	89
4. 3. 4. Serüven(Macera) Hikâyeleri ve Romanları.....	89
4. 3. 5. Duygusal Hikâyeler ve Romanlar.....	90
4. 3. 6. Tarihî Hikâyeler ve Romanlar.....	90
4. 3. 7. Gezi Hikâyeleri ve Romanları.....	91
4. 4. H KÂYE - ROMANDA OLAY.....	91
4. 5. H KÂYE - ROMAN K LER	93
4. 6. H KÂYE - ROMANDA YER VE ZAMAN.....	94
4. 7. H KÂYE - ROMAN ÜSLUBU VE ANLATIM.....	96
4. 8. ÇOCUK H KÂYE - ROMANLARININ TA IMASI GEREKEN ÖZELL KLER.....	98
5. ÇOCUK EDEB YATI H KÂYE - ROMAN L K S	99

6. H KÂYE - ROMANIN E T C YÖNÜ.....	101
--	------------

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

E TSEL LET

1. LET ,E TSEL LET NED R?.....	106
1. 1. LET LER N SINIFLANDIRILMASI.....	110
1. 1. 1. Sunulu Biçimlerine Göre E itsel letiler.....	111
1. 1. 2. Amaçlarına Göre E itsel letiler.....	112

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. H DAYET KARAKU 'UN H KÂYE ve ROMANLARINDAK E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGU VE YORUMLAR.....	119
---	------------

1.1. K SEL GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	119
1.2. TOPLUMSAL GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	228
1.3. AHLAK GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	240
1.4. D NÎ GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	242
1.5. EKONOM K GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	252
1.6. ULUSAL DÜ ÜNCEN N GEL M N DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	252
1.7. EVRENSEL DÜ ÜNCEN N GEL M N DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	255
1.8. ÖTEK E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR.....	258

2.H DAYET KARAKU 'UN H KÂYE ve ROMANLARINDAK E TSEL	
LET LER N DE ERLEND R LMES	275
2.1. K SEL GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LER N	
DE ERLEND R LMES	277
2.2. TOPLUMSAL GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LER N	
DE ERLEND R LMES	278
2.3. AHLAK GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LER N	
DE ERLEND R LMES.....	278
2.4. D NÎ GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LER N	
DE ERLEND R LMES	279
2.5. EKONOM K GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LER N	
DE ERLEND R LMES	280
2.6. ULUSAL DÜ ÜNCEN N GEL M N DESTEKLEYEN E TSEL	
LET LER N DE ERLEND R LMES	280
2.7. EVRENSEL DÜ ÜNCEN N GEL M N DESTEKLEYEN E TSEL	
LET LER N DE ERLEND R LMES	281
2.8. ÖTEK E TSEL LET LER N DE ERLEND R LMES	281
SONUÇ VE ÖNER LER.....	283
KAYNAKÇA.....	294
EKLER.....	304

KISALTMALAR D Z N

AGDE	: Ahlaki Geli imi Destekleyen E itsel leti
AM	: Annemin Mektupları
AMB	: Alyanaklı Mavi Balon
AT	: Akıllı Tav anlar
BA	: Bilgisayar Amca
BGT	: Bilgisayara Giren Tırtıl
Bk.	: Bakınız
BKA	: Bir Kedinin Anıları
BKÇ	: Bahçeden Kovulan Çiçek
B ¹	: Bilgisayarlı apka
B ²	: Ba parma ın arkısı
CDCÇ	: Can Dede'nin Çocukları
CDE	: Can Dede'nin E e i
CDO	: Can Dede'nin Oyuncakları
DÇO	: Dedem Çocuk Oldu
DDDK	: Dönme Dolap Döner Kebap
DGDE	: Dini Geli imi Destekleyen E itsel leti
EA	: Eser Adı
EDGDE	: Evrensel Dü üncenin Geli imini Destekleyen E itsel leti
EGDE	: Ekonomik Geli imi Destekleyen E itsel leti
Hızl	: Hazırlayan
OÇ	: te O Çocuk
KA	: Kuyudaki Asker
KAK	: Kardan Adam Kaçtı

KGDE	: Kişisel Gelişimi Destekleyen Etkinlikleri
KYT	: Küçük Yemil Tırtıl
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OPG	: Oyuncakların Park Gezisi
ÖE	: Öteki Etkinlikleri
s	: Sayfa
SB	: Sırska Balıkçı
SÇ	: Sayısal Çocuk
SGK	: Sahibini Gezdiren Kedi
SK	: Sevgi Kuşları
T	: Toplam
TDK	: Türk Dil Kurumu
TGDE	: Toplumsal Gelişimi Destekleyen Etkinlikleri
UDGDE	: Ulusal Dönüşmenin Gelişimi Destekleyen Etkinlikleri
YKK	: Yengeçten Korkan Köpek
YTD	: Yaralı Tavşanın Doktoru
YYA	: Yurdunu Yitiren Aaç

G R

21. yüzyılın birinci çeyre inde bulundu umuz bu dönemde dünya, pek çok de i im ve geli im göstermektedir. Teknoloji ve ileti imdeki geli melerle ulusal kültürlerin, ekonomilerin ve sınırların yıkılıp siyasi kutupla maların ortadan kalktı ı görülmektedir. Bu geli meler; di er taraftan kendi çıkarlarını, de erlerini ait oldu u toplumun çıkarlarından üstün tutan bireylerin yeti mesine neden olmaktadır. Vatan sevgisi, dürüstlük, yardımla ma, hayvan sevgisi, payla ma, adalet, büyüklere saygı, geleneklere sahip çıkma gibi ki ili i; toplumun birlik ve beraberli ini ayakta tutan de erlerin yok olması devletin bekasının tehlikeye girmesi anlamına gelmektedir.

Ki ili i, toplumun birlik ve beraberli ini ayakta tutan de erlerin aktarımı e itim ile sa lanır. nsanda var olan özellikler çocukluktan itibaren ba layarak e itim sürecindeki materyaller ile ekillenir, olumlu nitelik kazanır. Formel e itim kurumlarında kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin, çocukların okumaya ilgi duyma, farklı ya antıları tanıma, ele tirel dü ünebilme, hayal gücünü geli tirme i levlerini tam anlamıyla gerçekle tirememesi çocuk edebiyatına dair eserlerin e itsel ileti aktarımı açısından incelenip tanıtılmasını zorunlu kılmaktadır.

Edebiyat ve çocuk edebiyatı da e itsel iletilerin aktarılmasında önemli bir etkinlik alanıdır. Ancak çocuk edebiyatını yalnızca e itim veren bir araç, ahlaki de er yargılarını içeren bir rehber olarak tanımlamak yetersizdir. Çocuk edebiyatının edebi de er ta ımına, estetik zevk ve dü ünce içerisinde kaleme alınmasına da ihtiyaç vardır (Yalçın ve Ayta 2003: 16 -17).

nsani de erlerin u radı ı yıpranmayı engellemede nitelikli, e itsel ileti bakımından de eri yüksek eserler veren yazarlar da görevlidir. Bu çalı mada çocuk- edebiyat, çocuk edebiyatı kavramları ile çocuk edebiyatında hikâye ve romanın yeri, bu türlerin sahip olması gereken özellikler, çocuklar için yazılmı kitaplarda e itsel ileti konularını açıklanarak Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletiler ortaya konacaktır.

1. ARA TIRMANIN AMACI VE ÖNEM :

Haim Jinnot, çocukları donmamı bir betona benzetip üzerine ne düerse izi kalacağını söyler (Ergin ve Köse, 2008: 200). Duygu ve düünceleri do ru- yanlı süzgecinden geçirmeden oldu u gibi kabul eden çocu un yeti mesinde gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Çocu a kitap okuma alı kanlı ı kazandırma, çocu u do ru eserle buluturma, çocuklara verilmek istenen e itsel iletiler ve bu e itsel iletilerin aktarılma yolları çocu un yeti mesinde üzerinde durulması gereken konulardandır.

Çocukların kitap okurken model aldı ı karakterler ve onların olaylar karısındaki tutumları ara tırılmalı, çocuklar için yazılan kitapların çocu u nasıl ekillendirdi i incelenmelidir.

Günümüzde çocuk edebiyatı alanında yazılmı pek çok eser ve bu alanda eser veren yazar bulunmaktadır. Bu yazarlardan biri de çocuklar ve gençler için yazdı ı eserlerle tanınan Hidayet Karaku 'tur. "Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında vermek istedi i e itsel iletiler nelerdir?" sorusundan yola çıkılarak eserleri incelenmiştir. Bu tezle yazarın çocuk edebiyatına e itsel ileti anlamında katkısı e itsel iletiler sınıflandırılarak ortaya konmaya çalış ılmı tır. Bu ekillerde hem Hidayet Karaku hem de eserleri daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalış mada elde edilen sonuç ve önerilerin çocukların e itsel ileti aktarımına uygun eserlerle buluturulmasında öğretmenlere, velilere, editörlere ve ilgililere yol göstermesi, katkı sağ laması beklenmektedir. Bu çalış ma ile çocuklardaki kelime hazinesini geli tirmek, dört temel dil becerisini geli tirmek, çocu un ya ve zihinsel düzeyine uygun eserlerin seçimine dikkat çekilmek istenmiştir.

Çalış mamızın sonuçları, çocukların Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarından ne derecede faydalanabileceğini, bu eserlerin e itimdeki i levini ortaya koyacaktır.

İncelenen eserlerin karakter e itimi ve kişisel geli im açısından faydalı olacağını dü ünülmektedir. Ayrıca yazarın eserlerinin ilk defa inceleniyor olmasının daha sonra bu alanda çalış maların ilerletilmesine katkı sağ layacağını dü ünülmektedir.

2. PROBLEM DURUMU

Çocuk Edebiyatı, henüz ergenlik dönemine girmemi olan küçük ya taki erkek veya kızların duygu ve dü ünçe dünyalarına seslenen yazılı, sözlü eserlerin tümüdür.

Tanzimattan sonra geli meye ba layan Çocuk Edebiyatının varlı ı, çocuklar için ayrı bir edebiyatın gereklili i bugün dahi ülkemizde tartışıl ma konusudur. Çocuklar için yazılmamı olmasına ra men çocuklar tarafından keyifle okunan Robinson Crusoe gibi eserleri göz önüne alan bazı aydınlar, çocuklar için ayrı bir edebiyata gerek olmadı ı görüşünde birle mi lerdir:

“Çocuk edebiyatı, çocu un okuması için yazılmı derlenmi yayınlanmı bütün eserleri, yayınları içine almaktadır. Aslında çocuklar için müstakil bir edebiyat yaratmanın gerekli oldu unu sanmıyorum. Nitekim çocuklara yüksek bir de er ta ryan sanat eserini, onun anlayaca ı ekilde bildi i kelimeler içinde, hayalini canlandıracak benzetmelerle ve kısa cümlelerle anlattı mızda, onun büyük zevk aldı nı görüyoruz” (Enginün, 1985:186-187).

Çocuk psikolojisi ve pedagojiden hareketle birçok edebiyatçı ve e itimci, ayrı bir çocuk edebiyatı olabilece i hatta olması konusunda fikir birli ine varmı tır. “Çocuk edebiyatı, edebiyat altı bir tür de ildir. Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde en incelikli yazarlık biçimidir. Her ya tan okurun ilgisini çekeabilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür.” (irin, 2000: 30) diyerek çocuk edebiyatının ba lı ba ina bir edebiyat alanı olması gerekti i vurgulamı tır.

Çocuklara özgü bir edebiyatın gereklili ini en iyi açıklayan isimlerden biri de Arif Ay’dır. Arif Ay; ülkemizde çocuk yeti tirmeye gereken önemin verilmedi ini, çocuk yeti tirirken e itim sistemimizin -tıpkı hormonlu ürün yeti tiren çiftçi misali - çocuk edebiyatını yok saydı nı, bu yok sayı nın da nelere mâl oldu unu u ekilde dile getirir:

Ailesine, vatanına, milletine hayırlı evlatlar" yeti tirmeyi isteriz de, bunu ba ardı mız söylenemez pek. Neden mi? Hemen söyleyeyim. Türkiye çocuk yeti tirmekle, hıyar yeti tirmeyi bir gören nadir ülkelerden biridir dünyada da ondan. Ülkemizde çocu un yeti me süreçlerine baktı mızda kar mızda çıkan durumlar ve olgular bu görüşümü do rular niteliktedir. Kurnaz çiftçilerimizin hıyar yeti tirirken uyguladı ı, insan sa lı nı tehlikeye atan, do al olmayan yöntemleri biz de çocuklarımıza uyguluyoruz. Ne yapıyor çiftçiler? Vaktinden önce ve bol ürün alabilmek için veriyor gübreyi, veriyor hormonu, ilacı. Kazık gibi, kabak gibi büyüyor hıyarlar. Tatsız, rayhasız ve kof. Aileler de buna benzer bir tutum içinde

çocuklarına karşı. Çocuklar daha ilkokuldan itibaren çlgın bir yarı n girdabına itilmekte. (Ay, 2005: 456-483).

Çocuk edebiyatı, çocu un duyu sal, sosyal, psikomotor, bili sel, becerilerinin gelişmesinde ve de er aktarımında önemli bir role sahiptir. Çocuk edebiyatı eserleri aracılı ıyla çocukların duyu ve dü ünçe dünyaları ekillenir. Ancak kitap seçiminde yapılan hatalar, ilgi alanına hitap etmeyen eserleri okutma, do ru rehberlik etmeme yüzünden bu ekillenme gecikebilir.“ ...Tıpkı yeti kinlerde oldu u gibi çocuklar için de do ru kitabı seçebilme sorunu ortaya çıkar. Öyle ya, ne okuyacak çocuk? iir mi, masal mı, bilimkurgu mu, çizgi romanlar mı, dini hikâyeler mi, ahlaki ö ütler mi, bilimsel ke ifler mi, macera mı, anılar mı? Ne? Çocuklar için de çok fazla sayıda basılmı kitap var.” (Zengin, 2005: 24-28) Günümüz toplumunda kitaplar da yeri geldi inde silah gibi kullanılabilir. Kitaplar uygun seçilirse hedef kitleye yeni ufuklar açar; yanlı seçilirse büyük tehlike arz eder. Bu durumda çocuk edebiyatı ya da çocu a yönelik eser vermek, çocu u do ru kitapla bulu turmak, çocu un dünyasına seslenebilmek sorumluluk ister. Bu konuda di er önemli sorumluluk yazarlara dü mektedir. “ yi kitap, sonuçta neyi yıkmamız gerekti ini ve neyi yapmamız gerekti ini gösterir bize. Bir bıçakla elma soyabilir ya da cinayet i leyebilirsiniz.“ (Zengin, 2005: 24-28).

Çocuk edebiyatı eserleri aktarılmak istenen iletiler açısından önemlidir. Ali Püsküllüo lu, Türkçe Sözlük'te “ileti” maddesinde be farklı tanıma yer verir:

1. Söz ya da yazıyla gönderilen ve belli bir anlamı olan haber, e . Mesaj. 2. Bir devlet büyü ünün ya da sorumlunun ilgililere ya da kamuoyuna gönderdi i haber, e mesaj. 3. dil. Dilsel bildiri imde konu unun dinleyiciye yöneltti i göstergesel bütün, bildiri. E . Mesaj. 4.yaz. Bir yapıtın, bir yaratının dokusunda bulunan, sanatçının, yapıtın iletmek istedi i temel dü ünçe, bildiri. e mesaj. 5.ruhb. Bildiri imde, vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdi i ve onun da anlamını çözdü ü herhangi bir simge. e mesaj (2000:487).

leti kavramını geni letip bildiri im adı altında inceleyen Özcan Ba kan ise bildiri imi “Herhangi bir eyi, belli bir amaç ile ba ka bir yere aktarma eylemi.” Ba kan (2003: 124) ekinde tanımlar.

Edebi metinler salt dil malzemesi de ildir; aynı zamanda ki isel, e itsel, toplumsal, ahlaki, ulusal, evrensel birtakım e itsel iletilerin de aktarıcısıdır. “Günümüzde yazınbilim incelemeleri de yalnız geleneksel yazınsal türlerin sınırları içinde kalmaz, her yazınsal metni, hem yazın içi hem de yazın dı ı ileti im

dizgelerinin olu turdu u ortak dil tabanı üstünde irdelemeye yönelir.” (Göktürk, 2002: 29). Çocu a kazandırılmak istenen bu iletilerin aktarımında en önemli araç edebi metinlerdir. Edebiyat içinde önemli bir tür olan, çocukların masal dünyasından çıkıp gerçek dünyaya adım attıkları dönemde sıkça faydalandı ı hikâye ve romanlar çocuk edebiyatı içerisinde de önemli yere sahiptir. İleti aktarımı bakımından bu iki tür son derece önemlidir.

“*Hidayet Karaku ’un Roman ve Hikâyelerinde Yer Alan E itsel İletiler*” adlı çalı mamızda, belirtti imiz amaçların gerçeikle mesi için a a ıdaki soruların cevapları aranmı tır.

2.1. PROBLEM TÖMCES

Çocukların hayal dünyalarının zenginle mesini sa lamak, ki iliklerini geli tirmek; dinleme, okuma, konu ma, yazma ve anlama becerilerini geli tirmek; hayat boyu ö renmelerine katkı sa lamak; onları gelece e hazırlamak; onların sa lıklı ve nitelikli bir birey olarak yeti mesi toplumdaki herkesin görevidir. Bu noktada belki de en önemli görev çocuk edebiyatına ve çocuk edebiyatı yazarlarına dü mektedir.

çinde bulundu u dönem itibariyle çocuklar, kendilerine sunulan iletileri, aktarımları, kazanımları do ruluk-yanlı lık süzgecinden geçirmeden oldu u gibi kabullenip ya amında uygular. Bu sebeple çocuklar için yazılmı eserlerin ve çocuk edebiyatı alanında eser verenlerin sorumlulu u oldukça büyüktür.

Roman ve hikâye de masaldan hikâyeye geçi dönemindeki çocukların geli imleri için son derece önemli iki türdür. Hikâye ve romandaki olayı ya ayıp olaydaki kahramanla özde le en çocuk hikâye ve roman aracılı ıyla pek çok e itsel ileti kazanacaktır.

Hidayet Karaku ’un roman ve hikâyelerinin e itsel ileti aktarımında etkisi, katkısı var mıdır? Bu sorunun cevabını bulabilmek, Hidayet Karaku ’un roman ve hikâyelerindeki e itsel iletileri tespit etmek amacıyla muhtelif ya seviyelerine hitap eden on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye; on üç roman incelenmi tir. Hidayet Karaku ’un roman ve hikâyelerindeki e itsel iletilerin belirlenmesi bu ara tırmanın problemini olu turmaktadır.

2.2. ALT PROBLEMLER:

- a. Hidayet Karaku kimdir?
- b. Hidayet Karaku 'un çocuk edebiyatındaki yeri ve önemi nedir?
- c. E itsel ileti ifadesiyle ile ne anlatılmak istenmektedir?
- d. Roman ve hikâyenin e itsel ileti aktarımındaki etkisi nedir?
- e. Hidayet Karaku 'un incelenen eserlerindeki konu ve ana dü ünceler nedir?
- f. Hidayet Karaku 'un roman ve hikâyeleri çocuklarda hangi e itsel iletilerin kazanılmasını sa lamaktadır?

3. ARA TIRMANIN YÖNTEM

Ara tırmamızın ba lıca gereçlerini Hidayet Karaku 'un çocuk romanları ve hikâyeleri olu turmaktadır. Bu roman ve hikâyelerin yanı sıra çe itli edebiyat tarihî kitaplarından, çocuk edebiyatı antolojilerinden, konuya dair makalelerden ve çocuk edebiyatı üzerine yapılan tezlerden yararlanılmı tur.

Tez çalı masında önce tarama yöntemiyle çocuk edebiyatı alanındaki kaynaklar tespit edilerek gözden geçirilmi , romanlar ve hikâyeler belirlendikten sonra, eserler üzerinde bir etüt çalı ması yapılmı tur. Bu incelemeler do rultusunda elde edilen veriler gruplandırılmı , eserlerle ilgili olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya konulmu tur. Kısacası bu ara tırmada kullanılan yöntemler:

Nitel ara tırma tekniklerinden tarama modeli,

Veri toplarken fi leme yöntemi,

Elde edilen verilerin de erlendirilmesi yöntemidir.

Bu bölümde problem durumu ve alt problemler ba lı ı altında belirtilen problemlerin çözümüne yönelik yöntem açıklanmı tur. Ara tırmada takip edilen model, evren ve örnekleme, veri toplama aracı ve verilerin analizi ortaya konmu tur.

3.1. ARA TIRMANIN MODEL :

Bu çalı mada, literatür tarama modeli kullanılmı ; Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında yer alan e itsel iletileri saptamaya yönelik kaynak taraması yapılmı tur.

3.2. ARA TIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEM :

Ara tırma evrenini Hidayet Karaku 'un çocuklar ve gençler için yazmı oldu u on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye ve on üç roman olu turmaktadır.

Yazar sadece hikâye ve roman yazmakla kalmayıp aynı zamanda iir ve radyo oyunu türünde de eserler vermi tir. Ara tırmanın örneklemini ise ara tırma evreninde belirtti imiz Hidayet Karaku 'un çocuklar için yazmı oldu u on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye; on üç roman olu turmaktadır. Hidayet Karaku 'un çocuk edebiyatı alanı dı nda yazdı ı hikâye ve romanlar ile çocuklar için yazdı ı di er türlerdeki eserler kapsamın dı nda tutulmu tur.

3.3. VER LER N TOPLANMASI:

Ara tırmamızın verileri kaynak taraması yoluyla elde edilmi tir. Bazı kaynaklar için çe itli üniversite kütüphanelerden ve internet sitelerinden yararlanılmı tir. Hidayet Karaku 'un kitapları yayınevinden temin edilmeye çalı ılmı ; temin edilemeyenler de sahaflardan bulunmu tur.

Elde edilen veriler, çocuk e itimindeki ve formel ve informel e itim ortamlarındaki süreçlere uygun olarak de erlendirilmı tir. Hikâye ve romanlar; çocu un aile, sosyal, dini, evrensel, ulusal, ahlaki, ki isel ya antılarına ili kin e itsel iletileri tespit etmek amacıyla bir plan dâhilinde incelenmi ve sırasıyla kaynakları bulma, fi leyip tasnifleme ve de erlendirme i lemleri yapılmı tir.

Hikâye ve romanlardaki e itsel iletilerin tespitinde çocuk ve e itim konuları dikkate alınmı tir. Çözümlemenin, tespitlerin ardından belirlenen e itsel iletiler gruplar halinde sınıflandırılmı tir.

3.4. VER LER N ANAL Z VE YORUMLANMASI:

Bu çalı manın veri analizinde öncelikle ara tırmamızın kayna ını olu turan Hidayet Karaku 'un on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye ve on üç roman ba tan sona taranmı tir.

Hidayet Karaku 'un, çalı mamızın temelini olu turan hikâye ve romanlarını incelerken u noktalara dikkat edilmi tir:

- a. Eserlerin konu ve ana fikirleri tespit edilerek özetleri verilmi tir.
- b. Eserlerde yer alan olaylar, olayları ya ayan tipler belirlenmi tir.
- c. Eserlerde yer alan kahramanların, eserdeki rolü ve önemi irdelenmi , ba kahramanın eserdeki rolü ve özellikleri üzerinde durulmu tur.
- d. Tarama sonucunda tespit edilen e itsel iletiler sınıflandırılmı ve yorumlanmı tir. E itsel iletilerin tespitinde ve sınıflandırılmasında alfabetik sıra takip edilmi tir.
- e. E itsel iletilerin sınıflandırılmasında Muhsine Helimo lu Yavuz'un e itsel ileti sınıflandırması dikkate alınmı tir.

4. SINIRLILIKLAR VE VARSAYIMLAR:

Bu çalı mada Hidayet Karaku 'un çocuk edebiyatı alanında yazmı oldu u eserler arasından hikâye ve romanlar ele alınmı , di er türdeki eserleri ve hedef kitlesi çocuk olmayan eserleri incelenmemi tir.

Veri toplarken çocuk edebiyatı, hikâye ve roman türü ve Hidayet Karaku hakkında yazılmı materyaller taranmı tir.

E itsel iletilerin tasnifinde Muhsine Helimo lu Yavuz'un "Masallar ve E itimsel levleri" isimli eserdeki tasnif dikkate alınarak e itsel iletiler; dinî, ahlâkî, toplumsal, ulusal, ki ilik, evrensel, ekonomik ve öteki iletiler olmak üzere sekiz grupta toplanmı tir.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarını okuyan ya da dinleyen bir çocu un de er yargılarının geli ece i, kavram geli iminin ve kazanaca ı e itsel iletilerin olumlu yönde olması dü üncesi ön varsayım olarak kabul edilmi tir.

B R NC BÖLÜM

H DAYET KARAKU *

1. H DAYET KARAKU 'UN HAYATI

Hidayet Karaku , 6 Eylül 1946'da Yalvaç'ın Kurusarı köyünde doğdu. İlk öğrenimini Kurusarı köyünde tamamladı. İlkokuldan sonra girdiği Isparta Gönen İlköğretim Okulu'nu 1964'te, Selçuk Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü 1966'da bitirdi. Adana, Manisa ve İzmir'de Türkçe öğretmenliği yaptı. Özellikle şiirinin yanı sıra romanları ve radyo oyunları ile tanınmıştır.

İlk şiirleri okul ve Isparta gazetelerinde yayımlandı. Daha sonra şiir, deneme ve eleştirilerini *Çarıçölen*, *Forum*, *İlgaz*, *Yelken*, *Varlık*, *Dönemeç*, *Yarın*, *Hürriyet Gösteri*, *Sanat Olayı*, *Somut*, *Adam Sanat*, *Dülem*, *Türk Dili*, *Karlı Edebiyat*, *Yazko Edebiyat*, *Çağdaş Eleştiri*, *Edebiyat Cephesi*, *Sesimiz*, *Yeni Düğün*, *Önlem*, *Kum*, *Pencere* gibi edebiyat dergilerinde yayımlandı. *Cumhuriyet* gazetesinde hikâye ve röportajları ile kitap tanıtım yazıları çıktı. *Ya murlar Nereye Ya ar* adlı romanıyla 1981 Mehmet Ali Yalçın Ödülü üçüncülüğünü, *Hangi Leylasın Sen* adlı şiir kitabıyla 1982 Nevzat Üstün Şiir Bağrı Ödülünü, *Uykusu Derin* şiir kitabıyla 1991 Ferit Öğütüz Bayır Roman ödülünü, *Sesini Bana Bırak* ile de 1993 Ceyhan Atuf Kansu Şiir ödülünü aldı. 1997'de Ankara Üniversitesi T.Ö. Merkezi'nce "Bağrılı On Çocuk Kitabı Yazarı"ndan biri seçilerek Altın Kalem ödülü aldı. Aynı yıl Almanya'nın Sesi radyosunun Türkçe edebiyat yarışmasında *eyh-i Sanan'ın A kısı* eseriyle radyo oyunu dalında birincilik aldı. Bilgisayara Giren Tırtıl adlı çocuk romanı, Uitgeverij De Inktvis Yayınevi'nce Hollanda'da *Mor Gezegen* adıyla yayımlandı. 2003 İzmir 2. Türkçe Günleri'nde Türkçe ve Emek ödüllerinde özel ödül, Karşıyaka Belediyesiince 2004 Homeros Emek Ödülü verildi.(Sarıyüce, 2012: 276-277)

*Hidayet Karaku 'un hayatına dair bilgiler kendisiyle 02.01.2013 tarihinde yapılan elektronik yazı madanı (Bakınız Ek) ve Nazmi Öner'den derlenmiştir. Öner, N. (11.02.2011). "Çocuk kitapları yazarı Hidayet Karaku ." 03.01.2013, <http://blog.milliyet.com.tr/cocuk-kitaplari-yazari-hidayet-karakus/Blog/?BlogNo=289358>.

Hidayet Karaku 'un Eserleri:

Hidayet Karaku , sadece hikâye ve roman yazmakla kalmayıp aynı zamanda şiir ve radyo oyunu türünde de eserler vermiştir:

Radyo Oyunları: Sevgi Nereye Gitti

Bencil

Yalnızlıkta Çok Alanlar

Yabancı

Boşlukta Adam

Karabataklar

Altın Köstek

Gizli Acıların Gölgesi

Tutkulu Düğünler

Her Şey Güzel Olacak

Şeyh-i Sanan'ın Aşk

Arkası Yarınlar: Yağmurlar Nereye Yağar

Uykusu Derin Şehir

Yürekler Yaprak Açınca

Nafile Hamam

Çocuk Bahçesi: Alyanaklı Mavi Balon

Can Dede'nin Çocukları

İşir: Günaydın Gül Yaprakları (1979)

Kemeraltı İşirleri (1982)

Hangi Leylasın Sen (1986)

Sesini Bana Bırak (1994)

Ateş Mektupları (1995)

Konu Benimle (1998)

Sıcak Sancı (2001)

Romanları:

Ya murlar Nereye Ya ar (1981)

Uykusu Derin ehir (1991)

Yalnız Seninle (2003)

Sılam Isparta (2009)

eytan Minareleri (2010)

zmir'in Kalbi Kemeraltı (2011)

Çocuk Kitapları:

Sıska Balıkçı (1980)

Al Yanaklı Mavi Balon (1982)

Can Dede'nin Çocukları (1986)

Can Dede'nin Oyuncakları (1986)

Bilgisayara Giren Tırtıl (1994)

Bilgisayar Amca (1996)

Akıllı Tav anlar (1997)

Sevgi Ku ları (1997)

Dedem Çocuk Oldu (1997)

Kuyudaki Asker (1998)

Serçenin iir Defteri (1998)

Yengeçten Korkan Köpek (1999)

Kardan Adam Kaçtı (1999)

Yaralı Tav anın Doktoru (1999)

Bilgisayarlı apka (2001)

Annemin Mektupları (2001)

Bir Kedinin Anıları (2001)
Bahçeden Kovulan Çiçek (2001)
te O Çocuk (2001)
Ba parma ın arkısı (2006)
Sayısal Çocuk (2007)
Oyuncakların Park Gezisi(2007)
Dönem Dolap Döner Kebap (2007)
Yurdunu Yitiren A aç (2011)
Can Dede'nin E e i (2011)
Sahibini Gezdiren Kedi (2011)

2. H DAYET KARAKU 'UN EDEBÎ K L

Hidayet Karaku , toprakla u ra an kalabalık bir ailenin yoksullu unda büyümesine ra men mutlu bir çocukluk geçirmi tir. Yoksullu unu ifade ederken köy yollarında yalın ayak dola tı ını ifade eder:

“Kurusarı'da mutlu bir çocukluk geçirdim. A abeyim, gelin abam, a abeyimin o ulları Ali hsan, Rıfki, 1956 da do an Adnan hep birlikte ya ıyorduk evimizde. (...) Ailem toprakla geçiniyordu. (...)Oyuncaklarımızı babam yapardı. Sö üt dallarından baharda düdüğü çıkarırdı bize. Sonralar biz de yaptık aynı oyunca ı. Tahtadan araba yaptı. Köyün un gibi incelmi tozlu yollarında yalınayak gezdik hep. (...) Ben Gönen'e geldikten sonra köyde ya adı ımız türlü yoksunlukların ayırdına vardım. Yoksul oldu umuzu gördüm. Yine de o mutlu çocukluk günlerinin tadı dama ımdadır.“

Hidayet Karaku 'un hayatındaki vazgeçilmezlerinden olan annesini evlerini ayakta tutan bir güç olarak görürken babasını ise askerdeki bilgilerle köyüne ve civar köylere sa lık hizmeti veren biri olarak ifade eder:

(...)Annem özellikle evin dire iydi. Babam köylere i ne yapmaya giderdi. Askerlikte ö rendi i sıhhiyeli i daha sonra Sıtma Sava 'ta sürdürmü , Isparta'da katıldı ı kursta yeni bilgilerle i ini iyi ö renmi ti anladı ım kadarıyla(...)

Kitap okumaya son derece önem veren Hidayet Karaku , buldu u her fırsatta kitap okumanın önemine de inir. Öyle ki kitabı insanlı ın en büyük bulu u olarak

görmekte ve çocukların gençlerin kitaba ilgi duymasına çok sevinmektedir. Özel Ege Lisesi'ndeki bir söyleşisinde bu görüşlerini şöyle açıklar:

“Okuma alı kanlı ö renci ile paylaşılacak şiirlerle, öykülerle, romanlarla paylaşılabilir. Bu anlamda Özel Ege Lisesi çok okuyan, kitaba ve yazara değer veren bir eğitim kurumu olarak anılıyor. Öğrencilerinizin kitaba ilgisi beni bir yazar olarak oldu u kadar, bir öğretmen olarak da sevindiriyor, mutlu ediyor. Dilerim türlü nedenlerle bu ilgi ve sevgi hiçbir zaman kesintiye uğramasın. Özel Ege Lisesi öğretmenleri, yöneticileri kazandırdıkları bu kitap sevgisi, okuma sevgisi ile ilgili olarak candan kutluyorum. (...) Kitap çıkarma düğün benden çok uzaktı. Çünkü kitap büyük bir şeydi benim için. Hâlâ da öyledir. İnsanlığın en büyük bulularından biridir kitap.”

Kitapla insanlığın en büyük bulularından biri olarak gören Karakuş, kitap okuma alı kanlı ö kazanmada öğretmenin önemini ilköğretim öğretmeni olarak hareketle şöyle ifade eder:

“(…)Öğretmenlerimizin de üzerimizde hep olumlu izlerini anımsıyorum(...) İlkokulda da öğretmenimiz Tahir Bakır'ın üstün çabasıyla başarılı olduk, köyden beş arkadaşla Gönen İlköğretim Okulu'na girdik 1957'de.”

Karakuş, inandı rı değerler u runa mücadele etmekten kaçınmaz. Bu u urda kararlı bir şekilde mücadelesini sürdürür. Daha önce de önem verdi ini ifade etti imiz kitap okuma alı kanlı nı öğrencilerine kazandırabilmek için gösterdiği çabayı Adana'da öğretmenlik yaparken yaşadığı bir olayla anlatır:

“Öğretmenlikim boyunca öğrencilerime kitap okutmak için çalıştım. Adana'daki ilk yılımdı sanıyorum. Öğrenci babası bir işçi geldi. ‘Hoca sen çocuklara roman okutuyormu sun, dedi. Gülümsedim: Okutuyorum, dedim. Okutma hoca, dedi duraksamadan. Neden, dedim. Roman okurlarsa âşk olurlar, dedi. Elbette âşk olacaklar ama okudu u romandaki kahraman doktorsa senin o lun doktor olmak isteyecek, mühendis de mühendis, öğretmen de öğretmen olmak isteyecek, dedim.”

Karakuş, kişisel gelişimin kazandırılmasında ve okuma alı kanlı nın edinilmesinde kütüphaneleri önemli bir araç olarak görür ve kütüphanelere kıymet verir. Karakuş için kütüphane bir bilgi hazinesidir ancak okul kütüphaneleri ve sınıf kitaplıkları öğrencilerin seviyesine uygun kitaplarla donatılmalıdır:

(...)Orada hem öğretmen olduk, hem okumayı, hem yazmayı sevdik. Okulun kütüphanesini, Ali Abeyi anımsarsın. Orası büyük bir hazineydi bizim için(...) Okul kitaplıkları çalışmalı, sınıf kitaplıkları öğrencilerin düzeylerine uygun olarak düzenlenmeli, öğrenci hep işi içinde olmalı, elbette bu anlayışa göre de öğretmen yetiştirilmelidir.”

Hidayet Karakuş, büyük önem verdiği kitap okuma alı kanlı nın önündeki engelleri ifade ederken sınav sisteminin etkisiyle çocukları kitap okumak yerine

sınav sorusu çözmeleri için zorlayan, çocuğun okuma alışkanlığına ket vurup çocukları başarısızlaştıran sürükleyen ebeveynlere de inir:

“Sınavlar olmasa çocuklar daha çok kitap okuyacaklar. Anneler babalar, sınav korkusuyla çocuklarının kitap okumasını engelliyorlar. Bilinçli aileler, çocuklarının kitap okursa çok daha başarılı olacağını ayarımındalar. Ancak büyük çoğunluk “Bırak kitabı, ders çalış ” mantığında hâlâ.”

Karaku , çocuğun kitap okuma alışkanlığı kazanamamasındaki etkenleri de erlendirirken çocukların teknolojik gelişmelerden olumsuz etkilenip yaamlarını tekdüzeleştirdiklerini, teknolojinin esiri olmamaları için de kitapla vakit geçirmeleri gerektiğini belirtir:

“ (...) Teknoloji bir engel olarak çocukların kitaba ilgisini azalttı zaten. İmdi çocuklarımız, büyükler her şeyi bilgisayarda bulduklarını sanarak kendilerini aldatıyorlar. Hangi çocuk ben bilgisayarda biraz kitap okuyayım diye odasına çekiliyor? Hangi yetkin bilgisayarda okuduğu bir kitabın etkisiyle yaamlarında derin çalışmalar yapıyor yaamlarını söyleyebilir kendine? Varsa bile sayımlara giremeyecek denli azdır böylesi okur.”

Hidayet Karaku ’a göre kitap okuma alışkanlığının önündeki bir diğer engel de öğrenciye kitap seçiminde doğru rehberlik edemeyen öğretmenlerdir. Öğretmenlerin kitap seçiminde hazırcılığa kaçıp 100 Temel Eser dışında kitap tavsiye edemediklerini belirtir:

“(..).Öğretmenler de ikin kolayında çoğunlukla. Seçme zahmetine katlanmadan bakanlığın listesini veliye veriyor.”

Karaku , çocukların okuma alışkanlığı kazanmasındaki engellerin içinde eğitim öğretimde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin niteliksizliğini de sayar. Karaku ’a göre ders kitaplarındaki metinler, gerçeklikten uzak ve yavandır:

“(..). u anda okullarda hangi parçaların okutulduğunu bilmiyorum Ancak geçmişten gelen deneyimlerimle söyleyebilirim ki olumlu, güzel parçaların yanında gerçekçi olmayan, çocuğu sıkan, günümüz gerçekleriyle bağdaşmayan konular parçalar okutuluyordu. Bugün de arkadaşlardan edindiğim izlenim bu yönde.”

Karaku ’a göre çocuklar için yazılan, tavsiye edilen bazı eserlerde çocuklara eğitimel iletişim kazandırmak, dil gelişimine, kişisel gelişimine katkı sağlamakla uzaktır. Çerçevesi boş, çocuklara eğitimel iletişim anlamında bir kazanç getirmeyecek çeviri eserler ve ticari kaygılarla üretilen olmayan yazar ve yayınevleri nedeniyle çocuk edebiyatı da er yitirmekte; çocuklar da kitaptan so umaktadır:

“Son yıllarda çocuk yazını ülkemizde çok geliştirdi. Ancak bir başarı boşluk da var. Yanlış bir politika ile oradan buradan ayrıma, tavandan suyunun suyu çevirilerle

çocukları kandırıyor. (...)Pek çok yazar da bu alanı bir kazanç kapısı görüyor ama çocuğun diline, aklına yeni bir şey ekleyemiyor. Dahası dilini, anlatımını bozuyor, çocuğu kitaptan soğutuyor.”

Karaku için gelenek ve görenekler son derece önemlidir. Hidayet Karaku çocukların kültürlerinden kopmuş, çağdışı bir anlayışla yetiştirmelerini istememektedir. Bu işte ini gerçekleştirmenin yolunun da edebi metinlerden geçtiğini ifade eder:

“(…)Yoz bir kültürle kuşattığımız çocuklarımızı ancak nitelikli kitaplarla kurtarabiliriz. Eğitimde iştirme, çağcıl anlamda bilimsel, sanatsal, dünsel gelişime sürecidir. Bunun da en önemli aracı öyküler, masallar, şiirler, romanlardır.”

Yazar, sair ve sanatçı halkı aydınlatır; halkın yaşadığı sorunlara duyarsız kalmaz. Hidayet Karaku da kişili gereği toplumsal konulara karşı duyarlıdır. Sosyal sorumluluk projelerinde elinden gelen çabayı gösterir. Onun bu özelliğini “Çocuk Yılı”na yaptığı katkıda görmekteyiz:

“UNESCO’nun 1979’u Çocuk Yılı yaptığı yıl Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay da ülkemizdeki kâğıt sıkıntısı nedeniyle atık kâğıt kampanyası düzenledi. Topladığı kâğıtları SEKA’ya satarak aldığı kâğıtlarla çocuklar için ünlü yazarlara kitaplar yazdırdı. Bu kitaplar 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda onbinlerce dağıtıldı. Benden kimse böyle bir şey istemediği halde oturdum Sımsıkı Balıkçı’yı yazdım Çocuk Yılı’na katkı olsun diye.”

Karaku, Türkiye eğitim sisteminin başarıya ulaşmasında öğretmenlere büyük görev düşüyor olduğunu düşünmektedir. Modern çağa uygun nesiller yetiştirmek isteyen öğretmenlerin kendilerinin de çağa uygun, teknolojiyi ve teknolojik gelişmeleri yakından takip eden fertler olması gerektiğini düşünmektedir:

“(…)Çağcıl eğitim dizgelerini önemsemiyor, hepimiz kendimizi eğitimci sayarak uygulamalara yöneliyoruz. Her şey birbirine bağlıdır eğitimde. Yaşamda da böyledir. Bileşik kapılar gibi. Gerçeği de il, gönlümüzden geçeni gerçek sanıyoruz. Çocuklarımıza yaşamı öğretmek, onları yaşamda güçlü kılmaksamıza bilimsel olmayan bu tutumlardan vazgeçmeli, bu anlamda da iyi eğitimciler yetiştirmeliyiz.”

Karaku, öğretmenlerin geleceği şekillendirmedeki önemli etkisini ifade ederken kendini geliştirmeyen, kitaptan uzak durup öğrencilerine okuma alışkanlığı kazandırmak için çaba sarf etmeyen, kendini öğrencilerine adamayan öğretmenlerin normal bir memurdan farklı olmadığını belirtir:

“(…)Gittimiz okullarda öncelikle okuması gereken öğretmenlerin, dahası Türkçe öğretmenlerinin bile okumayla ilgisi yok. Çocuklar için anssız bir durum. Öğretmenlerin öğrencileri ömür boyu kitaptan uzak duracaktır büyük olasılıkla. Okumayan, kendini yenilemeyen, öğrencisinin okuma alışkanlığı kazanması konusunda çabalayan öğretmen nasıl bir öğretmendir? Sınıf memuru, Türkçe memuru gibi bir kişidir?”

Karaku , Türk e itim sistemini de erlendirirken kullanılması gereken yöntem ve tekniklerden pek ço unun ihmal edildi ini, yakından uza a, somuttan soyuta gibi ilkelerden faydalanılmadı nı, bu ilkelerin göz ardı edildi ini belirtir. Bilimsellikten uzak teorik bilgilere bo ulan ö rencilerin gerçek hayatı ve hayatın içindeki gerçekleri ö renemediklerini dü ünmektedir:

“(…)E itimde yakından uza a, somuttan soyuta ilkesi, bireysel farklar ilkesi... gibi bilimsel ilkeler rafa kalkmı durumda. Çocu a uzayı gösterirken soka nı göstermiyoruz. Kentini, ülkesini tanıtamıyoruz. Özellikle üniversite bitirmi lerin birtakım yarı malarda ülkemizle ilgili sorularda nasıl bo olduklarını görmek çok üzüyor beni. Demek günümüzde de de i en bir ey yok...”

3. H DAYET KARAKU ’UN SANATI

Ba langıçta air ya da yazar olmak gibi bir hedefi olmayan e itimci air ve yazar Hidayet Karaku , ilk kalem tecrübelerine Isparta Gönen Ö retmen Okulunda on üç ya ında iirle ba lar. Cahit Külebi’nin kullandı ı temiz Türkçesiyle yazdı ı “Rüzgâr” iiri onun edebi hayatının hareket noktası olmu tur:

“ iir en büyük co ku kayna ımdı. lk okudu um iir kitabı Cahit Külebi’nin aydınlık Türkçe’siyle çok sevdi im Rüzgâr’dı. Anadolu’yu, insanımızı, kadınları, çocukları büyük bir içtenlikle anlatıyordu Külebi. Onun iirinin rüzgârıyla ben de iire yöneldim.”

iirlerinin basın organlarında yer bulması, insanlar tarafından be enilmesi, ilgi görmesi Karaku ’un edebiyata olan ilgisini artırmı tır. iirden düz yazıya ise okul yıllarındaki yol izlenimlerini yazarak ba lamı tır:

“Isparta gazetelerinde iirlerim çıktıkça daha çok sarıldım iir yazmaya. Düz yazıya da okul sıralarında yol izlenimleri yazarak bula tım. Bir gün air olmak gibi bir derdim yoktu. Çok kitap okuyordum ama bir kitabımın olması benim için hiç dü ünemedi im bir eydi.”

Hidayet Karaku ’un yazarlık hayatında büyük öneme sahip derin izler bırakmı , unutamadı ı isimler vardır. Karaku ’un ya amında Orhan Kemal ve Panait Istrati’nin önemi oldukça büyüktür:

“Çok kitap okuyordum ama bir kitabımın olması benim için hiç dü ünemedi im bir eydi. Okulda Orhan Kemal’in Baba Evi’yle Panait Istrati’nin Minka Ablası okudu um, unutamadı ım sıcak kitaplardı.”

Karaku ’un ilk kalem tecrübelerini ya adı ı iir, onun edebiyat çevresiyle kurdu u ilk ili kilerin de temelidir. Selçuk E itim Estitüsü’nde iken dergilerde

yayımlanan şiirler onun edebiyat yolculu undaki temel dinamiklerini olu turmaktadır:

“(..).Ö retmen Okulu’ndan sonra Selçuk E itim Enstitüsü’nde şiirlerimi edebiyat dergilerine göndermeye ba ladım. şiirlerim dergilerde çıktıkça edebiyat çevreleriyle de ili ki ba lıyor.

Ba langıçta kitap çıkarmayı hiç dü ünmeyen Karaku için arkada mın tavsiyesi dönüm noktası olur. Arkada mın deste i ve te vikiyle şiirlerini “Günaydın Gül Yaprı ı” ismiyle kitap olarak bastırır:

“Bir arkada mın önerisiyle şiirlerimi Günaydın Gül Yaprı ı adıyla kitapla tırdı mda ya ım otuz üç olmu tu. Kitap çıkarma dü üncesi benden çok uzaktı. Çünkü kitap büyük bir eydi benim için. Hâlâ da öyledir(...)”

Hidayet Karaku , çocuklar için yazdı ı eserlerde belirli bir e itim felsefesinin kalıplarında kalmak yerine sorgulayan, ara tıran, hakkını arayan bireyler yeti mesine katkı sa lamak istemektedir. Sürecin sonunda bireylerin milli ve evrensel de erleri kazanacaklarını dü ünmektedir:

“Çocu un iyi insan, iyi yurtta , sorgulamayı bilen, dü ünmeyi seven, çevresine saygılı, e lenmesini de, sorunları çözmeyi de bilen bir birey olmasına katkıda bulunmaya çalı ıyorum(...).Haksızlıklara kar ı çıkmayı da, hakkını aramayı da bilen bir ki i olsun; hepimizin istedi i bu de il mi? Dü ünçelerini açıklamada yürekli olsun; gerçe in pe inde olsun... Okumayı, ara tırmayı, neyi nasıl ö renene ini bilsin istiyorum. Ulusal, yerel kültürel de erlerin ayırında olsun; bizi biz yapan güzellikleri tanınsın; insan sevgisiyle büyüsün, ülke sorunlarına, evrensel sorunlara duyarlı bir insan olsun... E itim anlayı ım bunlara dayanıyor. “

Karaku , sanattaki amacı “sevgi, arkadaş lık, dostluk” vb. iletiler kazandırmak oldu unu ifade eder. Eserlerinde arkadaş lık, sevgi, özgürlük gibi iletilerin yanında daha çok toplumsal iletileri ön plana aldı mı belirtir:

“Anne, baba arkadaş lı ı, tarih, yurt sevgisi, do a sevgisi, arkadaş lık, büyüklere saygı, dostluk, e lence, dü ünçenin önemi, yaratıcılık, özgürlük, e itlik, eme in de eri... gibi konuları i ledi ime göre toplumsal de erleri önceleyen bir yakla ımla yazıyorum demektir.”

Karaku , sanatını ortaya koyarken sanattaki amacını gerçeikle tirirken eserlerinde mutlaka gerçek ya amdan yararlanır. Gerçe i ortaya koymayı, ressamın müzisyenin kayaya ekil veren sanatkârın ürün verme çabasına benzetir. Karaku , böylece çocukları daha çok etki altına alabilece ini dü ünmektedir. Sanatının temel

amacını da okuru etkileyip onda kalıcı izli davranı de i ikli i olu turmak olarak görür:

“Ben konularımı gerçekten alırım. Gerçe i dönü türmek bir yontucunun kayayı yontmasına, bir ressamın çizgileri, bir müzisyenin sesleri heyecan verecek biçimde düzenlemesine ba lıdır. Yazarlar da gerçe i sözcüklerle etkili biçimde, okuyanda heyecan yaratacak biçimde anlatırsa, okurun beyninde yeni bir gerçek yaratırlar. Bu daha iyiye, güzele, do ruya dönü türülen gerçektir. Gündelik ya amdan aldı ım konuları öykülere, romanlara dönü türürken çocukların kafalarında yarattıkları dünyayı da hep merak ederim do rusu. Kitaplarımı okuyan her çocukla konu abilmeyi çok isterdim bu yüzden. Gerçekten alınan konular çocu u daha bir sarıyor; dü lerini gerçe in üstüne kurmayı ö reniyor.”

Hidayet Karaku , ilk eserlerini olu tururken ya adı ı çevreyi çocu u Gönen Kansu'nun gözüyle gözlemleyip de erlendirmekte ve izlenimlerini, birikimlerini eserlerine aktarmaktadır:

“O lumuz Gönen Kansu'yla gezdi imiz yıllardı. ki ya ındaydı. Onun çocuk dünyasını tanıma ansını yakaladım. Onun sözcüklerini, akıl yürütmelerini gözlemledim. Olaylara, insanlara ili kin yargularından öyküler tasarladım.”

Karaku , yeti kinler için yazdı ı eserlerde farklılık gösterse de özellikle çocuklar için yazdı ı eserlerinde salt biçimi ya da salt içeri i ön plana çıkarmaz. çerikle beraber biçime de dikkat eden yazar, içeri in biçime ekil verdi ini, aralarında ayrılmaz bir ba oldu unu dü ünmektedir:

“Çocuklar için yazarken içerik de biçim de önemlidir. Birbirinden kopmaz bunlar. Genelde öz biçimi belirler. Yazdı ınız konu, kendi biçimini de, biçimini de getirir. Bu büyükler için yazarken de geçerlidir. Belki yeti kinler için yazarken daha özgün olmak için farklı biçim, biçem aray ılarına girebilir yazar. Ancak çocuklar için yazarken onların dünyasına ters dü meyecek, akıl dı ı olmayacak bir gerçekli i satırlarına yedirir yazar.”

Hidayet Karaku , yeti kinler için yazarken özgün olma kaygısını öne çıkarırken çocuklar için yazdı ı eserlerde çocu un dünyasına aykırı, sıra dı ı bir üslup kullanmayarak çocu a görelilik ilkesine uymaya çalı maktadır:

“Belki yeti kinler için yazarken daha özgün olmak için farklı biçim, biçem aray ılarına girebilir yazar. Ancak çocuklar için yazarken onların dünyasına ters dü meyecek, akıl dı ı olmayacak bir gerçekli i satırlarına yedirir yazar.”

Karaku , halkı aydınlatma, bilgilendirme çalı malarıyla “hâce-i evvel” ismiyle nitelendirilen Ahmet Mithat Efendi gibi eserlerinde yeri geldikçe çe itli konularda bir ö retmen edası ile kahramanlar aracılı ıyla okuyucularına

ansiklopedik bilgi aktarımında bulunur. “Dedem Çocuk Oldu” isimli eserinde torunları Bülent ve Levent, dedelerine atlası gösterirken okuyucuya da atlasla ilgili bilgiler verir:

“...Dünyanın ba ka ülkelerinin kentleri, insanları var. Atlasta bunları göreceksin(...)Dünya haritasında da ları, denizleri, ülkeleri gösterdim. Kıtaları anlattım. Kutupları, gece ile gündüzün oralarda altı ar ay sürdü ünü söyledim.”

Okurda kalıcı davranı de i ikli i olu turmak isteyen Karaku , verilmek istenen ileti ve de erlerin aktarımını da bir hap yutar gibi verilmesini do ru bulmamaktadır. Karaku ’a göre iletiler edebi metinlerin içine yedirilmeli, okuyucu edebi metni okurken metnin altına gizlenen iletileri farkına varmadan almalıdır:

“Her sözcük yeni bilgilerle donatır çocu u. Suyun içindeki oksijen gibi almalı ya amsal bilgileri. Yine çocuk kitaplarında çocu un ilgileri, co kuları dikkate alınmalı, sürükleyici öykülerle, romanlarla, de i ik dü gücünü geli tiren iirlerle beslenmelidir çocuklarımız. Daha pek özellik sayılabilir. Bütün bu nedenlerle çocuklar için yazanlar, büyüklere yazdıkları kadar özenli, duyarlı olmalıdırlar. Dahası çocuklar için daha da özenli olmalıdır.”

Tip; bir toplulu un simgesidir, temsilcisidir. Toplulu un genetik, karakteristik özelliklerinin üzerinde toplandı ı ferttir. Karaku , çocuklar için yazılmı eserlerde çocu un eserdeki kahramanla, tiple özde le ti ini dü ünmektedir. Bu bakımdan eserlerinde kahramanlarını olu tururken son derece dikkatlidir. Ö retmen, doktor, muhtar, ya lı bilgin gibi belirli meslek gruplarına, tiplere sıkça yer verirken bu ki ileri de topluma örnek davranı lar sergileyen, sözü dinlenen, de er verilen tipler olarak göstermektedir. Daha önce ifade etti imiz Adana’da ö retmen iken ya adı ı bir anısında da roman okumaya kar ı çıkan veliyi “Romandaki kahraman doktorsa senin evladın da doktor olur.” diyerek ikna etmi tir.

Karaku ’un çocuklar için yazılmı eserlerde çocu un eserdeki kahramanla, tiple özde le ti ini dü ündü ünü belirtmi tik. Karaku ’a göre çocuklar içinde buldukları dönem itibariyle oldukça meraklıdır. Öykü ve romanlarda da farklı hayatlar sunuldu u için çocukların okudukları roman ve öykülerdeki kahramanlarla özde le mesi, onları örnek alması daha da kolayla ır:

“Bütün insanlar ba kalarının ya adıklarını merak ederler. Öyküler, romanlar da ba kalarının ya amını anlatır gibi sunulur. Okuyanın öyküde, romanda kendini bulması, ya adıklarıyla öykülerde, romanlarda anlatılanları özde le tirmesi onu de i tirir. Çocuklar öyküleri, masalları, romanları kendilerine örnek de alırlar.”

Yazara göre çocuklar yapısı itibariyle iyidir. Çocu u kötüye, yanlı a iten çevresidir, hayat artlarıdır. Bunun yanında okudukları roman ve hikâyelerdeki kötü tiplerde aynı derecede etkilidir. Bu sebeple yazar eserlerinde eksiklik olarak görse bile kötü tiplere yer vermedi ini ifade eder:

“Çocukları kötü göremedi imden böyle yakla ıyorum. Onları kötü yapan çevredir, ya am ko ullarıdır, ailenin içinde bulundu u açmazlardır. Onların suçu yoktur. O nedenle kötü çocuk tipi hemen hemen hiç yoktur kitaplarımda. Belki bir eksiklik ama onları ba ka türlü göremiyorum.”

Hidayet Karaku , ara tırmayan, sorgulamayan verileri oldu u gibi kabul eden bir nesil yeti mesini istemez. Bu amaç do rultusunda çocuklar için yazmı oldu u eserlerindeki kahramanlar, büyüklerine ve ebeveynlerine sıkça soru soran, onları sorgulayan tiplerdir. Karaku 'a göre çocuk sorgulamalıdır, hayal gücü yüksek olmalıdır; verileri kendi algısıyla kendi dünyasında de erlendirip sonuca ula malıdır. Karaku 'un öykü ve romanlarında çizdi i tiplerin, kahramanların amacı da budur:

“Çocuk dü ünmeyi, tasarlamayı, sorular sormayı, gerçekle yüzle meyi, okudu u kitaplarda gördü ü olaylarla, kahramanlarla yapar(...)Çocukları yaratıcı kılmak, sorunlarını çözmeye yaratıcılıklarını kullanmalarını sa lamak. Çok de i ik açılardan dü ünebilme yetisi geli mi bireyler ya amda ba arılı olurlar. Bilirsiniz. Ben de öykülerimde, romanlarımda çocuklarımıza gelecek için farklı bakı açılı kazandırmaya çalı ıyorum.”

Karaku , dilde sadele me taraftarıdır. Dil Devrimini ça da bir ulus yolundaki en de erli adım olarak görmektedir. Bu sebeple çocuklar için yazdı ı eserlerde Türkçesi varken alı ılmı , toplumun büyük ço unlu u tarafından kabul edilmi olsa da yabancı sözcü ü kullanmamaktadır:

“(…)Türkçe'nin bilim, sanat dili olmasının ba langıcı Büyük Önder' Mustafa Kemal Atatürk'ün bir ulus yaratmak için attı ı en önemli adımlardan biri Dil Devrimi'dir. Yüz yıllarca horlanmı bir halkın dilini bilim, sanat dili yapmak için bilimsel çalı malara gereksinim oldu unu görmü bu konuda tarihte kimsenin yapmadı ını yaparak Türkçe'nin görkemli yapısının anla ılmasını sa lamı tır.(...) Türkçesi varken yabancı bir sözcü ü kullanmamak benim ilkelerimdir(...).“

4. H DAYET KARAKU 'UN TÜRK ÇOCUK EDEB YATINDAK YER

Edebiyat hayatına iirle ba layan Hidayet Karaku 'un çocuk edebiyatına yönelik eserler verme macerası ise UNESCO'nun 1979'u Çocuk Yılı yaptı ı yıl Ankara Belediyesinin faaliyeti için yazdı ı “Siska Balıkçı” eseri ile ba lar. Çocuk edebiyatına yönelik eser vermeye ba lamasındaki bir di er etken de o lu Gönen

Kansu'dur. Bir öğretmen olarak öğrencilerine; bir baba olarak da oğlu Gönen Kansu'ya okutacak nitelikli kitaplar bulamayan Karaku, daha iyisini yapabilir miyim kaygısıyla çocuklar için eserler kaleme alır. Karaku, çocuklara yararı bir dünya kurma peşindedir:

“(…)Çocukların okuduğu bir dünya gelecekteki büyüklerin de okuyacağı bir dünya olur umuduyla çocuk yazınına yöneldim.”

Çocuğun diğer insanlardan farklı olması sebebiyle onlar için ayrı bir edebiyat ortaya konması gerektiğini vurgulayan yazar bu yüzden çocuklar için ayrı bir edebiyatın varlığını, gerekliliğini tartışmanın anlamsız olduğunu belirtir. Çocuğun dünyasını büyüklerin dünyasından farklı görmektedir:

“1990’lardan sonra hızla gelişen bir Çocuk Edebiyatı ortaya çıktı. Bugün yüzelliye yakın yayınevi, iki yüzden fazla yazar çocuklar için üretiyor. Bu Çocuk Edebiyatı olmalı mı, tartışmalarını bugün için anlamsız kılıyor artık.”

Hidayet Karaku'nun çocuklar için yazdığı yirmi altı kitap onun çocuklara verdiği değeri, önemi ortaya koymaktadır. Çocuk edebiyatına hizmet eden yazar, çocuklar için yazılmış eserlerle yetişkinler için yazılmış eserler arasında fark olduğunu düşünmektedir. Bu sebeple çocuklara yönelik eser verecek yazarlar için çocuk edebiyatı ürünlerinin farkını öyle dile getirir:

“Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran nedir peki? Çocuğun dünyası yetişkinden her zaman farklıdır. Dili, kavramları, bilgi birikimi bir yetişkininkiyle bir midir?”

Karaku'ya göre çocuk edebiyatı ürünlerinde bulunması gereken bazı özellikler vardır. Eserlerinde olduğu gibi kahramanlardaki yaratıcı düşünce ve hayal gücünü çocuk edebiyatının özelliği olarak görmektedir. Karaku'ya göre çocuk edebiyatı çocuğu yeni düşüncelere sevk edebilmeli, çocuğun problemler karşısında farklı çözümler yolları üretebilmesine katkı sağlamalı ve çocuğa iyimser bir bakışı kazandırmalıdır:

“Çocukların ya ama iyimser bakmalarını, karamsarlığı düşünmemelerini istememden kaynaklanan bir yazarlık tutumu. İnsanlar arasındaki iletişiminde içtenlik çok önemli. Dürüstlük, gerçekçilik, açık sözlülük çok önemli. Çocuklar gerçekte de masum değildirler midir? Ben onları hem oldukları gibi, hem olmaları gerektiği gibi anlatmaya çalışıyorum.”

E itim ile çocuk edebiyatı arasında paralellik oldu unu dü ün en Karaku ; kaliteli, modern e itimin edebi metinler aracılı ıyla verilebilece ini dü ünmektedir. Karaku 'a göre e itim ve edebi metinler arasındaki ba o kadar kuvvetlidir ki edebi metinler olmadan e itimin mümkün olamayaca ını dü ünmektedir:

“Öyküsüz, iirsiz, masalsız bir e itim dü ünemiyorum. Yalnızca matematik, fen dersleri, tarih, co rafya, din kültürüyle çocuk yeti mez(...)E itim de i tirme, ça cıl anlamda bilimsel, sanatsal, dü ünsel geli tirme sürecidir. Bunun da en önemli aracı öyküler, masallar, iirler, romanlardır.”

Karaku 'un sanat anlayı mın önemli özellikleri arasında çocu un dünyasına aykırı, sıradı ı bir üslup kullanmayıp çocu a görelilik ilkesine riayet etmeye çalı ması oldu unu belirtmi tik. Çocu a görelilik, çocuklar için olu turulan metinlerde çocu un içinde bulundu u dönemin dil geli im özelliklerini, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almaktır. Karaku 'un sanat anlayı mın önemli parçalarından olan bu özellik çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlar için oldukça önemlidir. Karaku 'a göre yazarlar, hedef kitleyi tanımalı; onun ilgi ve ihtiyaçlarını iyi bilmelidir. Çocuk edebiyatını farklı kılan da budur:

“Nedir çocu a görelilik? Onun geli imini göz önünde bulundurmak, bilgiçlik yapmadan onu dünyaya, insana ili kin bilgilerle donatmak, e lendirmek, korkusuz büyümesine yardım etmek, dil da arcı mı geli tiremek için anlayabilece i bir dille anlatmak(...)O nedenle çocuklar için üretenler, çocu un hem dü ünçe evrenini yakından tanımalı, hem ruhsal gelgitleri iyi gözlemeli, onun dil da arcı mı geli tirecek, ona yeni kavramlar, sözcükler kazandıracak bir düzeyi yakalamalıdır(...)Bu nedenle bugün Çocuk Edebiyatı ayrı bir alandır.”

5. H DAYET KARAKU 'UN H KÂYE VE ROMANLARININ ÖZET

Karaku 'un çocuklar için yazmı oldu u hikâye ve romanlardaki e itsel iletilere dair tespitlerimizin anlamlandırılması için tezimize konu olan eserlerin olay örgüsü, konu ve ana fikri üzerinde durulacaktır.

5. 1. AKILLI TAV ANLAR

İlk baskısı 1997'de yapılmı olan Akıllı Tav anlar Hidayet Karaku 'un hikâye türünde yazmı oldu u altmı iki sayfalık eseridir. Hidayet Karaku , hayvanlar âleminin bir üyesi olan tav an üzerinden birlik ve beraberli in kar ıla ılan sorunları yenmedeki etkisini anlatır. Birlikten kuvvet do ar iletisini verir. Tema olarak yardımseverlik üzerinde durulmu tur.

5. 1. 1. Akıllı Tav anlar

Kı yakla maktadır ancak Akıllı Tav an, kı a hazır de ildir; bir yuva araması gerekmektedir. Yuva arayışı sırasında tilki gelir. Akıllı Tav an, köstebe in yardımıyla kurtulur. Canı yanan tilki bahçelerin bulunduğu tarafa gider. Yavrularının bahçe tarafında olduğunu hatırlayan Akıllı Tav an, tilkiden önce köstebe e yavrularının yanına gitmeye çalışır. Tilki, Akıllı Tav an'la göz göze gelir. Yavrularından birini vermesi karılığında onu bağılayacağını söyler. Akıllı Tav an, tam bu sırada ısıklık çalar ve serçeleri yardıma çağırır. Serçe alayı tilkiye doğru saldırır. Her yanı yara bere içinde kalan tilki çareyi kaçmakta bulur. Bütün yavrular ve anneleri yuvalarında bulur. Akıllı Tav an, dostlukları sayesinde güç kazandıklarını söyleyip kendisine yardım eden köstebe e ve serçeye teşekkür eder.

5. 1. 2. Akıllı Tav an'ın Çemesi

Konu olarak uykuya oynarken uykuya dalan Hasan'ın rüyasının anlatıldığı eser in ana fikri ise büyüklerimizin sözünü dinlemeliyizdir.

Çiftçi bir ailenin üç çocuğundan biri olan Hasan, o gün evde yalnızdır. Ailesi tarlaya çalışmaya gitmiştir. Evden çıkması yasak olan Hasan'ın canı sıkılır. Odada oynayacak bir şeyler arar. Babasının eski çantasını bulup içindekilerle oynamaya başlar. Ne kadar oynadığını fark etmeyen Hasan, evden çıkıp ekin tarlasına doğru yol alır. Annesini ararken yorulan ve susayan Hasan; bir ağacın altında dinlenmeye karar verir, ağacının altında uyuyakalır. Düğünde avuç avuç su içerken görür kendini. Tam bu sırada eline bir kır çiçeği de er. Ablası yemek hazırlamak için eve erken gelmiştir. Hasan ise oynarken uyuyakalıp rüya görmüştür.

5. 2. ALYANAKLI MAV BALON

Milli Eğitim Bakanlığınca da tavsiye edilen roman yetmiş sayfadan oluşmaktadır. Kitabın ilk baskısı 1982'de yapılmıştır. Roman türünde yazılmış olan eser Bilgi Yayınevi'nden çıkmıştır. Hidayet Karaku, çocuğun dünyasını yine çocukların vazgeçilmez olan balon üzerinden anlatmıştır. Tema olarak çocuk sevgisi ve özgürlük üzerinde durulmuştur. Özgürlük vazgeçilmez unsurlardandır, mesajı verilmiştir.

Evine ekmek götürerek karde lerinin ihtiyaçlarını kar ılamaya çalı ıp babasına destek olmaya çalı an baloncu çocukların sıkça gezdi i yerlere giderek balon satar. Balonların ço u di erlerinden oldukça güzel görünen “Alyanaklı”ya dü mandır. Alyanaklı’nın derdi ise bir gö e yükselip özgürlü üne kavu maktır. Balonları gören Gönen, annesinden balon ister. Gönen, balonların arasında kaybolmu olan Alyanaklı’yı alır. Alyanaklı çok sevinçlidir. Özgürlü e giden yolda ilk adım gerçekte mi tir. Gönen sahilde ko tururken elindeki balonu kaçıır ve Alyanaklı, göklere do ru süzülür. a ıran Gönen, annesine haber verip balonunun tekrar geri dönüp dönmeyece ini sorar. Annesi belki bir gün bir ku un kanadında geri döner, deyince Gönen, annesine ku aldırır. Ku unu eline alan Gönen ku u bir anda gökyüzüne bırakır. a kınlıkla kendisini izleyen annesine bıraktı ı ku un balonunu alıp getirece ini belirtir. Alyanaklı, ayla sohbet edip gökyüzünü dola ırken sarı kanatlı kırmızı gagalı bir ku gelir yanlarına. smi Sarı Gaga olan bu ku Alyanaklı’ya Gönen’in onu çok özledi ini belirtir. Alyanaklı’yı Gönen’e götürece ini söyler. Alyanaklı ise Gönen’i çok sevdi ini ancak gökyüzünü dola maya çıktı ını ve özgürlü ü terk edemeyece ini söyler ve bir süre sonra basıncın etkisiyle patlar. Gönen, annesiyle ak amüzeri sahil kenarına gider. Gönen sahil kenarında dola ırken patlak bir balon bulur. Gönen’in buldu u balon Alyanaklı’dır. Son nefesini vermek üzeredir. Gönen, balonu denize atar. Gönen’in annesine özgürlük nedir, diye sormasıyla roman biter.

5. 3. ANNEM N MEKTUPLARI

Erken saatte i e giden bir annenin her sabah o luna yazıp bıraktı ı mektuplardan dört tanesinin alındı ı altmı yedi sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2001’de yapılmı tır. Annemin Mektupları, Hidayet Karaku ’un hikâye türünde yazmı oldu u eseridir. Eserde toplam dört öykü bulunmaktadır. Bu öykülerden ilki “Tahta Bisiklet” tir.

5. 3. 1. Tahta Bisiklet

Konu olarak Iker’in annesinin kasaba ve köydeki ya antısının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise sevgi hayatın olmazsa olmazıdır.

Iker ailesi ile büyük bir mutluluk ve huzur içinde ya amaktadır. Babasının i leri son derece iyidir. Bu mutlu aile tablosu babasının i lerinin bozulmasıyla

da ılır, köye dönmek zorunda kalırlar. Bilezikleri satılan anne ile babanın arası açılır. Anne, anne evine gider. Babası yalnız kalan o luna güzel bir tahta bisiklet yapar. Babanın i leri de yoluna girmektedir. Tahta bisikleti aldı ı gün annesi eve döner. Sevgi dolu yuvaları tekrar eskisi gibidir.

5. 3. 2. Eski Çanta

Konu olarak babası i e gitti i için evde yalnız kalan Duygu'nun ba ına gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise anne ve babalar evlatlarını sever, onların yaptıklarına katlanabilir.

Kasabadan köye ta ınan Duygu, babası da i e gitti i için oldukça yalnızdır. Evde tek ba ına kaldı ı bir gün eski bir çanta bulur. Çantanın içindeki e yalarla oyun oynarken susar. Babasının kendisine ö retti i limonatayı kendisi yapmak isterken barda ı kırar. Bir ba ka günde dedesinden kalma feneri yakmaya çalı ırken camını kırar ve eli kesilir. Kanı durdurduktan sonra bahçeye çıkan Duygu, bahçedeki otları temizlemek isterken kuyuya dü er. Saatlerce ba ırır. mdat çı lıklarını halası duyar ve onu kurtarır. Ak am babası eve döndü ünde babasının kendisine kızaca ını dü ünen Duygu yanılır. Babası dede yadigârı olan fener dı ında hiçbir eye kızmaz. Çünkü kızını çok sevmektedir.

5. 3. 3. Ben Ne Olayım?

Konu olarak Irmak'ın izledi i televizyondaki çıkan hayvanlarla kendini özle tirmesi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise insan için özgürlük oldukça önemlidir.

Hikâye lker'in annesinin küçükken isminin Irmak olmasını çok istedi ini belirtmesiyle ba lar. Çünkü ırmaklar gibi akıp denizlere ula mak istemektedir. Irmak, evde annesiyle televizyon izlemektedir. Televizyonda atlar vardır. Atların özgürce da bayır dola ması Irmak'ı etkiler ve Irmak, at olmak ister ancak programın devamında atların önüne geçen kurtlar atları yer. Kurtların gücünden etkilenen Irmak kurt olmaya karar verir. Avcılar kurtları vurunca kurt olmaktan da vazgeçer. Sırasıyla ceylan, pars, bülbül olmaya karar verip vazgeçtikten sonra kararsız kalır ve dü ünme için odasına çekilir. Odasında dü ünürken kelebek olmaya karar verir. Kelebek olup babasına gitmek ister.

5. 3. 4. Kasabamızın Köpekleri

Konu olarak Duygu'nun çok sevdiği kuzu Mavi'in evin kedisi tarafından yenilmesi ve bu olay karışında Duygu'nun yaşadıklarının anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise hayvanları sevmeli, onları korumalıdır.

Babasının memur bir arkadaşı tayini başka yere çıkınca kuzunu babasına verir. Babanın eve getirdiği kuzuya eve ne veririrken Duygu'nun da en yakın arkadaşı olur. Günlerini Mavi ile ilgilenerek kedileri Duman'dan Mavi'i koruyarak geçiren Duygu okulda yalancılıkla suçlanan arkadaşı Ali'nin yanında olur. Ali'nin yalan söylemediği ortaya çıkar. Duygu bir gün eve geldiğinde Mavi'in kafesinin yıkılmış olduğunu, Mavi'in kafeste olmadığını görür. Duman kediyi yemiştir. Çok üzülür ve bir daha hayvan almaz.

5. 4. BAHÇEDEN KOVULAN ÇİÇEK

Yetmi dört sayfadan oluşan kitabın ilk baskısı 2001'de yapılmıştır. Bahçeden Kovulan Çiçek Hidayet Karaku'un hikâye türünde yazdığı eseridir. Eserde toplam dört öykü bulunmaktadır. Bu hikâyelerden ilki "Bu A aç, Ne A acı?" dır.

5. 4. 1. Bu A aç, Ne A acı?

Konu olarak Leyla öğretmeninin okul bahçesindeki ağacının ne ağacı olduğunu öğrenme çabasının anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise doğaya sahip çıkmalı, gereken desteği vermeliyizdir.

Leyla Öğretmen, pencereden baktığı sırada okulun bahçesindeki tek ağacı görür ve ne ağacı olduğunu düşünür, bulamayınca çocuklara sorar, onlar da bilemeyince araştırmaları için çocuklara ödev verir. Meraklı ve araştırmacı olan Çisem, Orhan, Selda, Melek ve Özgür ağacın adını bulmak için oldukça kararlıdır. Bunun için okuldaki öğretmenlere, müdüre ve okulu yaptıran hayır sahibine ağacın ne ağacı olduğunu sorarlar. En sonunda Orman Bölge Müdürlüğüne ulaşırlar. Müdürlük bir personel görevlendirir. Bölge müdürlüğünde gelen görevli ağacın sağımlı olduğunu ve yaşı da yüz elli yedi olduğunu söyler. Okul müdürü, emeli geçenlere teşekkür eder. Onların sayesinde okuldaki tek ağacın adını öğrendiklerini, okula başka ağaçlar da dikkatlerini belirtir.

5. 4. 2. Bahçeden Kovulan Çiçek

Konu olarak bir arada bulunan çiçeklerin ayrılışı ve yeni yerlerinde barınma geleneklerinin anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise en zor anımızda bile umudumuzu yitirmemeliyiz.

Gülhatmi, kiraz, gül, yasemin daha birçok fidan fidanlıkta hep bir arada huzurlu ve mutlu bir şekilde ekilde yetiştirilmektedir. Zamanla bazı arkadaşları aralarından ayrılır. Bir gün aralarında gülhatmi, gül, kiraz, yasemin, açmınesi, çiftedostlar gibi bitkilerin olduğu grubu fidanlıktan alıp bahçeye dikerler. Bahçede her şey yolundadır, herkes yerinden memnundur. Ancak evin hanımı bahçede bazı değişikliklere gider, bu durum çiçekleri zor duruma düşürür. Önce çiftedostlar bahçeden alınır, sonra gülhatminin yeri değiştirilir. Yeri değiştirilen gülhatmi solmaya, kurumaya başlar. Evin beyi evinden rica edip gülhatmiyi çiftedostların yerine diker. Gülhatmi yavaş yavaş döner, eski hali olmasa da umudu vardır hala.

5. 4. 3. Uçuşböceği Nereye Gidecek?

Konu olarak Selim ve Uğur isimli iki arkadaşın birbiriyle arkadaşlık ilişkilerindeki kibritle ormanda yangın çıkarmalarının ve ormanda yaşayan hayvanların bu yangındaki durumunun anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise hayvanları ve doğayı korumalıyızdır.

Hikâyeye, bir uğur böceğinin nefes nefese kaçmasıyla başlar. Çekirge neden kaçtığını sorar. Uğur böceği, yangından kaçıyorum yoksa ben de yanacağım, der. Uğur böceğinin haline üzülen çekirge, yangının çıkışını anlatır. Uğur ve Selim oynadıkları gazoz kapağı oyunundan sıkılırlar. Uğur kibritle oynamaya başlar. Bu sırada Selim, Uğur'un içine karınca fırlatır. Uğur, sinirlenir; boynuna çekirge konar, çekirgeye sinirlenen Uğur, onu yakmaya karar verir. Ateş kuru otları tutuşturur ve yangın başlar. Yangın üzerine tüm hayvanlar kendilerine zarar vermektense kaçarak bir şey bilmeyen insanlardan kurtulmak için yurtlarını terk ederler.

5. 4. 4. Kayısı Çekirdekleri

Konu olarak Tekin'in Eskibağ'da kavun tarlasında beklerken yaşadıklarının anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise doğayı korumalı, sevmeliyizdir.

Aile fertleri arasında Tekin'in görevi Eskiba 'daki kavun tarlasını beklemek dü er. Tarlayı bekledi i bir gün babası Tekin'e topra a ekmesi için kayısı çekirdekleri getirir. Birkaçının tadına bakıp be enen Tekin, onları topra a ekmek yerine kırar. Babasının kızmasından korkup üç tanesini topra a eker. Yıllar geçer üç a açtan ikisi tutar. Tekin, o a açları çok sever, onlarla ilgilenir. Ama babasının verdi i kayısı çekirdeklerin tamamını ekmemenin üzüntüsü ve utancı hep içindedir.

5. 5. BA PARMA IN ARKISI

Altını dokuz sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2006'da yapılmı tır. ki bölümden olu an Ba parma ın arkısı Hidayet Karaku 'un hikâye türünde yazmı oldu u eseridir. Eserde toplam iki hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyeler kendi içinde bölümlere ayrılmı tır. Hikâyelerden ilki kitaba da adını veren “Ba parma ın arkısı” dır.

5. 5. 1. Ba parma ın arkısı

Teknik anlamda metinler arasılık özelli i olan hikâyede konu olarak Özgür ve İksev isimli iki karde in bir pazar sabah kahvaltısında ve kahvaltıdan sonra gittikleri piknikte ba larına gelenlerin anlatıldı ı öykünün ana fikri ise ya amak çok güzeldir. Öykü Meral Hanım ve Sadi Bey'in kızlarından İksev'in geç uyanmayı adet edinmi , uyurken ayak ba parma ını sallayan Özgür'e yaptı ı akayla ba lar. Pazarları sabah kahvaltısını ailesini çok seven, onlara sürekli akalar yapan kızlarının ifadesiyle tiyatrocü özelli i olan baba Sadi Bey hazırlar. Büyük bir keyif ve i tahla kahvaltılarını yaparlar. Çocuklarını ve kitap okumayı seven anne Meral Hanım, hava almak için kırlara gitmeyi teklif eder. Hazırlıklar tamamlanır, bütün aile pikni e gider. Çocuklarda kırlarda gezer, dola ır, arkılar, iirler söylerler. O gün yorgun eve döndüklerinde akıllarında Özgür'ün okudu u iir vardır.

5. 5. 2. Babamın akası

Eserin ikinci hikâyesi konu olarak Do an ve arkada larının ailelerinden izinsiz gittikleri derede ba ına gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise büyüklerimizin sözünü her zaman dinlemeliyizdir.

Kendine güveni oldukça yerinde olan korkusuz bir yapısı olan Do an, okulların kapanmasına yakın bir günde okuldan çıkıp evine gider. Çok acıkmı tır,

annesinin yapımı oldu u böre i büyük bir i tahla yer ve annesinin dikkatli ol uyarıları arasında arkadaşlarıyla bulmak üzere evden çıkar. Arkadaşlarıyla ile günü de erlendirdikten sonra dereye yüzmeye gitmeye karar verirler. Büyük bir ne e içinde yüzüp e lenen çocuklar dereden çıktıklarında tüm aramalara rağmen giysilerini bulamazlar. Ailelerinden korkularına kasabanın içinden çırılçıplak geçerek evlerine varırlar. Do an'ın en büyük tela ı babasının kızmasıdır. Ancak babası kızmaz. Du unu aldırır. lacını verir ve gerçe i açıklar kıyafetini babası almı tır. Çünkü ba ka türlü Do an dereye yüzmemesi gerekti ini anlamayacaktır.

5. 6. B LG SAYAR AMCA

Doksan dört sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1996'da yapılmı . Bilgisayara Giren Tırtıl isimli romanın devamı olan “Bilgisayar Amca” Hidayet Karaku 'un roman türünde yazımı oldu u eseridir. Tema olarak dostluk üzerinde durulmu tur. Bilgisayara Giren Tırtıl eserinde mahallenin sevilen kızı Selin'in bilinmeyen birileri tarafından kaçırılması ve Göktu 'un bilgisayarına giren virüsün Göktu 'a, Gönen'e ula ıp onları mor gezene götürmelerinin aktarıldı ını bilmekteyiz. Bu eserde de Mor Gezegen'deki temizlik ve bu temizlik için Gönen ve Göktu 'dan yardım istemeleri anlatılmaktadır. Dost için dostluk için her türlü fedakârlık yapılır, mesajı verilmi tir.

Göktu ve Gönen gidip geldikleri Mor Gezegen'e tekrar dönmek istemektedirler. Gönen, Mor Gezegen'e gittikleri sırada yerlerine konan benzerlerinin yoklu unda neler yaptıklarını merak etmektedir. Herhangi bir yere not bırakıp bırakmadı ını ara tırırken bilgisayara yazılmı not bulur. Ku gen, Her a amada dünyadaki ko ullar ile uzay ko ullarını kar ıla tırır. Gönen, Ku gen'in kendisi için yazdıklarını okudu u sırada uyuyakalır. Uyandı nda tırtıl dedi i bilgisayarı çalı ır halde bulur. Bir anda kar ısında Ku gen belirir. Ku gen, uzay çöplü ünü temizleme sava ına katılacaklarını bu sebeple Gezegenlerin Temizlik Birli i tarafından Mor Gezegen'e davet edildiklerini ifade eder. Gerekli hazırlıklarla beraber Gönen, Ku gen'le vedala ıp beyaz bulutların üzerinde Mor Gezegen'e do ru yol alır. Uyandıklarında büyük bir de i im geçirmi lerdir. Gönen ve Göktu kendileri için hazırlanan temizlik gemilerine binerler. Mor Gezegen'i ve Yorgunlar Gezegeni'nin çöpünü temizlerler. Görevlerini tamamlayan Gönen ve Göktu eski

haline döner. Derileri normal insan derisine döner. Mor Gezegen'dekilerle vedala ırlar.

5. 7. B LG SAYARA G REN TIRTIL

Doksan iki sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1994'te yapılmı tır. Bilgisayara Giren Tırtıl, Hidayet Karaku 'un roman türünde yazmı oldu u eseridir. Eser Uitgeverij De Inkkvis Yayinevi'nce Hollanda'da yayımlanmı tır. Roman iki bölümden olu maktadır. Hidayet Karaku , çocukların ilgi alanlarına hitap eden, büyük merak konusunu olan, çocukları cezbeden uzay ve teknolojiyi aynı romanda birle tirmi tır. Tema olarak dostluk üzerinde durulmu tur. Eserde mahallenin sevilen kızı Selin'in bilinmeyen birileri tarafından kaçırılması ve Göktü 'un bilgisayarına giren virüsün Göktü 'a, Gönen'e ula ıp onları mor gezene götürmeleri aktarılmı ve dost için dostluk için her türlü fedakârlık yapılır, mesajı verilmı tır.

ki bölümden olu an romanda ilk bölüm mahallede uzay hazırlıklarını; ikinci bölüm uzayı ve Selin'in kurtulu unu anlatmaktadır. Selin; üç ya larında, mahalleli tarafından sevilen, evlerinin balkonlarından gelen gidene sata an bir kızdır. Selin kaçırılır. Günlerce kafa yorulmasına, tüm aramalara, gazete ve televizyonda çıkan haberlere ra men hiçbir sonuç alınamaz. Göktü 'un bilgisayarında bir gariplik vardır. Bilgisayar üzerinden birileri Gönen ve Göktü 'la ileti im kurmaktadır. leti im sonucu saydam uzay aracına bindirilen Göktü ve Gönen, Mor gezegene gidip Selin'i kurtarırlar.

5. 8. B LG SAYARLI APKA

Yüz dokuz sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2001'de yapılmı tır. Bilgisayarlı apka Hidayet Karaku 'un roman türünde yazmı oldu u eseridir. Eserde toplam on altı bölüm bulunmaktadır. Konu olarak çocuklu unu ya ayamayan Süleyman Usta'nın nesnelere uçurtmaya olan ilgisini yaptı ı apkalarla giderme çabası anlatılmaktadır. Tema olarak sevgiyi i leyen eserin ana fikri ise hiçbir eyi ertelemeyen zamanında yapmalıyızdır.

Süleyman Usta, Kemeraltı'nda ünlü bir apka ustasıdır. Yaptı ı apkalara bilgisayar takmaya ba lar. Yaptı ı bilgisayarlı apkalardan bir tanesi ortalı ı karı tırır. apka çevredeki gürültülerin etkisiyle kontrolünü yitirir, bütün polisleri pe ine takar. Kamuoyu tamamen apkayla me gul olur. Süleyman Usta, Sarı

apkanın geri dönmesini ister, apka ise Süleyman Usta'nın talimatına uymakla özgürlük arasında gidip gelmektedir. Özgürlük tutkusu ile nereye gitti ini bilmeden havalanır. Günlerce Süleyman Usta'nın çağrularına cevap vermez. Çocukken uçurtma uçurmayan Süleyman Usta, sarı apkanın liderliğinde bir apka enli i düzenleyecektir. Polisler enli i durdurur, Süleyman Usta'yı sorgular. Ertesi gün Süleyman Usta, çıracı Hasan'ı yanına çağırır, tüm apkalardaki çipleri çıkarmasını ister. Çünkü apkaları kendi isteği dışında başka emellere alet edilmek istenmektedir.

5. 9. B R KEDİNİN ANILARI

Yetmi dört sayfadan oluşan kitabın ilk baskısı 2001'de yapılmıştır. Bir Kedinin Anıları, Hidayet Karaku'un roman türünde yazılmış eseridir. Roman on dört bölümden oluşmaktadır. Tema olarak dostluk üzerinde durulmuştur. Minik ve sevimli kedi Cazgır'ın yaşadıkları aktarılmıştır. Dostluk her şeyin üzerindedir, mesajı verilmiştir.

Roman Cazgır'ın bir gece kapının önünde bulunur ve onu bulan aile beslemeye karar verir. Kedinin ismi Cazgır olur. Ailenin tüm fertleri Cazgır'la ilgilenmektedir. Cazgır'ın rahatı iyidir. Bu tek düze hayat Cazgır'ı sıkır. Sokaktaki kediler gibi her gün macera yaşamak ister; ancak sokak kedilerinin hırsızlık etmeleri, çöpten yemek yemeleri Cazgır'ın hoşuna gitmemektedir. Bir gün Cazgır'ın vücudunu keneler sarar. Cazgır'ın bu durumunu gören baba, Cazgır'ı veterinerine götürür. Veterinerin elinde koca ikeneyi gören Cazgır, veterinerin hayvanlarla ilgili sözlerini de duyününce açık pencereden kaçar. Sokakta pek çok macera yaşamıştır. Özgürlüğüne kavuşan Cazgır, eve dönmek istemektedir. Ancak evden çok uzaklaşmıştır. Yolunu kaybeden Cazgır, sayısız tehlike atlatır. Eve geldiğinde babayı gazete okurken bulur. Cazgır'ı gördüğüne çok sevinen baba, Cazgır'ın yemeğini verir.

5. 10. CAN DEDE'NİN ÇOCUKLARI

Yüz iki sayfadan oluşan kitabın ilk baskısı 1986'da yapılmıştır. Roman türünde yazılmış olan eser Bilgi Yayınevi'nden çıkmıştır. Hidayet Karaku, çocuk sevgisinin önemini Can Dede'nin torunlarına duyduğunu sevgi üzerinden anlatmıştır. Tema olarak çocuk sevgisi üzerinde durulmuştur. Çocuklarımıza gereken önemi vermeliyiz, mesajı verilmiştir.

Anadolu'nun irin bir köyünde ya ayan Can Dede, ehre o lu hsan'ın yanına gitmeye karar verir. Otobüsü bekledi i sırada bir kamyon gelir. Kamyoncu Erkan da ilçeye gitti inden Can Dede'yi de kamyonu alır. Birlikte zmir'e do ru yol alırlar. Can Dede gidece i yeri bilmemektedir. Erkan, Can Dede'deki adrese bakarak Can Dede'nin o lu hsan'ın evini aradıkları sırada kamyonların girmemesi gereken bir yola girerler. Bunun üzerine polis durdurur. Erkan'la helalle en Can Dede, taksiye binip o lunun evine gitmek ister; ancak o lunun adresi Erkan'da kalmı tır. Bunun üzerine taksici Can Dede'yi karakola bırakır. Karakoldaki polislerin çabalarıyla hsan'a ula ılır. hsan ve e i Aslı Hanım gelip Can Dede'yi götürürler. Eve gelen Can Dede, yorgundur. Can Dede, torunlarıyla gezer, dola ır. E lenceli zaman geçirir. Can Dede, gece uykusunda kendini köydeki salıncaklarda sallanırken görür. Çocuklar gibi parktaki tüm oyuncaklara bindi i sırada bekçi gelir, Can Dede'yi yakalamaya çalı ır. Mücadeleleri sabaha kadar devam eder. Uyandı nda dü ünü torunlarına anlatır. Aklında da köye torunları için yapmayı dü ündü ü oyun parkı vardır.

5. 11. CAN DEDE'N N E E

Yüz kırk bir sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2011'de yapılmı tır. Roman türünde yazılmı olan eser Bilgi Yayınevi'nden çıkmı tır. Hidayet Karaku , hayvan ve do a sevgisinin önemi Can Dede'nin e e ine, köy ormanına duydu u sevgi ve de er üzerinden anlatırken tema olarak hayvan ve do a sevgisi üzerinde durulmu tur. Hayvanlara ve do aya gereken önemi vermeliyiz, mesajı verilmi tir.

Can Dede, e e i Püsküllü ile ya amaktadır. Püsküllü, Can Dede'nin can dostudur. Can Dede ve Püsküllü ya murlu bir günde köprüde mahsur kalır. Köye sa salim dönen Can Dede'nin ilk i i köylülere bir köprü yapmanın gereklili ini anlatmaktır. Muhtar ve di er köylüleri köprüyü yeniden yapmak üzere ikna eder. Köylü el birli i ile Höyük Köprüsü'nü onarır, di er köprüyü de kısa sürede tamamlar. Köylüler köprüye "Can Dede Köprüsü" ismini koyar. Haziran aylarının ba larında köyde bir laf yayılır. Ormana ev yapmak isteyen birilerinin oldu u söylenmektedir. Bir gece köyde yangın çıkar. Köylülerin çabasıyla söndürülür. Can Dede de ormanın halini görmek için yangının çıktığı yere gider. Ormanda dola rken metal dü meli bir deri ceket parçası bulur. Ceketin "Marsık Ömer"e ait oldu u tespit edilir. Marsık Ömer'i kandırıp orman yangını çıkarttırdıklarını dü ünürler. Aradan

uzun bir süre geçer. Bir gün köyün önünde bir araba durur. çerisinden saçları arkaya taralı, tıknaz, kara gözlüklü biri iner. Niyetinin ormana villa dikmek oldu unu ifade edince muhtar sert bir tepki verir. Can Dede, gece evleri dola ır. Ormanın yerine villa yapılmasına engel olmaları gerekti ini söyler. Muhtar, ormanın yok olmasından etkilenecek olan on sekiz köyün muhtarına da ula ır. Yabancı adam ve di er araçlar gelir. Köylüler ormana villa yaptırmayacaklarını haykırır. Tartı maların uzayıp gitti i sırada jandarma komutanı yanında Marsık Ömer’le gelir. Marsık Ömer, adamın kendisine ormanı yakmak için para teklif etti ini söyler. Yabancı adam, suçunu kabul etmek istemese de komutanın gösterdi i foto raf i i çözer. Yabancı adam karakola götürülür. Köylüler, davul zurna e li inde kazandıkları zaferi kutlar.

5. 12. CAN DEDE’N N OYUNCAKLARI

Yüz sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1986’da yapılmı tır. Roman türünde yazılmı olan eser Bilgi Yayınevi’nden çıkmı tır. Hidayet Karaku , çocuk sevgisinin önemini Can Dede’nin torunlarına duydu u sevgi üzerinden anlatırken tema olarak çocuk sevgisi üzerinde durulmu tur. Çocuklarımıza gereken önemi vermeliyiz, mesajı verilmi tir.

“Can Dede’nin Çocukları” isimli romanda tanıdı ımız Can Dede, zmir’de güzel günler geçirmesine ra men do up büyüdü ü toprakları, köyünü, özlemektedir. Torunları, o lu ve gelini ile a lamaklı vedala tıktan sonra yola koyulur. Can Dede, uzun bir yolculuktan sonra köyüne döner. Can Dede’nin aklında torunlarına verdi i söz vardır. Önemli ki ilerden fikir alır. Çocuk parkının çocuklar için ne kadar önemli oldu unu anlatır. Köy kurulu üyeleri toplanır ve çocuk parkını yapmaya karar verir. Köye döndüklerinde ertesi gün çalı malara ba lamaya karar verirler. Tüm köylü ta çeker, çukur kazar ve parkı el birli i ile tamamlarlar. Can Dede de torunlarına mektup yazıp onları köye davet eder. Açılı günü çevre köylerden ve ilçelerden gelen davetliler yerlerini alır. Torunları Serkan ve Gönen de ailesiyle açılı a yeti ir. Parkın kapısının üzerindeki çuvala sarılmı bölümü açtıklarında ise “Can Dede Çocuk Bahçesi” levhasını görürler. Tören biter. Torunları köyde kalıp gezece i için; Can Dede de torunlarıyla güzel zaman geçirece i için çok mutludur.

5. 13. DEDEM ÇOCUK OLDU

Yetmi üç sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1997’de yapılmı tır. Roman türünde yazılmı olan eser Bilgi Yayınevi’nden çıkmı tır. Hidayet Karaku , ya ama sevinciyle dolu olmanın önemini Bülent ve Levent’in dedeleri üzerinden anlatırken altı bölümden olu an eserde tema olarak ya ama sevinci ve çocuk sevgisi üzerinde durulmu tur. Çocuklarımıza gereken önemi vermeli ve ya ama sevincimizi kaybetmemeliyiz, mesajı verilmi tir.

Bülent ve Levent’in dedesi, tatil sabahı kullandı ı bastonu at yaparak evin içinde ko turmaya ba lar. O lu Hayri babasını durdurmak için bastonu saklar. Bu seferde at yarı larına ilgi duymaya ba lar. Heyecanlı bir ekilde at yarı larını takip eden babası için kaygılanan Hayri, arkada ı Doktor Osman’ı eve davet eder. Doktor Osman, kaygılanacak bir durum olmadı ını belirtir. Okul dönü ü eve giden Bülent ve a abeyi Levent, sokaklarına geldiklerinde a kına dönerler. Dedeleri mahalledeki çocuklarla top oynamaktadır. Bir ba ka gün de Bülent ve Levent bir sabah dedelerinin arkalarıyla uyanır. Koridora çıktıklarında dedelerini okul önlükleriyle görürler. Dedelerinin haline a ıran çocuklar, dedelerinin de kendileriyle okula gelece ini duyunca a kınıktan dilleri tutulur. Müdürün yanına varırlar. Müdüre de okula gelme iste ini anlatan dedeye müdür, hiçbir ey söylemeden odasına gider. Bu durum kar ısında dede çok üzülen dede bir cumartesi sabahı kahvaltıda dedeleri Amerika’da Kızılderililere gitti ini, Atatürk’le konu tu unu söyleyince aile fertlerinin a kınıkları daha da artar. Tarih kitaplarından okuyarak onun neler yaptı ını okudu unu, böyle olunca da yanındaymı gibi oldu unu söyleyince tüm aile halkı rahatlar. Aynı günlerde evin annesinin do um günü yakla maktadır. Hazırlıklar sürmektedir. Hazırlıklar sırasında dede ortadan kaybolur. Ak am saatlerinde eve döner. Cebinden çıkardı ı küçük kutudaki altını gelinine do um günü hediyesi olarak takdim eder. Ertesi ak am eve dönen Levent ve Bülent evde büyük bir hazırlık oldu unu görürler. Yeme e kadar uyuyan çocuklar uyandıklarında dedelerini çok güzel bir giysiyle sofrada oturur bulurlar. Dede, a kınılık içinde kendisine bakan torunlarına bundan sonra ehirden bu kıyafetleri; di er kıyafetlerini de köyde giyece ini söyler. Köy lafını duyan Levent ve Bülent üzüntü ile köye mi gideceksin, diye sorunca dedeleri do um günümü kutladıktan sonra gidece im,

cevabını verir. Do um gününün gerçek tarihini bilmeyen dedeleri o günü do du u gün olarak ilan etmi tir.

5. 14. DÖNME DOLAP DÖNER KEBAP

Elli dokuz sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2007’de yapılmı tır. Dönme Dolap Döner Kebap, Hidayet Karaku ’un roman türünde yazmı oldu u eseridir. Roman dokuz bölümden olu maktadır. Tema olarak sevgi üzerinde durulmu tur. Evren ve Ersen’in ranza kavgası ve bayram günü dedeleri, babaanneleri ve anneleri lunapark gezmesi Güne ’in gözlemleriyle aktarılmı tır. Sevginin her eyin üzerinde oldu u mesajı verilmi tir.

Roman olayları bize aktaran, Güne ’in kendini tanıtmayla ba lar. Güne , Evren ve a abeyi Ersen’in odasını izlemektedir. Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda görevli olan çocukları izlemek için dedeleri Fehmi Bey’le nineleri kbal Hanım çocukların bayram sevincini artırmak amacıyla torunlarını lunaparka götürmeye karar verirler. Lunaparkta dönme dolaba binerken elektrikler kesilir ve dönme dolabın tepesinde mahsur kalırlar. Dönme dolapta dü kurma oyunu oynarlar. Hepsi tek tek kurdu u dü leri anlatır. Evren ve Ersen’in kurdukları dü ler çok be enilir. Annesi bunun nedeninin kitap okumaları oldu unu, dü lerinde babalarını unuttuklarını söyler. Birlikte yemek yerler. Çocukların aklında sürpriz vardır. Yemekten sonra dedeleri torunlarını çocukların severek okudu u Muzaffer zgü’nün imza gününe götürür. Sürprizi çok be enen Evren ve Ersen be endikleri kitapları yazara imzalatır, yazarla tanı ırlar. Elllerinde kitapları eve gittiklerini sandıkları sırada dede Fehmi Bey’in ikinci sürprizi gelir. Birlikte dondurma yemeye giderler. Onların bu mutlu halleri Güne ’in de çok ho una gider, onların arasına karı mak ister ama o neticede Güne ’tir.

5. 15. TE O ÇOCUK

Yazar kendi önsözünde de belirtti i gibi ya adıklarına dü lerini de katarak anılarını çocuklarla payla ır. Hidayet Karaku ’un anı hikâye türünde yazmı oldu u te O Çocuk isimli eserinde on dokuz anı hikâye bulunmaktadır. Bu anı hikâyelerden ilki “Gıcırğa Toplayan Çocuklar” dır.

5. 15. 1. Gıncırğa Toplayan Çocuklar

Konu olarak izinsiz ba kasının tarlasından gıncırğa toplayan Hidayet ve arkadaşlarının ba ma gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise ba kalarına hiçbir iyi izinsiz kullanmamalı ve kimsenin malına zarar vermemeliyizdir.

Henüz okula gitmeyen altı ya ındaki Hidayet, arkadaşlarıyla köyün içindeki kuyunun çevresinde oyun oynamaktadır. Oyunun ortasında arkadaşlarından Ahmet, gıncırğa toplamaya gitmeyi teklif eder. Di er arkadaşları da teklifi kabul edince tarlalarında çok gıncırğa bulundu unu söyleyen Hüseyinlerin tarlasına giderler. Yabani bezelye olan gıncırğayı gördü ü yerden toplarlar. Bu sırada gıncırğa toplarken fark etmeden ekinleri de çi nerler. Durumu gören köyün acımasız muhtarı çocuklara do ru ko maya ba lar, arkadaşları kaçtı ı için bir tek Hidayet'i yakalar. Muhtar, kula ından tuttu u gibi Hidayet'i köy meydanına kadar getirir ve onu ahıra kapatır. Ak am oldu unda da babasına teslim eder.

5. 15. 2. Göçmen Kızı Emine

Konu olarak üzerine yıldırım dü en Göçmen Kızı Emine'nin ölümünün anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise ba kalarının ya adı ı acılara ortak olmalıyızdır.

Henüz okula gitmeyen Hidayet, çardakta oturup tarlanın kıyısına ekilen ayçiçeklerini karga ve serçelerden koruma görevini ifa ederken birden hava kararır. Ya murun ba layaca ını anlayınca yıldırım korkusuyla eve yeti mek ister. Hızla evine yeti meye çalı tı ı sırada evin altındaki sokaktan kadınların, erkeklerin ve çocukların ko u turdu unu görür ve ö renir ki evlerinin yakınında oturan esmer, uzun boylu Recep ile çalı kan, konu kan bir kadının kızı olan Emine'nin üzerine yıldırım dü er. Annesine kavu an Hidayet'in bir taraftan mutludur di er taraftan Emine'nin ölümüne üzölmektedir.

5. 15. 3. Okula Ta tan Yol

Konu olarak okul yolu üzerine dö edikleri yol ve yol yapımında çalı an Ali Osman'ın çıkan yangında hayatını kaybedi i anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise birlikte yapılan i ler kolaylıkla ba arıya ula ır ve bu i e yardım edenler unutulmazdır.

Hidayet, okulun nasıl bir şey oldu unu merak etmektedir. Okula başladığı ilk günlerdeki ya adıklarını, kaleminin ve defterinin olmayışını ve bahçeye diktikleri fidanları, radyodan dinlediği Atatürk'ün Anıtkabir'e naklini yine anlatır. Her geçen günlerde okulun çamurdan kirlenmemesi için öğretmenlerinin liderliğinde tüm arkadaşlarıyla okul yolu yaparlar. Okul yolunun yapımında en çok çoban bir ailenin olduğu olan Ali Osman çalımtır. Okul yolunu bitirmenin verdiği sevinçle evlerine dağlırlar. Artık köydeki çamurları sınıfta taşımayacaklardır. Gece çıkan yangın bütün sevinçlerini bitirir. Okul yolu yapımında çalıman babasını erken yaşta kaybeden annesi ve akrabeleriyle yaşanan Ali Osman çıkan yangında can vermiştir. Okulda büyük bir yas vardır. Okul yolundan her geçtiğinde arkadaşları Ali Osman'ı hatırlayacak ve onu hiç unutmayacaktır.

5. 15. 4. Tuz Dengi

Konu olarak kış gecelerinde misafirliklerde ve odalarda anlatılan hikâyelerin derinliği üzerinde durulmaktadır. Ana fikir olarak ise paylaşma, dostluk, sevgi ve dayanışmayı artırır görüşü öne çıkmaktadır.

Çinde babasının anlattığı bir başka hikâyeye yer verildiği için metinler arasındaki özelliğide taşıyan bu anı hikâyede ise yazar, kış mevsiminde köydeki insanlar birbirlerini ziyaret ederler, bu ziyaretlerde oyunlar oynanır ve büyüklerin anlattığı masallar dinlenirdi. Uzun geçen kış gecelerinin birinde öykü anlatmaya bayılan jest ve mimiklerini çok iyi kullanan babası "Sağrıların Öyküsü" isimli öyküyü anlatır. Babasının anlattığı bu öyküyü dinledikten sonra evlerine giderler, evlerine gittiğinde dedesinde babasının anlattığı öyküler vardır.

5. 15. 5. Kurtlar

Konu olarak dostluğun ve dostla verilen sözün önemi üzerinde durulmaktadır. Ana fikir olarak ise bazı durumlarda insan sağlığına verilen bir sözden daha önemlidir görüşü öne çıkmaktadır.

Köyde uzun kış gecelerinde korkunç kurt hikâyeleri anlatılmaktadır. Tüm çocuklar dinledikleri kurt hikâyelerini duyarlarında görmekte ve korkmaktadır. Dokuz yaşlarındaiken bir gün annesi akrabeyinden babasının yakın arkadaşı Yusuf Ali'nin köyüne mercimek götürmesini ister. Akrabeyi vakit çok geç oldu için üç dört kilometre uzaklıktaki Yağcılar köyüne gitmek istemez. Anne ise Yusuf Ali'ye geçen

seneden söz verdiklerinden ve kocasının kızmasından korkarak mercime in mutlaka götürülmesi gerekti ini söyler. Bunun üzerine küçük o lu Hidayet'i göndermeye karar verir. Hidayet korksa da büyük bir kararlılıkla hazırlanır. Anlatılan kurt hikâyelerinin de etkisiyle çe itli sesler duyarak ilerleyen yazar birden annesinin ileriden onu geri ça ırdı ını görür ve geri döner. Anne evladının sa lı ının verilen sözden daha önemli oldu unu dü ünerek evladını ça ırmı tır. Ak am eve dönen babası da bu duruma kızmayınca yazar kurtlarla dolu dü lerine döner.

5. 15. 6. Köprüdeki Deve

Konu olarak k1 gecelerinde anlatılan korkunç hikâyelerin etkisiyle yazarın ba ma gelenler üzerinde durulmaktadır. Ana fikir olarak ise bazen gerçek hiç de sandı ımız gibi de ildir, dü üncesine ula maktayız.

K1 gecelerinde korkulu karatavuk hikâyeleri de anlatılır. Bu hikâyelerden etkilenen yazar bir gün kavun tarlasında a abeyini beklerken uyuyakalır, içinde karatavuk ve devenin bulundu u dü ler görür. A abeyi gelir ve eve gitmesini sabah erken kalkması gerekti ini söyler. Yolda ilerlerken garip sesler duyar. lerledikçe bir karartıyla kar ıla ır. Deveyle kar ıla ma korkusuyla ilerlemeye devam eder. Korkudan dizlerinin ba ı çözülen yazar, karartıyla beraber duydu u “Höst!” sesiyle rahatlar. Me er karartı deve de il de ilçeye hayvan götüren köylülerdir. Böylece yazar korkuları bilgiyle yenmeyi ö renir.

5. 15. 7. Donsuz Gömleksiz

Babasının derede yüzmeyeceksin sözünü dinlemeyen yazarın ba ma gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise büyüklerimizin sözünü dinlemeliyizdir.

Hidayet'in sıcak yaz günlerindeki en büyük keyfi derede yüzmektir. Yine A a ıharman deresinde yüzerken bir gün babasına yakalanır. Babası dereye girmemesi için uyarır ve kızar. Eve gönderir. Hidayet, babasının yakalandıktan sonra dereye gitmemek için elinden geleni yapar ama arkada larının ısrarı bitmek bilmemektedir. Israra dayanamaz, sonunda gider. Dereye arkada larıyla yüzer, e lenir. Yüzdükten sonra kıyafetlerini giymek için kenara geldi inde kıyafetlerinin olmadı ını görür. Çok kötü durumda kalır, arkada larının gülü meleri arasında köye do ru kaçmaya ba lar. Eve vardı ında babasının elinde yakasız gömle ini ve yamalı donunu görür.

5. 15. 8. Yumurta Boyama Yarısı

Baharın geliyle birlikte köyde yapılan geleneklerden biri olan yumurta boyama etkinliğinin anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise ilerimizi yaparken dikkatli olmalı ve sağlığımızı tehlikeye atmamalıyızdır.

Hidayet ve Ali Hsan köydeki en sağlam boyalı yumurta yarışına katılıp birinci olmak isterler. Bunun için soğan kullanıp yumurta boyamaya çalıştıkları sırada annesi gelir ve çocuklara yardım eder. Yumurtaların geç kaynaması üzerine anne, ocağın altını söndürün uyarısıyla çocukları evde bırakır gider. Gaz ocağının ateşini güçlendirmek isteyen Hidayet ve Ali Hsan ocağı devirir, Hidayet'in eli yanar. Eve gelen Hidayet'in babası duruma üzülür, oğlunun eline krem sürüp oğlunu doktora götürür. Hidayet'in adı da "Yumurta Gazi" sine çıkar.

5. 15. 9. Samanımızı Yiyen Sıpa

Annesinin verdiği sorumluluğun bilinciyle görevini yapmaya çalışan Hidayet'in sıpayla yaşadığı maceranın anlatıldığı hikâyenin ana fikri ise her ne olursa olsun bize verilen sorumlulukları yerine getirmeliyizdir.

Samanların ahıra çekilmeye çalışıldığı bir günde Hidayet, samanların başını bekleyerek hayvanların samanları yemesine engel olmaktadır. Oyuna dalan Hidayet samanları unuttur, oyun oynamaya başlar. Kafasını kaldırdığında ise bir sıpanın samanları yediğini görür. Sorumluluk bilinciyle sıpayı sopayla kovalar. Köy meydanına vardıklarında ise sıpa çiftesini savurur ve Hidayet'i burnundan yaralar. Evladının halini gören anne çocuğunu yerden kaldırır. Akşam olduğunda Hidayet'in babası gelir, çocuğunun yarasını temizleyip ertesi günde doktora götürür. O günden sonra Hidayet, burnuna her dokunduğunda yaşadıklarını hatırlar.

5. 15. 10. İflas Ettim

Konu olarak Hidayet'in köydeki bakkala özenerek babasının verdiği paralarla alması, aldığı paralarla ambara bakkal açması ve sonrasındaki iflası anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise umutlarımız her zaman korumalıyız, yaşadığımız olumsuzluklardan etkilenmemeliyizdir.

Hidayet bir gün bakkala gittiğinde Bakkal Ahmet'in paraları koyduğu küçük tenekeyi görür ve içindeki paraların çokluğundan etkilenip bakkal dükkânı açmaya

karar verir. Babasının verdi i on kuru a aldı ı yirmi iplikli ekeri ahırdan bozma bakkalın penceresine asar ve mü teri beklemeye ba lar. Mü teri gelmeyince sıkılan Hidayet, soka a çıkar, oyuna dalan Hidayet dükkânı ve ekerleri unuttur, eve dönüp dükkânına baktı ında ekerlerin yerinde yeller esti ini görür. Ali hsan'ın ekerlerini aldı ını bilmesine ra men ona kızmaz; bir daha da alım satım i ine kalkı maz.

5. 15. 11. Kom u Köydeki Kız

Konu olarak babasının evlilik için Melek isimdeki kızı dü ündü ünü Hidayet'in ö renmesi ve bunun üzerine Meleklerin köyüne gitmesi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise çocukların içinde bulundu u döneme uygun olmayacak söz ve davranı lardan kaçınmalıyızdır.

Babası ve annesi bir gece aralarında henüz okula bile gitmeyen Hidayet'e kom u köydeki Melek'i alacaklarını ve güzel bir dü ün yapacaklarını konu urlar. Hidayet de uyumamı ve onları dinlemi tir. Annesiyle tartı tı ı bir gün Meleklerin köyüne gitmeye karar verir. Köye vardı ında oyun oynayan çocukları görür ve Meleklerle gitmeyi unuttur. Melek oyun oynarken yanına gelir ve onu yeme e davet eder. Hidayet utanır ve köye geri döner.

5. 15. 12. Körkuyu

Körkuyu konu olarak Hidayet'in ve arkada larının öküzleri otlatmaya götürdü ü zamanlarda ba larına gelenler anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise su hayatımızda çok önemlidir.

Sıcak bir Ramazan günü oruç olan Hidayet, öküzlerini otlatmaya götürür. Öküzleri doyurabilecek iyi bir yer bulamaz, sıcaktan bunalır. Ramazan'ın son orucudur, bunu da tutarsa tüm Ramazan'ı oruçlu geçirecektir ama dayanamaz eve geldi inde bir testi suyu içer ve pi man olur. Ertesi gün Körkuyu'ya su içmeye giderler, kovası kopuk oldu u için birinin kuyuya inmesi gerekmektedir. Ya ı küçük olmasına ra men yılan tehlikesine ra men eytan Kadir kuyuya iner ve büyük bir kahramanlık örne i sergiler.

5. 15. 13. Ben Okumayacağım!

Konu olarak Hidayet'in okula gitmek yerine öküzleri olatmaya götürmesi bunun üzerine ya adıkları anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise eğitim almak her şeyden önemlidir.

İlkokulu bitiren Hidayet ve on dört arkadaşı öğretmenleri tarafından öğretmen okulu sınavlarını kazanmaları için kursa alınır. Okul kapanmış herkes tatile çıkmıştır. Hidayet, bütün kırgınlığı gördüğü konuları tekrar görmekten sıkılmıştır. Bir gün okula gitmek yerine evdeki öküzleri alır, olatmaya götürür. Hayvanları doyuran Hidayet köye doğru ilerlediği sırada babası önüne geçer ve neden okula gitmediğini sorup bir daha öğretmen sözünden çıkmaması gerektiğini hatırlatıp kızar.

5. 15. 14. Kara Ali Kurtuluş Savaşı'nda

Konu olarak Kurtuluş Savaşı'ndaki mücadelemiz ve bu savaşta büyük kahramanlıklar gösteren Kara Ali'nin ya adıkları anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise vatan savunması uğruna canımız dâhil her şeyi feda etmeliyizdir.

Hidayet ve arkadaşları okula gider, öğretmenlerini beklemeye başlar. Bir anda sınıfa öğretmen yerine Kara Ali gelir. Onlara Afyon'daki çarpışmada ya adıklarını anlatır. Kara Ali büyük bir heyecanla Mustafa Kemal'i gördüğü anı, 26 Ağustos sabahını, Akşehir ve Afyon'da bulunan düman kovalamalarını, savaşta çıktıkları yemek sıkıntılarını kendisini sessizce dinleyen öğrencilere anlatır. Konunun sonuna doğru öğretmen gelir ve Kara Ali'ye teşekkür eder.

5. 15. 15. Köyde Sinema

Konu olarak köyün isminden de anlaşılacağı üzere köye gelen ve sinema ve Kore Savaşı'nın yansımaları anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise vatan savunması uğruna canımız dâhil her şeyi feda etmeliyizdir.

Kunuri Savaşı'nın ya andığı, Anadolu gençlerinin gösterdiği büyük direnişin ya andığı yıllarda köye sinema gelir. Sinemanın gelişi hem köyde hem de Hidayet de büyük heyecan uyandırır. Film başlar bütün köy halkı gözyaşlarına boğulur. Filmde Kore Savaşı'nda mücadele eden Mehmetçiklerimizin görüntüleri vardır. Film bittiğinde ölüm sessizliğinde herkes evlerine dağılır. Akıllarda Mehmetçikler vardır.

5. 15. 16. Deli Ali'nin Yılan Korkusu

Konu olarak Deli Ali üzerinden yılan ve yılan korkusu konusu i lenmi . Ana fikir ise korksak bile di er canlılara iyi davranmalı, dünyayı onlarla payla malıyız.

Köydeki samimiyetin gere i olarak insanlar birbirini tanımakta neden korkup korkmadı mını bilmektedir. Deli Ali'nin en büyük korkusu ise yılandır. Bunu bilen Çakır Yusuf, bir gün köy odasındaiken Deli Ali'ye içmesi için tabakasını fırlatır. Tabakayı açan Deli Ali içindeki yılanı görünce avazı çıktı ı kadar ba ırır. Yine bir gün Hidayet, arpa destelerini toplamaya gitti inde bir yılan görür. Anne ve babası uzakta oldu u için Hidayet, eline bir ta alır ve yılanı öldürür. Hidayet'in öldürdü ü yılan yıllar sonra en büyük pi manlı ı olmu tur.

5. 15. 17. Tahta Bisiklet

Konu olarak Hidayet'in babasının yaptı ı limonatayı tatması ve kendisine hediye etti i tahta bisikletin sevinci anlatılmı . Ana fikir ise bazıları için basit ve önemsiz görünenler kimileri için çok de erli olabilir.

Hidayet, evde kimsenin olmadı ı sırada babasının ö retti i limonatayı kendisi yapmak ister. ekeri so uk suya attı ı için eritmekte güçlük çeker ve kavanozu dü ürür, elini keser. Ak am eve gelen babası Hidayet'in elini pansuman eder ve ona bir bisiklet yapmaya ba lar. Babası bin bir zahmetle yaptı ı için tahta bisikle binmeye kıyamayan Hidayet, arkada ları Ahmet ve hsan'ın ısrarına dayanmayıp bisiklete biner, bisiklet kırılır. Arkada larının dalga geçmesine ra men tahta bisiklet en iyi bisiklettir.

5. 15. 18. Bentte Yüzen Manda Çobanı

Konu olarak Arif A a'nın bentte yüzmesi, Arif A a'yı bo uldu zanneden çocukların korkusu anlatılmı . Ana fikir ise kendi e lencemiz için ba kalarının hayatlarını tehlikeye atmamalıyızdır.

Okulların bitmesiyle birlikte tatile çıkan Hidayet'in görevi öküzleri otlatmaktır. Öküzleri otlattıkları bir gün Arif A a'yı, Hidayet'in arkada ları kandırıp bentte yüzmesini isterler. Arif A a dayanamaz, dibi görünmeyen ye il suya girer. Bir süre yüzdükten sonra aya ı kayar, suyun içinde kaybolur. Arif A a'nın çıkmadı mını gören çocuklar a lamaya ba lar, onu suya sokan Ahmet, pi man olur. Bir süre sonra

Arif A a'yı a acın altında giyinmi , dinleniyor görürler. Me er Arif A a, çocukları kandırmı tır, aldıkları derste çocuklara yetmi tir.

5. 15. 19. Annem Beni Seviyormu

Ö retmen okulunu kazanan Hidayet'in ve ailesinin ya adı ı mutlulu un anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise anne baba he zaman evladını sever ve onun için elinden geleni yapardır.

Hidayet, öküzleri olatmakta ve ailesine yardım etmektedir. Öküzleri otlattıkları bir gün babası tela la annesini ve Hidayet'i yanına ça ırır. Cebinden çıkardı ı mektubu okumasını ister. Kâ ıtta yazılı sınavı kazandı ı ve sözlü sınav için beklendi i haberi yazmaktadır. Babası sevinmi tir ve gururlanmı tır. Annesi ise o lundan ayrılaca ı için üzgündür. Sözlü sınavı da kazanan Hidayet ve babası çok mutludur. Daha da önemlisi Hidayet, kendisini sevmedi ini dü ündü ü annesinin aslında kendisini ne kadar çok sevdi ini ö renmi tir.

5. 16. KARDAN ADAM KAÇTI

İlk baskısı 1999'da yapılan Kardan Adam Kaçtı Hidayet Karaku 'un öykü türünde yazmı oldu u eserdir. Eserde toplam üç öykü bulunmaktadır. Bu öykülerden ilki kitaba da ismini veren “Kardan Adam Kaçtı” dır.

5. 16. 1. Kardan Adam Kaçtı

Konu olarak so uk bir kı günü Küçük Murat ve arkada larının ö retmenleriyle yaptı ı kardan adamın kaybolmasının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise insanlar birlik ve beraberlikten kopmadan ait oldukları yerlerde ya amalıdır.

Ne e içinde kartopu oynayan Küçük Murat ve arkada ları ö retmenlerine kardan adam yapmayı teklif ederler. Ö retmenin de onayıyla ne e içinde kardan adam yaparlar. Ak am oldu unda ö renciler kardan adamları akala ıp evlerine giderler. Kardan adam ise sıcağın erime korkusuyla oradan uzakla ıp gitmek ister. Bir bütün halinde erimeyecekleri so uk yerlere giderler. Akıllarında ise onları bir araya getiren çocuklar ve ö retmenleri vardır.

5. 16. 2. Ormanın arkıcısı

Ormanda ya ayan di er hayvanları güzel sesiyle söyledi i arkılarla e lendiren bülbül ile ormanlar kralı aslanın mücadelesinin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise insanlar barı içinde karde çe ya amalıdır.

Bülbül, ormanın en güzel arkı söyleyenidir. Tüm hayvanlar bülbülü dinlemeye gitti i için av bulamayan aslan evinden çıkar, ormana gelir. Aslan, bülbüle aslında kendisinin daha güzel arkı söyledi ini söyler. Amacı di er hayvanları ba ına toplayıp onları yemektir. Aslanın niyetini fark eden bülbül, söyledi i arkılarla di er hayvan dostlarını uyarır. Bunun üzerine aslan, bütün bunlar senin yüzünden diyerek bülbüle saldırır. Aslanın saldırı dı ını gören di er hayvanlar da bülbülü korumak için aslana saldırırlar. O günden sonra da mutlu ve barı içinde ya arlar.

5. 16. 3. Karganın Bahar Konseri

Kötü sesinden ve herkesin kendisini dı lamasından sıkılan karganın bu durumdan kurtulmak için harcadı ı çabanın anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise insanlar oldu u gibi davranmalı, do asına aykırı davranı lar sergileyip zor durumlara dü memelidir.

Kendisine “aptal karga” denmesinden, sesinin kötülü ünden, çirkinli inden sıkılan karga, dünyaya küser kimseyle konu maz. Yazgısını de i tirmek isteyen karga, bülbülün sesini duyar. Bülbül ormandaki di er hayvanları mest edecek kadar güzel arkı söylemektedir. Neden benim de böyle bir sesim yok diye dü ünür. En güzel arkıları bülbülden dinlemeye alı an hayvanlar, bir gün bülbülün sesine benzer bir ses duyarlar. Ses bülbülün sesi kadar güzeldir. Sesin geldi i yere baktıklarında karganın arkı söyledi ini görür ve a ırırlar. A acın yakınındaki sincap karganın altına gizledi i bülbülü görür. Çok utanan kargayı o günden sonra ormanda gören olmaz.

5. 17. KUYUDAK ASKER

Yüz yirmi üç sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1998’de yapılmı tır. Kuyudaki Asker, Hidayet Karaku ’un roman türünde yazmı oldu u eseridir. Zaman sıçramalarının oldu u roman birinci tekil anlatımla bize aktarılırken tema olarak

vatan sevgisi ve merhamet duygusunun i lendi i romanda Yunan askeri Pandeli ve arkada larının Kurtulu Sava ı için geldikleri Anadolu'da yaptıkları zalimlikler ve ya adıkları olaylar anlatılmaktadır. Pandeli'nin anlattıklarıyla bu vatanın kolay kazanılmadı ı, bizim için ne kadar önemli oldu u ve Türk'ün merhametinin sonsuzlu u, barı a verdi i önem ortaya konulmu tur.

Pandeli Yo urtakis, Kurtulu Sava ı'nda Türklere kar ı mücadele etmek için Anadolu'ya gelmi tir. Ba langıçta e lence gibi gördü ü sava ta kendini bir su kuyusunda bulmu tur, ölümü beklemektedir. Gün a arınca aydınlanan kuyuya gelen çocuklardan biri Pandeli'yi görür, kuyuda biri var, diyerek ba ırır. Kuyunun ba ına gelen nine, ta atan çocukları durdurur ve Pandeli'ye gel i areti yapar. Pandeli kuyudan çıkamaz. Pandeli'yi zayıfladı ı için kolaylıkla yukarı çekerler. Safiye Nine, Pandeli ile ilgilenir, onu kendi o lu yerine koyar. Hükümet kona ına getirilen Pandeli'ye sava ın bitti i, herkesin evine dönece i söylenir. Ertesi gün gemiye bindirilen Pandeli Anadolu'da geçirdi i üç yılı ve acı dolu son bir ayı dü ündü ünde Pandeli'nin kalbi utanç ve dostlukla çarpmaktadır.

5. 18. KÜÇÜK YE L TIRTIL TIRTILIN YOLCULU U

ki yüz kırk dört sayfadan olu an kitabın baskısı 2013'te yapılmı tır. Küçük Ye il Tırtıl Tırtılın Yolculu u, Hidayet Karaku 'un hikâye türünde yazmı oldu u eseridir. Eserde toplam on üç hikâye bulunmaktadır. Bu öykülerden ilki "Küçük Ye il Tırtıl" dır.

5. 18. 1. Küçük Ye il Tırtıl

Konu olarak küçük ye il tırtılın barbunyanın içindeki yerinden çıkarılıp Eda'yla kar ıla ması ve Eda'nın küçük ye il tırtıla acıyıp onu serbest bırakması anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise hayvanları korumalı ve ula mak istedi imiz hedeflerden ne olursa olsun vazgeçmemeliyizdir.

Küçük ye il tırtıl, barbunya kabu unun içinde uyuyakalır. Uyku sırasında sarsıntı geçiren küçük ye il tırtıl, kendini bir anda Seda'nın torbasında bulur. Eve gelen Seda kızı Eda'nın da iste iyle kızıyla beraber barbunyayı temizlemeye ba lar. Barbunyaları temizlerken Eda, küçük ye il tırtılın oldu u barbunyayı temizler. Küçük ye il tırtıl masanın üzerinde yürümeye ba lar. Eda, küçük ye il tırtılı alıp içinden çıkardı ı barbunya kabu unun içine tekrar koyar. çine de küçük ye il tırtılın

yedi i barbunya tanesini de yerle tirir. Tırtılın bilinmezli e olan yolculu u ba lamı olur.

5. 18. 2. Tırtıl Annesini Arıyor

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolunda kâ it toplayan çocukla ya adıklarının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise en zor anımızda bile umudumuzu yitirmemeliyiz.

Annesini özleyen küçük ye il tırtıl, annesini aramaya karar verir. Torbalar arasında annesini ararken bir genç ellerindeki kirli eldivenlerle çöpü karı tırır. Çöpleri karı tıran gencin arabasına binen küçük ye il tırtıl, annesini merak etmektedir. Ak am olunca yatacak yer aramaya ba layan tırtıl gazetelerin arasında bir yer bulur kendine. Dü ünde annesi uykuya dalar. Sabah oldu unda gencin aklında arabayı doldurmak; küçük ye il tırtılın aklında ise annesini bulmak vardır.

5. 18. 3. Tırtılın Arkada ı Rüzgâr

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında rüzgârla tanı ması ve rüzgârın küçük ye il tırtıla yardım etmesi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumda olanlara yardım etmeliyizdir.

Küçük ye il tırtıl, hurdacı gencin arabasından dü er. Küçük ye il tırtıl, çok acıkmı tır. Dü tü ü yerde buldu u gülün yapraklarıyla da karnını doyurur. Karnı doyunca yaprakların arasında uyuyakalır. O sırada bahçıvan gelir, gülleri budayıp ilaçlar. İlaçlamadan etkilenen küçük ye il tırtıl güvenli bir yere kaçar. Bu sırada rüzgâr çıkar. Küçük ye il tırtıl, rüzgârdan her zaman esmesini isteyince rüzgârla tanı ırlar. Küçük ye il tırtıl, annesinden uzak kaldı nı tekrar annesine gitmek istedi ini söyler. Bunun üzerine rüzgâr ileride bir sebze bahçesi oldu unu isterse onu rüzgârıyla oraya uçurabilece ini belirtir. Rüzgâr onu hızlıca üfürür ve onu sebze bahçesine gönderir, rüzgâr ona iyi anslar dilerken tırtıl da annesini bulma ümidiyle bahçeye do ru yürümektedir.

5. 18. 4. Ku la Tırtıl

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında ku la kar ıla ması ve ku la küçük ye il tırtılın birbirine yardım etmesi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumda olanlara yardım etmeliyizdir.

Eda, annesinden tırtılın masalını okumasını ister. Annesi, ku la tırtılın hikâyesini okumaya ba lar. Bahçeye dü en tırtıl, bir a aca tırmanır. A acın kabukları üzerinde suya benzer damlacıklar görür. Yürürken bo ta bir yaprak görür. Yaprak ı yemeye ba lar. O sırada bir ku sesi duyar. Ku , tırtıla ayaklarımı neden gıdıklıyorsun, der. Tırtıl gıdıklamadı ını sadece yaprak yedi ini söyler. Ku ise sabahtan beri aya ına yapı an kiraz yapra ından kurtulmaya çalı tı ını söyler ve tırtıldan yaprak ı yiyip kendisini kurtarmasını ister. Tırtıl ku un aya ındaki yaprak ı yer bitirir. Börtü böceklerle beslenen ku un gözüne tırtıl i tah açıcı görünür. Tırtıl tela lanır, a lamaklı olur. Bunun üzerine ku aka yaptı ını kendisine iyilik yapan birine zarar veremeyece ini belirtir.

5. 18. 5. Tırtılın Teyzesi

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında teyzesi fasulye ile kar ıla ması ve ba ından geçenler anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumda olanlara yardım etmeliyizdir.

Tırtıl, sıcaktan iyice bunalır. Kendine su kayna ı ve yiyecek bulmaya çalı ır. Tam ümidini kaybetti i sırada üzerinde bir damla su bulunan yaprak bulur. Suyu içer ardından uzun boylu sırtık fasulyesini görür. Tırtılın annesinin barbunya oldu unu ö renince fasulye, tırtıla ben senin teyzemim, der. Fasulye, ye eni tırtıla güzel bir yatak hazırlar, yemesi için de fasulye verir. Karnını doyuran tırtıl uykuya dalar. Bir sarsıntı olur ve tırtıl yere dü er. Dü tü ü yerde bir insan aya ı vardır. nsanın üzerine basmasından korkan tırtıl patlıcanın köküne sı ınır, tehlikeyi atlatınca da teyzesinin kollarına sarılır.

5. 18. 6. Tırtıl arkı Söylüyor

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında tarlada çalı an i çilerle kar ıla ması ve ba ından geçenler anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise yaptı ımız i lerde dikkatli olmalıyızdır.

Küçük ye il tırtıl, teyzesinin yanında tarlada vakit geçirirken birden kula ına bir türkü gelir. ç i kızlar, türkü söylemektedirler. Tırtıl dayanamaz türküyeye e lik etmeye ba lar. ç iler onu fark edece i sırada fasulyenin yaprak ı onun üzerini kapatır. Yaprak ın kendisiyle konu tu una a ıran tırtıl, yapraktan i itmek için kula a gerek oldu unu, kula ın ne oldu unu kepçeye benzedi ini ö renir. Tırtıl kepçenin ne

oldu unu sorunca yaprak, kendisinin de kepçeyi i çiler çorba içerken gördü ünü söyler. çilerin yemek molası verdi i sırada Tırtıl, kepçeyi görebilmek için fasulyeye tırmanırken esen rüzgâr, tırtılı çorba tenceresine dü ürür. çilerden biri onu kepçeyle alır, uza a fırlatır. Yere dü en tırtıl kepçeyi ö renmek için ona binmek gerekiyormu deyip arkı söylemeye devam eder.

5. 18. 7. Tırtıl Rengini Merak Ediyor

Konu olarak Eda'nın annesinden küçük ye il tırtılın masalını dinlemek istemesi ve annesini arama yolundaki yolculu u sırasında tırtılın ve annesinin rengini ö renme çabası anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise farklılıklarımız olsa da hepimiz karde izdir.

Eda, annesinden küçük ye il tırtılın masalını okumasını ister. Annesi, Eda'nın iste ini kırmaz. Tırtıl, bir gün teyzesine renginin ne renk oldu unu sorar. Teyzesi de renginin yaprak ye ili; tırtılın renginin su ye ili oldu unu belirtir. Küçük ye il tırtıl teyzesi fasulye ile renlerinin aynı olmamasına a ırır, üzülür. Teyzesi de aralarındaki farklılı ı anlatır. Bunun üzerine tırtıl annesinin rengini de sorar. Annesinin renginin de sarılı, pembeli, ye illi oldu unu ö renir. Annesi aklına gelir, özlemi daha da artar. Ertesi sabah erkenden uyanır. Annesine kavu mak ve onun rengini görmek için yollara dü er.

5. 18. 8. Tırtılın Yıldızları

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında börülce ile tanı ması ve Bu yolculukta rüzgârın küçük ye il tırtıla yardım etmesi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumdakilere yardım etmeliyizdir.

Tırtıl, gece vakti tümseklerden büyük bir kararlılıkla annesine gitmektedir. Birden börülcenin sesini duyar. Börülce ona kim oldu unu sorar. Küçük ye il tırtıl da barbunyanın çocu u oldu unu, annesini aradı nı belirtir. Börülce tırtılı gördü üne çok sevinir. Tırtıla sen benim ye enimsin deyince tırtıl a ırır. Börülce ise kendisinin de annesinin karde i oldu unu ama annesinin biraz kendini be enmi oldu unu söyleyince tırtıl, annesinin bu davranı nı çok içerler. Börülce ise tırtıla üzülmemesini söyleyip onun karnını doyurup dinlenmesini ister. Yıldızları seyrederken rüzgâr çıkar, küçük ye il tırtılı savurur. Savruldu u yerde buldu u yapra ı yiyen tırtıl, dü ündekilerle uykuya dalar.

5. 18. 9. Tırtıl İir Söylüyor

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında ay dede ile tanı ması ve Bu yolculukta rüzgârın ve ay dedenin küçük ye il tırtıla yardım etmesi anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumdakilere yardım etmeliyizdir.

Tırtıl, bürölce teyzesinin önerisini dinlemez, yola çıkar. Gece vakti büyük bir kararlılıkla annesine gitmektedir. Birden gökyüzündeki Ay dedeyle tanı ır. Do adaki bütün canlıların karde oldu unu ö renir. Yolda ilerlerken tırtıla yol arkada lı ı eden rüzgâr, bir iir okur. Tırtıl, rüzgârın iirini çok be enir, çok özledi i annesine iir yazıp arma an etmeye karar verir. iirini yazan tırtıl iirini çok be enir, yıldızların aydınlattı ı gecede iirini okuya okuya yoluna devam eder.

5. 18. 10. Nohudun Tuzlu Yaprakları

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında nohut ile tanı ması anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumdakilere yardım etmeliyizdir.

Tırtıl, iir okurken yolunu karı tırır. Farkında olmadan nohuda tırmanır. Nohut, tırtıla iyilik olsun diye ona yemesi için tohumlar gösterir. Bu sırada nohut dallarının arasında bir kıpırtı belirir. Gelen kaplumba a dededir. Kavun yemek için girdi i tarlanın sahibi onu uzaklara götürünce geç saatlerde evine dönmektedir. Nohut ona ba kalarının eme ini yememesi gerekti ini söyler. Tırtıl, dinlenirken nohut da ye eninin geldi ini baklaya haber vermeye çalı ır ama bakla çoktan uyumu tur. Sabah olur, küçük ye il tırtıl yola koyulurken nohut, mutlaka bakla halasını da ziyaret etmesi gerekti ini söyler. Bir akrabasının daha olmasına çok sevilen tırtıl, baklaya do ru yürür.

5. 18. 11. Bakla Hala

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında bakla ile tanı ması anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise zor durumdakilere yardım etmeliyizdir.

Eda, sabah erken saatlerde uyanır. Annesini kaldırıp tırtılın masasına devam etmesini ister. Tırtıl, bakla halasına do ru yol alır. Baklanın yanına geldi inde bakla

ye enini kar ılar. Küçük ye il tırtıl, karnımı doyurur. Nasıl dünyaya geldi ini sorar. Bakla da ona teyzeleri, halaları hakkında bilgi verir. Baklanın anlattıklarından etkilenen tırtıl, çok mutlu oldu unu, bu dünyada artık yalnız olmadı ını söyler ama tırtıl, annesini çok özlemi tir. Bu sırada bir kelebek görür. Kelebek gibi uçup biran önce annesine kavu manın hayaliyle uykuya dalar. Tırtılın iir okudu unu ö renen bakla uyandı nda tırtıldan kendisine de iir okumasını ister; tırtıl, bakla için bir iir okur. Bakla, tırtılı tebrik edip kucaklamak ister ama tırtıl çoktan yollara dü mü tür.

5. 18. 12. Tırtılla Elma Kurdu

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesini arama yolundaki yolculu u sırasında elma kurdu ile tanı ması anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise ya adı ımız yere sahip çıkmalı, ya adı ımız yeri korumalıyız.

Tırtıl, annesine do ru ilerlerken önüne kırmızı, küçük bir elma çıkar. Elmaya annesini aradı ını söyler. Tırtıl, elma kurdunun ne yedi ini sorunca kurt, yedi inin elma oldu unu söyler. Tırtıl, elmanın tadına bakmak isteyince elma kurdu, ya adı ım yerden bir parça bile veremem, der. Elma kurdunun bu sözlerine çok üzülen tırtıl tekrar yola koyulur. Bu sırada bir ku la kar ıla ır. Önce ku tan korkar ancak bu ku un daha önce yardım etti i ku oldu unu fark edince rahatlar. Ku tırtıla yardım etmek ister. Gagasında tırtılı ta ıyabilece ini belirtir. Tedirgin olan tırtıl, annesini kendi çabasıyla bulmak istedi ini söyleyip annesine do ru yol alır.

5. 18. 13. Tırtıl Annesini Buluyor

Konu olarak küçük ye il tırtılın annesine kavu ması anlatılmaktadır. Hikâyenin ana fikri ise annelerimiz en de erli varlı ımızdır.

Uykudan uyanan Eda, annesinden tırtılın masalını okumasını ister. Tırtıl, iirini okuya okuya ilerlerken önüne bir su birikintisi çıkar. Annesine gitme yolundaki bu engeli a abilmek için suyun çevresini dola ır. Yolda ilerlemeye çalı ırken fark etmeden küçük bir uçuböce inin sırtına basıp geçer. Tırtıl, uçuböce inin sırtına bastı ı için çok üzülür. Uçuböce i ile tanı an tırtıl ondan özür diler. Tırtıl, yürümeye devam eder. ilerledikçe annesinin kokusunu almaya ba lar. Barbunyanın köklerinin dibine yakla ır. Anne, ben geldim, diyerek seslenir. Barbunya, sevinçten titrer. Tırtıl, annesi için yazdı ı iiri okur. Barbunya sevinçten kendinden geçer. Yüre i annesine kavu manın sevinciyle dolu olan tırtıl da sevinç

içindedir. Eda ise masalın sonunu ö renmenin sevinciyle annesine te ekkür eder ve o günden sonra kitap okumayı sürdürür.

5. 19. OYUNCAKLARIN PARK GEZİSİ

İlk baskısı 2007’de yapılmı olan “Oyuncakların Park Gezisi” Hidayet Karaku ’un hikâye türünde yazmı oldu u altmı iki sayfalık eseridir. Eserin içinde toplam iki hikâye bulunmaktadır. Hidayet Karaku , çocukların vazgeçilmezi olan oyuncaklar üzerinden hayvanların ve oyuncakların çocuklar için önemini anlatır. Hayvanları sevelim, onların ihtiyaçlarını kar ılayalım iletisini verir. Tema olarak hayvanseverlik üzerinde durulmu tur.

5. 19. 1. Oyuncakların Park Gezisi

Turgut’un hayalini kurdu u ayıcı a kavu ma hikâyesinin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise hayvanları korumalı ve onlara sahip çıkmalıyızdır.

Okuldan dönen Turgut, e yalarını odasına bırakır, yüzünü yıkar. Okuldan her çıkı ta gördü ü oyuncak ayı aklına gelir. Onu alabilmek için tüm harçlıklarını biriktirmektedir. Küçük ayıyı dü üne dü üne uyuyakalır. Dü ünde kendini yine oyuncakların yanında bulur. Oyuncakları göremez. Dükkânın önündeki herkeste bir tela vardır. Acaba oyuncaklar kaçtı mı diye dü ünür. Oyuncakçı, feryat figan oyuncaklarını aramaktadır. En çok da ayısını istemektedir. Turgut, oyuncakçıya yardım edebilece ini söyleyerek ayıyı aramaya ba lar. Ayının gitti ine üzülen Turgut, anne diye ba ırırken uyanır. Annesi ba ındadır. ten dönen annesi yeme i hazırlamı tur. Turgut’a salonda onu birini bekledi ini söyler. Anneannesi gelmi tir ve elinde de Turgut’un almayı çok istedi i oyuncak ayı vardır. Turgut, ne e içinde arkı söyleyerek oyuncak ayısını oynar.

5. 19. 2. Yanbastı Yengeçle Küçükkulak Köpek

Yanbastı Yengeçle Küçükkulak Köpek’in tanı ma hikâyesinin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise hayvanları korumalı ve onlara sahip çıkmalıyızdır.

Yanbastı Yengeç, küçük yavrularıyla beraber deniz kenarında ya amaktadır. Yanbastı Yengeç, her sabah güne iyice yükselmeden denize girip çıkar. Derenin küçük bir göl yaptı ı yere geldi inde boynu tasmalı küçük bir köpek görür. Yanbastı Yengeç ve köpek çok iyi dost olurlar. Köpek evinden atılmı , kimsesiz yalnız

haldedir. Onun bu durumu Yanbastı Yengeç'i çok üzmektedir. Yanbastı Yengeç, köpe e kimseye muhtaç olmadan özgürce ya aması gerekti ini hatırlatır. Küçükkulak Köpek, yeni sahibini bulur. Birlikte kahvaltı yaparlar. Küçükkulak Köpek her ne kadar mutlu olsa da aklında eski sahipleri vardır. Bunu sezen adam Küçükkulak Köpek'ten eski sahiplerine dönmemesini ister. Özgürce ya ayabilece ini belirtir. Küçükkulak Köpek ya ama sevinci artmı bir ekilde dola ır. Aklında da ona özgürlü ü ve kendi ayakları üzerinde durmayı ö ütleleyen Yanbastı Yengeç vardır.

5. 20. SAH B N GEZD REN KED

Doksan dokuz sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2011'de yapılmı . Sahibini Gezdiren Kedi, Hidayet Karku 'un hikâye türünde yazmı oldu u eseridir. Eserde toplam be hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerin kahramanları ortaktır. Hikâyelerden ilki “Kedi Güden Adam” dır.

5. 20. 1. Kedi Güden Adam

Kendi içinde üç alt bölüme ayrılan hikâye, konu olarak Bedri Bey ve Bedriye Hanım'ın kedileri olan Kehribar'ın özgürlük çabasının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise özgürlük u runda pek çok katlanılacak çok önemli bir de erdir.

Bedri Bey ve Bedriye Hanım'ın kızları Seda bir gün eve bir kedi getirir. Kedinin ismini Kehribar koyarlar. Kehribar gezip dola amamaktadır. Onun bu haline üzülen Bedri Bey, ona tasma takıp dola tırır. Dola maya çıktıkları bir gün tasmadan kurtulan kedi di er kedilerin yanına gidip özgürlü ün tadını çıkarır. Bedri Bey ve mahalleli Kehribar'ı aramaktadır. Baktı ı hiçbir yerde Kehribar'ı bulamayan Bedri Bey, büyük bir hüznün ve tela içinde eve dönerken kapıda kendisini bekleyen Kehribar'ı görür. Dünyalar onun olmu tur.

5. 20. 2. Sahibini Gezdiren Kedi!

Kehribar isimli kedinin mahalle içindeki gezmesi ve bu gezide ya adıkları anlatılmaktadır. Hikâyenin iletisi ise bazen gerçekler bizim bildi imiz gibi olmayabilirdir.

Kehribar, apartman hayatına alı mı tır. Bedri Bey ve Bedriye Hanım'la mutlu bir ekilde ya amaktadır. Bedri Bey, ak am oldu unda kedisini gezdirmeye çıkar.

Kediyi gezdirdi ini dü ünmektedir. Kehribar'a göre ise gezdiren babası de il; kendisidir çünkü nereye gitmek isterse oraya gitmekte, gitmek istemedi i yere de gitmemektedir.

5. 20. 3. Kediler Tasma Takmaz

Mahalledeki kedilerin Kehribar'ı tasmadan kurtarıp onu özgürle tirme giri imi anlatılmaktadır. Zorla güzellik olmaz, mesajı verilmeye çalı ılmı tır.

Ev kedisi olan Kehribar'ın rahatı ve keyfi yerindedir. Tam bir kedi sever olan Bedri Bey, onu korumak adına Kehribar'a tasma takmaktadır. Kehribar'ı tasmalı gören mahalle kedilerinden Sarıpati, Karapençe, Yumukgöz, Yırtıkkulak, a kın Kehribar'ın bu durumuna üzölmekte ve onu özgürlü üne kavu turmak adına plan yapmaktadır. Bedri Bey ve Kehribar evden çıkınca planı uygulurlar. Kehribar, tasmaından kurtulur. Kaçan Kehribar'dan haber alınmaz. Mahallenin kedileri sevinçlidir, Kehribar özgürdür. Kehribar'ın sahibi ise üzgündür. Birkaç gün sonra mahallenin kedileri Kehribar'ı balkondan a a ı bakarken görürler. Anlarlar ki zorla özgürlük olmaz.

5. 20. 4. Maskeli Kedi

Havaların so umasıyla ortaya çıkan domuz gribi hastalı ının toplum hayatı üzerindeki etkisi üzerinde durulmu tur. Hakkında bilgi sahibi olmadı ımız kavramlar dikkatimizi çekmez, dü üncesi kazandırılmak istenmi tir.

Ortaya çıkan domuz gribi salgını herkesi etkilemektedir. Bedri Bey ve e i Bedriye Hanım temizlik konusuna daha özen gösterirler. Kedilerine de tıpkı kendilerine taktıkları gibi maske takarlar. Kediyi bu halde gören mahalleli ve mahalle kedileri çok a ırır. Kehribar'ın adı maskeli kediye çıkar. Kehribar, sokak kedilerinin dalga geçmesine aldırılmaz. Bir tek özgürlük kelimesine takılır. "Nedir bu özgürlük, yenilir mi, içilir mi?" diye dü ünür.

5. 20. 5. Kedi Masalları

Kıskançlık temasının i lendi i hikâyede Kehribar'ın kıskançlı ı aktarılmı tır. Kıskançlık zararlıdır iletisi verilmi tir.

Uzun kı gecelerinde yapılan sohbetlerin birinde konu eskiden baktıkları kedilere gelir. Bedri Bey ve Bedriye Hanım uzun uzun Can Kız'dan, Sürmeli'den,

Kompela'dan, Korsan'dan ve bu kedilerle ya adıklarından bahseder. Bu konu maları duyan Kehribar, ismi geçen kedileri kıskanır ve dikkat çekebilmek için küçük odadaki birkaç e yayı dü ürüp kırar. Ko arak odaya gelen Bedri Bey ve Bedriye Hanım, olanların sorumlusunun Kehribar oldu unu bilseler de ona kızamazlar.

5. 21. SAYISAL ÇOCUK

Yüz otuz altı sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2007'de yapılmı tır. Roman on yedi bölümden olu maktadır. Tema olarak sevgi ve de er verme üzerinde durulmu tur. Sayılara ve sayı saymaya oldukça meraklı olan Saygı ve Saygı'yı bu durumdan uzakla tırmaya çalı an anne ve babanın çabası aktarılmı tır. İgi, do ru rehberlik ve sevgi ile her eyin üstesinden gelinebilece i vurgulanmı tır.

Babasının aldı ı sayıboncu uyla ba layan sayı ve sayma merakı Saygı için bir takıntı halini almı tır. Öyle ki attı ı adımdan yoldaki arabalara, annesinin giydi i elbisedeki çiçek desenlerine kadar her eyi saymaktadır. Babasıyla çar ıya çıktıkları bir gün Saygı, saatlerin büyüğü dünyasıyla tanı ır. Çevresindeki büyüklerden kullanmadıkları eski saatleri toplar; onları açıp tamir etmeye çalı ır. Onu bu durumdan kurtarmak için farklı etkinlikler bulurlar ama Saygı'nın akli yapaca ı sayaçtır. Bir gün Saygı, bilgisayarları dola ır; elektronik uyarı araçları satan dükkânları gezer. Görüntülerden etkilenip ı ık yakan uyarı makinelerini inlerken küçük görüntü sayar yongacıklar bulur. Bu yongacıkları bilgisayarla birle tirerek hayalini kurdu u sayacı yapar. Babası ve annesi sevinçle gururlanır. Yaptı ı sayacı okulda arkada larına ve ö retmenlerine de gösterir, onların da takdirini kazanır.

5. 22. SEVGİ KU LARI

Altmı iki sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1997'de yapılmı tır. Hikâyelerden ilki kitaba da adını veren "Sevgi Ku ları" dır.

5. 22. 1. Sevgi Ku ları

Teknik anlamda metinler arasılık özelli i olan hikâyede konu olarak Derya ve ablası Duygu isimli iki karde in dedesiyle gittikleri hayvanat bahçesi ve lunapark gezisinin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise çeki melere dü meden sevdiklerimizle iyi geçinmeliyizdir.

Duygu ile tam tersi özellikler taşıyan kardeşi Derya her konuda sıkça tartışmaktadırlar. Babalarının evde olmadığı bir sabah dedesi Duygu ve Derya'yı ziyarete gelir. Bu ziyarette dedeleri, haftaya onları hayvanat bahçesine götürmek üzere söz verir. Söz verdiği üzere bir hafta sonra dedesi Derya ve Duygu'yu hayvanat bahçesine götürür. Yemek yiyip karınlarını doyurduktan sonra dedeleri çocukları lunaparka götürür. Derya çok eğlenmektedir. Duygu'nun aklında ise bunları kâhda döküp arkadaşlarıyla ve öğretmenleriyle paylaşmak vardır. O gün yorgun eve döndüklerinde Duygu kalemi eline alır ve yaşadıklarını öyküleştirip yazar. Sabah uyandıklarında ise dedesinin elinde kafes ve içinde de iki kuş vardır.

5. 22. 2. Meraklı Deve Yavrusu

Eserin ikinci hikâyesi konu olarak küçük bir dorumun annesinden izin almadan kafileden uzaklaşması sırasında babasına gelenleri anlatmaktadır, hikâyenin ana fikri ise büyüklerimizin sözünü her zaman dinlemeliyiz, izinsiz işler yapmamalıyızdır.

Deve kervanının en küçük üyesi olan meraklı dorum, günler hep aynı geçtiği için sıkılmaktadır. Küçük dorum, çölde tepelerin ardını merak etmektedir. Annesine sorduğunda ise hiçbir şey yok cevabını almaktadır. Kervanın dinlendiği bir sırada küçük dorum merakını yenemez ve tepenin ardına gitmeye karar verir. Her tepeden sonra diğerini de aayım diyen dorum kaybolur. Ne yapacağını bilemeyen dorumun imdadına kutup yıldızı yetişir. Küçük doruma yolu tarif eder, onun kervana yetişmesini sağlar.

5. 23. SİSKA BALIKÇI

Yüz sayfadan oluşan kitabın ilk baskısı 1980'de yapılmıştır. Roman türünde yazılmış olan eser Bilgi Yayınevi'nden çıkmıştır. Hidayet Karaku, eserinde özgürlüğün önemini haksızlıklar karşısında kayıtsız kalmayan "Sıska Balıkçı"yı anlatırken tema olarak özgürlük üzerinde durulmuştur. "Zorluklar ve haksızlıklar karşısında boyun eğmemeli, mücadele etmeliyiz." mesajı verilmiştir.

Sıska Balıkçı, babasıyla balıkçılık yapmakta ve tuttıkları balıkları da bey dedikleri kilerle götürmektedirler. Sıska; beylerin bu hâkimiyetine, zalimliğine son vermeyi düşünmektedir. Sarı Kız'la birlikte ev ev dolaşıp insanlara beylerin kendilerine yaptığı haksızlığı, bu gidişin demenin gerekliliğini anlatmaya

ba larlar. Sarı Kız ve Sıska'nın yaptıklarını fark eden beyin adamları Sıska'yı yakalarlar. Karanlık bir ma araya götürülen Sıska, günde be ö ün dövülür. Sıska bulunur, Sarı Kız Sıska'yla ilgilenip onu sa lı ına kavu turur. Bu sırada kaledeki beyler tedbirleri artırır. Bütün yönetimler kendi bölgelerine gelen askerleri yakalayıp dü üncelerini onlara da anlatır. Askerlerin kendi taraflarına geçmelerini sa lar. Askerlerini kaybeden beyler tela içindedir. Bu sırada iyice iyile en Sıska, plan yapar ve balyozlarla kale duvarları yıkılır, kale ele geçirilir. Bazıları zarar vermek istese de Sıska'nın müdahalesiyle mahkeme kurulur. Yargı kurulu zalim ve zorbaları cezalandırır.

5. 24. YARALI TAV ANIN DOKTORU

smi ni içinde geçen ilk hikâyeden alan kitabın ilk baskısı 1999'da yapılmı tır. Yaralı Tav anın Doktoru Hidayet Karaku 'un hikâyeye türünde yazmı oldu u eserdir. Eserde toplam dört hikâyeye bulunmaktadır. Bu hikâyelerden ilki kitaba da ismini veren “Yaralı Tav anın Doktoru” dur.

5. 24. 1. Yaralı Tav anın Doktoru

Konu olarak kitap okumayan, okumak da istemeyen Okan'ın kitaplarla barı mın anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise kitap okumak insan hayatında önemlidir iletisini vermeye çalı ır.

Okan, yine bir gün annesinin kitap oku hatırlatmasına sinirlenir. Odasına çekilir, uyuyakalır. Rüyasında kütüphanededir. Raflardaki kitaplardan hangisini isterse kitap önüne gelip kendini tanıtmaktadır. Kitaplardan biri Okan ne kadar ça ırsa da önüne gelip kendini tanıtmaz. Bunun üzerine Okan, kitabı kendisi almaya karar verir. Kitap kaçmaya ba lar ve kaçarken de sözcükler dökülmeye ba lar. Bu sözcüklerden birine takılıp dü en Okan kendine gelir. Rüyada takıldı ı sözcü ün hangisi oldu unu merak eden Okan, bu kelimenin Yaralı Tav anın Doktoru isimli kitapta olabilece ini dü ünerek kitabı okumaya ba lar. Kitabın sürükleyicili ine kapılan Okan, annesinin yemek davetini reddeder.

5. 24. 2. Sakallı Çocuk

Biran önce büyümek isteyen Okan'ın büyümeye yönelik çabalarının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise bazı isteklerimizin gerçekleşmesi zamana ba lıdır.

Okan, bir sabah kumrusunun yeme ini hazırlar, pencereye bırakır. Kumru gitmi tir, Okan çok üzülür. Okan, biran önce büyüme ve babasınınki gibi çantası olsun istemektedir. Babası da çok yer, çok uyursan büyürsen deyince Okan, üzülür odasına çekilir. Bir müddet sonra Okan'ın üzerinde babasının gömle i, kravatı ve kendinden a ır çantası vardır. Kendisine gülen anne babasına büyüme istedi ini söyler. Okan'a zamanla bunun olaca ını söylerler. Odasına giden Okan, kumrunun geldi ini, yeme ini yedi ini görünce kumru da büyüme istiyor, diye haykırır.

5. 24. 3. Balıklar A ardı

Okul dönü ünde balıklar u ra maktan ho lanan Utku'nun sekiz balı ının ba ma gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise bazen iyi niyetle yaptı ımız i ler olumsuz sonuçlar do urabilir.

Çekirgeyi kanatlarından ba ladı ı gün arabaya çarpılma tehlikesi ya ayan Utku, o günden sonra hayvanlara iyi davranmaya ba lar. Bir gün annesi akvaryumun kirlendi ini temizlenmesi gerekti ini Utku'ya söyler. Utku okul dönü ü akvaryumu temizlemeye koyulur. Akvaryum çok kirli oldu u için lekeleri çıksın diye akvaryumu klorakla siler, balıkları tekrar akvaryuma koyar. Ertesi sabah Utku, akvaryuma baktı ında çok a ırır; çünkü rengarenk balıkların hepsi bembeyazdır. Bu duruma a ıran Utku'ya durumu babası açıklar. Akvaryumu silmede kullandı ı klorak bütün balıkları bembeyaz yapmı tir.

5. 24. 4. Kanatlarım Rüzgâr Yapar

Yavrularını kaybeden bir anne serçenin yavrularını bulma çabasının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise anneler evlatları için her türlü fedakârlı ı yapardır.

Anne serçe ve baba serçe yavrularını hiç terk etmeden beklerler. Yavrular bir aylık oldu unda baba serçe bir gün yem bulmak için gider ancak geri dönmez. Yem bulma i i anne serçeye kalmı tir. Anne serçe yem bulmaya gider, döndü ünde yavruları bulamaz. Anne serçe çıldırmı gibidir. Tela la ararken yavrularını bir a acın tepesinden di er a aca uçarken bulur. Anlar ki yavruları uçmayı ö renmi tir. Onların özgürlüklerine kavu masına çok sevinir.

5. 25. YENGEÇTEN KORKAN KÖPEK

Kırk yedi sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 1999'da yapılmı tır. Yengeçten Korkan Köpek Hidayet Karaku 'un hikâye türünde yazmı oldu u eseridir. Eserde toplam dört hikâye bulunmaktadır. Bu hikâyelerden ilki “Makinelere Meraklı Kedi” dir.

5. 25. 1. Makinelere Meraklı Kedi

Konu olarak teknolojik araçlara meraklı kedinin ba ına gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise bilginizin olmadı ı araçlara dokunmamalıyızdır.

Meraklı kedi, makinelere meraklıdır. Bu yüzden çok sıkıntı çekmi tir. Ekmek kızartma makinesini merak eden kedi, makineye patisini sıkı tırır, patisi yanar. Kızartma makinesini bozmakla yetinmeyen meraklı kedi, bilgisayarın yanıp sönen ı ı ını oynayınca bilgisayarı, sonunda da televizyonu bozar. Meraklı kedinin son marifeti onun adını kel kediye çıkarır. Mutfaktaki fırının nasıl çalı tı ını denerken kavrulur. Bütün yaz dalga geçseler de meraklı kedi, makine merakından vazgeçemez.

5. 25. 2. Benim Adım Cazgır

Konu olarak bir ev kedisi olan Cazgır ile Camgöz'ün dostlu unun ve ba ına gelenlerin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise zor durumda olanlara yardımcı olmalı onların sıkıntılarını payla malıyızdır.

Cazgır, ev kedisidir. Cazgır'ın Camgöz isimli bir de arkada ı vardır. Camgöz, çocuklarına yiyecek bulamaz, arkada ı Cazgır'dan ister. Cazgır, kendisinin evi oldu unu çocuklarıyla ilgilenemeyece ini söyler. Camgöz, karde iz biz bencillik edemezsin deyince o günü yeme ini Camgöz'ün çocuklarına getirmeye karar verir. Evden çıkarken sahibine yakalanır, bir daha evine dönemez. Karde lik duyguları içinde Camgöz ve çocuklarıyla ya amaya devam eder.

5. 25. 3. Ne eli'nin Sabah Gezisi

Konu olarak Ne eli isimli küçük bir köpe in kulübedeki ya antısının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise artları ne kadar iyi olsa da özgürlü ün yerini hiçbir ey tutamazdır.

Ne eli, portakal bahçesindeki küçük bir kulübede ya amaktadır. Sahibi onunla ilgilenmekte ihtiyaçlarını kar ılamaktadır. Ne eli bir gece bahçede yabancı sesler duyar, havlayarak sahibini uyarır. Sahibi bahçedeki yabancıları kovalar. Tehlikeleri uzakla tırsın diye de geceleri Ne eli'yi serbest bırakır. Ne eli artık özgürdür.

5. 25. 4. Yengeçten Korkan Köpek

Konu olarak Ne eli isimli küçük bir köpe in deniz kenarında ya adıklarının anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise ya amak çok güzeldir.

Ne eli, sahilde dola ırken yengeçle tanı ır, onunla dost olur, onun ya antısını ö renir. Dönü yolunda bir sincap görür. A aca çıkan sincapla akala ır, oyunlar oynar. Vaktin nasıl geçti ini anlayamaz. Evine döner, edindi i dostları dü ünür. Ya amanın ne kadar güzel oldu unu dü ünür.

5. 26. YURDUNU Y T REN A AÇ

Seksen yedi sayfadan olu an kitabın ilk baskısı 2011'de yapılmı tır. Yurdunu Yitiren A aç, Hidayet Karaku 'un hikâye türünde yazmı oldu u eseridir. Eserin bir di er özelli i de telif gelirlerinin TEMA VAKFI'na ba ı lanmı olmasıdır. Eserde toplam altı hikâye bulunmaktadır. Hikâyelerden ilki kitaba da ismini veren “Yurdunu Yitiren A aç” tır.

5. 26. 1. Yurdunu Yitiren A aç

Konu olarak küçük bir fidanın fidanlıktan alınıp ba ka diyarlara götürülü hikâyesinin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise hayatla olan ba ımızı hiçbir ko ulda koparmamalıyızdır.

Küçük kızıl tohumlu fidan, serada di er arkada larıyla mutlu bir ekilde ya amaktadır. Bir sabah üç adam gelip kızıl tohumlu fidanı ve birkaç arkada mı almaya karar verir. Kızıl tohumlu küçük fidan yeni yerine uyum sa layamamı tır ve her geçen gün güç kaybetmektedir. Turuncu giysili adam ise kızıl tohumlu fidanın ya ama sevincine güvenmekte ve her gün onunla ilgilenmektedir. Baharın gelmesiyle kızıl tohumlu küçük fidan kendine gelir ve tomurcuk vermeye ba lar. Turuncu giysili adam kızıl tohumlu küçük fidanın ya ama sevinci kar ısında gözya larını tutamaz.

Küçük fidana “Barı A acı” adını koyar. Yıllar geçer, küçük “Barı A acı” koca bir a aç olur. Ya adı ı o günleri, mavi ve turuncu giysili adamı hiç unutmaz.

5. 26. 2. Tepedeki Ahlat

Ahlat a acının günlük ya antısı ve çevresinde cereyan eden olaylar anlatılmaktadır. Hikâyenin iletisi ise her eyimiz olan çocuklarımıza gereken de eri vermeliyizdir.

Ahlat a acı bir tarlanın kenarında ya amaktadır. Bir gün tarlanın sahipleri ailece tarlada çalı maya gelirler. Tarlanın sahibi o lu Zekeriya’yı tarlada çalı ması için ça ırır. Babasına köle olmadı ını söyler. Annesi kocasının o luna kötü davranmasının önüne geçemez. Babasının sözlerine dayanamayan Zekeriya, ko maya ba lar. Ahlat a acının altına gelir, uyuyakalır. Baba yaptıklarına pi mandır. Yana yakıla evladını aramaktadır. Zekeriya’yı ahlat a acının altında bulur. Ahlat a acında ise i e yaramanın sevinci vardır.

5. 26. 3. Kavaklar

Eda ile dedesinin köydeki gezisinin anlatıldı ı hikâyenin ana fikri ise sevdiklerimizi ihmal etmemeli, sık sık ziyaret etmemeliyizdir.

Eda, kentte ya amaktadır. Köyde kalan dedesini ziyarete gelir. Birlikte A a ıharman Deresi’ni dola ırlar. Dedesi, torunu Eda’ya geçmi te ya adıkları güzel günleri, Eda’nın babasının köyde gezip dola tı ı, oyun oynadı ı yerleri, köyde uygulamakta olan unutulmamı gelenek ve görenekleri torununa anlatır. Eda’nın babası i lerinin yo unlu undan köye gelememektedir. Bu durum Eda’nın dedesini çok üzmektedir. Dedesiyle konu arak eve do ru giderken Eda’nın babası gelir. Dede de o luna kavu ma heyecanı içinde kavak kokuları arasında evladının yanına gider.

5. 26. 4. de ile Telli Kavak

Telli kavak ile a aç dostlarının ya adıkları üzerinde durulmu tur. “Dünyadaki en önemli de erler sevgi, umut ve dostluktur.” dü üncesi kazandırılmak istenmi tir.

Kavak a acı, a aç dostlarıyla beraber küçük bir bahçenin kö esinde ya amaktadır. Can Dede ile torunu a açların bakımını yapmakta zaman zaman da meyvelerini yemeye gelirler. Torunu Uygur’ın olgunla mayan i deyi yemeye

çalı masıyla a açlar kendi arasında arkı söylemeye ba lar. Tüm a açlar birlikte dostluk, sevgi ve umut üzerine arkılar söyleyerek baharın geli ini kutlarlar.

5. 26. 5. Sıra Sıra Sö ütler

Yıllar sonra köyüne dönen Özkan'ın geçmi iyle yüzle mesi anlatılmaktadır. Memleket özlemi temasının i lendi i hikâyede üzerinden yıllar geçse de bazı de erler unutulmaz mesajı verilmi tir.

Özkan, yıllardır görmedi i köyüne döner. Yolda yürüdükçe köydeki de i iklikleri fark eder. Yolda kom usu Torun'u gören Özkan, kom usuyla eski günleri ve eski günlere duydu u özlemi konu urlar. Tepeden a a ıya do ru inerken yolu çocukken kelek bekledi i tarlaya geldi inde arkada ları ve ya adıkları gözünde canlanır. Su deposuna giden Özkan, orada arkada ı Hatice Dudu'yu görür. Ya adıkları güzel günleri hatırlarlar. Özkan, gözya ları içinde çocukluk arkada ı Hatice Dudu'yu anılarıyla ba ba a bırakır. Köye do ru gider.

5. 26. 6. Ya lı Çınarın Dü leri

Ya lı bir çınar a acının ya adıkları üzerinde durulmu tur. “Dünyadaki en önemli de erler sevgi, umut ve dostluktur.” dü üncesi kazandırılmak istenmi tir.

Ya lı Çınar, gölgesinde ya ananları payla ır. Geçenlerde ö retmenleriyle gelen ö rencilerin gövdesine dokunması ya lı a acı çok mutlu eder. Ya lı Çınar'ın etrafını dola ırken Umut, a acın anıt a aç oldu unu, sekiz yüz be ya ında oldu unu ö renir. Oturma yerlerine oturup yiyeceklerini tüketirken a acın tanıklık etmi olabilece i tarihi olayları konu urlar. Bu sırada yılsonu gösterilerini Ya lı Çınar'ın altında yapmaya karar verirler. Onların aldı ı karar Ya lı Çınar a acını çok mutlu eder ve ya ama sevincini artırır.

K NC BÖLÜM

ÇOCUK EDEB YATI TÜRLER ROMAN VE H KÂYE

1. ÇOCUK EDEB YATI KAVRAMI

Ülkemizde varlı ı ve gereklili i hala tartı ma konusu olan çocuk edebiyatı, nitelikli nesillerin yeti tirilmesinde son derece önemlidir. Temelleri Tanzimat Dönemine ve öncesine dayanan çocuk edebiyatı günümüzde pek çok mesafe kat etmi ve bu alanda birçok eser verilmi tir.

Çocuk edebiyatı kavramına açıklık getirmeden önce, çocu un tanımlanarak hangi ya grubunun çocuk oldu u gerçe ine ula ılması gerekmektedir. “Edebiyat nedir?” sorusu da çocuk edebiyatı kavramının açıklanmasında önemli role sahiptir:

Besim Atalay’ın hazırlayıp Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Divan-ı Lügat-it Türk’te “Domuz yavrusu, her eyin kücü ü” (Atalay,1941) olarak geçen çocuk kavramı için TDK ”1.Küçük ya taki o lan veya kız. 2. Bebeklik ile ergenlik arasındaki geli me döneminde bulunan o lan ya da kız.” (Türkçe Sözlük, 2005: 444) olarak tanımlanmaktadır.

Birle mi Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözle mesi’nin ilk maddesi gere i çocuk kavramı; ”Bu sözle me uyarınca çocu a uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken ya ta re it olma durumu hariç, on sekiz ya ına kadar her insan çocuk sayılır.” (Unicef, 2011) ekinde açıklanmaktadır.

Çocuk kavramının sözlükteki ve Çocuk Hakları Sözle mesi’ndeki anlamını ele aldık. Literatürdeki tanımına baktı ımızda ise edebiyatçılar, çocuk kavramı öyle açıklanmaktadır:

Alemdar Yalçın (2008: 13) çocuk kavramını; “ ki ya ından ergenlik ça ına kadar büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu, henüz ergenlik dönemine

yeti memi kız ve erkek” olarak tanımlamaktadır. brahim Kıbrıs (2006: 3) ise “Çocuk olgunlu a eri inceye dek kız ve erkek için yapılan bir nitelendirme.” oldu unu söyler.

Mustafa Karaosmano lu (2005: 29) “ Ç a cıl tanıma göre iki ile on be ya arasındaki yıllarını süren her insan varlı ına çocuk” demektedir. Atalay Yörüko lu (1992: 13) ise; ”Çocu un geli en bir insan yavrusu, olgunla mamı re it sayılmayan küçük yurttta “ oldu unu söyler.

Parçadan bütüne hareketle çocuk edebiyatını tanımlayabilmek için edebiyat kelimesinin anlamını da ele almak gerekmektedir. Edebiyat, Arapça bir kelime olan “edeb” kelimesine “-at” (Arapça ço ul eki) getirilmesiyle olu turulmu tur. yi terbiye, nezaket demek olan edebiyat edebe ait olanlar manasına gelir.

Edebiyat, akıl ile gönlün yazıya geçirilmesi; akıl ile yüre in yükseklerdeki ahengidir. Biçim ile içeri in muhte em uyumudur. Duyguların, dü üncelerin, kültürel öğelerin, sözlü ya da yazılı olarak okuyanda estetik bir zevk olu turacak ekilde aktarılmasıdır.

Ziya Gökalp, edebiyatı tanımlarken edebiyatın temelinde halkı görür. Edebiyatı olu turan ürünleri halkın ortaya koydu unu belirtir:

“Türk edebiyatı halkın darbı meselleriyle bilmecelerinden, halk masallarıyla halk ko malarından, destanlarından, halk cengnameleriyle, menkıbelerinden, tekkelerin ilahileriyle nefeslerinden, halkın nekreguyane (güldürücü) fıkralarından ve halk tema asından ibarettir. Darbı meseller do rudan do ruya halkın hikmetleridir. Bilmeceleri de vücuda getiren halktır. Halk masalları da fertler tarafından dü zülmemi tir. Bunlar Türkün esatir devrelerinden ba layarak an’anevi bir surette zamanımıza kadar gelen peri masallarıyla dev masallarıdır (Gökalp, 1976: 29).

Kâtip Çelebi de “ lmu’l-edeb” ba lı ı altında yaptı ı tarifile edebiyatı hatalardan, kusurlardan kurtulma yolu olarak görür ve öyle ifade eder: “Arap dilinde söz ve yazı bakımından yanlı a dü mekten sakınıp korunmaya yarayan ilimdir. Edeb ilimi, o ilimdir ki söz ve yazıda hataya u ramaktan kurtulmak onunla mümkün olur.”

Namık Kemal’e göre edebiyat milletin terbiyesinde etkin bir araçtır. Kemal, edebiyata faydacı bir noktadan bakar. Namık Kemal için edebiyat “sosyal fayda sa lamakta bir vasıta”dır.

Edebiyat, insan ruhuna seslenen bir sanat dalıdır. ster estetik haz isterse toplumsal amaçla yazılsın insanı etkiler, ekillendirir, yönlendirir. Ahmet Hamdi

Tanpınar'a göre edebiyat, bir e lencedir. Bu e lence istenirse faydalı olabilir. Ahlakın düzelmesine, faziletin insanda kalıcı hale gelmesine yardım eder.

Çocuk; yaradılı itibariyle saftır, temizdir. Bu saflı ı koruyabilmek için de çaba harcamak gereklidir. Gazali'ye göre, çocu un kalbi saf bir cevherdir. Verilen her eyi kabul etmeye hazır olan çocu un iyi bir insan olabilmesi için iyi e itilmesi gerekir (Keklik, 1991: 14). Do umundan itibaren çocu un ruhunu besleyen ürünler çocu un yeti mesinde, do ruya, güzel olana ula masında önemli bir role sahiptir. Bu rolü de çocuk edebiyatı üstlenmiştir. Özetle çocuk edebiyatı; özü, mayası tertemiz olan çocu un güzel bir ekilde yeti mesi, iyiye ve do ruya ula masında rol sahibi olan edebi ürünlerin olu turdu u bütündür.

Geçmi yüzyıllarda çocuk edebiyatı, çocu un edebiyatı gibi kavramlara çok fazla önem verilmiyordu. Genelde yeti kinler için üretilen edebiyat ürünlerinin çocukların ilgisini çeken bölümlerinin çocuk edebiyatı malzemesi olarak kullanılmasının yeterli olaca ı kabul ediliyor ve daha çok ö retici ö elere a ırlık veriliyordu.¹

Çocuklar için ayrı bir edebiyatın varlı ı hep tartışılmalıdır. Öyle ki nci Enginün, aslında hedef kitlesi çocuklar olan ba lı ba ına bir “edebiyat” olu turmaya gerek olmadı ını söyler: “Çocuklara yüksek bir de er ta ıyan sanat eserini, onun anlayaca ı ekilde bildi i kelimeler içinde, hayalini canlandırarak benzetmelerle ve kısa cümlelerle anlattı ımızda, onun büyük bir zevk aldı ını görüyoruz” (1985: 186).

Kemal Demiray ise çocuk yayınlarında da kalitenin, estetik zvkın yakalanması gerekti ini belirterek *Robinson Crusoe* örne inden hareketle küçük okurun, büyüklerden farklı olarak aynı eserin ayrıntılardan arıtılmı baskısından zevk aldı ını, bunu da çocu un okuyaca ı bir eserdeki olay ve konuyu yalın ve ana çizgileriyle anlatmasına ba lar (1979: 254).

Meriç'e göre çocuk edebiyatı; ahlâkın emirleriyle, psikolojinin, ticaretin ve hürriyetin emirleri arasında emekleyerek yolunu aramakta olan “ısmarlama” bir edebiyattır ancak görevini de “saygıde er bir biçimde” yerine getirmektedir (1986: 323).

¹ http://www.turkceciler.com/cocuk_edebyati.html (28.01.2013)

Zehra p iro lu, nitelikli çocuk edebiyatının bir özelli inin, çocuklara oldu u kadar, yeti kinlere de hitap etmek oldu unu belirtir. Yeti kinlerin sonuçta çocuk kitaplarını okuyan, seçen ve de erlendiren aracı konumunda oldu una, her yeti kinin içinde bir çocu un ve her çocu un içinde yava yava geli mekte olan bir yeti kinin varlı na i aret eder. (p iro lu, 2001: 168).

Ülkemizde varlı ı ve kapsamı her geçen gün geli im gösteren üzerinde en fazla eser verilen alan olan çocuk edebiyatı pek çok ki i tarafından farklı ekillerde tanımlanır:

Ömer Ciravo lu, çocuk edebiyatını “Henüz yeti kin olmayan ve e itilmesi gereken, toplumumuzun en genç üyelerinin dü ünçe dünyasına seslenebilecek sözlü ve yazılı ürünlerin tümüne çocuk edebiyatı adını veriyoruz.” (Ciravo lu 1997: 9) ekinde tanımlarken çocukların dünya ile kuracakları ili kiye önem veren ve bunun için çabalayan, 23 Aralık 1990 tarihinde Çocuk Vakfı’nı kurarak bu çabalarına kurumsal bir nitelik kazandıran Mustafa Ruhi irin ise “ Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve geli melerine, hayal, duygu, dü ünçe ve duyarlılıklarına, zevklerine, e itilirken e lenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır.” (irin 1991: 9) diye tanımlar.

Mustafa Koço lu’na göre ise “Okul öncesi ve okul ça ında çocu un ihtiyacını kar ılamak için olu turulan edebiyata çocuk edebiyatı demek mümkündür.” (Koço lu 1987: 37). “Çocuk edebiyatı nedir?” sorusuna verilen cevaplara bakmaya devam etti imizde:

Çocuk edebiyatı, 2–14 yaşları arasındaki çocukların ihtiyaçlarını kar ılayan bir edebiyat alanı olup, çocukluk ça ında bulunanların hayal, duygu ve dü üncelerine yönelik sözlü ve yazılı bütün eserleri içine almaktadır (O uzkan, 2000: 3).

Geli me ve yeti me ça ındaki çocukların dil düzeyine, duygu ve dü ünçe dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyata çocuk edebiyatı diyoruz (im ek, 2007: 29).

Çocuk edebiyatı, çocu un duygu, dü ünçe, hayal, istek ve özlemlerine cevap vermek amacıyla olu turulan bir edebiyattır (Çılgın, 2007: 13).

Turhan Baraz (1987: 128-138); “Çocuk edebiyatı, çocukluk ça ında bulunan kimselerin, olay, dü ünçe, duygu ve imgelerine yönelik, usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmı olan ya da gelene in olu turdu u üstün sanat nitelikleri ta ıyan sözlü ve yazılı ürünlere verilen addır.”

Üzeyir Gündüz; (2005: 136) “Çocuk edebiyatı kavramı, genel edebiyattan ayrı tutulmayan, ancak -adından da anla ılaca ı üzere-hedef kitlesi tanımlanmı ve pedagojik kaygıları olan bir edebiyat anlayı ını ifade etmektedir.”

Çocuk edebiyatı her edebiyatçı tarafından farklı bir ekilde tanımlanmı tır. Çocuk edebiyatına kar ılık bulmaya çalı an birtakım edebiyatçı çocuk edebiyatının amacını ön plana çıkarırken bazıları ise genel edebiyat kar ısındaki durumuna de inmi tir. Tanımlarda farklılıklar olsa da ortak nokta: “Çocuk edebiyatının çocukluk dönemindekilerin duygu, dü ünçe, hayal dünyalarına seslenmesidir.”

2. ÇOCUK VE EDEBİYAT EĞİTİMİ

Edebiyat ve eğitim arasındaki ili kiyi açıklamadan önce eğitim ve edebiyat kavramları üzerinde durulması yerinde olacaktır. Bu kavram tanımlandı ında edebiyat ve eğitim arasındaki ili ki de ortaya çıkacaktır.

Eğitim, sistemli ya da sistemsiz olarak bireyde istendik yönde davranı de i ikli i olu turma sürecidir. Genel anlamda hedef kitlede davranı de i ikli i esastır.

Genel bir tanımla eğitim, bireyde do umdan ölüme istendik davranı geli tirme sürecidir. Do umdaki tüm eksikliklerimiz ve ihtiyaçlarımız büyüdü ümüz zaman eğitim yoluyla bize verilir. Bu eğitim insanlardan, eylemlerden veya do umdan bize gelir. Bedenimizin ve organlarımızın iç geli imi do umdan gelir. Bu geli imi yapmayı öğrenmemiz insanların eğitimidir (Cahn, 155).

Bu amaç do ultusunda verilen eğitim-ö retimin, öğrencilere hangi yöntemle ve nasıl aktarılaca ı konusu eğitim bilimcilerin üzerinde uzun çalı malar ve ara tırmalar yaptı ı konudur. Eğitim ya am boyu devam eden bir süreçtir. Be ikten mezara kadar süren bu sürecin en önemli dönemlerinden biri çocukluk dönemidir. Aile içinde ilk eğitimi anne ve babasından alan çocuk, kendini daha formal bir yapının içinde bulur. Okul hayatı ba layan çocuk hem sosyalle meye ba lar hem de sistemli bir bütünün parçası olur.

Geli en teknolojiyle birlikte büyük bir de i im içindeki dünyada bu de i imden e itim sistemi de etkilendi . Ba langıçta ö retmen merkezli olup hazır bilgilerin ö retmen tarafından aktarılıp ö renci tarafından ezberlendi i bir sistem olan e itim sistemi; de i en dünya, artlar ve beklentilerin sonucunda yerini yenilikçi bir sisteme bırakmı tır.

2005-2006 e itim ö retim yılından itibaren uygulanmaya ba layan yenilikçi sistem ise önceki sistemden tamamen farklı bir yapıdadır. Bireysel farklılıkların dikkate alındı ı bu sistemin esası yapılandırıcı yakla ıma dayanmaktadır. Modern dünyada ça ın beklentilerine cevap verebilecek, milli ve evrensel de erlere sahip nesiller yeti tirmek amaçlanmı tır. Günümüz e itim anlayı ında ö renci aktif konumda olup ö retmen rehber ve yol göstericidir. Kalıpla mı , hazır bilgilerin aktarılması yerine; bireyin ara tırıp sorgulaması ile bilgiye kendi ula ması, bilgiyi yapılandırması ve uygulamaya koyması esastır. Bu anlayı a göre lineer dü ünçe terk edilmeli; sorgulama, çözüm üretme ve ö renmenin ö renilmesi hedeflenmelidir.

Ö retim, bireyin hayat standartlarının yükselmesine dair temel becerileri kazanmasına katkı sa lamalıdır. Kullanılacak örnek olaylar ve olgular ile ö rencilere kazandırılacak bilgi ve beceriler onların gerçek hayatlarındaki gereksinimlerini kar ılamaya yönelik olmalıdır. Onların yalnızca yüksek notlar almalarını hedefleyen bir e itim ö retim anlayı ı yerine, onların okul dı ındaki ya amlarında da kullanabilecekleri, güncelli ini yitirmeyecek bilgi ve beceri kazanmaları esastır.

Ö rencilerin okul dı ındaki ya amlarında kullanabilecekleri bilgi ve becerileri aktarmada en önemli araç, yardımcı edebiyattır. Edebiyatın malzemesi dildir. Aktarmak istediklerimizi- duyguları, dü ünceleri, kültürel öğeleri- sözlü ya da yazılı olarak okuyanda estetik bir zevk olu turacak ekilde dil aracılı ıyla yani edebiyatla aktarıyoruz.

Edebiyat, insan ruhuna do rudan seslenen bir sanat dalıdır. ster estetik haz isterse toplumsal amaçla yazılınsın insanı etkiler, ekillendirir; ahlakın düzelmesine, faziletin insanda kalıcı hale gelmesine yardım eder.

Edebiyat ile yapılandırmacı yakla ımın çok önemli ortak bir yönü vardır. Yapılandırmacı yakla ım çocu u teorik bilgilere bo maz; ezberci anlayı a,

hazırcılı a kar ıdır. Çocukların bilgiye ula malarına rehberlik eder. Balık vermez, balı ı tutmayı ö retir. Edebiyat da böyledir:

“Dil ve edebiyat e itiminde sadece sözcü ün ezberletilmesi, bir bilginin aktarılması, sözcü ün duygu de erinin hissedilmemesi/hissettirilmemesi yazınsal metnin i levini yok edecektir.” (Uçan, 2008: 98).

Edebiyat, ki ilere yeni bakı açısı kazandırma, ki ilerinin problemlerine çözüm yolu üretme i levini yerine getirirken yazınsal metinlerden yararlanır. Yazınsal metinler aracılı ıyla çocukların bili sel, duyu sal, ruhsal ihtiyaçları giderilir. Yazınsal metinlerde aktarılanlar aracılı ıyla çocuk pek çok e itsel iletiyi alır ve hayatında uygulamaya koyup kalıcı hale getirir. Bunu e itim psikolojisinin istedi i ekilde gerçekleştirir. Ya amdan alıp aktardıklarının içine yerleştirir, çocukların model alabilece i kahramanları tercih edip gerçe i sezdirerek verir; gerçe e ula mayı çocu a bırakır böylece kalıcılı ı artırır. Bilgilendirme amacı gütmaz. Edebiyatın gerçek hedefi çocukta güzellik duygusunu besleyecek bir hassasiyet olu turmaktır. Çocu un dünyasına girebilen, onda edebi zevk ve estetik haz uyandıran, okuma zevki ve alı kanlı ı kazandırmayı sa layan eserlerin seçilmesi ile bu amaca ula ılabilir:

“Yazınsal metinler sadece sözcük bilgisinin, dil bilgisi ediniminin bir aracı olmamalıdır. Yazınsal metnin asıl amacı okuyucuya estetik bir duyarlılık kazandırmaktır.” (Uçan, 2006: 24).

Yazınsal metinle bilgi verme esasına dayalı metinler birbirinden hem amaç hem de yöntem olarak farklıdır. Yazınsal metinlerde olu turulmu dünya ile gerçek dünya arasında zıtlık vardır. Bu zıtlıklardan anlam çıkarmak okurun çabasıyla gerçekleştirilir:

Yazınsal metinler do rudan do ruya yararlanılabilecek bilgiler sunan kullanmalık metin de ildir. Bu sebeple yazınsal metinde kurmaca dünya ile okurun deneyleriyle tanıdı ı gerçek ya am arasındaki kar ılıktan do an birtakım anlam bo lukları olu ur, bu bo lukları metinden aldı ı ipuçlarıyla okur doldurur. Bu ipuçlarının belli ba lıları tarihsel, sosyal, kültürel dizgelerdir (Göktürk, 2002: 22).

Edebiyat ile e itim arasında sıkı bir ba vardır. Bu ba sadece amaç noktasında de ildir. Aynı zamanda yöntem olarak da benzerdir. Bu kadar ortak noktası olan bu iki kavramın hedefine ulaşmasında e itimcilere, çocuk edebiyatı

alanında eser veren ki ilere büyük görev dü mektedir. Edebiyat ve e itim amaca yönelik birlikte hareket etmelidir. Do ru yakla ım ve yöntemler ile çocukta okuma alı kanlı ı ve estetik haz olu turulmalıdır; aksi halde edebiyatla e itim arasındaki ba laftan öteye geçemeyecektir.

3. ÇOCUK EDEB YATI TÜRLEER

Çocuk Edebiyatı, henüz ergenlik dönemine girmemi olan küçük ya taki erkek veya kızların duygu ve dü ünçe dünyalarına seslenen yazılı, sözlü eserlerin tümüdür. Hikâyeler, bilmeceler, tekerlemeler, romanlar, masallar, fıkralar, öyküler, gezi yazıları, ninniler, iirler vb. yazılar... Özetle çocuk için verilen, hedef kitlesi çocuk olan eserlerin tümü çocuk edebiyatının alanına girmektedir.

Yazının ve yazılı edebiyatın geli ip çocuk edebiyatında kullanılır duruma gelmesine kadar geçen zaman diliminde, sözlü edebiyat eserleri yazılı edebiyatın yerine geçip etkin olarak varlı ını sürdürmü tür. Çocuk edebiyatındaki bo lu u dolduran bu sözlü edebiyat ürünleri, çocuk edebiyatının temel malzemesini olu turur.

Bu durum yazı öncesi dönemde masalların, tekerlemelerin, hikâyelerin, ninnilerin, halk ozanlarının ortaya koydu u ürünlerin tercihini zorunlu kıldı. Her alanda örnek alma zorunlulu u hissetti imiz Avrupa ülkelerindeki çocuk edebiyatının tarihi geli imine baktı ımızda da ba langıçta sözlü ürünlerin etkili oldu unu görürüz:

Avrupa'da 17.yüzyılın sonlarına kadar çocuk edebiyatı üzerinde etkili olan di er bir etmen de kutsal kitaplardan hareketle olu turulmu öykülerdir. Matbaanın bulu uyla ilk basılanlardan olan bu öyküler, çocuklar tarafından çok ilgi görmemi tir:

Cassel, Edebiyat Ansiklopedisi'nin "Çocukların Kitapları" bölümünde, Batı Avrupa'da on sekizinci yüzyıldan önce gençler için yazılan edebiyatın; dinî eserler, görgü kitapları ve okul kitaplarından ibaret oldu unu belirtir. Matbaanın icadından önce ö retim amaçlı bu eserler, matbaadan sonra ilk basılanlar arasında yer alır ki ön sırada, Kitab-ı Mukaddes ile Havarilerin Menkıbeleri vardır. Ancak çocuklar, seyyar satıcıların elindeki ucuz kitaplarla daha çok e lenirler (Aktaran: Meriç, 1986: 312-313).

Yazılı metinlere, kaynaklara büyük katkı sa layan matbaanın icadı ile "Aydınlanma Ça ır"nda her alanda oldu u gibi çocuk edebiyatı alanında da ortaya konan çalı malar artı göstermi tir. "Parmak Çocuk", "Kül Kedisi", "Mavi Sakal",

"Çizmeli Kedi", "Kırmızı Balıklı Kız", "Uyuyan Güzel" gibi eserler bu dönemde basılmıştır.

Matbaanın icadıyla çocuk edebiyatı alanında verilen eserlerde artış görülse de asıl artışın ve çeşitliliğin 19. yüzyılda olduğu görülmüştür. 19. yüzyıl, çocuk edebiyatının modernleşmesinde bir dönüm noktası olmaktadır. Bu dönemde çıkarılan dergiler çocuk edebiyatına büyük katkı sağlamıştır. 20. yüzyılda ilk kez çocukların yeti kinlerinden farklı olduğu fikri ortaya atılmıştır:

"19. yüzyıl sonlarına doğru özellikle küçük çocuklar için yazılan dergiler ortaya çıkmaya başladı. Çocuklar için yazılanların öğretici olmak zorunda olmamasına inanan Mary Mapes Dodge "St Nicholas" isimli derginin editörlüğünü yaptı. 20. yüzyıl başlarında Lucy Sprague Mitchell'in "The Here and Now Story Book" isimli kitabı ile yeti kinler ilk defa çocukların küçük yeti kinleri ile benzerlikleri oldu ve fikriyle karşılaştılar. Bu dönemde çocuk edebiyatındaki çeşitlilik geni lemeye devam etmiştir."²

Son otuz yıllık döneme baktığımızda ise çocuk kavramı, yeti kinlerle eşit hakları olan kişilik, toplumsal, psikomotor, bilişsel ve dil gelişimi dikkate alınan bir birey olarak değerlendirilmiştir. Geçmişteki otoriter, korumacı, didaktik, hazırcı, tebliğci anlayış, çocuğa görelilik ilkesini temel edinmiş, telkin yolunun seçildiği bir edebiyat anlayışına bırakılmıştır.

Çocuk edebiyatının dünyadaki tarihi gelişimi bu durumdadır. Türkiye'de ise -varlığı Tanzimat'a kadar uzanmasına rağmen- son yirmi otuz yıldan beri kendi dinamiklerini oluşturup sistemli, baskınsız bir disiplin olma yolunda ilerlemeye çalışan çocuk edebiyatı, tıpkı dünya edebiyatında olduğu gibi ilk ürünlerini oluştururken sözlü edebiyattan beslenmiştir:

Dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatında da çocuk edebiyatının ilk ve en yaygın ürünleri sözlü geleneğin içinde yer almıştır. Tanzimat öncesine uzanan tekerlemeler, diller, masallar, destanlar, efsaneler, kıssalar, halk hikâyeleri, Karagöz oyunları, Nasreddin Hoca fıkraları hep bu sözlü geleneğin içinde yer almış olan birer anlatı türleridir (Çıkkla, 2005: 104-105).

Çocuk edebiyatının derin zamanında yeterince anlaşılmasını, son döneme kadar hep arka planda kalması, çocuk oyuncağı birisi olarak görülmesi olmasının birtakım nedeni vardır. Bu nedenlerden çocuk edebiyatı, Türkiye'de birkaç yayınevi dışında, hâlen pazar payı oldukça düşüktür. Mustafa Ruhi'nin bu olumsuz durumu şöyle açıklar:

² http://www.turkceciler.com/cocuk_edebyati.html (28.01.2013)

1. Türkiye’de çocuk edebiyatı küçümsenmektedir
2. Bu edebiyatın kültürel ortamı dü üktür.
3. Farklı ele tiri disiplinlerinden yoksun yazılar kafa karı ıklı ına neden olmaktadır.
4. Farklı çocuk anlayı ı evreleri için nesnel olmayan ideolojik yakla ımlar içeren ele tiri yazıları göz ardı edilmeyecek kadar çoktur.
5. Her kitaba uygulanabilecek ciddiyetten uzak tanıtım yazıları türün niteli ini de il, ticari ili kileri ekillendirmektedir.
6. Çocuk edebiyatına üniversitelerde farklı bir disiplin olarak yer verilerek ara tırılması ve incelenmesi hususunda geç kalınmı tır.
7. Yeterli bir çocuk ve çocuk edebiyatı entelektüeli gelene i olu mamı tır (2007: 81).

Çocuk edebiyatının geli imini olumsuz etkileyen sebepleri ortaya koyup çocuk edebiyatının Türkiye’deki tarihsel sürecine devam etti imizde:

Nasıl ki Dünya edebiyatında 19. yüzyıl dönüm noktası ise Türk çocuk edebiyatının dönüm noktası da Tanzimat dönemidir. Nabi’nin kendi o lundan hareketle yazdı ı “Hayriyye” ve Sümbülzade’nin “Lütfiyye” isimli eserleri çocuk edebiyatında ilk olmasına ra men daha çok büyüklere seslendi i için Recaizade M. Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Sinasi, Kayserili Doktor Rü tü ve Muallim Naci gibi o dönemin ünlü yazar ve airlerinin Fransızcadan çevirdikleri birtakım kısa manzume ile kendilerinin kaleme aldı ı fabl türündeki bazı iirler, ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz* (1869) Türk çocuk edebiyatı alanında ilk eserler olmu tur:

... Çevirilerden ba ka Tanzimat dönemi yazarlarının çocuklara yönelik telif eserler yazmaya ba ladıkları da dikkati çekmektedir. Nitekim Ahmet Mithat Efendi’nin kaleme aldı ı *Hâce-i Evvel* (1870) ve *Kıssadan Hisse* (1871) adlı eserlerini edebiyatımızın ilk çocuk kitapları arasında saymak mümkündür (Çıkla, 2005: 104-105).

Tanzimat döneminden sonra da birçok yazar ve air, çocu a yönelik kitap yazmaya ba lar. Bunlar arasında Ahmet Rasim, Ahmet Mithat, Aka Gündüz, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin, Tevfik Fikret, Köprülüzade Mehmet Fuat, Ali Ekrem Bolayır, brahim Alaattin Gövsa, Ali Ulvi Elöve sayılabilir.

Cumhuriyet ve sonrasında yapılan çalı maları, yazılan eserleri de erlendirirken Mustafa Ruhi irin’in tasnifi yol gösterecektir. Tasnife baktı ımızda Mustafa Ruhi irin (2000: 122) ülkemizdeki çocuk edebiyatını;

a) Küçük Adam Edebiyatı,

b) Batı Etkisinde Çocuk Edebiyatına Yöneli ,

c) Çocuk Edebiyatında deolojik Yaklaşım,

d) Yenilikçi Çocuk Edebiyatı Dönemi biçiminde dört dönemde ele aldığını belirtir.

Çocuk edebiyatı açısından Tanzimat döneminde Fransızcadan yapılan çevirilerin fazlaca görüldüünü bilmekteyiz. Tanzimat döneminde olduğu gibi Cumhuriyet ve sonrasında da çocuk edebiyatımızın gelişiminde çevirilerin önemli bir yer tutar. “Küçük Adam Edebiyatı” denilen dönemde kurumların çeviri faaliyetlerinin etkisini görürüz:

Burada 1940'lı yıllarda yaşanan iki çeviri hadisesinden de kısaca bahsetmek gerekir: Bunlardan birincisi Çocuk Esirgeme Kurumu'nun 1943'te çevirdiği 100'e yakın kitabı bastırıp dağıtması, ikincisi ise Hasan Ali Yücel'in Millî Eğitim Bakanlığı yıllarında çevrilen batı klâsikleri içinde çocuk edebiyatı kitaplarının dağıtılmasıdır. (Çıkkla, 2005: 104-105).

“Batı Etkisinde Çocuk Edebiyatına Yöneli ” döneminde ise çocuk edebiyatı yönünü tamamen batıya dönmüştür. Bu dönüm Türk çocuk edebiyatını bu dönemde özgünlükten oldukça uzaklaştırır. Bu dönemin en belirgin özelliği çocuk edebiyatında şiir türünün hâkimiyetidir. şiir türü hem tercih edilmiş hem de konu alanının genişlemesi bakımından bu döneme damga vurur:

Bu dönemde Reşat Nuri Gültekin, Mahmut Yesari, Peyami Safa, Abdullah Ziya Kazanoğlu, Ragıp Çalapa, Kemalettin Tuncu gibi yazarlar çocuk kitaplarında önde gelen isimlerden olmuştur. Özellikle 1930'lu yıllardan itibaren çocuk şiirleri yazma konusunda özel bir çaba sarf edilmiş görülmektedir. Yusuf Ziya Ortaç, Enis Behiç Koryürek, Orhan Seyfi Orhon ve Faruk Nafiz Çamlıbel'in şiirleri başta olmak üzere yayımlanan türlü şiir kitaplarından seçilen şiirler her yaşta çocuklarca zevkle okunmuştur (Telli, 2008).

Cumhuriyet ve sonrasındaki bu dönemde: Eflatun Cem Güney Açık Sofram Açık ve Dede Korkut Masalları ile ödül alırken bu dönemde Orhan Veli Kanık Nasreddin Hoca fıkralarını; Nazım Hikmet La Fontaine çevirilerini yazar. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın şiir kitabı Çocuk ve Allah Açık Sofram Açık, Okumayı Seven Ayı ve Yaramaz Sözcükler'i, Aziz Nesin'in şimdiki Çocuklar Harika, Pırlatan Baladlı eserleri cumhuriyet ve sonrasında hedef kitlesi çocuk olan eserlerdir. Yine bu dönemde Hans Christian Andersen ödülünü kazanan Cahit Uçuk eserleriyle dikkat çeker.

Rıfat Ilgaz, Mehmet Seyda roman ve hikâye türünde popüler olmuş eserler vermişlerdir.

1966-67 yıllarında "Ay egül ve Ay ecik" serisi de önemli bir misyon üstlenerek Türkiye'de resimli kitap kültürünün temellerini atar. Bu kültür Can Göknil'in "Kirpi Masalı" nı da etkiler ilk resimli çocuk kitabımız ortaya çıkar.

Toplumda meydana gelen her de i iklik sanatı da etkiler. 70'li yıllar Mustafa Ruhi irin'in "Çocuk Edebiyatında deolojik Yaklaşım" adını verdiği dönemdir. Bu dönemdeki sosyal hayatta yaşanan birtakım de i iklikler çocuk edebiyatını da etkilemiştir.

1961 Anayasası'nın getirdi i hak ve özgürlüklere paralel olarak çocuklara yönelik ürünlerde pek ço u belli görüş ve dü ünceye ba lı dü ünceler görülmü tür. Hedeflenen çocuk tipi için çocuk edebiyatı araç olarak kullanılmı tür. Siyasi kaygılarla ideolojinin hâkim oldu u pek çok eser ortaya çıkmı tür.

1979'da Dünya Çocuk Yılı sayesinde artan yayın faaliyetleri çocu un ve edebiyatın her açıdan gündeme gelmesini sa lar. Yine bu yılda pek çok çocuk dergisinin yayın hayatına atıldı ı görülmektedir.

"Yenilikçi Çocuk Edebiyatı Dönemi"nde ise yayınlanan kitaplarda çocuklara 'arkada lık, birlik ve beraberlik, paylaşma, savaş kar ıtı tutum ve davranış lar, dini bilgiler' kazandıracak evrensel e itsel ileti ve temalara öncelik verilmi tür.

Geçmiş te taklitten kurtulamamı , ideolojilerin etkisinde kalan çocuk edebiyatı, alanındaki gelişmelerle özgünlük kazanmaya başlamı ; çocuklar için ayrı bir edebiyatın gereklili ine inanılmı tür. Hatta e itimdeki gelişmelere paralel olarak çocuk edebiyatının bir uzmanlık alanı oldu u noktasında da uzlaşımı tür. Bu sebeple pek çok yayınevi baskılarını gözden geçirerek düzenlemi tür.

Bu dönem masal yazarları arasında: Hasan Latif Sarıyüce, Mevlana dris Zengin, Ahmethan Yılmaz, Dilek Aykul Biskhu, Mustafa Ruhi irin, Elvan Pekdemir, Neda Ülkü Kuglin, Erhan Bener, Ay e Kilimci, Tarık Dursun Kakıncı, Hüseyin Yurtta , Fatih Erdoğan, Bilgin Adalı, Mavisel Yener, Nuran Turan Filiz Tosyalı, Sevim Ak, Turan Yüksel, Cahit Zarifo lu gibi adlar sayılabilir. Yine Türkiye Bilimsel ve Teknik Ara tırma (TÜB TAK) Kurumununun 1998 yılı sonlarına do ru yayımladı ı kitaplar çocuk edebiyatına katkıda bulunmu tür.

Çocuklar için yazılan kitapların ra bet görmesi, tercih edilmesi yayınevlerinin de dikkatini çekmi ve yatırımlarında çocuklar için yazılmı eserlere daha çok pay ayırır olmu lardır.

Öte yandan henüz ciddi, batılı anlamda bir profesyonelli e ula mamı olsa da çocuk edebiyatına de er veren, onu farklı açıdan irdeleyen akademik çalı malar yapılmakta paneller, sempozyumlar düzenlenmektedir.

Sonuç olarak çocuk edebiyatının alan olarak güçlenmesi yapılan çalı maların, verilen eserlerin, süreli yayınların hem nicelik hem de nitelik olarak artmasıyla mümkün olacaktır. Böylece çocuk edebiyatının uzmanlık gerektiren, genel edebiyattan farklı bir alan oldu u gerçe i de anla ılacaktır.

Çocuk edebiyatı alanında verilen yazınsal ürünleri ba lıklar ekinde tek tek ele alınıp inceledi imizde u ekinde bir gruplandırma yapabiliriz:

3. 1. FABL

smini öykü, piyes, masal anlamlarına gelen “fabula” kelimesinden alan fabl; insanlara ders vermek amacıyla yazılmı ahlaki ve ö retici yönü a ır basan, hayvanların, bitkilerin ya da daha genel manada insan dı ı varlıkların konu turuldu u edebi türdür.

Bu türün ilk örneklerine Hint edebiyatında rastlanır. “Pañçatantra Masalları”, “Kelile ve Dimne” adlı eserler Hint edebiyatındaki fabl örneklerindedir. Batıda ise bu türde anılan iki büyük yazar yer alır ki bunların ilki “Aisopos” di eri de “La Fontaine”dir. Türk edebiyatında ise Kayserili Rü tü’nün “Nuhbet-ül Etfal” adlı eserinde ilk Türk alfabesinde bazı çeviri fabllara yer verilmi tir.

Cumhuriyet döneminde ise brahim Alaattin Gövsa, Siracettin Hasırcıo lu, Ali Ulvi Elöve, Mehmet Fuat Köprülü, Vasfi Mahir Kocatürk, Orhan Veli Kanık, Sabahattin Eyüpo lu gibi isimler yaptıkları fabl çevirileriyle dikkat çekmi lerdir.

Hayvanlar, çocu un dünyasında önemli bir yere sahiptir. Hayvanlar âlemi çocu a hep ilginç gelmi tir. Dolayısıyla çocu a kazandırmak istedi imiz davranı ların hayvanlar üzerinden verilmesi son derece etkilidir. Fablda esas insanlara ders vermek oldu u için son bölümde ana dü ünçe ortaya konup okuyucuya ders verilir:

Fabllarda dört bölüm bulunur. Birinci bölüm olayın ve ki ilerinin tanıtıldığı giriş bölümüdür. İkinci bölüm asıl anlatılmak istenenin merak uyandıracak şekilde sunulduğu gelişme bölümüdür. Üçüncü bölüm asıl anlatılmak istenenin çözüme kavuşturulduğu sonuç bölümüdür. Son bölüm ise ana fikrin açıklandığı ders bölümüdür (Telli, 2008).

3. 2. DESTAN

Milletlerin tarihinde iz bırakmış savaş, göç, afet gibi olayların anlatıldığı, kaynağını mitolojiden alan edebî türdür destan denir.

Destan, bir milletin biyografisidir, gen haritasıdır. Bu özelliğiyle birlikteliği ve ecdat ile yeni nesil arasında köprü vazifesi görür:

Destanlar, bir milletin bütün varlığını oluşturan, duygu ve düşünce zenginliğini sağlayan önemli kaynaklardır. Millet olma yolunda, geçmişle gelecek arasındaki bağların oluşturulmasında destanlardan yararlanılmaktadır (Aytaç, 1999: 11).

Destanlar doğal destan ve yapma destan olmak üzere ikiye ayrılır:

Yazının olmadığı dönemde ortaya çıkan ve ağızdan ağıza sözlü olarak aktarılıp daha sonra yazıya geçirilenlere doğal destan denir. Örneğin Kağan Destanı, Manas Destanı, Türeyi ve Göç Destanı doğal destanlardandır.

Bir yazar ya da yazarın toplumu etkileyen, toplumun hafızasında yer etmiş herhangi bir olayı tabii destanmış gibi söylemesi sonucunda oluşan destanlara da yapma destan denir. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Üç şehitler, İstanbul Fetih Destanı, Çanakkale Destanı ve 19 Mayıs Destanı, Behçet Necatigil'in Battal Gazi Destanı yapma destanlardan birkaçıdır.

3. 3. EFSANE

Doğulu ya da yanlışlığına dair hakkında bilgi sahibi olmadığımız ancak halk arasında dilden dile aktarılan gerçek olduğuna inanılan söylencelere efsane denir.

Her bölgenin, herinin kendisine has efsanesi bulunmaktadır. Efsaneler, içeriklerine göre gruplandırılabilir:

Her yörenin kendine özgü efsanesi vardır. Konularına göre efsaneler dünyanın yaratılışı ile ilgili efsaneler, doğüstü varlıklarla ilgili efsaneler, gök cisimleriyle ilgili efsaneler, dini efsaneler, ermiş kimselerle ilgili efsaneler, kahramanlıkla ilgili

efsaneler, da , gol, ırmak vs. ile ilgili efsaneler, hayvanlarla ilgili efsaneler ekinde ayrılır (Temizyürek, 2003:161-167).

3. 4. R

İir, alt alta yazılı mısralardan olu an ölçülü, ölçüsüz, kafiyeli ve kafiyesiz belli bir ahenk ta ıyan anlatımdır. İir, en önemli edebî türlerden biridir. Her türlü duygu ve dü ünçe iirle ifade edilir, duygu ve dü üncenin sunumu zenginle tirilebilir. İirin gücünü fark eden bir ö renci, hayallerini zenginle tirebilir, kitleleri etki altına alabilir. Ayrıca çocukların diksiyon ve telaffuzuna katkı sa lar.

Çocu un duygu dünyasına seslenen iir; çocukta var olan duygu yo unlu unu artırıp heyecanlandırmalı, hayal dünyasını zenginle tirip ifade gücünü artırmalıdır. Bu noktada iirin içeri i kadar sunulu u, üslubu ve kullanılan kelimelerin tercihi de son derece önemlidir:

“Kahramanı çocuk olan her iirin çocuk iiri oldu u yanılığına dü ülmemeli, iirin hangi ya a seslendi ini belirleyen etmenin kahramanın ya ı ya da niteli inin de il, sundu u anlam evreninin ve dilinin oldu u unutulmamalıdır.” (Akal, 2000).

İirin dili kadar konusu da oldukça önemlidir. Konusunu çocu un yakın çevresinden almalı. Do ayı ve ya amı tanımaya yardım etmeli; karde lik, sevgi, dostluk, dayanı ma, birlik ve beraberlik, barı ve özgürlük gibi evrensel temaları i lemeli, günlük ya amda gördüklerinin ve bildiklerinin farklı yönlerini ke fetmesine yardımcı olup çocu u cesaretlendirmelidir. Çocukların geli imine büyük katkısı olan çocuk iirlerinin ilk örneklerini bireysel çabalarla 20. yüzyılda görürüz:

Türk edebiyatında çocuk iirlerinin ilk örneklerine 20. yüzyılın ba larında rastlamaktayız. Milli edebiyatçılardan Ziya Gökalp, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ali Ekrem Bolayır, Enis Behiç Koryürek gibi yazar- airler kendi çaba ve gayretleriyle bu türde eser vermi lerdir (naz, 2011: 39).

Cumhuriyet döneminde Hasan Ali Yücel, Mehmet Necati Öngay, brahim Hakkı Talas, Fazıl Hüsnü Da larca, Necati Cumalı, Ülkü Tamer, Mustafa Ruhi irin, Mevlana dris, Yalvaç Ural gibi isimler yazdıkları iirlerle bu türe katkı sa lamı tır.

3. 5. B YOGRAF

Tanınmı ki iler in ya am hikâyelerinin belgelere dayandırılarak anlatıldı ı türdür. Ki i kendi ya amını kendisi kaleme alırsa da otobiyografi denir.

Biyografiler çocu a kazandırdıkları bakımından oldukça önemlidir. Çocuklar okudukları ba arı öykülerindeki ki ileri örnek alır ve hayatlarına onların ya adıklarından hareketle yön verirler. Onların tecrübelerinden faydalanıp zayıf ve güçlü yönlerini tanıma fırsatını yakalarlar. Bu sebeple çocuklara okutulacak ve önerilecek biyografilerin seçimine dikkat edilmeli; çocuklarda olumlu davranı geli tirecek hayatların okutulması sa lanmalıdır ayrıca biyografilerin di er bir faydası da tarihe ı ık tutmalarıdır. Okunan ya am hikâyeleri aracılı ıyla tarihi bilgilere, gerçeklere ula ılacaktır.

3. 6. GEZ YAZISI

Yazarın gezip gördü ü yerleri okuyucunun gözünde canlandırıp ilgi ve gezme iste i uyandırmak, gezdi i yerleri tüm yönleriyle okuyucuya tanıtmak amacıyla yazılan edebî türdür.

Edebiyatımızda gezi yazısı türünün ilk örne ini Seydi Ali Reis, Miratül Memalik isimli eseriyle verse de türün en önemli örne i Evliya Çelebi'nin "Seyhatname"sidir. Evliya Çelebi, anıları ve izlenimleriyle Türk ve dünya tarihine kaynaklık edecek bir eser olu turmu tur. UNESCO da 2011 yılını Evliya Çelebi Yılı ilan ederek bu muhte em eseri ödüllendirmi tir.

Gezi türündeki eserler çocu un genel kültürünü, tarihi ve co rafi bilgisini artırması bakımından oldukça önemli, yararlı kaynaklardır. Bu sebeple gezi yazılarında aktarılan bilgiler do ru ve kullanılabilir; yapılan betimlemeler zengin olmalıdır.

3. 7. ANI (HATIRA)

Ki iler in ba ından geçen ilginç olayları üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra bilgi ve gözlemler ı ı ında anlattı ı türdür.

Ya anmı olması bakımından hikâye ve romandan ayrılan anı, çocu a birebir ya anmı örnekler sunması bakımından oldukça önemlidir.

Ahmet Hamdi Tanpınar- *Kerkük Anıları*, Muallim Naci- *Ömer'in Çocukluğu*, Ahmet Rasim-*Falaka ve Gecelerim*, Halide Edip Adıvar –*Mor Salkımlı Ev*, Yakup Kadri –*Anamın Kitabı*, *Vatan Yolunda*, Falih Rıfkı-Zeytinda ı, *Çankaya* vb. kitaplar çocuklara uyarlanan anı türündeki kitaplardır.

3. 8. DRAMAT ZASYON

Sahnelenmek amacıyla yazılmış yazılara; oyuncu, sahne, suflör, yönetmen ve izleyici gibi temel öğelerden oluşan sanat dalına tiyatro denir. Tiyatronun izlerini çocuğun dünyasında çok erken dönemlerde bulabilmekteyiz:

Bebeğin en baştaki yaşam deneyiminin içinde dramanın, sanatın ve müziğin embriyonik biçimlerini buluruz. Çocukta tiyatronun en ilkel biçimi çok erken başlar: Önce öykünme sonra da deney ile sürdürülen bu ilkel tiyatro biçimi, önce hareketi sonra da konuşmayı kullanır. Yani çocukta tiyatro oyun ile başlar (Nutku, 1998: 80).

Tiyatronun amacı çocuklarda estetik bir haz oluşturma ve turmanın yanı sıra çocuğun hayatındaki farklı yönleri görüp alması, gerekenleri yaşantı haline getirip mutlu olmasının sağlanmasıdır.

Çocuklar için yazılmış metinlerde çocukların içinde bulunduğu döneme dikkat edilmelidir aksi takdirde çocuğa hitap etmeyen bir tiyatro eserinin çocuğa hiçbir katkısı olmayacak hatta tiyatroya karşı olumsuz bir tavır, düşünce oluşturmaya neden olacaktır:

Somut ve soyut gelişim dönemleri dikkate alınarak hazırlanan oyunlar çocuklarla buluşturulur. Aksi takdirde çocuk oyundan, sahneden kopar; yanındakiyle ya da tavan ışıklarıyla ilgilenir, en iyi olasılıkla uyur. (...) Oyun çağı çocuğunda soyut düşünce tam olarak gelişmemiştir. Soyut kavramlar somut gerçeklerle seyirciye gösterilmeli. Dostluk, sevgiden söz ediyorsa bunu somut olarak göstermeli. 'Siz de birbirinizi sevin, dost olun çocuklar' gibi bir cümle, gerçek anlamda çocuk için bir şey ifade etmez. 'Çok çalışarak bu gidiş engel olacaktır' gibi bir cümle de soyuttur bu yaş (5-6 yaş) çocuğu için (Kuyumcu, 2008: 1).

3. 9. B LMECE, TEKERLEME

Tekerlemeler ses tekrarı ve uyaklar aracılığıyla oluşturulmuş didaktik yanından ziyade gülmece yönünün amaçlandığı söz birlikleridir.

Çocuk, sözcüklerin uyumu ve kulağa hoş gelen yapısıyla tekerlemeleri severek söyleyip ilgiyle dinler, ezberler. Tekerlemeler, aracılığıyla çocukta dil kullanma becerisi gelişir, çocuğun özgüveni ve sözcük dağarcığı artar.

Bilmece ise Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe Sözlü ünde öyle tanımlanır: Bir eyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o eyin ne oldu unu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, muamma (TDK, 2005).

Bilmecelerde saklanan gerçe e ula mak için bilmecedeki ipuçlarından yararlanılmalıdır. Çocukların, verileri birbiriyle ili kilendirerek yeni bir sonuca, çözüme eri mesi için bilmecelerden sıklıkla yararlanılmalıdır.

3. 10. ÇOCUK GAZETES , ÇOCUK DERG LER

Di er türlerde oldu u gibi dergi ve gazete alanında çocuklara yönelik yayınların Tanzimat döneminde ba ladı ı görülmektedir. Cüneyd Okay'ın Eski Harfli Çocuk Dergileri isimli çalı masında kırk dokuz çocuk dergi-gazetesi; smet Kür'ün Türkiye'de Süreli Çocuk Yayınları adlı çalı masından da yirmi sekiz süreli yayın oldu unu ö renmekteyiz (Çıkla, 2005: 104-105). çeri inde fıkra, bilmece, haber bulunan ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz* (1869) olmu tur. Dergi her sayıda çocuklar için haberler, bilmeceler, roman tefrikaları, ahlâkî yazılar yayınlanmı tır.

Cumhuriyet döneminde ise edebiyata dair içeri i olan Ate , Çocuk Sesi, Çocuk Gözü, Türkiye Çocuk, Zaman Çocuk, Hürriyet Çocuk, Diyanet Çocuk, Çocu a Selâm, Kumbara, Ba ak Çocuk, Mavi Kırlangıç ile Mavi Ku , Kırmızı Bisiklet, Kervan, Miço, Kırmızı Fare, Ebe Sobe, Rüzgâr Gülü gibi çocuk dergileri dikkatimizi çekmektedir.

4. H KÂYE - ROMAN VE ÖZELL KLER

4. 1. H KÂYE - ROMAN

Hikâye ya anmı ya da ya anması muhtemel olayların durumların; yer, zaman, mekân ve kahraman unsurları belirgin olacak ekilde ortaya kondu u türüdür.

Roman ise Roma mparatorlu u sınırları içinde ya ayan grupların konu tu u Lâtincenin kar ılı ıdır. Ya anmı ya da ya anması muhtemel olayların anlatıldı ı yazınsal nitelikteki yazıların kısa olanına öykü; uzun olanına da roman denir.

Hikâye ve romanın edebiyatçılar tarafından nasıl tanımlandı ına bakacak olursak:

Hikâye, olmu ya da olabilecek olayları anlatan insan ya amından de i ik kesitler sunan, bunu yere ve zamana ba layarak yapan, olayları ve ki ileri tek yönüyle ele alıp anlatan, romandan daha kısa yazılardır (Kavcar ve di er.,2001:88).

Hikâye, tek bir olayın etrafını çeviren psikolojik tepkilerini anlatır; bu psikoloji realitesi romandakinden farklıdır. Hikâye, gerçek hayatın izlenimi duygusu verir (Özön, 1954:121).

Bazı tanımlamalarda ise hikâyenin beslendi i kayna ı, hayatı ve insanı, farklı yönleriyle ortaya koymas ı; bu farklılıkları, gündelik ya ama önümüze sermesi özelli i üzerinde durulmaktadır:

Hikâye, anla ılması son derece güç olan hayatın ve insanın içine adeta bir pencere açar. Günlük hayatta insanlar hayatı ve insanı dı tan görürler. Hikâyeciler bizlere eseri ile hayatın ve insanın ayrı bir yönünü gösterirler ve dı görünülerinin arkasındaki gerçekleri kefederler (Kaplan, 2003: 10).

Hikâyeler, çocukların ve yeti kinlerin ya ama farklı yönlerden bakmasını sa layan, insanı tüm acılarıyla ve gerçekli iyle oldu u gibi tanımak, kabul etmek ve sevmek gerekti i mesajlarıyla yo rulmu çarpıcı niteliktedir (Arseven, 2005: 42).

emseddin Sami “Kamûs-ı Türkî” de hikâye için: “Nakl etme, bir vaka ve sergüze ti sırasıyla anlatma, rivayet. Hakiki veya uydurma ve ekseriya hisse kapma a mahsus sergüze t ve vukuat. Kıssa, mesel. Roman.” der.

Muallim Naci ise lügatinde “Nakl etme, anlatma. Bazı vukuâtın heyet-i mecmuas ı. Fıkra. Roman.” der.

Türk Dil Kurumu hikâyeyi “Büyük Türkçe Sözlük” te: “Gerçek veya tasarlanm ı olayları anlatan düzyazı türü, öykü.” olarak tanımlıyor.

Birbirine çok yakın iki tür olarak görülen hikâye ve romandan hikâyenin nasıl tanımland ını inceledikten sonra bir de romanın nasıl tanımland ına bakt ımızda ise romanın içerik, kurgu, ki i, mekan, zaman bakımından zenginli i dikkati çekmektedir:

Geçmi ya da günümüzdeki gerçek ya amı temsil eden, ki ilerle olayları az ya da çok karma ık bir olay örgüsü içinde veren, düz yazı ile yazılm ı , oldukça uzun, kurmaca bir anlatı ya da öykü (Çiftçi, 2007: 36).

Roman, roman ki ileri denen insanları bunların birbirleriyle ve çevreleriyle ili kilerini sergileyen ve ba arısı büyük bir ölçüde diline ve üslûbuna dayanan bir edebî üründür (Özkılıç, 1990: 135).

Birbirleriyle sıkı ili kileri olan olay, ahsiyetler, mekân, zaman gibi temel unsurlardan meydana gelmi , organik diyebilece imiz bir yapı bütünlü üne sahip, okuyucuda gerçeklik duygusu uyandıran, yazarı tarafından tanzim edilmi insicamlı bir dünya (Kerman, 1996: 116).

Nesir formunda kurmaca bir anlatı türü olan roman, hayatın gerçekleri dedi imiz gerçek gerçeklik ile bire bir örtü mek zorunda de ildir. Önemli olan edebî eserin kendi içerisinde belli bir tutarlılı a ve kabul edilebilirli e sahip olmasıdır (Uysal, 1997: 38).

nsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür (TDK, 2005: 196).

Tanımların ortak noktasına baktı ımızda ya anmı ya da ya anması muhtemel olayları anlatan, roman ve hikâyenin birbirine çok yakın türler oldu u; farkının ise romanın hikâyeye göre uzun oldu u ve daha zengin oldu u görülmektedir.

4. 2. H KÂYE - ROMANIN KAYNAKLARI

Ba langıçta farklı türlerden beslenen hikâye ve romanın geçmi i oldukça eski dönemlere dayanmaktadır. Sonradan yazılan eserlere de kaynaklık eden hikâye Hind'de ortaya çıkan Brihatkata'dır:

İlk ma ara resimlerinden bu yana insano lu her zaman ya adıklarını anlatma gere i duymaktadır. Yazının ortaya çıkı ında da bu sebep vardır. Hikâyenin ana kaynaklarından olan Hind'de edebî hikâyenin tek kayna ının Gunadya'nın yazdı ı Brihatkata oldu u belirtilmektedir. Yazılma zamanı bilinmeyen eser, kendinden sonra yazılmı pek çok hikâyeye de kaynaklık etmi tir (Okay, 1984: 8).

Avrupa'da hikâyeye türünün ilk örneklerinin M.Ö. 9. yüzyıla uzandı ı görülmektedir. Daha sonraki dönemlerde yazıya geçen Yunan destanları, Tevrat ve nçil'deki kıssalar, hikâyeye türüne kaynaklık etmi tir. Yine Fransa'da dini maksatlı yazılan "Conte"ler de hikâyenin önemli kaynaklarındandır.

Yazı halindeki ilk hikâye karımıza talya'da çıkar. Giovanni Boccacio'nun Decameron isimli eseridir. Boccacio'nun etkisiyle İngiltere'de Chaucer, Canterbury Hikâyeleri'ni yazar.

16. yüzyıla gelindiğinde Margueritte de Navarre, Heptameron isimli eseriyle hikâyeye katkı sağlar. 17. yüzyılda Don Kişot, Gil Blas, Fransa'da yayınlanır.

18. yüzyılda Bin bir Gece Masalları Antoine Galland tarafından tercüme edilir. Böylece Avrupa, Doğu hikâye geleneği ile tanışır.

Washington Irving ve Edgar Alen Poe 19. yüzyılda İngiliz edebiyatında bu türün gelişmesine katkı sağlar. Alman edebiyatında bu görev Goethe ve Kleist'e düşmüştür. Fransız edebiyatında ise Balzac ve Emile Zola hikâye türünün yerleşmesinde büyük öneme sahiptir. Bu günkü anlamda hikâye türünün oluşumunda pay sahipleri ise Maupassant ve Çehov'dur.

Hikâyenin dünyadaki gelişimi bu şekilde gerçekleşirken Türk edebiyatında hikâyenin ilk örnekleri olarak savlar gösterilir:

Köklü bir geleneğe sahip olan hikâye; Göktürk, Uygur ve Karahanlı Türkçesinde geçen sav kelimesinin hikâye anlamında kullanıldığını görülmektedir. Yazıya geçimi manzum hikâyelere ise Uygurlar dönemindeki Budizm'e ait dini metinlerde rastlarız (Aslan, 2008: 38).

Türk edebiyatında destan ve masal gibi kökü eskiye dayanan hikâye türü, XIV. ve XV. yüzyılda "Dede Korkut Hikayeleri" ile modern hikâyecilik anlayışına ulaşır.

Batılı anlamda ilk hikâye denemelerine ise Tanzimat döneminde görmekteyiz. Muhayyelat, Müsamere-name, Kırk Ambar gibi eserler modern hikâyeye geçişin öncüsü olmuştur.

Batı tarzındaki ilk örnekler ise: Sami Paşazade Sezai'nin Küçük Hekimler ve Nabizade Nazım'ın Kara Bibik'idir.

Servet-i Fünun döneminde ise Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet, Halit Ziya Uşaklıgil gibi isimler dergiye yazdıklarıyla hikâyeye modern anlamda katkı sağlamıştır.

Milli Edebiyat akımıyla birlikte hikâyede toplumsal konular i lenmeye ba landı. Türkçede yabancı kelimelerin temizlendi i bu dönemde Ömer Seyfettin, Türk hikâyecili inde milli unsurları ve de erleri i leyerek önemli bir görev üstlenir.

Cumhuriyet döneminde hikâye türüne hizmet eden Halide Edip Adivar, Re at Nuri Güntekin, Refik Halit Karay, Cemal Kaygılı, Sebahattin Ali, Kenan Hulusi Koray, Nahit Sırrı Örik, Mahmut evket Esendal gibi isimler dikkat çeker.

1930 sonrasında ise Sait Faik Abasıyanık, Cevat akir Kabaa aç, Orhan Kemal, Kemal Tahir ve Ahmet Hamdi Tanpınar hikâye yazarları kendini gösterir.

Yakın dönemde ise Selim leri, Mustafa Kutlu, Üzeyir Gündüz, Sevim Ak gibi isimler hikâye türüne hizmet etmektedir.

Romanın tarihi geli imine baktı ımızda ise:

18. ve 19. yüzyılda olgunla ıp gerçek hüviyetine kavu an roman, oldukça köklü bir geçmi e dayanır. Roma mparatorlu unda ya ayan halkların yazıp okudu u iir ya da düzyazı biçimindeki uzun hikâyelere roman denilmektedir. 12. yüzyılda ise roman kavramı Latineden, Romancaya çevrilmi eserler için kullanılır.

Homeros'un Odysseia destanı, Hesiodos'un Theogonia'sı ve Yunan düzyazısında, Ksenophon'un yazdı ı Siropedi, Miletos Masalları, Petronius'un Saliricon, Longus'un Daphnis Kai Khloe'si roman türüne benzerlik gösteren eserlerdir.

Matbaanın icadıyla bolca basılan roman ba langıçta dikkat çekmez. Bu yıllarda, özellikle, spanya'da" pikaresk roman" ortaya çıkar. Tormes'in, La Vie de Lazarillo'su, bunların içinde en ünlü olanıdır. Bu romanlar 18. yüzyıldaki Daniel Defoe'nun Moll Flanders 'i, Lesage'ın Gil Blas ve Diderot'nun Jacaues Fataliste'i gibi ünlü romanlara kaynaklık etmi lerdir.

17. yüzyıl, mektup türündeki geli melere ba lı olarak roman açısından zayıftır. Dikkat çeken iki eser vardır: Astree ve Mme. de la Fayette'in Princesse de Cleves'idir. Don Quijote'un bu dönemde yayımlanır. Roman türündeki eserlerin arasında en çok okunanı olan bu roman modern romanın ba langıcı sayılmaktadır.

18. yüzyılda roman; Robinson Crusoe, Gulliver'in Maceraları, Pamela gibi eserlerle dikkat çekmeye ba lar.

19. yüzyılda Avrupa'daki akım de i imi romanı talep edilen bir tür haline getirir. Victor Hugo'nun, Lamartine'in, Stendhal'in, Charles Dickens'in, W. Scott'un, Dostoyevski'nin, Pu kin'in ve Balzac'ın romanları bu yüzyılın önemli eserlerindedir.

20. yüzyılda Çek yazar Kafka, James Joyce, Proust, Jean Paul Sartre, Albert Camus, Thomas Mann, Mark Twain, John Steinbeck, Ernest Hemingway gibi isimler dikkat çekmi tir.

20. yüzyıl son çeyre inde post modern anlayı kendini gösterir. Ça da romancılı ın ünlü isimleri: G. G. Marquez, Carlo Fuentes, Julio Cortazar, Vascancelos, Jorge Amado, Cengiz Aytmatov, Milan Kundera, Umberto Eco, Italo Calvino, Paul Auster, Amin Maalouf, Paulo Coelho gibi yazarlardır.

Türk edebiyatında hedef kitlesi çocuk olan ilk eserler, Tanzimat öncesinde görölmektedir. Roman türü bu dönemde Fenelon, J.J. Rousseau, Jules Verne gibi isimlerden yapılan çeviri eserlerle kendini göstermi tir:

“Yusuf Kamil Pa a'nın Fenelon'dan çevirdi i Telemak, (1859) Ziya Pa a'nın J.J.Rousseau'dan çevirdi i Emile, çocukların severek okudukları Robinson Crusoe da bu devirde tarihçi Lutfi tarafından çevrilmi tir. İlk çeviriler arasında Jules Verne'nin Merkez-i Arza Seyahat 1883, Be Haftada Balonla Seyahat 1887, Swift'in Gülliver'in Seyahatnamesi de 1872'de dilimize Mahmud Nedim tarafından aktarılmı tir.” (Enginün, 1985:188).

Me rutiyet'le birlikte Ahmet Mithat Efendi, Kayserili Doktor Rü tü, Recaizade Mahmut Ekrem, Muallim Naci eserleriyle çocuk edebiyatının sesi olurlar.

Cumhuriyet sonrasında çeviri yoluyla Cervantes, Oliver Twist, Heidi, Define Adası, Tom Amca'nın Kulübesi, Küçük Prens gibi eserler dilimize kazandırılır. Yine Cumhuriyet sonrasında Mahmut Yesari, Muallim Naci, Re at Nuri Güntekin gibi isimlerin yazdı ı romanlar do rudan çocuklara hitap eden romanlardır:

Cumhuriyet sonrasında çocukların ilgisini çekebilecek nitelikteki romanlar arasında Mahmut Yesari'nin Ba rı Yanık Ömer'ini, Muallim Cemal'in Küçük Durmu 'unu, Huriye Oniz'in Köprü Altı Çocukları'nı, Resat Nuri Güntekin' in Kızılıcık Dalları'nı, sayabiliriz. “ skender Fahrettin Sertelli'nin Tahtları Deviren Çocuk (1935), do rudan do ruya çocuklar için yazılmı ilk roman olarak kabul edilmektedir.” (Ate ,1998: 9).

1940'lı yıllarda romanlarındaki a ır melodram sebebiyle ele tirilen çocuk romanı yazarı Kemalettin Tu cu'dur. Özellikle dramatik ya antısı, geçmi i olan çocukların ya adı ı acıları, sıkıntıları konu alması sebebiyle ele tirilse de Türk çocuk

edebiyatında önemli bir bo lu u doldurup bu alana büyük hizmetleri olmu tur. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Abdülhak inasi Hisar ise alı ılmı in dı ındaki üsluplarıyla Türk romanına tarihine yeni bir ivme kazandırırılar. Tanpınar, post modern tarzda kaleme aldı ı “Huzur” romanıyla gelece in post modern romancısı O uz Atay’a öncülük etmi tir.

1950 sonrasında ise çocuk romanına hizmet eden isimler arasında Fikret Arıt, Mümtaz Zeki Ta kın gibi isimler vardır. Çocuk romanına dair önemli bir bo lu u kapatmı lardır:

1950’den sonra “Küçük Fedailer (1962), Garip (1966), Transfer Ahmet (1969) gibi romanlarını izleyen ba ka yapıtlarıyla Fikret Arıt’ın; Ülkü Ö retmen, Balık Çocuk, Be Çocuk Kayıp, Çitlenbik Kız gibi romanlarıyla Mümtaz Zeki Taskın’ın çocuk romanları konusunda öteden beri süregelen bo lu u doldurmada önemli katkıları oldu.” (Ate , 1998: 11).

Cevat akir Kabaa açlı, Rifat Ilgaz, Orhan Kemal, Mahmut Makal, Fakir Baykurt, Ya ar Kemal, Kemal Tahir, Tarık Bu ra, Cengiz Da cı, Necati Cumalı, Tark Dursun, Aziz Nesin, Nezihe Meriç, bu dönemin romancılarıdır.

Edebiyat toplumla her zaman ilintilidir. 60’lı yıllardaki siyasi olaylar 1970 li yıllardan sonra Türk romanına ideolojik bir boyut katar. Bu dönemde Bekir Yıldız, Muzaffer zğü, Erdal Öz, Abbas Sayar, Vedat Türkali, Demir Özlü, Çetin Altan, Ferit Edgü, Adalet A ao lu, O uz Atay, Necati Tosuner, Sevgi Soysal, Emine I nsu, Pınar Kür, Selim leri, Hekimo lu smail, ule Yüksel enler gibi isimler yer alır.

1980den sonra Orhan Pamuk, Mehmet Ero lu, Ahmet Altan, Ayla Kutlu, Bilge Karasu, Latife Tekin, Nazlı Eray, Ahmet Günbay Yıldız, erife Katırcı, Halime Toros, Emine enliko lu, A. Vahap Akba roman türünde eser veren isimlerdendir.

1980-2000 yılları arasında da romanlarıyla Buket Uzuner, Tezer Özlü, Nedim Gürsel, Zülfü Livaneli, nci Aral, , Tahsin Yücel, Sulhi Dölek, Turgut Özakman, Öner Ya cı, Ay e Kulin, Aslı Erdo an gibi isimler dikkat çeker. Bu dönemde yayınlanan romanlarda daha çok arkada lık, dostluk gibi insani, evrensel ve toplumsal konular ele alınmı tir. irin, bu dönemde yazılan romanlardaki tema ve konu da ılımını u ekilde ifade eder:

“Bu alanda yayımlanan kitapların önemli bir bölümünde yazarlarımız çocuklarda çalı ma iste ini arttıracak; arkadaş lı ı, dayanı mayı, payla mayı özendircek; onlara insancıl ve barı sever tutum ve davranı lar kazandıracak evrensel konu ve temalara öncelik vermektedirler. Yazarlarımızın bir bölümü ise toplumsal sorunlara çekme, onlarda duyarlılık yaratma amacı gütmektedirler.” (irin, 2000: 89).

Son dönemde de hsan Oktay Anar, Hasan Ali Topta , Tuna Kiremitçi ve Nihat Genç benzeri isimler dikkat çeker.

Günümüzde, çocuk edebiyatına katkıda bulunmu ve halen yapıtlar üreten, çalı malar yürüten Üzeyir Gündüz, Burhan Günel, Ünver Oral, Hüseyin Emin Öztürk, Mustafa Ruhi Sirin, Serpil Ural, Aytül Akal, Hidayet Karaku , smail Uyaro lu, Cahit Zarifo lu, Mevlana dris Zengin gibi önemli isimler sayabiliriz.

4. 3. H KÂYE - ROMAN TÜRLER

Hikâye ve roman, hayata ya da hayatın bir kesitine tutulmu büyüteçtir. Bu büyüteç altında olay, zaman ve mekân kavramları de i iklik göstermektedir. Bu de i iklikler hikâye ve romanı kendi içinde türlere ayırmaktadır. Hikâye tür olarak üçe ayrılır:

Olay hikâyesinin temelinde olay, hareket vardır. Serim, dü üm, çözüm plânıyla olayın aktarılması ve bir sonuca ba lanılması esastır. Hedef kitlede merak ve heyecanı üst düzeye çıkarıp ilgi çeken bu tür, Fransız yazar Guy de Maupassant tarafından yaygınla tırılmıştır. Bu tarzın Türk edebiyatındaki en önemli temsilcisi Ömer Seyfettin'dir.

Durum hikâyesi, olayı de il; hayatın ya da hayal dünyamızın herhangi bir kesitini ele alıp anlatan öykülerdir. Merak ve heyecandan çok duygulara, hayallere, betimlemelere yer verilir, bu tarzın dünya edebiyatında ilk temsilcisi Rus yazar Anton Çehov'dur. Bu tarzın Türk edebiyatındaki en önemli temsilcisi de Sait Faik Abasıyanık'tır.

Modern hikâye ise di er öykü çe itlerinden farklı olarak, gündelik ya amın ko u turması içinde görüp fark etmediklerimizin ardındaki gerçekleri gösteren hikâyelerdir. Bu türün yaygınla tırıcısı ise Kafka'dır. Türk edebiyatındaki ilk temsilcisi Haldun Taner'dir

Romanın çe itlerine baktı ımızda ise roman daha çok üslup bakımından çe itlilik göstermektedir:

Romantik roman, ki ilerinin duygularını, zihin dünyasında yer edenlerini, hayallerini, beklentilerini tabii bir istek olarak görür. Gerçekçi romanda ise romantik romandan ayrı olarak realizmin etkisiyle yavan bir anlatım vardır. Do alıcı roman da anlatım bakımından gerçekçi romana benzer. Do allık esas oldu u için olanın de i tirilmeden yazılmasını öngörür. Estetik roman, içerikten ziyade belli biçim kaygısı vardır. zlenimci roman, di er anlatım tarzlarından farklı olarak tabiatın kendi içindeki var olanla insanların var olanı algılama tarzları arasındaki farkları, çeli kileri belirginle tirir. Dı avurumcu roman, 20. yüzyılda ortaya çıkmı tır. Dı avurumcu romandaki esas topluma kar ı çıkmaktır. Yeni romanın asıl konusunu ise roman yazmanın olanaksızlı ı olu turur. Yeni roman da sorgulama vardır.

Biçim ve üslup özelliklerine göre türlerini sınıflandırdı ımız çocuk hikâye ve romanlarının konu olarak sınıflandırmasına dair O uzkan, çocuk roman ve hikâyelerini altı gruba ayırmı tır: Yakın çevreyle ilgili hikâye ve romanlar, hayvan hikâye ve romanları, mizahî hikâye ve romanlar, serüven (macera) hikâye ve romanları, duygusal hikâye ve romanlar, tarihi hikâye ve romanlar, gezi hikâye ve romanlarıdır (O uzkan, 2001: 99).

4. 3. 1. Çocu un Yakın Çevresiyle İgili Hikâye ve Romanlar

Ö renmenin gerçekle mesinde izlenen pek çok yol vardır. Ö retim ilke ve yöntemlerinde biri de yakından uza a ilkesidir. Çocuk için yazılan eserlerde kazandırılmak istenilenlerin kalıcı olması isteniyorsa çocu un en yakın çevresinden hareket edilmeli; mekân seçiminde, örnek vermede bu durum göz ardı edilmemelidir. Sadece yer ve ya antı açısından de il; zaman açısından da böyledir. Bu durum okuma iste ini artırırken e itsel iletilerin aktarılmasını kolayla tırır; kalıcılı ı sa lar.

Bu ilkenin paralelinde çocuk hikâye ve romanlarında konu çocu un yakın çevresinde seçilmelidir. Çocu un yakın çevresinde geçen olayları ve çocu u yakından ilgilendiren basit kavramları içeren kitaplar oldukça önemlidir. Bu özelli inden bu tür kitapların e iticilik boyutunun yanında yo un bir ö reticilik boyutu da vardır. Basit ekiller, ilk kelimelerim, zıt kavramlar, harfler, sayı sayma ve

rakamlar, renkler, zamanlar, karde ve akrabalarla olan ili kiler davranı lar, okul hayatı, ya adı ım yer gibi konular ele alınabilir.

Ben Minicik Bir Bebektim - Aytül Akal, arkıcı Kurba alar - Nur çözü, Köyün kızları – George Sand, Pollyanna – Eleanor H. Porter gibi eserler bu türe örnektir.

4. 3. 2. Hayvan Hikâyeleri ve Romanları

Hayvanlar, çocuklarla hep iyi ili kiler içinde olmu lardır. Çocuklar da hayvanları çok sever. Çocukla hayvan arasındaki bu ili ki Ate (2005, 14))’e göre insanlarla hayvanlar arasında, ço unlukla insanların hayvanlara hükmetmesi biçiminde kurulan ili ki, çocuklar söz konusu oldu unda de i ik bir görünüm kazanmaktadır. Hayvanlarla vakit geçiren, ilgilenen çocuklarda kendine güven ve mesuliyet olgusunun geli imine katkı sa layacaktır:

Çocukların hayvanlarla çıkar gözetmeden kurdukları bu duygusal ili ki, çocu un ilerleyen dönemlerindeki davranı larına da etkide bulunur. Yapılan ara tırmalar evcil hayvan besleyen ya da evcil hayvanlarla ilgilenen çocukların, bir canlının bakımını üstelenmi olmaktan kaynaklanan bir özgüven ve sorumluluk duygusuna sahip olduklarını göstermi tir (Ate , 2005: 15).

Çocuklar, bu sayede kendisine yeten bir birey olmak yolunda da önemli a amalar kaydeder. Çocuklarla hayvanların “dilsiz” olarak anla maları, kurulan sevgi ba mının çok güçlü olması ve bu sevgiden asla vazgeçmemelerini sa lamaktadır (Ate , 2005: 16).

Çocukla hayvan arasındaki ili ki çocu un kurdu u insani ili kilerde kar ısındakini anlamasını kolayla tıracaktır:

Hayvanlarla kurdukları ili kilerin çocuklara kazandırdı ı en önemli becerilerden biri de empatidir. Hayvan besleyen çocukların ba kalarının nasıl hissetti ini anlama becerileri artar. Çocuklar evcil hayvanlarla kurdukları ili kiyle hayvanların hislerini ve isteklerini anlamayı ö renirler (Ate , 2005: 20).

Gerçekten de çocu un do ayı tanımına yardımcı olan kitaplarda hayvanların büyük bir kullanım alanı var. Hayvanlar kimi zaman insan davranı larını ve rollerini üstlenerek olumlu/olumsuz bir ele tiriye belirginle tirip ders veren birer öge olurken kimi zaman da do anın i leyi i konusunda bilgi aktarıcı bir i lev kazanıyorlar.

Necati Güngör'ün Hayvan Hikâyeleri, M. Kamil Utku'nun Hayvan Öyküleri, Re at Nuri Güntekin'in Gamsızın Ölümü, Ayla Çınarolu'nun hayvanlı mini dizi kitaplarıyla, Aysel Gürmen'in Minno Anne Oldu gibi kitapları bu konuda örnek olarak gösterilebilir.

4. 3. 3. Mizahi Hikâyeler ve Romanlar

Mizah, TDK'de "E lendirmek, güldürmek ve birine, bir davranışa incitmeden dokunmak amacıyla güden ince alay." (TDK,1988: 581) biçiminde tanımlanır. Bir şiir, bir öykü, bir romanın mizahî olabilmesi, yazarının konuya bakış açısına ve o konuyu yansıttığı biçimine bağlıdır." (Özkırımlı,1991: 122). Çocuklara kitabı sevdirmeye, kitapla arasında bağ kurma, onda kitap okuma alışkanlığı oluşturma yollarından biri de mizahtır. Güldürme amaçlı şiir ve hikâyeler çocuğun kitaba olan ilgisini artırır:

Trim (2004)' e göre, ilköğretim dönemi çocuk edebiyatı iki bölümde incelenmektedir. İlk dönemde (6-8 yaşlar) çocuğun konuşma becerileri, sözcük hazinesi ve okuma becerileri gelişir, okumaya karşı ilgisi artar. Resimli kitaplara karşı olan ilgisi devam ederken, daha uzun hikâye ve bilgi (müracaat) kitaplarına yönelmeye başlar. Mizahi şiirler ve şiirsel dille anlatılan hikâyeler ilgisini çekmeye başlar. İkinci dönemde (9-11 yaşlar) konuşma ve düşünme stratejileri ile kavram bilgisi artar. Bu dönem geniş ve çok boyutlu düşünmenin başladığı dönemdir. Birinci dönem diye adlandırılan dönemdeki çocukların ilgisi bu tip hikâyelerle sayesinde kitaba yönelir.

Muzaffer Zengin, Aziz Nesin, Ercüment Ekrem Talu, yine yakın dönemde Mine Sota gibi isimler çocuklar için yazdıkları mizahi eserlerle bilinen yazarlardır.

4. 3. 4. Serüven(macera) Hikâyeleri ve Romanları

Çocukların ilgi duyduğu konular yaş gruplarına göre farklılık göstermektedir. Başsız okuma safhasına gelmiş olan çocukların bu dönemde ilgi alanları değişmeye başlar. Ülkeler, uzay, spor gibi özel ilgi alanları geliştirebilirler. Bu ilgi alanları ile paralellik gösterecek kitapları isterler. 11-12 yaşlarındaki çocuklar, yetkinler için yazılmış kitaplara ilgi duymaya başlarlar (Larrick, 1981: 573). Macera romanlarına ve heyecan verici konulara yönelirler. "Erkekler bilim ve bulular, kızlar okul ve aile yaşamını içeren konulardan hoşlanırlar." (Yavuzer, 1997: 204).

Sürükleyici bir eser için önemli bir ölçüttür. Sürükleyicilik sayesinde merak unsuru artar bu da çocuğu kitaba başlar. Çocuk, kendini serüven içeren eserdeki kahramanın yerine koyarak macera arzusunu doyurur; kitaba da başlanır:

“Kitaplardaki hareketliliğin ve de ikenliğin, çocuğun doğal hareketli yapısı ve gelişimiyle koordine olması, çocuğun kitaplara ilgi duymasını sağlayabilir. Kitaplarla çocukta pekiştirilen macera ve keşif arzusu, dünyayı ve kendini tanıma heyecanına dönüştürerek, çocuğun gelişimini olumlu yönde desteklemekte etkin rol oynar. Çocuklar, macera kitaplarındaki kahramanlarla birlikte serüven merakını giderir, olayı ya amaç ve sorunları kendisi çözümü gibi hissederek, kendisine olan güvenini geliştirir, kendi yaşamındaki sorunlara farklı açılardan bakıp çözüm aramayı öğrenir.” (Akal, 2008: 27).

Cahit Uçuk, Sevim Ak, Mark Twain, Roald Dahl, Gülten Dayıoğlu Türk çocuk edebiyatında serüven özelliği taşıyan eserler vermiştir.

4. 3. 5. Duygusal Hikâyeler ve Romanlar

Çocuklar için yazılmış roman ve hikâyelerden biri de duygusal tarzda eserlerdir. TDK, duygusal kelimesini “Duygunun aır bastırır, duygunun aır etkilediği eser veya insan” (2005: 18) olarak tanımlar.

Çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimi kadar duygusal gelişimi de önemlidir. Buna katkı sağlayacak araçlardan biri de kitaptır; tür olarak da hikâyeye ve romandır. “Çocuk, ‘eksik bir yetkin’ dekil, fakat zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal gereksinimlerini tamamlamak isteyen, kelimenin tam anlamıyla bir ‘kişidir’” (2003:186). Kitabın “çocuğun zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir uyarıcı” olduğunu belirten Yavuzer, çocuk kitaplarının hazırlanmasında ve konu seçiminde çocuğun kişiliğinin ve gelişim özelliğinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamıştır (2003:186).

Tanzimat dönemindeki ilk hikâyeye ve romanlar duygusal özellikler taşımaktadır. Laurence Sterne’in Hissî Seyahat adlı eseri, Rousseau’nun romanları, Madame de La Fayette’in Prenses de Cleves’i bu türe örnek gösterilebilir.

4. 3. 6. Tarihi Hikâyeler ve Romanlar

M. Kemal Atatürk, “Tarihini bilmeyen milletler başka milletlerin avı olur.” sözüyle tarihi bilmenin önemi ortaya koyar. Tarih, geçmişte yaşanan olayları konu alır. Bu sıradan bir konudur. Çocuk okuduğu eser sayesinde geçmişten edindiği tecrübeyle geleceğe de yön verecektir. Çocuklar dönem dönem tarihi konulara ilgi duyar ve bu alanla ilgili kitaplar okur. Çocuklar için yazılmış tarihi hikâyeye ve romanlarda salt bilgi aktarımı yapılmamalı; tarihi gerçeklerin içine

çocu un esere olan ilgisini artıracak, serüven ve tutku olu turacak olaylar yerle tirilmelidir:

“ lenen konu inandırıcı, ayrıntılar önemli olmalı, gerçek ya amı oldu u gibi yansıtıyor izlenimi vermeli, güncel olaylar, mitoloji, tarihsel olaylar, psikolojik gerilimler, felsefi dü ünceler, tutkular vb. konular da i lenilmeli, anlatım tekni i eseri güçlendirmeli, kurgu, olayların sıralanı ı anlamlı olmalıdır.” (2000: 76-77).

Tanzimat edebiyatı hikâye ve romanında olaylar ço unlukla gündelik hayattan ya da tarihi olaylardan alınmı tır. Tarihi romanların örnekleri arasında Sava ve Barı 'ı sayabiliriz.

4. 3. 7. Gezi Hikâyeleri ve Romanları

Çocuk edebiyatı tarihine baktı ımızda her yüzyılda çocuklar, maceraya, bilim kurguya, deneye, gözleme, ke fetmeye ilgi duyar Gezi hikâye ve romanlarının temelinde ke fetme, ara tırma, gözlem yapma, hayatı anlamlandırma, dünyayı tanıma vardır.

Yavuz Bahadıro lu, Hekimo lu smail, Metin Özdamarlar, Vehbi Vakkaso lu, Mazlum Akın, Gülten Dayıo lu gibi isimler bu alanda yazan yazarlarımızdandır.

4. 4. H KÂYE - ROMANDA OLAY

Hikâye içerisindeki düzeni anlatan hikâyeye dair ögeler, ki iden ki iye farklılık gösterse de yapıyı olu turan temel ögelerde birlik sa landı ı görülmektedir. Hikâye yapılarında ortak olan unsurlar u ekilde özetlenebilir: Hikâyede bir konu, olay, olayın geçti i mekân, zaman ve kahramanlar, bir de olayın anlatım tarzı vardır.

Okuyucunun hikâye metnini daha iyi anlaması için hikâye ögelerinin birbirleriyle olu turdukları yapı ile anlatılmak istenilenin daha iyi anla ılaca ı için ilk olarak hikâyenin yapısını olu turan öykü ögelerinin iyi anla ılması gerekir:

Hikâye ve romanı da olu turan yapı ya da unsurlar vardır. Öykü yapısı, öykü grameri ya da öykü ögeleri olarak da adlandırılabilen bu yapı; öyküde sıklıkla bulunan tipik elementleri tanımlayan basit bir tanımlayıcıdır (Marshall 1983: 616).

Eseri meydana getiren parçalar vardır. Hikâye ve romanı olu turan ögelerin ba nda olay yer almaktadır. Olay a ırlıklı yazıların temel unsurlarındandır. Olay, hayatta meydana gelen de i imlerdir. Bu de i imler dil aracılı ıyla okuyucuya sunulur. TDK (2005:18)'ye göre olay, “Ortaya çıkan, olu an durum, ilgi çeken veya çekebilecek nitelikte olan her türlü i , hadise, vaka” dır. Özdemir (2002: 222)'e göre, “Öykünün yaslandı ı her olay, gerçekte insanın eyleme dönü mü tutkuları, özlemleri, dü leri ya da istemleridir.” Akta (2000: 46) da aynı görü te olup olay kavramını, “Herhangi bir alaka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin kar ılıklı münasebetlerinin tezahürüdür.” ekinde tanımlamaktadır.

Hikâyede olay ya anmı ya da ya anması muhtemel bir olaydır yani hayattan bir kesittir. Ülkeler arasındaki sava tan, çiftçilikle u ra an bir ailenin hayatta kalma adına topraklarını terk etmesinden, küçük bir çocu un sokakta arkada larıyla oynadı ı oyundan, ku ların yeme il bir ormanda ötmesinden, ya mur ya masına, do umdan ölüme kadar insan hayatında meydana gelen her ey hikâyedeki olay kapsamına girer. li ki ve ileti imin olması yeterlidir:

Akta (2000: 135)'a göre, öykü ki ilerinin bir arada bulunma ve birbirleriyle ilgilenme sebepleri, yani ki iler arası ili kiler a mın sebepleri üç ana eylem etrafında gruplandırmaktadır. Bu eylemler arzu etmek, ileti imde bulunmak ve i tirak etmektir. Bu üç eylem etrafında meydana gelen her ey olay kapsamı içine alınmaktadır.

Hikâye ve romanda olay ögesinin yanında bir de olay ya da olaylar silsilesini birbirine ekleyen olay örgüsü vardır. Olay örgüsünü Boynukara (2000: 44) “bir roman ya da öyküde olay ya da olaylar serisinin niçin sorusuna cevap verecek tarzda meydana gelmesi” ekinde tanımlanmaktadır.

Hikâye ve romandaki di er ögelerin olu umu, ekillenmesi açısından olay örgüsü olmazsa olmazdır:

Olay örgüsü bulunmayan bir öyküden söz edilemez; çünkü anlatı metnini olu turan yer, zaman, ki i, anlatıcı ve bakı açısı ögeleri, olay örgüsü etrafında olu arak bir anlam kazanır (Çeti li, 2004: 59).

Hikâye ve romanda olay örgüsü kronolojik sıraya göre verilmek zorunda değildir. Olay arasında gelgitler, sıçramalar, geri dönüşler görülebilir. Asıl olan anlatıdaki bütünlüktür. Bu bütünlük, hikâyede “serim, düüm ve çözüm” bölümleri ile karılanır.

Serim, olayın ortaya konulduğu, kahramanların tanıtıldığı giriş bölümüdür. Çatıma burada başlar. Yer, zaman, mekân öğeleri üzerinde durulur; bu öğeler betimlenir. Düüm, çatımanın kat be kat arttığı, okuyucuda merak unsurunun tırmandırıldığı bölümdür. Çözüm ise okuyucuyu sürükleyen, merakı arttıran ya da ilgi çeken çatımanın sonlandırılıp merakın ortadan kalktığı bölümdür.

4. 5. HİKÂYE – ROMAN KİMLER

Hikâye ve roman kurgusunun önemli bir parçası da kimidir. Olayların hareketli bir biçimde seyredebilmesi için olaylara yön veren, olaylarda söz sahibi olan kişiler vardır. Hikâye ve romanın olmazsa olmaz öğelerindendir:

Kurmaca metinde, insansız ya da insan özelliği verilmiş varlık olmadan bir olay ve durum düünülemez gibi, olay ve durumdan dılanmış insan ya da insan özelliği verilmiş varlık da düünülemez (Özdemir, 2002: 127).

Hikâye ve roman ya anması ya da ya anması muhtemel gerçekleri konu aldığı için gerçek yaşamda olduğu gibi hikâyedeki kahramanlar da ad, yaş, cinsiyet, fiziksel özellikler, duygusal ve psikomotor özellikler taşımalıdır ancak hikâyedeki kişilerin sayısı romandaki kişilerin sayısına oranla daha sınırlıdır ve kişilerin fiziksel ya da ruhsal durumları, huy ve davranış özellikleri bütün boyutlarıyla anlatılmaz:

Yazar, kişileri doğrudan tanımlama ve dolaylı tanımlama olmak üzere iki yolla tanımlar. Dolaylı tanımlama; yazarın, öykü kişinin isinin bir olay ya da duruma karşı tepkisini, kişinin yaşam biçimini veya diğer öykü kişilerinin onun hakkındaki görüşlerini belirtmesi ile oluşturulan kişiyi tanımlamasıdır (Özdemir, 2002: 223).

Hikâye ve romanın kişisi eserin içeriğine göre farklılık gösterebilir. Hikâye ve romanın kişisi bir insan olabileceği gibi farklı bir kişi de olabilmektedir:

Kişiyi kadrosunu genellikle insanlar oluşturur. Ancak bunun yanında az da olsa hayvan, eyleyici, harf, sayı, hareket ya da başka bir şeyin roman kişisi olarak görev aldığı da görülür (Çetin, 2004:144).

Roman ve hikâyedeki ki iler olaydaki rollerine, önem derecelerine, ki ilik yapılarına, konularına göre sınıflandırılır. Temelde ise asıl ve yardımcı kahraman olarak ikiye ayrılır. Asıl kahraman temel olayın odak noktasındadır:

Asıl Kahraman, öykü ve romandaki olayın ortaya çıkmasında do rudan ilgisi olan ve öykünün merkezinde yer alan ba ki idir. Anlatımı onlar yönlendirir ya da anlatım onların omuzları üzerine kurulur (Özdemir, 2002:102).

Yardımcı Kahraman ise öykü içerisinde olayın ortaya çıkmasında do rudan ilgisi olmayan, figüran gibi rol alan, ikinci derecede ki ilerdir. Asıl ve yardımcı kahraman haricinde hikâye ve romanda yer alan di er ki iler de vardır. Bu ki iler de Hikâye ve romandaki durumlarına göre isim alır:

Asıl kahraman ve yardımcı kahramanın dı nda, kurgusal metinlerde yer alan ki iler hikâye ve romandaki özelliklerine göre “tip” ve “karakter” olmak üzere iki ba lıkta incelenmektedir (Öztoprak, 2006: 43).

En genel ifade ile tip ve karakter arasındaki fark, tipin genel; karakterinse özel olmasıdır:

Yunancada ço altma, kalıp, basım için temel örnek anlamına gelen tip, belli bir sınıfı, meslek grubunu ya da insan özelli ini temsil etmek üzere yaratılan ve evrensel özellikler ta ıyan ki idir (Çotuksöken, 2002: 173; Çeti li, 2004: 68).

Karakter, olaylar kar ısında ferdi tavırlar alanıdır. Öykü sürecinde sürekli geli en, de i en, ba kalarından farklı tavırlar sergileyen ve kendine has nitelikleri olan bireysel özellikler ta ıyan ki idir (Çotuksöken, 2002: 173; Çeti li, 2004: 69).

4. 6. H KÂYE - ROMANDA YER VE ZAMAN

Hikâye ve romandaki bir di er öge de yerdir. Yer, hikâye ve romandaki ki ilerinin olay ya da durumları ya adıkları alanıdır. Mekân, romana özgü olay ya da olayların roman ki ilerinin hareketlerine ayrılmı bir sahne olan yerdir (Çetin, 2003:135).

Olay a ırlıklı yazılarda bulunması gereken bir di er öge yerdir. Hayattaki de i imlerin, olayların meydana geldi i bir yer her zaman mevcuttur. Hikâye ve romandaki anlatılanların okuyucuda iz bırakabilmesi ya da okuyucunun dünyasında canlanması için yer oldukça önemlidir:

Hikâye ve romandaki olayın gerçekle mesi için bir mekân gereklidir. Eserdeki kiinin olaydaki rolünü ortaya koyabilece i bir mekân olmaz ise hikâye ve romanda verilmek istenilenler eksik kalacaktır. Bir öykü yazarı, anlattıklarının okuyucunun belle inde bir imge olu turması için o yerle ilgili belirleyici ayrıntıları seçer. Okuyucunun anlatılanlardan tat alması ve belle inde canlandırması bu ayrıntıların betimlenmesindeki ba arıya ba lıdır (Özdemir, 2002: 152).

Somut ve soyut mekân olarak temelde ikiye ayrılan yer kavramı anlatıdaki durumuna göre farklı i levler kazanır, olay ve durum de i tikçe yer de de i ir ve farklı mekânlar kullanılabilir.

Hikâye ve romanı sistematik hale getirip anlatılanları mantıksal bir düzen dahilinde aktarılmasını sa layan öge de zamandır. Hikâye ve romanda anlatılanlar belirli bir sıra dahilinde aktarılır:

Anlatının temel öğelerinden bir di eri de zamandır. Hikâye ve romandaki olayın geçti i ya da gerçekle ip bitti i vakittir. Zaman, anlatı sanatı için oldukça de erlidir; çünkü, olay ya da durumların belirli bir amaç do rultusunda ve belirli bir sisteme göre sıralanması demek olan öykü, zaman içerisinde olu ur (Tekin, 2004: 110).

Çetin (2003: 129)'e göre anlatı türlerindeki zaman ögesi de erlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken üç tür zaman vardır: Nesnel zaman, vak'a zamanı, anlatma zamanı.

Nesnel zaman; kozmik, takvime ba lı olan zamandır. Roman ve hikâye di nde var olanların payla tı ı ortak zaman dilimidir.

Vak'a zamanı, hikâye ve romanda anlatılan olay ya da durumun ba lama ve bitme zamanları arasında geçen bu zamana denir.

Anlatma zamanı ise roman ve hikâyede geçen olayların birisi tarafından ö renilip anlatıldı ı okuyucuya sunuldu u zamandır.

Özdemir (2002: 225)'e göre öyküdeki zaman ve genel anlamdaki zaman kavramları birbirinden farklıdır. Çünkü öyküdeki zamanın ba ı ve sonu bellidir; ama genel anlamda zaman, ba ı ve sonu belirli olmayan bir süreçtir.

Dikkat edilmesi gereken bir ba ka konu ise roman ve hikâyelerde zamanın i leni idir. Roman ve hikâyelerde zaman kronolojik olarak verilmeyebilir. Zaman, olayın ve durumun son bulmasından ba layarak olayın ya da durumun ba lama

noktasına do ru bir seyir izleyebilir ve post modern anlayı ın ürünü olarak zaman zaman geri dönü ler, sıçramalar yapılabilir. Sıçrama ve geri dönü lerin yanı sıra zaman verilmeyebilir de. Okuyucu tarafından ipuçlarından hareketle bulunması, sezilmesi beklenebilir.

4. 7. H KÂYE - ROMAN ÜSLUBU VE ANLATIM

Üslup; konuyu, olayı, duygu ve dü ünçeyi anlatma, ifade etme ve dile getirme yöntemidir, tarzıdır. Yazıcının duygu, dü ünçe ve heyecanlarına verebildi i en güzel söz biçimi (Kabaklı, 1994:126)'dir. Hikâye ve romanın temelinde bir anlatıcı vardır. Kısa bir tanımla anlatıcı, anlatıya dayalı edebî türü okuyucuya anlatandır (Çeti li, 2004: 79). Anlatıcı, bir bakıma hikâye ve romana anlam kazandırandır.

Her sanatçının anlatı biçimi, eseri sunu tarzı birbirinden farklıdır. Bu farklılı ı belirleyen de yazarın, kelimeleri seçme ve bir araya getirme ekli, cümlelerin uzunluk ve kısalıkları, mecaza, yalın söyleyi e ya da a dalı söyleyi e olan e ilimi gibi etkenler belirleyici faktördür.

Anlatımın temel hedefi, okuyucunun anlatılanları kavramasındaki en do ru yolu belirlemektir. Anlatıcı da bu temel hedeften hareketle anlatım tarzını olu turur:

Anlatıcı, okurun olayların birle imini ve entrikayı daha kolay izleyebilmesi için, anlatıyı olay ve ki iler dizgesi içine oturtarak bir bakı açısı seçer ve anlatı bu bakı açısından anlatılarak betimlenir (Kıran, 2003: 104).

Bakı açısının ortaya çıkı ındaki temel noktada eserin içeri inin kim tarafından anlatılıp kim tarafından algılandı ı vardır. Bu anlatım ve algılama, anlatım tarzını belirleyecektir:

Bakı açısı, hikâye ve romandaki olay ya da durumun aktarılma tarzıdır. Aynı manzaranın farklı noktalarından çekilen resimler neden farklıdır? Bir hadiseyi mü ahede eden insanlar neden aynı eyleri idrak etmezler? te aradı ımız bu sualler ve benzerlerinin cevabını, bakı açısında aramak gerekir. Bakı açısı, anlatma esasına ba lı metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, ahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldü ü, idrak edildi i ve kim tarafından, kime nakledilmekte oldu u sorularına verilen cevaptan ba ka bir ey de ildir (Akta , 2000: 76-78).

Ara tırmacılar tarafından farklılık gösterse de bakı açısı, temelde “Kahraman Bakı Açısı, Gözlemci Bakı Açısı, Ço ulcu Bakı ve Hâkim Bakı Açısı” olmak üzere dörde ayrılır. Kahraman ya da di er adıyla birinci tekil anlatımda, eserdeki

kahraman ya adıklarını, ya adıklarının etkisiyle ortaya çıkan duygularını, dü üncelerini kendi zihin imbi inden geçirerek aktarır:

Kahraman bakı açısında, olayı aktaranla ya ayan ki i ayındır. Bir anlamda birinci tekil anlatımdır. Anlatıcı, eserdeki olayı hem ya ayan hem de de erlendirerek anlatan olmasından dolayı kahraman anlatıcı olarak adlandırılmaktadır (Akta , 2000: 93).

Gözlemci ya da di er adıyla üçüncü tekil anlatımda ise anlatıcı pozisyonundaki ki i ya da varlıklar olayın ya da durumun içinde yer almamakta sadece olayın ya da durumun aktarıcısı konumundadır:

Gözlemci bakı açısında olayı, durumu anlatan olayın dı ındadır. Üçüncü tekil anlatımdır. Olayı, durumu ya amaz; adında da anla ılaca ı gibi olayı gözlemleriyle aktarır. Kurgusal dünyada ya anılanları sadece gözleme ve meydana gelen olayları belli bir uzaklıktan tespit etme ve gözlemlerini bir kamera tarafsızlı ı ile okuyucuya iletmek durumundadır (Akta , 2000: 105; Çeti li, 2004: 87).

Tanrısal bakı açısı, gözlemci bakı açısına üçüncü tekil ki i tarafından aktarıldı ı için benzese de aktarıcının gözlemledi i ki ilerinin duygu ve dü üncelerini de okuması yönüyle gözlemci bakı açısından ayrılır:

Hâkim bakı açısı, Tanrısal bakı ismi de verilen bu bakı açısında anlatan olayı, kahramanların duygularını, içinden geçenleri bilir. Her eyi bilen bakı açısıdır. Metnin kurgusal yapısı içerisinde ya anmı ya da ya anacak her eyi bilen, gören ve öykü ki ilerinin zihninden ya da kalbinden geçenleri bile okuyabilecek sınırsız bir güce sahip olan anlatıcıdır (Akta , 2000: 89-90).

Hem birinci tekil anlatımın hem de üçüncü tekil anlatımın birlikte kullanıldı ı bakı açısına ise ço ulcu bakı denir:

Hem birinci tekil ki i (ben) hem de üçüncü tekil ki i (o) a zından yazabilmesi onun di er bakı açılıarı ile karı tırılmasına sebep olabilir. Bu karı tırma ihtimalini ortadan kaldırmak için anlatıcının üslûbu ve anlatılanlara kar ı tutumu dikkate alınmalıdır (Çeti li, 2004: 87).

4. 8. ÇOCUK HİKÂYE - ROMANLARININ TA İMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Hikâye, ya anımı ya da ya anması muhtemel olayların yer, zaman, mekân, kişi gibi temel unsurları belirgin olacak şekilde aktarıldığı türdür. Roman ise hikâyenin kapsamlı halidir. Hikâye ve roman, masalın olağanüstülüğünden gerçeğe yönelik çocuğun en sevdiği türlerden biridir.

Çocuk, hikâye ve roman aracılığıyla gerçek dünyayı algılar; gerçek dünya ile iletişimi kurar. Eğitilendirip yeti tirmeye çalıştığımız kitle ülkenin varlığının teminatıdır. Bu gerçek göz önüne alındığında çocuklar için yazılmış hikâye ve romanlarda kapak resmi, iç sayfa resimleri, punto büyüklüğü, dayanıklılık gibi fiziksel özelliklerin yanı sıra hem içerik hem de üslup kusursuz olmalıdır. Çocuklar için yazılan hikâye ve romanlarda bulunması gereken özelliklerle ilgili pek çok görüş vardır:

Ta demir (2005:168)'e göre çocuğa sunulacak hikâye ve romanda bulunması gereken nitelikler şunlardır:

1. "Hikâye ve roman çocukta gerçek hissini uyandırmalıdır.
2. Anlatım tekniği ya seviyesine uygun olmalıdır.
3. Çocukların kelime dağarcığını geliştirebilecek nitelikte olmalıdır.
4. Bütünden parçaya gidilmelidir.
5. Dili sade ve acık, üslup sürükleyici olmalıdır.
6. Tasvirler, konunun geçtiği ortam, kahramanların ruh durumları iyi bir şekilde verilmelidir.
7. Çocuk hikâye ve romanları çocuğun yaşı ve seviyesine göre değişik boyutlarda olabilir.
8. Çocuk kitapları dikdörtgen veya kare şeklinde olmalıdır.
9. Resimler renkli veya siyah beyazdır.
10. Kitap yazım, noktalama ve cümle düzeni bakımından kusursuz olmalıdır."

rez (1978: 74-76) ve Norton (1987: 104)'a göre ise:

1. Hikâye kitapları çocuğun yaşına, seviyesine ve ilgisine uygun olmalıdır.
2. Karakterler inandırıcı olmalı ve hikâye boyunca gelişim göstermelidir.
3. Hikâye, tarihi ve coğrafik bir yer ve zamanda geçiyorsa bu durum mantıklı bir şekilde verilmelidir. Konu ve karakterler hikâyenin yer ve zaman durumu ile uyumlu olmalıdır.

4. Tema; hikâyenin anlamlı bir bütün içindeki yer-zaman durumunu, karakterlerini ve konusunu birbirine bağlayan ana fikridir. Hikâyenin teması çocuklar için faydalı olmalıdır.

5. Hikâyeler plan olarak giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmalı ve sonuna kadar ilgi ile izlenebilecek şekilde yazılmalıdır.

Cox ve Hughes'un (1988: 88) birlikte yazdıkları "History and Children's Fiction" adlı makaleye göre ise çocuklar için yazılmalı roman ve öyküler şu özellikleri taşımalıdır:

1. Çocuklara deneyimlerinin ötesinde farklı dünyalar sunmalı,
2. Çocukların öyküdeki kahramanların inanç ve eylemlerini keşif etmelerini sağlamalı,
3. Sıradan ve güçlü olan insanların duyguları ile olaylar arasındaki tavır ve davranışlarını değerlendirilmeye olanak tanımalı;
4. Özellikle 9-14 yaş grubundan başlayarak çocuklara tarihsel terimleri ve yeni sözcükleri kazandıracak nitelikte olmalı, ayrıca tarihsel terimlerin yoğun olarak kullanıldığı kaynaklarla çalışmaya gibi etkinlikleri destekleyecek şekilde düzenlenmeli,
5. Daha resmî bir şekilde sunulduğu zaman zor ve hassas gelebilecek bazı düşünceleri (örneğin sosyal eleştiriler, dünyaya dair fikirler) tanıtmada bir araç olmalı;
6. İgi ve heyecan yaratarak çocukların duygusal karlılıklar vermesini sağlamalı ve duygusal alan üzerinde önemli bir etkiye sahip olmalı;
7. Araştırma veya kaynaklarda çalışmaya gerektiren sorunlar içermeli;
8. Kronolojik ve anlatım açısından tutarlı olmalı ve öğrencileri belli bir düzen içerisinde geçmişi yeniden kurmaya yönlendirmelidir.

Sakınlı nesiller yetiştirilmesi ülkenin varlığının devamı için hedef kitlesi çocuk olan hikâye ve romanlarda bu kurallara uyulması büyük önem arz etmektedir.

5. ÇOCUK EDEBİYATİ HİKÂYE - ROMAN LİKESİ

Kısa bir dönem olan çocukluk, etkilenmek ve etkilenmek için uygun bir zaman dilimidir. Kitap da insanların çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerindeki zihinsel ve ruhsal gelişimini etkileyen önemli faktörlerden birisidir (Güleç ve Gönen, 1997: 43).

Toplumun bir ferdi olan çocuğun girdiği çevrede kabul görmesi için belirlenen ahlak kurallarını bilmesi ve buna uyması gerekir. Eğitim, öncelikli olarak ailede başlatılmalına göre çocuğa ahlaki değerleri vermek de başta aileye düşer. Yaşı büyüyen çocuğun okul hayatının başlamasıyla birlikte çocuk, sosyalleşir ve yeni bir

çevre edinir. Artık çocuğun yeti mesinde tek faktör aile değildir. Okulda da öğretmen, akran grupları ve kitaplar ön plana çıkmaktadır.

Okul, arkadaş, aile üçgeninde bilgi ve ahlak yönünden gelişen bir çocuk, aynı zamanda duygusal ve toplumsal yönden de gelişecek; içinde yaşadığı topluma uyum sağlayıp toplum tarafından da kabul görecektir:

“Yalın bir anlatımla toplumsallaşma, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin de ellerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir.” (Taş, 2008: 7).

Kitap ve metinler aracılığıyla çocuklar, hem kendini tanırlar hem de bireysel ve toplumsal anlamda sahip olmaları gereken değerleri öğrenir. Bu değerleri kazanmak için çaba sarf eder:

Çocuk okulda edebiyat vasıtasıyla çocuk kendi yeterliliklerinin farkına varmaya başladıkça bazı becerileri elde etmenin zaman aldığı anlamaya başlar. Yılık, dürüstlük, çalışkanlık, yardımseverlik, paylaşma, hoşgörü, özveri gibi hem ideal birey olmak hem de toplum hayatına uyum gösterebilmek için gerekli olan pek çok değer ve davranış da çocuk kitaplar vasıtasıyla kazanır. Diğer insanların sorunlarını nasıl ele aldıklarını öğrenir. Ait olduğu grubun davranış biçimlerini öğrenir. Aile bireyleriyle, arkadaşlarıyla ve daha geniş bir çevreyle olumlu ilişkiler kurmanın yollarını fark eder. Çevresinde kabul görebilmek için baskıların duygular ve düşüncelerine karşı anlayışlı olmak gerektiğini anlar (Çılgın, 2006:175).

Çocuğun masal dünyasından çıkıp gerçek dünyaya adım attıkları dönemde çocuklar, hikâyeye ve romanlardan faydalanır. Okuduğu roman ve hikâyedeki farklı hayatları, kültürleri tanıma fırsatı yakalayan çocuk, roman ve hikâyedeki kahramanla kendini özdeşleştirir. Çıkarması gereken sonuçları çıkarır. Bu sebeple roman ve hikâyeye en ucuz hayat tecrübesidir. Ayrıca okuma; okuduğunu anlama ve anlatma, aktif kelime servetinin artmasına katkıda bulunma bakımından son derece önemlidir.

Roman ve hikâyeye, çocuğun ilgi alanını genişletir; farklı konular ve çevreler hakkında bilgi sahibi olmasını sağlar.

Roman ve hikâyeye okuyan çocuk rahatlar, sakinleşir. Okuyan çocuk düşünmeye, zihnini çalıştırmaya başlar. Okumayı henüz bilmeyen çocuklar da kitabı okuyan kişilere yakınlaşır, paylaşımlarını artırır. Ayrıca erken yaşta türün doğrudan örnekleriyle karşılaşan çocuk, ileriki dönemde okuma problemi yaşamayacaktır.

Özetle ister estetik kaygılarla yazılmış olsun ister toplumsal amaçla yazılmış olsun çocuk edebiyatı eserlerinden roman ve hikâyenin çocuğun yeti mesinde, hayata hazırlanmasında, edebi zevk oluşturmada rolü büyüktür.

6. HİKÂYE - ROMANIN EĞİTİMSEL YÖNÜ

Hikâye ve roman konularını gerçek hayattan alır, gerçek hayattan izler taşımaktadır. Bu özelliği sayesinde bireyler; artılarını, eksilerini görür ve değerlendirir. Hikâye ve roman, çocukların eğitilmesinde oldukça önem arz etmektedir:

Genel bir tanımla eğitim, bireyde doğumdan ölüme istendik davranış geliştirmesini amaçlar. Doğumdaki tüm eksikliklerimiz ve ihtiyaçlarımız büyüdüğümüz zaman eğitimi yoluyla bize verilir. Bu eğitim insanlardan, kişilerden veya doğuştan bize gelir. Bedenimizin ve organlarımızın iç gelişimi doğuştan gelir. Bu gelişimi yapmayı öğrenmemiz insanların eğitimidir (Cahn, 155).

İnsanın doğuştan getirdiği kendisinde var olan yeteneklerini ortaya çıkarıp kullanması eğitimiyle gerçekleşir. Eğitilmeyen ya da eğitilemeyen birey ve toplumlar, ekonomik anlamda ne kadar ilerlemiş olurlarsa olsunlar kalıcı bir ilerleme kaydedemeyeceklerdir. İnsanın vazgeçilmezi olan eğitim, doğumdan ölüme kadar devam eder. Eğitimde en önemli evre de çocukluk dönemidir. Bilimsel bulgular, çocuklukta öğrenilen olumlu ya da olumsuz edimlerin bireylerde çocukluktan sonraki yaşamını da büyük ölçüde etkilediğini ortaya koymaktadır. Çocukluk dönemini problemsiz atlatan bireyde ki ilik gelişimi dengeli ve tutarlı hal alacaktır. Bu durum çocukların eğitimi üzerinde hassasiyet gösterilmesi gerektiğini gerçeğini ortaya koymaktadır.

Eğitimin de edebiyatın da konusu insandır; her ikisi de yetiştirme işi ile uğraşır (Kavcar, 1974: 9). Edebiyat, bireyde okuma isteğini uyandırır. Okuma isteğinin uymasıyla birlikte bireylerin birikimi artar, artan bilgi de ortaya ürün koyma ihtiyacı doğurur:

Duygulara hitap etmesini sağlayan en önemli özellik edebiyatı edebiyat yapan dil ve anlatım özellikleridir. Ayrıca, dogmalar yaratmadan, çocuğun bağımsız bir kişilik oluşturmada sağlayan edebiyat, yazarın duyarlı bir yaklaşımla, okuma isteğini uyandıran anlatımıyla, çocuğun kendi düşünce, düşünce ve imgeleme gücünü harekete geçirerek yeni yaşantılar kurgulayabileceği ipuçları sunar. Bununla birlikte çocuğun insan, doğa, hayvan sevgisine duyarlıklarını besler, bilim ve sanat sevgisiyle üretme, yaratma isteğini uyandırır (Sever, 2000: 637).

Çocuk edebiyatı; çocuk için oluşturulan bir sanat dalıdır, edebiyatın da ortak özelliği toplumdaki çocukları besleyen toplumu beslemeleridir. Ele aldığımız konu itibarıyla insanları bilgilendirmek, ahlak bilgileri sunmak, yeni deneyler öğretmek, çeşitli mesajlar sunmak gibi doğrudan doğruya yararlanılabilecek bilgileri ya da örnek misali verilmesi gerekenleri vermek edebiyatın temel amacıdır. Çocuk kitapları sadece bir bilgi ve mesaj sunma aracı değildir. Çocuk edebiyatı türlerinde eğlenme, hoş vakit geçirme, zevk alma gibi birçok özellik bulunmalıdır. Yazar, “Fikirlerini ya da anlatmak istediğini deney, doğrudan mesajlarla değil, estetik ve doğrudan bir çerçevede ifade edilebilir, yorumla, çıkarımla ve tartışmaya açık bir biçimde dile getirmelidir.” (M. Sivri, 2007:652) Çocuk edebiyatı ürünlerindeki duygusal mesajlar, çocuklara sadece mesajları değil zorlayıcı özellikte olmamalı; aksine telkin yoluyla onların gerçekleri bulmasına yardımcı olmalıdır.

Hikâye ve roman aracılığıyla çocuklar yaşadıkları toplumun kültürünü, değer yargılarını öğrenir, benimser. Duygusal mesajlar aracılığıyla çocuk gelenek ve göreneklerini unutmaz; geleceğe taşınır.

Bireylerin kültürel değerlerini kazanmalarını sağlamasının yanında konu sınıflandırması olarak çocuğun yakın çevresiyle ilgili roman ve hikâyelerde dinler, dinî kurallar, ibadet, peygamber, inanç, ahlak gibi dinî ve ahlaki unsurlara dair mesajlar bulunabilir. Böylece çocuk dini öğeleri öğrenme ve kalıcı hale getirmeye yardımcı olacaktır.

Hikâye ve roman ele aldığımız konu ve aktarmak istediğimiz duygusal mesajlar ile çocuğun fiziksel, psikolojik, duygusal, sosyolojik gelişimine katkı sağlar. Kitaplardaki hareketlilik ve deneyimlilikle çocuğun içinde bulunduğu dönemin özelliği olarak oldukça hareketli olması, benzerlik gösterir. Bu benzerlik çocuğun kitaplara ilgi duymasını sağlayabilir. Kitaba ilgi duyan çocuk, kitaptan edindikleriyle hayatı ve dünyayı anlamlandırma yolunda önemli bir adım atar.

Hikâye ve roman içinde barındırdığı macera ile çocuğun kitaba bağlanmasına, okuduklarıyla kendi hayatını kıyaslamasına katkı sağlar:

“Kitaplardaki hareketliliğin ve deneyimliğin, çocuğun doğrudan hareketli yapısı ve gelişimiyle sonuçlanması, çocuğun kitaplara ilgi duymasını sağlayabilir. Kitaplarla çocukta pekiştirilen macera ve keşif arzusu, dünyayı ve kendini tanıma heyecanına dönüşerek, çocuğun gelişimini olumlu yönde desteklemekte etkin rol oynar.

Çocuklar, macera kitaplarındaki kahramanlarla birlikte serüven merakını giderir, olayı ya amı ve sorunları kendisi çözümleri gibi hissederek, kendisine olan güvenini geliştirir, kendi ya amındaki sorunlara farklı açılardan bakıp çözüm aramayı öğrenir.” (Akal, 2008).

Hayal gücü, insana özgü olan bir özelliktir. Farklılıklar gösterse de küçük büyük herkes kurar. Masalın ola anüstü dünyasından gerçekli e geçi in ilk a amasında olan çocuk hikâye ve romanın konusunu ya anımı ya da ya anması muhtemel olaylar aracılı ıyla farklı bir dünyada ke fe çıkar. Bu sebeple çocuklar için yazılan metinler; didaktik özellik ta imaktan ziyade çocu un ke fine imkân sa layacak ekilde olu turulmalıdır. “Kendine güvenin, dayatılanla de il, hayallerin pe inde ko arak kazanılaca ı unutulmamalıdır.” (Akal, 2008).

Hayal dünyasını geli tirirken aynı zamanda çocukların duygusal, ahlaki, toplumsal geli melerine katkı sa layacak; demokratik ya amın önemi, sorun çözümlerde en etkili yöntemin ileti im oldu unu sezdirecek; barı , karde lik, adalet kavramlarını i leyecek; çocukta geni ufuklar açabilecek e itsel iletiler de kazandırır.

Hikâye ve romanların esas rolü çocu u do ru örneklerle bulu turarak çocu un ruhsal ihtiyaçlarını kar ılamak ve ruhsal geli imine destek olmaktır. Bu görev edebi türlerdeki kahramanlara dü mektedir. Çocuk hikâye ve romandaki kahramanla kendini özde le tirir. Çocuklar, çocuk edebiyatı ürünlerinde hikâye ve romanı olu turan unsurlar üzerinden hayatı anlamlandırır. Kahramanla eserin kurgusundaki yolculu a çıkar. Kendisinin, yakın çevresinin ve di er insanların ba ina gelebilecek olayları önceden kahramanın üzerinden ö renir, tecrübe eder. Kahramanın kar ıla tı ı problemler için üretti i çözüm yollarını hayatın da tatbik eder, bu durum çocukta çözüm üretme ve davranma iste i uyandırır.

Çocuk edebiyatı ürünlerindeki kahramanlar her yönüyle ortaya konulmalıdır. Tıpkı gerçek hayattaki gibi olmalıdır. Kahramanlar kusursuz olarak tasvir edilmemelidir. Elbette kahramanın cesaretli, ba arılı, çalı kan, dürüst olmak gibi örnek alınacak meziyetleri olmalıdır ancak bu nokta abartılmamalıdır. Kahramanın hataları da olmalıdır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bir husus da kahramanın ortaya koydu u yanlı davranı nın do urdu u ya da do uraca ı sonuçlar üzerinde mutlaka durulmalıdır. Çocuk edebiyatı ürünlerinde kahramanın insan olması gerekmez; hayvanlar da hikâye ve romanın kahramanı olabilir. “Yazınsal yaratılarda yer alan hayvanlar aracılı ıyla da yine anlatılmak istenen insano lunun serüvenidir.”

(Özdemir, 2002: 252). Ki ile tirme sanatı ile hayvan ve nesnelere kahraman olması, çocukların hayal dünyasına katkı sağlayacaktır.

Hikâye ve romanın bir başka itici yönü de hedef kitlede dil bilinci sağlamasıdır. Hikâye ve romanda kullanılan dil ve yapı ana dilin güzelliğini, zenginliğini ortaya koyar:

Roman ve hikâye ana dil eğitimini ve dil becerilerinin gelişimi açısından oldukça önemli yer tutar. Kaleme alınan her hikâye her roman ana dilin inceliklerini, zenginliğini ortaya koyan, çocukta dil sevgisini geliştiren, çocuğun kelime dağarcığına katkı sağlayan özelliğe sahiptir. Belli bir bölgenin ya da halk mitolojisinden alınan öykü ve efsaneler aktarılırken, çocuğa uygun dilsel ölçütlerin gözetilmesi gereklidir. Düzeye uygun olarak masal ya da öykü dilinden yararlanılabilir. Küçük yaşlarda, masallar için gerçekten önemli olan “girizgâhlar”; kimi, aktarılacak öykü için görkemli birer örnek olan “girişler” seçilmelidir. Çeşitli tekerlemeler, söz oyunları, uyak vb. örneklerden yararlanılarak oluşturulan bu “girişler”, öyküyü heyecanla beklemekte olan küçük okuyucu ya da dinleyene bir dil zevki de kazandırır. Yazınsal haz için ilk adımlardan biridir bu; çünkü sezgi yoluyla, edebiyat yapıtının öncelikle bir dil becerisine sahip olunduğu kavratma girişimidir (Kaya, 2009: 32).

Hikâye ve romandan formal eğitimde sıkça yararlanır. Dört dil becerisinden okuma becerisini geliştirmek amacıyla Türkçe derslerinde hikâye ve romandan faydalanılmaktadır. Sesli ya da sessiz okunan metinler aracılığıyla kelime ve kelime gruplarının doğru telaffuzu öğrenilebilir. Ayrıca kelime dağarcığının zenginleşmesi sağlanabilir.

Yazma becerisi alanında roman ve hikâyelerden etkinlikler aracılığıyla etkili bir şekilde yararlanılabilmektedir. Yarım bırakılan hikâye ve romanın yazılı şekilde devam ettirilmesi, yaratıcı yazma çalımları, kelime ve kavram havuzundan kelime seçerek hikâye ve roman oluşturma, güdümlü yazma çalımları gibi etkinliklerle çocuğun ifade etme, yorumlama becerilerini geliştirmesi sağlanabilir.

Dinleme- anlama becerisini geliştirmek için roman ve hikâye dinletilebilir. Yarım bırakılan bir metni kendi duygu ve düşüncelerine göre tamamlama ya da metnin devamında neler olabileceğine dair fikir yürütme, bir kısmı boş bırakılan metni dinleme yoluyla tamamlama çalımları yapılabilir. Bu etkinlikler ile çocuğun dinleme, dikkatini toplama, odaklanma vb. yetilerinin gelişimi hedeflenir.

Dramatizasyon çalımları Türkçe dersinde geniş bir yer tutmaktadır. Dinletilen ya da okutulan hikâye ve romanın anlatırılması, kahramanlarının rolüne

bürünerek canlandırılması ile konuma becerisinin gelişimine katkıda bulunulabilir. Drama aracılığıyla sosyalleşen çocuk öz güven de kazanacaktır.

Hikâye ve romanın eğitsel yönü aracılığıyla çevresine ve çevresindeki olaylara karşı duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sağlanabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

E TSEL LET

1. LET ,E TSEL LET NEDİR?

leti; yazarın amacı doğrultusunda okuyucusuna, hedef kitleye vermek, kazandırmak, aklamak ya da onunla paylaşmak istediği ana dü üncedir. Amacın yönüyle tırılarak bir yargıya dönü türülmesi, daha doğrusu bir önerme biçiminde yazıda belirmesidir (Özdemir, 2002:71,73). TDK Türkçe Sözlü ü de ileti kavramını yazı veya sözle anlatılması amaçlanan duygu ve dü ünce olarak tanımlamıştır (TDK Türkçe Sözlük, 2005:1583).

Ali Püsküllüo lu, Türkçe Sözlükte “ileti” maddesinde be farklı tanıma yer vererek, tüm kullanımlarını açıklamıştır: “ 1. Söz ya da yazıyla gönderilen ve belli bir anlamı olan haber, es. mesaj. 2. Bir devlet büyü ünün ya da sorumlunun ilgililere ya da kamuoyuna gönderdiği haber, es. mesaj. 3. dil. Dilsel bildiri imde konusunun dinleyiciye yöneltti i göstergesel bütün, bildiri. es. mesaj. 4. yaz. Bir yapıtın, bir yaratının dokusunda bulunan, sanatçının, yapıtın iletmek istediği temel dü ünce, bildiri. es mesaj. 5.ruhb. Bildiri imde, vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdiği i ve onun da anlamını çözdü ü herhangi bir simge. es mesaj (Püsküllüo lu, 2000: 487).

Sever ise (2004:131) iletiyi “yazarın okurla paylaşmak istediği asıl dü ünce” olarak tanımlamaktadır.

leti imin temelinde bir ileti verme amacı, kaygı ve çabası vardır. Hedef kitleye verilmek istenen iletinin aktarılabilmesi, ileti imin gerçekleşmesi için bazı ögeler gerekmektedir:

leti aktarımının gerçekleşebilmesi için bir kaynak gerekmektedir. Kaynak; herhangi bir duygu, dü üncenin iletilmesinde pay sahibi olan ki i ya da topluluktur.

Edebi eserlerde kaynak yazardır; ancak yazar iletisini aktarırken eserini ileti aktarımında aracı kılar. İletmek istediklerini eser üzerinden verir.

Alıcı ise vericinin gönderdiği iletiyi alan, anlamlandıran ya antı haline dönüştüren kişi veya topluluktur. Edebi eserin hitap ettiği hedef kitledir; eseri okuyan, eserden faydalananıdır.

İleti de gönderen ile alan arasında iletilen olan duygu, düşünce ya da istektir; edebi eser aracılığıyla verilmek istenen ana düşüncedir.

Kanal, ileti imin gerçekleşmesi için faydalanılan yoldur. Alıcı ile verici arasındaki iletiler yazıya, söze, işarete, araca dayalı olabilir.

İleti im tek yönlü olmaz bu nedenle ileti imin öğelerinden biri de dönüttür. Dönüt, alıcının iletiye verdiği her türlü yanıt, geri bildirimdir. İleti imin başarılı oldu mu işarettir. Eseri okuyan kişinin eserinde aktarılan emsalsel iletileri özümseyip özümsememesi, ya antı haline getirip getirmemesidir.

Bağlam (Çevre): İleti imin gerçekleşmesi için ortam ve bu çevrenin uygunluğudur. Bu noktada da eserin özelliklerinin hedef kitleye uygun olması gerekmektedir. Aksi halde ileti im ya da ileti aktarımı başarılı olmayacaktır.

Eğitim, resmi ya da gayri resmi olarak bireylerin; ya antısındaki değerlerin kazanılmasında etkili olan olumlu yönde davranış değişikliği oluşturma sürecidir. Bu durumda emsalsel ileti ise bireylerin; ya antısındaki değerlerin kazanılmasında etkili olan olumlu yönde davranış değişikliği meydana getirmek amacıyla hedef kitleye verilen iletilerdir.

İleti ve emsalsel kavramını anlamlandırdıktan sonra çocuklar için yazılmış hikâyeye ve romanlarda hangi emsalsel iletilerin verilebileceğini de ortaya koymak gerekmektedir. Bu konuda Özkazan, çocuk kitabı yazarlarının, eserlerinde genellikle hangi düşüncelere yer verdiğini tespit etmiştir: “Aile, yurt, ulus, doğa ve yaşam sevgisi; güzelliğe karşı baskınlık ve duygudalılık (sempati); baskınlıklarına karşı nazik, saygılı ve dürüst olmanın erdemi; cesurluğun, kahramanlığın, özverinin derinliği; kişisel girişimin önemi; gelenek ve göreneklere karşı baskınlık ve duyarlılık.” (2003: 367)

E itsel iletilerin tercihinde dikkat edilmesi gereken bir di er husus da ele alınan iletilerde tek yönlülüktür. Mavisel Yener de (2007:153) “Masal, iir ve öykülerle duygu e itimi verilirken metinlerin tek anlamı, tek yorumu olmadığı, aksine okuma sayısınınca anlama olduğunu bilmesi gerekir e itimcinin. Tek bakı açılı yorumlar hem metni öldürür hem de çocuktaki yaratıcı yorum gücünü yok eder.” der.

letiler aktarılırken gündelik hayatın gerçekleri hem olumlu hem de olumsuz yanlarıyla ortaya konmalıdır. E itsel iletilerin da ılımı iyi ayarlanmalı; denge kurulmalıdır:

“ (...) Çocuklar, kendilerine sevgi ve güven ileten kitaplara büyük ilgi ve gereksinme duyarlar. Ancak çocuk kitabı yazarken, sadece bu gereksinimi göz önünde tutmak son derece hatalı ve yetersizdir. Yazarlar, birtakım gerçekçi konuları i lemenin yanında, yer yer çocu a olumsuz yanlar üzerine eilmek ve onlar üzerinde dü ünme olana ını da vermelidirler. Bütün bunlar yazar tarafından dengeli bir biçimde gerçekle tirilmeli, kitabın aynı zamanda çocu un e lenme gereksinimini de kar ılamak zorunda olduğu akıldan çıkarılmamalı” (Yavuzer, 2003:187).

Çocukların içinde bulundu u dünyayı tanınmasında, dünyaya uyum sa lamasında, ait olduğu çevrece kabul görmesinde büyük öneme sahip olan çocuk roman ve hikâyelerini yazarların aktarmayı hedefledi i e itsel iletiler son derece önem kazanmaktadır. Bu sebeple çocuklara verilmek istenen e itsel iletilerde dikkat edilmesi gerekenlerden bahsetmek gerekir:

1. letiler, çocukların duygusal, ahlaki, imgesel geli melerine haz vererek katkıda bulunmalıdır.
2. letiler çocuklara, onların dilsel geli kinlik düzeyine, anlam evrenine uygun bir kurguyla sunulmalıdır.
3. Demokratik ya amın önemi, sorun çözmede en etkili yöntemin ileti im ve empati olduğu sezdirilmelidir.
4. Emek, e itlik, özgürlük, barı , karde lik, adalet kavramları i lenmeli, dü manlık a ılayan iletilere yer verilmemelidir.
5. Kitaplardaki iletiler, çocukları duygusal olarak yaralamamalı; sınıf, sömürü ve mücadele gibi kavramlara kaba bir ekilde yakla ılmamalıdır.
6. letiler, çocukların sorgulama ve seçme hakkını yok etmemelidir.
7. Çocuk, kendini özgün hissederek kitaba ele tirel bakabilmelidir.
8. Çocuk edebiyatı ürünlerinde bir cümlemin bile çocu un önüne geni ufuklar açabilece i, hayal gücünü tetikleyebilece i göz önünde bulundurulmalıdır (Kaya, 2007: 117-122).

Bu noktada e itsel iletilerin nasıl verilece i hususu da önem kazanmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri do rudan ö retici metinler de il, belli bir estetik de er

ta ryan eserlerdir. Yazar, “Fikirlerini ya da anlatmak istedi i eyi, do rudan iletilerle de il, estetik ve do al bir çerçeve içinde, tat alınabilir, yoruma, çıkarıma ve tartı maya açık bir biçimde dile getirmelidir.” (M. Sivri, 2007:652) Çocuk edebiyatı ürünleri ders kitabı de ildir. Bu sebeple çocuk edebiyatı ürünlerindeki e itsel iletiler, çocuklara bir eyleri zorla kabul ettiren de il, onları her yönden geli tirmeyi hedeflemelidir:

Yazınsal metinler do rudan do ruya yararlanılabilecek bilgiler sunan kullanmalık metin de ildir. Bu sebeple yazınsal metinde kurmaca dünya ile okurun deneyleriyle tanıdı ı gerçek ya am arasındaki kar ıtlıktan do an birtakım anlam bo lukları olu ur, bu bo lukları metinden aldı ı ipuçlarıyla okur doldurur. Bu ipuçlarının belli ba lıları tarihsel, sosyal, kültürel dizgelerdir (Göktürk, 2002: 22).

E itsel iletiler aracılı ıyla çocukların ya adıkları hayata uyum sa layıp mutlu olmaları hedeflenir. Bu hedef do rultusunda çocuklar için yazılan eserlerde e itsel iletileri çocuklara dikte etmek yerine e itsel iletiye çocu un metinden hareketle ula ması sa lanmalıdır:

“Çocuk kitaplarında, yazar, kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımcı yargılar olu turmaktan çok, özellikle, çocukların geli im özelliklerini de göz önünde bulundurarak onlara neden-sonuç ili kisiyle anlamlandırabilecekleri ya am durumları sunmalıdır. Çocuklara, ‘Do ayı sev, çevreyi koru.’, ‘Büyüklerle saygılı ol.’, ‘Derslerine çok çalı .’, ‘Arkada larınla iyi geçin.’, ‘Giysilerini kirletme.’, ‘Tutumlu ol.’ gibi, sayılarını ço altabilece imiz emir ve kurallar bile kesine oturan tümcelerle seslenilmemelidir (Sever, 2000: 14-15).

Çocuklar için yazılan eserlerde ya ama dair e itsel iletiler do rudan çocu un önüne konmaktansa bu e itsel iletilerin çocuk tarafından bulunması için zemin hazırlanmalıdır. Bu yolla kazanılan e itsel iletilerin kalıcılı ı da aratacaktır:

Bir roman, bir iir, bir öykü hiçbir zaman bize mutlu bir ya amın hemen uygulamaya konacak reçetesini sunamaz. Oysa sanatın dile getirmeyi amaçladı ı gerçek, hiç de bilimsel do runun ölçütleriyle de erlendirilemez, ço unlukla sezdirme yoluyla duyarlı ımıza seslenir (Göktürk, 2002: 28).

Yazar, çocu a kazandırmak istedi i e itsel iletileri hap gibi sunmayıp Bezirci’nin(2003: 23) dedi i gibi ”elmadaki eker gibi” eriterek vermelidir. E itsel ileti, çocu un gözüne sokulmamalı, aksine ona fark ettirmeden peynirin içindeki süt misali sunulmalıdır:

Çocuk kitabında, yazarın çocu a göre kurguladı ı, çocu a uygun ya am durumları, çocukların belle inde yanıtlanması gereken sorular olu turmalıdır. Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarını amacı, çocuklara sezme, duyma, dü ünme yetilerini geli tirmek, onlara insana özgü duyarlıklar kazandırmak oldu undan, iletiler metnin dokusuna

sindirilmelidir. Yazınsal nitelikli kitaplarda kesin bir yargıya dönü türülerek aktarılmaz, metnin dokusuna sindirilir (Arpacı, 2006: 59).

Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlar, eserlerinde çocu un geli im durumuna göre, eserlerde çocukların zihninde yanıtlaması gereken sorular olu turmalıdır. Çocuk, sorulara yanıt ararken kendi ya amında hangi e itsel iletilerin eksik oldu unu görecek; bu e itsel iletileri kazanma yoluna girecektir:

“ ‘Niçin do ayı sevmeliyim?’, ‘Ders çalı mazsam neler olabilir?’, ‘Sa lı ıma ya da temizli ime dikkat etmez, özen göstermezsem ne/neler olabilir?’, ‘Çevremde ya ayan di er canlılara kar ı niçin duyarlı davranmalıyım?’ ya da ‘Çevremdeki canlılara duyarlı davranmaz, insanlarla sa lıklı ili kiler kurmazsam ne gibi sorunlarla kar ıla abilirim?’ gibi, sorulara, çocuklar yanıt aramaya kendileri koyulmalıdır.” (Sever; 2003: 15).

Özetle iletilerin sunulması, aktarılması hususunda çocuk edebiyatı yazarları; iletilerini hap gibi yutturmadan, zorla dayatmadan; ideolojik kaygıları a ılama fırsatı yakalamı fırsatçı durumundan sıyrılıp do ru iletileri do ru bir yöntemle çocu a sunmalıdır.

1.1. İletilerin Sınıflandırılması

İletilerin sınıflandırılmasında ara tırmacılar, metinlerde aktarılması hedeflenen e itsel iletilerde farklı sınıflandırmalara gitmi lerdir. Bu sınıflandırma sunu , amaç ve içeriklerine göre farklılık göstermektedir. Küçük (2005: 69)’e göre iletilerin tasnifi u ekildedir:

“ Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletilerinin nitelikleri ve ö renciye faydaları açısından sa lıklı bir biçimde incelenmesi amacıyla a a ıdaki sınıflama maddeleri olu turulmu , bu maddelere göre iletiler bulgular kısmında düzenlenmi tir.

1.Sunulu Biçimlerine Göre İletiler

1.1. Dolaylı Yoldan Aktarma

1.2. Do rudan Aktarma

2. Amaçlarına Göre İletiler

2.1. Ki isel Geli imi Destekleme Amaçlı İletiler

2.2. Sosyal Geli imi Destekleme Amaçlı İletiler

2.3. Ahlaki Geli imi Destekleme Amaçlı İletiler

3. İçeriklerine Göre

3.1. Ulusal İletiler

3.2. Evrensel İletiler”

Bazı ara tırmacılar da roman ve hikâyeden tür olarak farklılık gösterse de roman ve hikâyenin temelini oluşturan masallarda ortaya çıkan iletileri beş ana başlık altında toplamıştır:

1. Etik iletiler
2. Psikolojik iletiler
3. Sosyolojik iletiler
4. Ekonomik iletiler
5. Öteki iletiler

Olmak üzere beş grupta on dokuz ana başlık ve yüz altmış iki ana başlık altında toplanmıştır.

(Yavuz, 1997, s.37)

Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerindeki estetik iletileri incelediğimiz çalışmamızda mevcut estetik iletiler, aşağıdaki sınıflandırmaya göre incelenecektir:

1.1.1. Sunulu Biçimlerine Göre Estetik İletiler

Estetik iletilerin içeriği kadar bu estetik iletilerin aktarılabildiği biçimi de son derece önemlidir. Sunuldukları biçimlerine göre doğrudan ve dolaylı aktarılan estetik iletiler olmak üzere iki şekilde sınıflandırılabilir. Öretici metinlerde estetik iletiler doğrudan verilirken kurmaca metinlerde (roman, öykü, şiir vb.) iletiler, dolaylı aktarmalarla okura verilmek istenir:

1.1.1.1. Doğrudan Aktarılan Estetik İletiler

Herhangi bir aracı kullanmadan yazarın estetik iletilisini direkt ve açıkça verdiği; metne serpiştirilmemiş didaktik yönü ağır basan estetik iletilerdir. Öretici metinler, (makale, fıkra, röportaj vb.) aracılığıyla verilmek istenen estetik iletiler, doğrudan aktarma yoluyla okura verilir:

“Amacın yönüyle tırılarak bir yargıya dönüştürülmesi, daha doğrusu bir önerme biçiminde yazıda belirmesidir. (...) Öretici yazılarda ileti tektir.” (Özdemir, 2002:71,73)

1.1.1.2. Dolaylı Aktarılan Estetik İletiler

Dolaylı aktarılan estetik iletilerde doğrudan aktarılan estetik iletilerin aksine yazar, estetik iletilisini sunarken vermek istediği estetik iletiyi doğrudan vermek

yerine metnin bir bölümüne ya da tamamına serpi tirip e itsel iletiyi çocu un sezme yetisine bırakır. Bu durum çocuklar için yazılmış eserlerde son derece önemlidir:

“Yazınsal yaratıda ileti tekil bir nitelik ta ımaz. Yaratının yorumuna göre de i kenlik ta ır. Bunun için de alımlayıcının yaklaşıma göre aynı yazınsal yaratıdan de i ik iletiler çıkarılabilir. (...) leti, yazarın konuya yükledi i anlamdır. Bir metin terimsel anlamıyla yazınsallık niteli ini ta ıyorsa onun iletisini bulma, belirli bir öneri ya da kalıba dönü türme oldukça güçtür. (...) Yazınsal metinlerde ileti, metnin dokusuna sindirilir. Açık bir önerme biçiminde verilmez.” (Özdemir,2002:25,26)

S. Dilidüzgün (Akt. Sivri, 2007:655) de e itsel iletinin okur tarafından bulunması ile estetik haz ili kisi üzerinde durmaktadır. E itsel ileti aktarımında çocu un sürece ortak edilmesinin çocu a da keyif verece i gerçe i üzerinde durur. En kalıcı ö renmenin yaparak ya ayarak oldu u dü ünülürse çocu un sürece ortak olması kalıcılı ı da artıracaktır:

“Estetik bütünlü ü gere i yazınsal metinler tek anlamlı olamaz, ‘buna inan’, ‘tek ve mutlak gerçek benim sana anlattı ımdır’ diyerek zorlayamaz. Bu nedenle iletisi, söylemek istedi i ey de örtüktür, okur kendi çıkarsamalarını, satır aralarından (ya da dizelerden), söylenmeden geçilen, ancak kastedilen eylemleri bulmakla yükümlüdür. Ancak böylesi dü ünsel bir süreç sonucunda ortaya çıkan anlam estetik bir haz verecektir.”

Çocuk kitaplarında, yazar, kural ya da kurallar koymaktan, yaptırımcı yargılar olu turup dikte etmektan çok çocukların geli im özelliklerini de göz önünde bulundurarak onlara neden-sonuç ili kisiyle anlamlandırabilecekleri ya am durumları, tecrübeleri, ortamları sunmalıdır.

1.1.2. Amaçlarına Göre E itsel iletiler

Her yazının örtük ya da açık vermek istedi i e itsel ileti vardır. Yazarın e itsel iletiler aracılı ıyla ula maya çalı tı ı bir amacı vardır. Amaçlarına göre e itsel iletileri öyle sınıflandırabilir:

1.1.2.1. Ki isel Geli imi Destekleyen E itsel iletiler

Fertleri benzerlerinden ayıran, onu özgün kılan, ferde ait özelliklerin tamamı ki ili i olu turur. Ki ilik, sözcük anlamı olarak bir kimseye has, onu di er bireylerden ayıran nitelikler, bir kimsenin ta ıdı ı ruhsal özelliklerin bütünü olarak tanımlanabilir (emseddin Sami,1985: 725).

Ki isel geli im; ya am kalitesini artırmak; insanın içinde bulundu u durumundan sıyrılıp bireyin içindeki gücü ortaya çıkartmasıdır. Ki isel geli im,

karılaılan sorunlara uygun çözümler üretebilme, duygularını uygun biçimde gösterme, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi işinin geçirdiği bir gelişim süreci olarak değerlendirilebilir (Sever, 2003: 47). Kişilik gelişimi bireyin sosyal ve fiziksel çevresi içinde tutarlı olarak gösterdiği kişilik özelliklerinin oluşumunu betimler (Can, 2004:111).

Çocuğun kişisel gelişiminde ebeveynlerinin; okul çağıyla birlikte öğretmen ve arkadaş çevresinin rolü oldukça büyüktür. Arkadaş çevresince kabul görmesi, derslerinde başarılı olup takdir edilmesi kişilik gelişimine katkı sağlayacaktır:

Temel eğitim çağındaki çocuğun kişilik gelişiminde anne babanın rolü dönemin sonlarına doğru azalırken, diğer yetkinlerin (öğretmen, sanatçı) ve özellikle de akran gruplarının etkisi artmaktadır. Akademik başarı ve sosyal ilişkiler kişilik gelişiminde çok önemlidir (Gardiner ve Gander, 1995).

Kurmaca eserlerde kişisel gelişimi destekleme amaçlı duygusal iletiler, diğer duygusal iletilere oranla daha fazla kullanılmaktadır. “Sabır, kararlılık, umut, güven, kıskançlık, utanç, korku, evham, merak, öz eleştirisi, iyilik-kötülük, haklılık-haksızlık, zekâ, sağduyu, dikkat, paylaşım, barışçılık, dostluk, özveri” (Yavuz, 2002: 38) gibi konular aracılığıyla çocukların kişisel gelişimini destekleyici duygusal iletiler verilebilir. Kişilik gelişiminin başlangıcında bulunan çocuğun kişilik gelişimini desteklemek isteyen çocuk edebiyatı yazarları, eserlerinde kişilik gelişimini destekleyecek duygusal iletilere fazlaca yer vermelidir. Çünkü çocuğun sahip olduğu değerlerin en yücesi kişiliktir.

1.1.2.2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Duygusal İletiler

Toplum kelimesini TDK Türkçe Sözlüğü (2005:123) “Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için işbirliği yapan insanların tümü, cemiyet” olarak açıklamaktadır. “Bireyin toplumsal gelişimi, toplumun bütünlüğü içindeki ilişkileri ve yaşantılarında olumlu değerleri ifade eder” (Akbaş ve diğeri, 2004: 63). Başka bir ifadeyle “Toplumsal gelişim, kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorluklarına karşı duyarlılık geliştirmesi, grubunda yaşadığı kültüründe başkalarıyla geçinebilmesi, onlar gibi davranabilmesidir” (Yavuzer, 2005: 46).

Çocuk da içinde bulundu u toplumun bir ferdidir, do al üyesidir. Bu sebeple çocuklar için yazılmış eserlerde çocu un bir fert olarak toplumsalla masına, içinde bulundu u yakın çevresini tanımaya, ya adını topluma uyum sa lamasına yardımcı olacak e itsel iletilere yer verilmelidir. Toplumsal geli imi desteklenen çocuk içinde bulundu u çevreye yabancıla mayıp farklı kültürlerin etkisi altında kalmadan kısmi asimilasyondan kurtulacaktır. Toplumunu oluşturan bireyler oldu u için toplumsal geli imi destekleyen e itsel iletiler çocu un kişisel geli imlerine de destek sa layacaktır:

Toplumsal de erler toplumun üyelerince paylaşılmı ölçütler ya da hükümler olarak toplumsal yaşamın sürdürülmesinde önemlidir. De erler sosyalle me sürecinde üyeler arası etkile imle aktarılırlar. Sosyalle me sürecinde ku aklar arası etkile im, toplumsal kültürün sürdürülebilmesi için önemlidir (Canatan, 2008: 62).

Aile, hukuk, adalet, yönetim, insan ilikileri, devlet i leri, yoksulluk, yardımla ma gibi konulara yer verilip toplumsal geli imi destekleyici e itsel iletiler verilmelidir.

1.1.2.3. Ahlaki Geli imi Destekleyen E itsel İletiler

Hulk kelimesinin ço ulu olan ahlak, toplumsal ya antının düzene girmesi, fertlerin mutlu bir ya antı sürmeleri için ortaya çıkmı kurallardır. “ nsanın karakter yapısını, neyi yapıp neyi yapmayaca nı belirten, bunlarla ilgili de erlendirmeleri ve davranı ları düzenleyen kurallar bütünüdür” (Özer, 1994: 76). Çocukta “ahlak duygusal, sosyal ve zihinsel olmak üzere çok yönlü ve karma ık bir süreç olarak geli ir ve yapılır. Ahlak geli iminin özelliklerini, ancak bu de i ik boyutların her birini dikkate alarak, do ru bir ekilde tanımak mümkün görünmektedir” (Hökelekli, 1998b:185)

Çocuk geli im uzmanlarının ahlaki geli ime bakı ı ise u ekildedir: “Çocuk geli imcileri, ahlaki geli im terimiyle çocukların sosyal dünyaya ayak uydurabilmeleri için gerekli kuralları ö renme ve anlamalarını kastetmektedirler” (Özer, 1994: 76).

Ahlaki geli imi destekleyen e itsel iletilerin eserlerde amaç; kişinin toplum hayatındaki huzuru için neyin do ru neyin yanlış oldu una dair ölçek belirlemedir. Toplum hayatına dair davranı larının iyili ini, kötülü ünü, do rulu unu, yanlış lı nı denetleyen çocuk, içinde ya adını çevreye uyum sa layacak ve toplumsal anlamda

mutlu olacaktır. Dürüstlük, kibirlenmeme gibi e itsel iletiler aracılığıyla çocuğun içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması hedeflenebilir.

1.1.2.4. Dinî Gelişimi Destekleyen E itsel İletiler

Din, “1. İnsanların anlayamadıkları, karışıkta güçsüz kaldıkları doğaya ve toplum olaylarını, gizemsel nitelikteki güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusu; 2. Bu nitelikteki tasarımların kurallar, kurumlar, törenler ve simgeler biçiminde örgütlenmesini sağlayan düzen; 3. ‘Nanılıp çok baharılan düünce, inanç ya da ölkü’” (Püsküllüo lu, 2000: 307) olarak tanımlanabilir.

Temeli inanca dayalı olan din gelişimi, fertlerin hem kişisel hem de toplumsal gelişiminin önemli bir yardımcısıdır. Aralarındaki bu sıkı ilişki nedeniyle; “Dini gelişim konusunu gelişim psikologlarının çoğu müstakil bir gelişim alanı olarak ele almamı lar; bu konuyu ahlaki gelişim, duygusal gelişim ya da sosyal gelişimin içinde de erlendirmişlerdir. (nanç, 2005: 13)

Dini kavramlara karşı duyarlılığı artıran çocuk, bu kavramları merak eder ve öğrenmek ister. Çocuklar için yazılmış eserlerde verilen e itsel iletiler sayesinde bu merak doyurulmaya çalışılır:

Çocuk din ile ilgili olarak baba Allah’ı merak eder, onunla ilgili konulara ilgi duyar ve ona ait bilgileri toplamak ister. Burada çocuğun Allah’ı daha yakından anlama arzusu hâkimdir. Çocuk, yıllar ilerledikçe öteki dinî konulara da ilgi duyup merak etmeye başlar. Çocuğun dinî masallara ve hikâyelere karşı susamı gibi ilgi ve merak duyması, sınır tanımayan ötelere uçup gitme arzusundan ileri gelir (Yavuz, 1994:119).

Bireyin yaşantısına sınır getirip onu doğru yola yönlendirmesi, toplumda birlik ve beraberlik mefhumu oluşturmaya, vicdanî sorgulamaya yardımcı olması ve manevi anlamda huzur bulma açısından dinî gelişimi destekleyen e itsel iletiler son derece önemlidir. Bu sebeple çocuklar için yazılmış eserlerde Allah, namaz, oruç, kader, sabır, kul hakkı, ötür etme, selam, dua, nazar gibi dinî kavramlara, dinî gelişimi destekleyecek e itsel iletilere yer verilebilir.

1.1.2.5. Ekonomik Gelişimi Destekleyen E itsel İletiler

Yunancadaki ev anlamına gelen ile kural anlamına gelen nomos kelimelerinin birleşmesiyle oluşan ekonomi kelimesi "ev yönetimi" anlamındadır. Ekonomi,

üretim, ticaret, dağıtım ve tüketim, ithalat ve ihracattan oluşan insan aktivitesi olarak tanımlanabilir.

Bireylerin yaşamalarını sürdürmesi için ekonomiden, hayatını elde ettiği gelire göre sürdürmekten anlaması gerekir. Bu çocuklar için yazılmış eserlerde ekonomik gelişimi destekleyen iletilere çok fazla yer verilmemelidir. Ekonomik gelişimi destekleyecek iletilerde yapılacak büyük bir hata ya da fazlalık hedef kitleyi paratutkunu, kapitalist yapabilir. Ayağını yorganına uzatmalıyız ana fikrini destekleyen, tasarruflu davranma gibi konularda editsel iletiler verilebilir ancak söz konusu editsel iletilerin verilmesinde ve öğrenmesinde dengeli bir tutum sergilenmelidir.

Birikim yapma, tasarruflu olma, parayı doğru kullanma gibi konular üzerinden ekonomik gelişimi destekleyecek editsel iletilere yer verilebilir.

1.1.2.6. Ulusal Düncenin Gelişimini Destekleyen Editsel İletiler

Edebiyatın kaynağı, temeli insandır, insan yaşamıdır. Edebiyatla insan arasındaki paralellik edebiyata pek çok ilgi kazandırmaktadır. Edebiyatın pek çok ilgi vardır. Bu ilgililerden biri de milli hassasiyet olmaktadır:

“Edebiyat, insanın duygularını terbiye etmek, hayal dünyasını zenginleştirmek, estetik zevkini geliştirmek, milletin kıymet hükümlerini yansıtmak; insana ahlak ve millî kimlik kazandırmak; insanları sosyalleştirerek toplumla uyumlu hale getirmek, mazi ile geleceğin arasında köprü kurmak” gibi çok yönlü ilgililer vardır (Karakulu, 2002: 187).

Sağlıklı, kültürüne bağlı, millî değerlerini yerinde nesiller yetiştirmek edebiyatın en önemli ilgililerdendir. Ulusun devamı bilinçli bir nesil ile sağlanabilecektir.

Türk Milli Edebiyatı'nın genel amaçları içerisinde de ulusal düncenin gelişmesini destekleyecek ilgililere yer verilmiştir. Türk Milli Edebiyatı'nın genel amaçları içerisinde aşağıdaki maddelerde ulusal düncenin gelişmesini görmek mümkündür:

“Türk Milleti'nin bütün değerlerini, Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar yetiştirmektir.” (Demirel, 2004:13).

Bu sebeple çocuklar için yazılmış edebiyat ürünlerinde dil, bayrak, toplum, aile, vatan gibi konularda ulusal dü ünceyi geli tirici e itsel iletilere bolca yer verilmelidir.

1.1.2.7. Evrensel Dü üncenin Geli imini Destekleyen E itsel letiler

Bazı e itsel iletiler; belli bir çevreyi, bölgeyi, toplulu u ilgilendirirken bazı e itsel iletiler ise tüm insanlı ı, tüm evreni ilgilendirir. Evrensel dü üncenin geli imini destekleyen e itsel iletiler olarak nitelendirilen bir kavramın uluslararası bir nitelik kazanmı olması, yerellikten, belli bir çevreden sıyrılıp bütün insanlı ı ilgilendirmesi gerekmektedir:

Çocu un içinde ya adı ı yakın çevrenin yanı sıra yakın çevreyi de içine alan dünyayı da ilgilendiren iletileri kazanması gerekmektedir. yi bir çocuk kitabının ileti bakımından yerli kültürel de erler yanında evrensel insanlık de erlerini kazandırıcı iletileri de vermesi gerekir (O uzkan, 2000:210).

Küreselle menin etkisiyle ortak bir ya am yeri haline gelen dünya üzerinde ya ayan insanların ortak anlayı ları, ya antıları, yaygınlık göstermektedir. Günümüzde, evrensel de erler denilince tüm dünya milletlerinin payla maları gereken ortak kültür ö eleri anla ılmaktadır.

Yardımla ma, iyilik yapma, do ruluk, hayvanlara iyi davranmak, barı , demokrasi gibi konularda evrensel dü ünceyi geli tirici e itsel iletiler verilebilir.

1.1.2.8. Öteki E itsel letiler

Tasnifleme sırasında bazı e itsel iletileri belirtti imiz ba lıklarla do rudan ba da tıramamaktayız. Bu sebeple bu e itsel iletiler öteki e itsel iletiler ba lı ında sınıflandırılmaktadır. Çocuklar için eser veren yazardan yazara farklılık gösterse de öteki e itsel iletiler, çocuklar için yazılmış eserlerde çok fazla tercih edilmeyen e itsel iletilerdir. Akkaya (2008: 17)'ya göre öteki iletiler:

“Yazarların kitaplarında çok fazla yer almayan iletiler, öteki iletiler grubunda de erlendirilebilir. Bu nedenle, öteki e itsel iletiler çocuk edebiyatı ürünlerinde az kullanılan e itsel iletilerdir. Öteki e itsel iletiler öyle sınıflandırılabilir:

- Hayvanlarla lgili E itsel letiler
- Askerlikle lgili E itsel letiler
- Tabiatla - ehirle lgi E itsel letiler

• Di er E itsel letiler”

Bu sınıflandırmanın 1 1 ında Hidayet Karaku ’un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletiler sınıflandırılıp de erlendirilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. H DAYET KARAKU 'UN H KÂYE ve ROMANLARINDAKİ E TSEL LET LERE YÖNELİK BULGU VE YORUMLAR

1.1. KİSEL GELİŞİMİ DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNELİK BULGULAR

Kişisel gelişimi destekleyen iletişimlere Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında sıkça yer verilmektedir. Söz konusu iletişim aracılığıyla çocukların yaşam kalitesi artırılacak ve çocuk bulunduğu hal ve durumdan, kendisinin en yüksek potansiyeline ulaşacaktır. Kişisel gelişimi destekleyen iletişimlere Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında şöyle karşımıza çıkar:

Yaşama Sevinci ile Dolu Olmak

İnsan her alanda başarılı olamaz. Bazı alanlarda başarısız ya da yetersiz olabilir. Önemli olan bu yetersizliği karşısında hayata küsmek yerine eksikleriyle, yetersizlikleriyle kendini kabullenmeli, yaşama sevinciyle dolu dolu olmalıdır. Yaşama sevincimizi yitirmemeliyiz. Bu düşünceye yönelik İletişim Bilgisayar Amca isimli eserde karşımıza çıkar. Gönen, Küngen'in dünyaya dair izlenimlerini yazdığı disketi ararken karnesindeki notları bulur. Notları çok iyi olmamasına rağmen yaşama sevinciyle doludur:

“... Birinde de tüm karnelerimdeki notları buldum. Ne kadar da meraklıyım tüm notlarıma? Çok başarılı bir öğrenciyim olsaydım bari! Üstelik bütün notların altına kocaman bir aferin yazmışım. Anlatılan dalga geçmiyim kendimle...” (BA, 2001: 7).

Veterinerden kaçan Cazgır ya adlı kötü olaylardan kurtulup eve dönmenin sevinci içindedir:

“...Ya amak ne güzeldi! Eve dönece imi dü ünme ne güzeldi!.. ”(BKA, 2007: 66).

Ya ama sevincimizi, iste imizi kaybetmemeliyiz, e itsel iletisi baharın gelmesiyle birlikte arkılar söyleyen bülbülle kar ımıza çıkmaktadır:

“...Bülbülse, arkısına dalmı , durmadan ötüyordu. Bahar, onun için ya ama sevinci demektir. Bütün kı , bahar için hazırlanırdı...”(KAK, 2000: 38).

Sahibinin terk etti i Küçükkulak, adamın sevecen tavırları sayesinde ya ama tekrar sarılır:

“...Küçükkulak, sesinin tınısından adamın ya ama sevincini yakaladı. Birden sokuldu yerde serili gazetenin ba ına...”(OPG, 2007: 59).

Fıdanlı a gelenler küçük fidanı be enir. Küçük fidanla ilgilenen mavi tulumlu adam, küçük fidandaki ya ama sevincini aktarır:

“...Benim önüme geldiklerinde, bakıcımız bir iç çekti. Bu fidanın ya ama tutkusu pek çok insanda yok...”(YYA, 2011: 12).

“...Kim bilir! Bir tek onun ya ama tutkusuna güvenirim. Suya açlı ına, ı ı ı tutkuyla içen hücrelerine güvenirim...”(YYA, 2011: 14).

“...Sen geldi inden beri gücüm ço aldı; ya ama sevinci içindeyim...”(YYA, 2011: 19).

Küçük fidan, sevdi i arkadaş larından uzaklara götürüldü ünde söyledi i arkılar onu ya ama ba lar. Sadece kendisine de il çevresindeki a açlara da ya ama sevinci a ılar:

“... itenlerin gönlünde yeni filizler ye ertiyor. Sesim yapraklarıma renk oluyor, ya ama sevinciyle dolu sesim...”(YYA, 2011: 21).

Zerdali a acının kimseye söylemedi i sıkıntıları vardır. Zerdali, bu sıkıntılar sadece gözya ı döker:

“...Hastalı ından mıdır bilemem ama o bir ey söylemez. Kendi derdini sessizce çeker. Belki de ya ama sarılma gözya larıdır bunlar...”(YYA, 2011: 54).

Ya lı çınarla ilgilenen ö renciler ve ö retmenlerin bu ilgisi ya lı çınarı ya ama ba lar:

“...Onların civiltılarıyla yeniden dirildi imi, ya ama gücü kazandı mı duyumsuyorum...”(YYA, 2011: 86).

Özgür Olma isteği

Özgürlük, insanın edimlerini gerçekle tirirken herhangi bir otorite, dı etken tanımaması ya da otoritenin, dı etkenlerin isteklerine boyun e memedir. TDK(2005)’de ise: 1.Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya ba lı olmaksızın dü ünme veya davranma, herhangi bir arta ba lı olmama durumu, serbestî. 2.Her türlü dı etkiden ba ımsız olarak insanın kendi iradesine, kendi dü ünmesine dayanarak karar vermesi durumu, hürriyet. Özgürlük, e itsel iletisinin çocuklara aktarılmasında dikkatli hareket edilmelidir.

Ba tan sona özgürlük vurgusu yapılan Alyanaklı Mavi Balon adlı eserde Alyanaklı ya amının her anında özgürlü e büyük önem verir. Çok sevdi i Gönen çocu a olan sevgisi bile onu özgürlü ünden vazgeçiremez:

“...Onlara, o zaman yüz vermeyecekti. Onlar amaçsız dola ırken göklerde, o, özgürlü ün tadını duya duya mutluluktan uçacaktı...”(AMB, 2002: 20).

“...Birden korkuyordu o zaman. Özgürlü ü tatmak, daha ba ka bir eydi...”(AMB, 2002: 22).

“...Ah, ne güzeldi, o bir süremlik uçu ... Bir kez daha uçurse göklere do ru ve yakalanmasa...”(AMB, 2002: 29).

“... imdi gülümseyerek anımsıyor da bu konu maları, gönli onların da özgür olmasını özliüyor, hep birlikte göklerde uçmanın tadını için için ya ıyordu...”(AMB, 2002: 33).

“...Bir çocu un, kendisini böylesine sevece ini hiç mi hiç dü ünmemi ti. Ama yine de u mutluluk, u özgürlük daha güzel de il miydi!..” (AMB, 2002: 56).

“...Sen yoruldunsa in Sarı Gaga. Öylesine özgürüm ki yere inmek benim ölümüm demektir...”(AMB, 2002: 63).

“...Çok mutluyum burada sarı Gaga. Ölürsem, özgürlük içinde ölürüm...”(AMB, 2002: 63).

“...Sarı Gaga’yla gitsen miydin? Yoo... Ben özgürlü ün koynunda olmalıyım. Ölsem de...(AMB, 2002: 65).

“...Daha ölmedim Gönen çocuk, ama ölmek üzereyim. Seni çok sevmi tim. Ama özgürlü ü daha çok...”(AMB, 2002: 68).

“...Çok mutluyum pekçe, çok mutluyum Gönen çocuk. Özgürlük içinde ölüyorum. Sizleri de çok sevdim...”(AMB, 2002: 68).

“...Hadi, balonunu götür, denize at. Göklerde özgürce uçuyordu, bundan sonra denizlerde özgürce yüzün...”(AMB, 2002: 70).

Veterinerden kaçan Cazgır, tasmadan kurtulup özgürlü ün tadını almı tır. Özgürlük onun için çok de erlidir:

“...Özgürlük ne güzeldi! Ya amak ne güzeldi! Eve dönece imi dü ünme ne güzeldi!..” (BKA, 2007: 66).

Süleyman Usta’nın ilk yaptı ı apka AFO 1 di er apkalardan farklıdır. Süleyman Usta’nın geri dön ça rıları kar ısında özgürlü ü tercih eder. Kendisini götürmek isteyen di er apkaların ısrarını da onların özgürlü ü tatmamalarına ba lar:

“...Oysa ben ba ımsız davranmak istiyordum. Özgür mü davranmalı, yoksa onun verdi i komutla mı hareket etmeliydim?..” (B¹, 2001: 40).

“...Bence sen benden daha iyi konumdasın. Özgürsün. Benim beynimde geri dönü buyru u yazılı...”(B¹, 2001: 47).

“...Özgürlü ü tadan birinin küflü bir dükkana dönmeyece ini bunlar nereden dü üneceklerdi?..” (B¹, 2001: 52).

“... İginize te ekkür ederim ama benim dükkâna dönmeye niyetim yok. Özgür ya amak varken oraya tıklamam...”(B¹, 2001: 53).

“...Siz özgürlü ün ne oldu unu bilmiyorsunuz. Bilseniz böyle konu mazdınız. Benim sizinle dükkâna neden gelemeyece imi anlatsam da anlamazsınız...”(B¹, 2001: 54).

“...Ne kadar zaman geçti bilmiyorum. Yerimden ho nuttum. Önceki gibi bir kutunun içinde tutsak de ildim en azından...”(B¹, 2001: 77).

Sınıfta ö rencilere Kurtulu Sava ı yıllarını anlatan Ali A a, özgürlü ün ne kadar önemli oldu unu ifade eder:

“...Bizler, o günleri unutup önümüze gelen yeme i be enmiyoruz. Özgürlük gibisi, barı içinde ya amak gibisi var mı?..”(OÇ, 2008: 114).

Ki i hayatını özgürce ya amalı, kararlarını özgürce alabilmelidir. Bu e itsel iletiyi Küçükkulak’ı tasmalı görüp üzülen adamın sözleriyle görmekteyiz:

“...Üzülme, sen de özgürce ya arsin bundan sonra. Hem boynundaki tasma seni ba ladıklarını gösteriyor. Bu ho uma gitmedi...”(OPG, 2007: 42).

“...Ya a sen Küçükkulak! Özgürlü ün tadını çıkarmaya ba ladin i te. Adını kendin koyarak en büyük adımı attın karde ...”(OPG, 2007: 44).

“...Öyle ba lı olmadan. Zincirsiz. Özgürce. Hadi benim duygulu köpe im, hadi benim kara gözlüm...”(OPG, 2007: 60).

Sokak kedileri, Kehribar’ın ve di er hayvanların tasma ile dola masını yadırgamaktadır. Sokak kedileri, ev kedisi olan Kehribar’a biran önce özgürlü üne kavu ması gerekti ini söyler:

“...Ne yapayım; ben öyle büyüdüm. Bence tez elden özgürlü üne kavu . Nasıl yapayım bunu? Hem sokakta nasıl ya arım?..”(SGK, 2011: 22).

“...Tasmalı köpekler, sahiplerinin yanında tin tin yürürler, bize de öyle göz ucuyla bakarlardı. Sanki utanırlardı tasmalarından...”(SGK, 2011: 53).

Cazgır, arkada ı Camgöz ve yavrularına yardım eder. Evden uzak dü tü ü için rahatı kaçar ama artık özgürdür:

“...Eskisi kadar rahat de ildim ama özgürdüm. Kimseden bir ey beklemeden ya amak çok güzelmi ...”(YKK, 2001: 28).

Kimseyi Küçümsememek

Küçümsemek ya da küçük görmek, önemsiz bulmaktır. slam dinine göre insanlar Allah katında e ittir; farklılık sadece takvadadır. Bu sebeple kimseyi küçümsememeli, hor görmemeliyiz. Bu ileti Karaku ’un eserlerinde kar ımıza çıkar.

Arkada ları sokakta ya ayan Cazgır, ev kedisi oldu u için arkadaş ları tarafından hep dalga konusu olmaktadır:

“...Hem sen açıkta yemek bulunca yemiyor musun? Do ru söyle, yemiyor musun?

Yemiyorum, sen yiyor musun? Ne kadar ayıp! Oradaki kediler bastılar kahkahayı...”(BKA, 2007: 25).

“...Paytak Pati, beni küçümseyerek süzdü:

Sen daha süt kokuyorsun. Ne bilirsin balı ın tadını?.. ”(BKA, 2007: 28).

“...Porsuk, birden kahkahalarla gülmeye ba ladı. Gülerken yerlerde yuvarlanıyor, karnını ka ıyordu. Gülmekten gözleri ya ardı...”(BKA, 2007: 39).

Köpeklerin en hırçını olan Efe, bir gün zincirine dolanıp zor durumda kalınca Cazgır tarafından küçümsenir:

“...Onun parmaklıklara yapı mı haline çok gülmü tüm. Havlaması kesilmi , bo uk bo uk ulumaya ba lamı tı. Kar ısına geçip gülmü tüm. Hâlâ üzülürüm. O yaptı ım hiç de do ru de ildi...”(BKA, 2007: 50).

Çisem, merakla okul bahçesindeki a acın ne tür oldu unu ö renmeye çalı ır. Cevabı bulanı ö retmenleri ödüllendirecektir. Bu durumla babası alay edip hediyeği küçümser:

“...Bu a acın ne a acı oldu unu ilk önce ö renene ödül verecek. Ne ödülü? Araba mı, ev mi? Çisem, babasının sözlerine gülerken kızdı:

Baba! Ö retmenimle alay etme. Ben de merak ediyorum...”(BKÇ, 2004: 13).

Emel, Aysun’un ba ına konan apkayı i renç görüp küçümser:

“...Sen hep böylesin. Senin ba ına konsaydı böyle konu mazdın. Hıh, elimi bile sürmezdim. Sokaklarda sürtmü , i renç bir apkayla benim ne i im var!..” (^{B 1}, 2001: 16).

Ersen’le Evren dedelerinin de çarpı an arabaya binece ini süremezsın diyerek onu küçümser:

“...Yani çarpı an arabalara sen de mi bineceksin? Süremezsın ki dede!..”(DDDK, 2007: 23).

Babası Hidayet'e tahtadan bir bisiklet yapar. Bisiklet tahtadan oldu u için ilk seferde da ılır. Bunun üzerine arkada ları alay edip küçümser:

"...Arkada lar bisikletin daha ilk bini te da ılmasından mutlu oldular. Gülerek alay etmeye ba ladılar..."(OÇ, 2008: 136).

Aslan kendisinin en güzel sesli hayvan oldu unu dü ünmektedir. Bu sebeple her fırsatta bülbülü küçümsemektedir:

"...Aslan, bülbülün sözlerine kızımı ;

*—Sen, beni ku aklınla sınamak mı istiyorsun? demi ..."**"...Dü ündükçe yazgısına kızılıyordu. O da buna bir çözüm bulacaktı. Bunda kararlıydı..."(KAK, 2000: 25).*

"...Aslan, hiç ummadı ı bu yanıt kar ısında küplere binmi ;

*—Sen de kimsin? Sana kim söz verdi de konu uyorsun? diye üzerine yürümü ..."**"...Dü ündükçe yazgısına kızılıyordu. O da buna bir çözüm bulacaktı. Bunda kararlıydı..."(KAK, 2000: 27).*

Küçük Ye il Tırtıl, teyzesi bürülceden annesinin kendini be enmi , akrabaları ile alay eden biri oldu unu ö renir.

"...O renkli kabuklarıyla kendini pek güzel bulur. Bizim tekdüze rengimizle alay eder. Bizi küçümser..."(KYT, 2013: 134).

Saygı'nın saatlerden sayaç yapma fikri arkada larınca küçümseir, alay konusu yapılır:

"...Bul da görelim, dedi Burcu. Saygı, arkada mın küçümseyen tavırlarına alı ıktı..."(SÇ, 2007: 50).

"...Nerede senin bulu un, nerede senin bulu un diye alay ediyorlardı..."(SÇ, 2007: 66).

Saygı, koluna taktı ı saatlerin dü memesi üzerine gösteri yapmaya çalı ır ancak arkada ları onunla alay eder:

"...Biraz gösteri yapmayı kuruyordu aklınca ama teneffüste aya ındaki saatin ba ı çözülüp de bahçeye fırlayınca arkada ları bütün gün alay etti Saygı'yla..."(SÇ, 2007: 93).

Kehribar'ı kurtarma planında gözleri yumuk kediye gözcülük görevi verilince Yumukgöz'ü küçümserler:

"... Olur mu canım, Yumukgöz nasıl gözcülük yapar? Gözleri yumuk kediden gözcü mü olur?.. "(SGK, 2011: 58).

So ukkanlı Olmak

So ukkanlılık, kelime anlamı olarak olay ve durum kar ısında kontrolü yitirmeden hareket edebilme becerisidir. Olay ve durumlar kar ısında davranı larımızı kontrol edebilmeli, so ukkanlılı ımızı yitirmemeliyiz, e itsel iletisi Bir Kedinin Anıları isimli eserde öyle aktarılmı :

"...Zaman kazanmaya çalı ıyordum. Aslında böyle durumlarda kaçardım ama so ukkanlı olmam gerekti ini de bilirim..."(BKA, 2007: 40).

Okumaya Önem Vermek

Okumak, bilgi ve birikimi artırmak amacıyla ki inin basılı eserlerin iletmek istediklerini almaktır. Okumak, kimileri için i kence iken kimileri için vazgeçilmez bir alı kanlıktır. Dinimizin de ilk emri olan okumaya kar ı insanların ilgisizli ini yazar, eserlerinde dile getirerek okumanın önemini ortaya koyar.

Ku gen, Gönen'in odasında incelemeler yaparken Gönen'in çok kitap okudu unu fark eder:

"... Gönen'in kitaplı una göz attım. Üst üste kitapla konmu . Nasıl okuyor acaba bunları?" (BA, 2001: 11).

Dünyayı tanımaya çalı an Ku gen, en iyi bilgi ö renmenin yolunun kitaptan geçti ini belirtir:

"... imdi biraz kitap okumalıyım. Dünyaluların neler dü ündüklerini kitaplardan daha iyi ö reniyorum..." (BA, 2001: 40).

*"...Dünyaluların neler dü ündüklerini kitaplardan daha iyi ö reniyorum(...)
Beni kitap okurken gördü ünde yüzünün ı ı ı ço alıyor..."(BA,2001: 40).*

Göktü 'un okudu u kitabı annesi kendisine anlatmasını isteyince Göktü ona annesinin de kitap okuması gerekti ini hatırlatır:

"...—Hiç anne... Unuttum. Ben kitap okumaya gidiyorum.

—Peki, hangi kitabı okuyorsun imdi?
—Uzaya kaçan çocuk... Annem gülmeye ba ladı:
—... Bitir de bana da anlat.
—Bence sen de oku anne.
—Tabii, okurum...””(BGT, 1994: 49).

Bülent ve Levent oyalaması için dedelerine ansiklopedi ve atlas gösterince dedenin kitaba olan ilgisi ve kitaba verdi i de er ortaya çıkar:

“...Elini, atlasla bilgili in üzerine usulca sürdii. Çekiniyordu. Kutsal bir eye dokunur gibiydi...””(DÇO, 2006, 42).

Dedeleri ve babaanneleri Ersen’le Evren’e sürpriz yapıp onları gezdirmek ister bu sırada Ersen, dedesine takılır. Dedesi kitapların iyi bir arkada oldu unu anlatır:

“...Dedeci im, yine kitabın cebinde geziyorsun. Dedesi güldü:
O benim arkada m. Ne ekmek istiyor benden, ne para...””(DDDK, 2007: 17).

“...Hem de öyle bir kalbi vardır ki kitabımın, ne zaman okumaya ba lasam içinde ne varsa söyler bana. Hiçbir eyi gizlemez...””(DDDK, 2007: 17).

Babaanneleri, dü kurma oyununda torunlarının gösterdi i üstün performansı kitap okumalarına ba lar:

“... ükriye Hanım, o ullarının dü gücüne hayran oldu. Onların, kitap okuyarak dü güçlerini geli tirdiklerini dü ündü...””(DDDK, 2007: 35).

Dede, torunları Ersen’le Evren’e son sürprizi açıklamadan önce onları kitaplara sahip çıkma noktasında uyarır:

“...Yarın da ba ka sürprizler bulurum. imdi bugünkü son sürprize geldi sıra. Yalnız kitaplarınızı güzel koruyun. Kirletmeyin...””(DDDK, 2007: 52).

Ö retmenin okumaya verdi i de eri kendi malzemelerini ö rencilere vermesinden anlayabilmekteyiz:

“...Okulun ilk günlerinde defterim, kalemim yoktu. Oturulacak sıra da yoktu. Ö retmenimiz, kendi cep defterini, dolma kalemmini bana verdi...””(OÇ, 2008: 24).

Annesi kitap okuyan Eda'yı severek yaptı ı i in ne kadar önemli ve de erli oldu unu ortaya koyar:

"...Kızının yanına oturmu . Benim tatlı kızım kitap mı okuyormu , bakayım diye sevmi Eda'yı..."(KYT, 2013: 111).

Rüzgâr, ö rendi i bilgileri çocuklardan ö rendi ini; onların da bu bilgileri okuyarak edindi ini belirtir:

"...Sebzelerin, ku ların, yıldızların hepsini çocuklardan ö rendim(...) nsan yavruları... Onlar, kitap okurlar; ben de onlar okurken yanaklarını ok arım..."(KYT, 2013: 150).

Duygu, her konuya olan merakını kitaplar aracılı ıyla gidermekte kitapları da karde ini unutacak kadar çok sevmektedir:

"...Her konu ilgisini çekerdi Duygu'nun. Ço u kez karde ini unuttur, ansiklopedi sayfalarında kaybolurdu..."(SK, 1999: 8).

Okan, çevresindeki arkada larından farklı olarak kitabı sevmemektedir:

"...O, kitap denilince korkuyordu. Ö retmeni kitap oku, diyordu. Babası, annesi kitap oku diyorlardı. Arkada ları okudukları kitapları ballandıra ballandıra anlatıyorlardı..."(YTD, 2000: 16).

Sevdi i i Yapmak

nsanlar sevdi i i te daha ba arılı olur. Sevilmeyerek yapılan i ler hem i i yapana hem i in muhataplarına zulüm olur. nsanlar çalı tı ı i i severek yapmalı ya da sevmedi i i i yapmamalı iletisi "Bir Kedinin Anıları" isimli eserde verilmi tir:

"...Veteriner, çok sinirli bir adamdı. Nedense hayvanları sevmiyor. Madem öyle neden hayvan doktoru oldu? Onu, zorla mı veteriner yaptılar nedir?.."(BKA, 2007: 31).

Eme e Saygı

Sonuca ula mak amacıyla harcanan çabaya emek denmektedir. Emek vererek yapılan her ey de erlidir. Bu yüzden ba kalarının emeklerine saygı duymalıyız iletisi Hidayet Karaku 'un okul öncesi için yazdı ı eserinde öyle dile getirilir:

“...Nohut, onun durumuna üzölmü ama aklından geçeni söylemeden edememi :

Ba kasının üretti ini yersen böyle olursun i te...”(KYT, 2013: 172)

“...Haklısın kaplumba a ama kavundan ba ka ot yok mu çevrende? Onları ye. Ba kasının yeti tirdi ine zarar verme...”(KYT, 2013: 173).

Hakka Saygı Duymak

Hak ve adalete uygunluk anlamına gelen hakkaniyet kavramı her çocukta olması gereken bir de erdir. Hidayet Karku da “Yi idi öldür, hakkını yeme.” atasözünden hareketle bu e itsel iletiye eserlerinde yer verir.

Kirpi, Akıllı Tav an’ın ba ına gelenlere çok üzölür. Anneyi yavrusundan ayırmaya kimsenin hakkının olmadığını söyler:

“...—Hayret ben bunları hiç bilmiyordum. Bir hayvan, bir hayvanın yavrularını nasıl çalabilir? Buna ne hakkı var?..” (AT, 1999: 10).

Akıllı Tav an’ın yavruları Oyuncu ve Suskun, Sincap’ın bahçesinden turp alırlar. Sincap tav anların yaptıklarını haksız bulur:

“...Sincap, yine sevimli bir gülü le konu tu:
—Öyleyse o turpları çaldınız. Buna hakkınız yok...”(AT, 1999: 30).

Ku gen, Gönen’in yerine geçer. Evde bir böcek görür, böce in türünü annesine sorar. Annesinin bildi i eyi sormasına kızar. Ku gen, ona hak verir:

“...—Bilmiyormu gibi sorma! Kalorifer böce ini hiç görmedin mi? a ırdım ama haklıydı. Ben onun çocu u de ilim ki...” (BA, 2001: 10).

Ne bu, dünyalılardan yerine geçtiklerini unutarak arkadaş ına kendi ismiyle seslenince Ku gen onu uyarır. Ne bu da ona hak verir:

“...— Ba ı la. Nerede oldu umu unuttum birden. Haklısın, Dünya’da bizim adımız hemen dikkat çekebilir...”(BA,2001: 20).

Bahçe sahibinin çiftedostları bahçeden uzakla tırmaları kar ısında di er a açlar, ya ama haklarının ellerinden alınması kar ısında mahkemede hak aramayı dü ünür:

“...A açların ba vuraca ı bir mahkeme olsa oraya gidece iz. Bizim ya ama hakkımızı dü ünmeden nasıl yerimizi de i tirirler?.. ”(BKÇ, 2004: 42).

Polis, apkayı Aysun’un ba ında karakola götürmek ister. AFO 1, polisin hiç suçları olmadığı halde kızlara yaptı ı haksızlı ı kabul edememektedir:

“...Bu bir haksızlıktı. Benim yüzümden ne eli kızların karakola ça ırılmaları canımı sıktı...”(B¹, 2001: 18).

Özgürlü ü ve Süleyman Usta arasında gelgitler ya ayan AFO 1, ilk sahibi olan Arzu kızın hakkını yemekten korkar:

“...Ama Süleyman Usta’ya dönersem Arzu kıza haksızlık olmaz mıydı? Peki Arzu kıza nasıl bulacaktım?..” (B¹, 2001: 41).

Can Dede, kendisini o lu hsan’a getiren kamyoncu Erkan’ın hakkını üzüm vererek ödemek ister:

“...—Peki hatırın kırılmasın Can Dede, üzüm kalsın.

—Senin hakkını nasıl ödeyece im bilmem Erkan o lum!..” (CDÇ, 1995: 16).

Püsküllü, Can Dede’nin en büyük yardımcısıdır. Her türlü i inde yardıma ko ar, hak bilirdir. Can Dede de hem Püsküllü’nün hem Püsküllü’nün annesinin hakkını ödeyemeyece ini dü ünür:

“...Anası da biliyorsun çok cefakârdı. Dolu dolu bu day çuvalları sarardım iki yanına, bana mısın demezdi. Çok yükümü çakti ikisi de. Haklarını ödeyemem...”(CDE, 2011: 8).

“...Ne diyecek! Elinize, kolunuza sa lık diyor. ncedir benim e e im. Hak bilir benim e e im...”(CDE, 2011: 33).

Köy halkı, orman yangının ıkımasından Marsık Ömer’i sorumlu tutar. Jandarma Ömer’i haksız yere suçlamak istemez. Orman yangını konusunda kendini savunan Ömer’i köy halkı haklı görür:

“... imdilik jandarma biraz konuya uzak durabilir miydi? Marsık Ömer’in haksız yere cezalandırılmasını istemiyorlardı...”(CDE, 2011: 73).

“...Koca Murat, onun yanıtına dudaklarını büktü, hayretle yüzüne baktı:

Haklısın Ömer. Ne desen haklısın. Haklıyım, köyde bunca yıl beni insan yerine koyan oldu mu?.. ”(CDE, 2011: 82).

Muhtarların kendi arasında yapacakları toplantıya Can Dede katılmak istemez. Muhtar, Can Dede'nin dü üncesine hak verir.

“...Haklısın. Bakarsın ileri geri konu an olur, canın sıkılmasın. Ben orada seni anlatırım, isterlerse seni de dinlesinler...”(CDE, 2011: 106).

Orman yangınında faydalanıp ormana in aat yapmak isteyenlere kar ı köylü bu iste e sıcak bakmamaktadır. Muhtar, bu konuda tüm köy halkının haklı oldu u görü ündedir:

“...Bu i uykularımı kaçırıyor Can Dede. Bütün köycek haklıyız. Durup dururken ba ıımıza gelene bak...”(CDE, 2011: 116).

Bülent ve Levent'in dedesi torunlarıyla birlikte gitti i maçta sıraya girmeyip hak yemeye çalı anları uyarır:

“...Dedem, araya girenleri görünce uyardıma çalı tı: Ayıptır be o lum! Bizler burada sıraya girmi iz. Saatlerdir bekleyenler var. Ne hakla araya giriyorsun?..”(DÇO, 2006, 25).

Bülent ve Levent, dedelerinin yaptı ı davranı ların pek ço unu önce do ru bulmazken sonradan dedelerine hak verir:

“...Dedem, yanımızdan usulca ayrıldı, odasına gitti. Belki de kendisine güldü ümüzü sanarak kırılmı tı. Biraz da haklıydı...”(DÇO, 2006, 50).

“...Dedem Kızılderilileri tutuyordu. Bize kar ı onları savunuyordu. Sonra sonra onun haklı oldu unu dü ündüm...”(DÇO, 2006, 52).

Lunaparka giden aile, elektrikler kesildi i için dönme dolapta mahsur kalır. Torunlardan Evren, dönme dolabı elle çevirip çeviremeyeceklerini dedesine sorar. Dedesi ba langıçta a ırsa da geçmi te elle döndürülenler oldu u için torununu haklı görür:

“...Bu kocaman dolap elle döner mi Evren? Yine de haklısın. Eskiden bu kadar büyük de ildi bunlar. Elle de döndürülebiliyordu...”(DDDK, 2007: 29).

Gıcırğa toplamaya giden çocuklar, muhtara yakalanır. Hidayet, suçsuz oldu u halde ahıra kapatılır:

“...A lamak istiyor ama u radı um haksızlı a öfkemden a lamıyordum. Muhtara yenildi imi göstermek istemiyordum...”(OÇ, 2008: 15).

Hak arayı mı Pandeli'nin içinde bulundu u durumu sorgularken de görmekteyiz:

“...Beni Korintos'taki köyümüzden alıp buralara getirenler kendileri de il miydi? Ne hakla, ne hakla böyle konu uyordu?..” (KA, 2001: 16).

Kuyuda bitkin bir ekilde sonunu bekleyen Pandeli, kendisini gören insanların ona korku dolu gözle bakaca mı dü ünmekte ve onları bu noktada haklı görür:

“...Kim bilir nasıl görünüyordum? Beni gören kadın, kız, çoluk çocuk ister istemez korkacaktır. Haksız da sayılmazlar. Yaptıklarımızı dü ününce...”(KA, 2001: 54).

Aslan haksızlıklar kar ısında boyun e meyece ini ifade ederek hakka saygı göstermek e itsel iletisini vurgular:

“...Ayı, çok kızımı a acı sallamaya ba lamı tı. Aslan kükremi , böyle haksızlıklara izin veremeyece ini haykırıyordu...”(KAK, 2000: 46).

Küçük Ye il Tırtıl, yoldan geldi i için uyumak ister, bakla hala da onu bu iste ini haklı bulur:

“...Haklısın ye enim. Sen en koyu gölgede bir yaprak bul kendine. Gönlince uyu dinlen...”(KYT, 2013: 199).

Küçük Ye il Tırtıl, kendisine elmanın içinde yer vermeyen elma kurduna ba langıçta kızar. Sonradan onun yurdunu korudu unu ö renince elma kurduna hak verir:

“...Evet üzülmü tüm ama senin sözlerinden sonra ona hak verdim. Elma kurdu bana elmadan tattırmadı...”(KYT, 2013: 219).

Nohut, kaplumba anın ba kalarına ait ürünleri izinsiz yedi ini dü ünmetedir. Kaplumba a da ba kalarının eline bakmadı mı, çabaladı mı söyleyince ona hak verir:

“...Haklısın kaplumba a ama kavundan ba ka ot yok mu çevrende? Onları ye...”(KYT, 2013: 173).

Nohut, her zaman erkenden evine dönen kaplumba ayı görünce a ırır. Eve her zaman erken giden nohut onun tespitini haklı bulup onaylar:

“...Haklısın nohut arkada . Bugün güzel bir kavun tarlasına rastladım. Birkaç kavun tarlasına rastladım...”(KYT, 2013: 171).

Küçük Ye il Tırtıl, serçeyi aya ındaki yapraktan kurtarır. Bu duruma serçe önce sevinip tırtıla dua eder. Sonradan tırtılı yemek istemesini tırtıl haksızlık olarak de erlendirir:

“...Olur mu serçe a abey, hem bana çok ya a diyorsun, hem beni yemek istiyorsun. Haksızlık bu!..”(KYT, 2013: 72).

Sıska Balıkçı, tüm emeklerinin kaledekiler tarafından sömürülmesine her seferinde itiraz eder. Etraftakiler Sıska Balıkçı'nın itirazına hak verir:

“...Oradaki balıkçılar da babayla o lun tartı malarını dinliyor, içlerinden Sıska'ya hak veriyorlarmı ...”(SB, 2003: 74).

Saygı, takım tutarken gönlüne göre de il de hak edeni tutmaktadır:

“...Hiçbir takıma gönlünü kaptırmamı tı. Güzel oynayan, güzel hareketler yapan, topu göze ho gelecek biçimde kullanan futbolcuları alkı lıyordu o...”(SÇ, 2007: 28).

Yeti tirip büyüttükleri kedilerden konu an Bedri Bey ve Bedriye Hanım, Kompela ve Bızdık konusunda haksızlık yaptıklarını söyler:

“...Birini bahçede bırakıp ötekini evde sıcacık büyüttü ler. Haksızlık de il mi?..”(SGK, 2011: 92).

Yavru deve Dorum, izinsiz gruptan ayrıldı ı için kaybolur. zinsiz ayrıldı ı için yaptı mı yanlı bulur:

“...Haklısın Kutupyıldızı. Ben hak ettim bunu. İmdi bizimkiler ne tarafta? Söyler misin bana?..” (SK, 1999: 58).

Camgöz, televizyondaki kedi-fare çizgi filmde kediyeye yapılan haksızlı a dayanamayıp kar ısında fare varmı gibi televizyona atlar:

“...Fare bu kez onun yemeye hazırlandı ı pastayı masanın altına açtı ı delikten kaçırıldı. Kedinin patileri bo a geldi. Aç kaldı. Ben daha fazla dayanamadım. Farenin kar ımda oldu unu sanarak atlardım..” (YKK, 2001: 13).

Serçenin yavruları ortada yoktur. Serçe yılandan üphelenir. Yılan dün yedi i tarla faresi midesine oturdu u için Serçe'nin kendisini haksız yere suçladı ını dü ünmektedir:

“...Mideme oturdu. Benden ku kulanyorsan haksızlık ediyorsun. u halimle a zıma da dü seler çi neycek durumda de ilim...”(YTD, 2000: 43).

Babası o lu Zekeriya'dan çalı masını ister; böylece yiyip içtiklerini hak etmi olaca ını belirtir:

“...Hayır, ba ına kakmıyorum o lum. Yedi ini, giydi ini hak et diyorum. Bugün de hak et, yarın büyüyünce de...”(YYA, 2011: 28).

Fedakâr Olmak

Fedakârlık; ula ılmak istenen sonuç için sahip oldu umuz ya da sahip olmayı dü ündüklerimizden taviz vermektir, özveride bulunmaktır. nsanlar, gereken durumlarda, önemli de erler söz konusu oldu unda fedakâr olmalıdır, bu ileti Can Dede'nin bahçesini çocuk parkı için feda etmesiyle kar ımıza çıkar:

“...—O bahçeyi yalnız çocuk parkı yapmak için verdi imi tapuya yazdıraca ım. Senden sonra ba kası muhtar olunca çocukların parkını bozmasın...”(CDO, 1999: 55).

Köye yapılacak köprü için köy halkı Can Dede'nin liderli inde fedakârlık yapıp üzerine dü eni yapmaya çalı ır:

“...Ben bizim o lana ta getirtirim. Onun ta ımacı arkada ı var. Bizim kayalarda ta çok. Bak bu güzel olur E ref Usta. Ustalık içinde para istemem...”(CDE, 2011: 26).

Ö retmen, okul dönemi tamamlanmış olmasına rağmen fedakârlık yapıp öğrencileri sınava hazırlar:

“...Mayıs deyince kapanan okullar bizim için kapanmadı. Ö retmenimiz, ö retmen okulu sınavlarına hazırlamak için on beş ilik beşinci sınıftan dokuz arkadaşımızı okula çağırdı...”(OÇ, 2008: 94).

Tedbirli Olmak

Olay ve durumlar karşısında ısrarla geçmeden önlem almaktır. İnsanlar tedbirli olmalıdır, gereken önlemleri zamanında almalıdır, etitsel iletişimine Hidayet Karaku, ‘Akıllı Tav anlar’ isimli eserde şöyle yer verir:

“...A ağlar yapraklarını dökmeye başladı, otlar kurudu. İnsanlar kıyafet hazırlıklarını yaptılar. Evlere odun, kömür, gazyağı, kalorifer yakıtı alındı...”(AT, 1999: 7).

Mahalledeki kedilerle dalan Cazgır ikinci bir tehlikeye karşı tedbiri elden bırakmaz:

“...Bir süre pencerenin içinde bekledikten sonra, sağ solu kolağan ettim, bahçe kapısının girişiindeki lambanın yanına çıktım...”(BKA, 2007: 30).

Bir Kedinin Anıları isimli eserde Cazgır’ı kaçıranlar kedinin yakalanmasına karşı tedbirlidir:

“...Hönlük kedinin izini buluncaya kadar, o bir bakıma eve yerlecektir ya! Olsun, biz önlemimizi alalım...”(BKA, 2007: 61).

Can Dede’nin yoldaşı kamyoncu Erkan, aracıyla ilgili alması gereken tüm tedbirleri alır, çok dikkatli davranır:

“...Erkan, kamyonun azalan suyunu doldurdu. Yedekteki bidonu boş bırakmamalıydı. Yollarda her zaman su bulunmuyordu. Nereye gideceği belli olmuyordu. Yarın kim bilir nereye yük saracaktı!..” (CDÇ, 1995: 19).

“...Can Dede, çitçitli cüzdanından bir kâğıt çıkarıp uzattı. Erkan, bir yandan öndeki aracı kollarken, bir yandan kağıdı arıdan vuran ıktıkta okumaya çalıştı...”(CDÇ, 1995: 21).

Orman yangınının ardından köye gelen kara gözlüklü adam, ormanın ne kadarının yandı nı sorunca köy halkı üphelenir ve bazı tedbirler alır:

“...Köylüler birbirlerine baktılar. Adamın ormanı merak etmesi, ku kularını artırdıysa da beklemeyi uygun gördüler içlerinden...”(CDE, 2011: 87).

“... İçeden aldı ımız duyumlara göre irket hafta sonunu bekliyormu köye gelmek için. Biz de ona göre önlemimizi alaca ız...”(CDE, 2011: 120).

Alçak Gönüllü Olmak

Mütevazı olma durumunu ifade eden alçak gönüllülük, bir erdemdir. Karaku , “Bilgisayar Amca” isimli romanında alçak gönüllülü ü bir insanda bulunması gereken iletiler arasında öyle verir:

Ku gen, dünyada iken yerine baktı ı arkada ı Gönen’i tanımlarken iyi özellikleri arasında alçak gönüllülü ü de sayar:

“... Sevgili Gönen, bu notum sana. Birlikte olamadık ama senin yerine ya amaya çalı tum. Ö rendi im kadarıyla dürüst bir çocuksun. Seni çok sevdim. Alçak gönüllü, yumu ak, çalı kan...” (BA, 2001: 93).

Yapılan köprüye ismi verilen Can Dede, yaptıklarının büyütülecek bir de erde olmadı nı dü ünmektedir, bu sebeple köprüye isminin verilmesinden rahatsızdır:

“...Aslında imeceyle yapılan köprüünün adıyla anılmasından sıkılıyordu Can Dede. Köylü el ele vererek yapmı tı ama yapılmasına önayak oldu u için onun adını vermi lerd köprüye...”(CDE, 2011: 12).

“...Adı ça rılınca, yava yava yürüdü. Kalabalık yol açtı ona. O, kızarmı bir yüzle kaymakamın yanına vardı...”(CDE, 2011: 37).

Köprü yapımına katısı sa lama noktasında herkes üzerine dü eni yapar. Yaptıklarını ifade ederken de oldukça mütevazıdırlar:

*“...Yandı mı ’ın Hüseyin alçakgönüllüce konu tu:
Benim gücüüm yok ama biraz param var, o parayla da kalıp tahtası alabilirsiniz...”(CDE, 2011: 28).*

Can Dede, çocukların mutluluğu için pek çok fedakârlık yapmasına rağmen yaptıklarının fazla büyütüldüğünü düşünmektedir:

“...—Hepiniz hoş geldiniz. Yaptığımız çok bir şey de il aslında. Çocuklarımız oynaya oynaya büyüsünler dedik. Öretmenimizin, muhtarın, çocuklarımızın emekleri çok...”(CDO, 1999: 97).

Küçük Yeşil Tırtıl, annesini ararken akrabalarından annesinin kendini beğenmiş biri olduğunu öğrenir ve üzülür:

“...Olmaz olur mu küçük tırtıl! Annem benim de kardeşim. Ama o biraz kendini beğenmiş tir...”(KYT, 2013: 133).

Saygı, ortada herhangi bir şey yokken Eren ve Burcu’ya yapmayı düşündüğünü icattan bahsedip alçakgönüllülük göstermek yerine övündüğünü için üzülür:

“...Ben de ortada bir şey yokken övünmeye kalktım! Budala kafam! Onların ağızına sakız olurum artık...”(SÇ, 2007: 62).

Temizliğe Önem Vermek

Temizlik dinî, ahlâkî ve kültürel açıdan bireyde bulunması gereken bir kişisel özelliktir. Hem çocuk hem de tüm bireyler temizliğe dikkat etmeli, içinde yaşadığı dünyayı yaşanabilir hale getirmelidir. Karakuş, eserlerinde bu kişisel iletiye fazlaca yer verir.

Babasının işlerinin bozulmasıyla köye dönmeye karar verirler. Eşyaların kamyonu yüklendiği sırada annesi evi pis bırakmamak için temizler:

“...Her şey kamyonu yüklendikten sonra annem babamın direnmesine karşın evi süpürdü. Ben arkamdan pasaklı insanlarmı dedirtmem, dedi...”(AM, 2005: 16).

Karakuş, annenin evladına yazdığı mektuplardan birinin sonunda diğizliğine, sağlıklılığına göndermede bulunur:

“...Seni ütiledim beyaz çamaşırlar gibi tertemiz öperim. Diğizlerimi temizledim, ağızımı yıkadım çünkü...”(AM, 2005: 50).

Yazar, Mor gezegenden gelip Gönen’in yerine geçen Kuşgen’in dünyaya bakışını anlattırırken temiz olmayan bir kadından söz ederek yerli bireyde temizliğe içselleştirmeyi amaçlamıştır. Bu düşünceleri içeren ileti şöyledir:

“... Merdivenleri temizleyen kadın neden bu kadar kötü kokuyor. Annem yoksulluktan, dedi. Acaba?..” (BA, 2001: 92).

Cazgır, sabunun ne olduğunu ilk kez öğrendiğini belirtirken temizliğin önemine de vurgu yapmaktadır:

“...O güne de in sabun kokusu duymamı tım. Sabunun da ne olduğunu bilmiyordum ki. Elini kim bilir kaçınıcı kez yıkarken sabundan söz etti de o zaman öğrendim...”(BKA, 2007: 10).

Süleyman Usta ilk göz a rıısı olan AFO 1’e yeni dükkânı gezdirir. AFO 1’in dikkatini rafların temiz olması çeker:

“...Yerlere yeni halı dö enmi ti. Burası eski dükkânla kar ıla tırlamayacak denli geni ti. Raflar tertemizdi...”(B¹, 2001: 72).

Do an, okuldan gelir gelmez annesine ne yemek yaptı ını sorar. Annesi de her fırsatta önce temizli ğini yapması gerekti ği hatırlatılır:

“...Gelince görürsün. Sevdi in bir eyi yaptım bugün sana. Hadi, temizli ğini yap öyle gel sofraya...”(B², 2006: 46).

“...Kirazını bitirmedin ama! Hem temizli ğini yapmadan dı arı çıkma...”(B², 2006: 50).

“...Bu acelen ne o lum, önce giysilerini de i tir. Elini yüzünü yıka sonra mutfa a gel. Orada ne oldu unu görürsün...”(B², 2006: 46).

Temizlik ve el yıkama alı kanlı ı ile ilgili olarak Can Dedenin Çocukları isimli eserde Gönen ve Serkan’ın temizlik anlayı ı gere ği ellerini yıkarlar:

“...Gönen’le Serkan ellerini yüzlerini yıkayıp televizyonun kar ısına oturdular. Can Dede de onların yanına geçti...”(CDÇ, 1995: 89).

Can Dede’nin o lu hsan, annesinin titizli ğini babasına sorarken eseri okuyacak ki ilere temizli ğin önemini ortaya koyar:

“...—Annem çok titizdi de il mi baba?

—Hem de nasıl? Kümesi her gün kireçlerdi.

—Ak am üstü de tavukların ayaklarını silip kümese öyle sokardı.

—Aaa! İnsanlar bile ayaklarını silmeden evlerine giriyorlar ço u zaman...”(CDO, 1999: 33)

zmir’den o lunun yanından gelen Can Dede, evine girdi inde etrafı kirlenmi görür ve ilk i inin temizlik yapmak olaca ma karar verir:

“*kisini de bir kıyıya koyup elektri in dü mesini çevirdi. Ortalık iyice kararmı tı artık. Oda aydınlandı, karanlık dı arıda kaldı. E yalar tozlanmı tı.*

—Yarın, bunların tümünü temizlerim, dedi içinden...”(CDO, 1999: 41).

Ö retmenlerinin rehberli inde ta lardan güzel bir okul yolu yapılmı tır ancak köyün sokaklarından gelecek çamurlar okulu kirletecektir. Ö retmen kapının önüne demir koydurup çocuklardan ayaklarını temizlemelerini ister:

“...Köyün sokaklarından ayaklarımıza bula an çamur ne olacaktı peki? Ö retmenimiz ona da bir çözüm bulmu tu çoktan. Yatay bir demiri okul kapısının önüne çimentoyla gömdürmü , içeri girerken her ö rencinin, ayakkabısındaki çamuru burada temizlemesini istemi ti...”(OÇ, 2008: 26).

Kurtulu Sava ’ında kaçarken kuyuya saklanıp kuyuda kurtulmayı bekleyen Pandeli, günlerdir yıkanmadı ı için oldukça rahatsızdır:

“...Kirden keçiler gibi kokuyordum. Günlerce yıkanmadan ya amak ne kadar sıkıntı vericidir...”(KA, 2001: 46).

Sofrada oturan Saygı, odası ile evin kapısı arasındaki mesafeyi saymaya ba layınca annesi önce temizlik yapması gerekti ini hatırlatır:

“...Yavrım, çocu um, önce temizli ini yap, sonra i ine bakarsın. Hem ne olacak bunu bileceksin de?..” (SÇ, 2007: 43).

Sayılara oldukça ilgi duyan Saygı’yı ailesi dikkati ba la alanlara yönelsin diye halk oyunlarına gönderir ancak her yer çok kirlidir:

“...Her yer, her ey öylesine kirliydi ki anla ılan bundan sonra neye dokunsa ellerini yıkayacaktı...”(SÇ, 2007: 57).

Saygı’nın anne ve babası her fırsatta o ullarına temizli e dair hatırlatmalarda bulunur:

“...Ne yapaca um ben imdi? Niye kaldırdın beni baba? Önce git, temizli ini yap, sonra da giyin...”(SÇ, 2007: 78).

“...Sonra da Emin Bey’e çay yapacağım; yiyecek bir şeyler hazırlayacağım. Sen temizliğinini yap; kemanını, nota kitabını hazırla...”(SÇ, 2007: 114).

Kehribar, çevre temizliği konusunda duyarlı ve temiz bir kededir:

“...Kehribar kumuna ko tu. Kumunu kazmaya başladığı: Kurç kurç kurç!.. Sokakları kirletmeyecek denli temiz bir kedydi o...”(SGK, 2011: 30).

Havaların soğumasıyla ortaya çıkan domuz gribi salgını Bedri Bey ve Bedriye Hanım’ı birtakım tedbir almak zorunda bırakır:

“...Hayatım, dı arıdan gelince mutlaka ellerini, yüzünü iyi yıka. Burnunu temizle. Bir de mikrop öldürücü sıvı alalım. Dı arıya çıkarken de onunla elimizi, yüzümüzü sıvayalım ki salgından korunabilelim...”(SGK, 2011: 76).

Ara tırmacı Ki İli e Sahip Olmak

Bir bireyde ve çocukta bulunması gereken en önemli özelliklerden biri de ara tırmacı bir ki İli e sahip olmaktır. Bilgiyi doğrudan körü körüne kabul etmek yerine sorgulayıcı nesiller yeti tirmek görevimizdir. Böylece, anlamsız İli lerle uğraşmak yerine Dünya’yı anlamaya çalışmanın ve bunun için de ara tırmanın gereklili İli Karakuş’un pek çok eserinde yer bulur.

Kuşun geldi İli yer ile dünyayı kıyaslarken dünyadaki insanların dünyayı anlamak ve ara tırmak yerine anlamsız İli lerle uğraşmalarını belirtir:

“...Balkonlarda insanlar akamları tavla oynuyor, kart oynuyor, çay içiyorlar. Televizyonlarda ayaktopu oynayanları heyecanla izliyorlar. Ne anlıyorlar bilmiyorum. Kendilerini neden Dünya’yı anlamak için yormuyorlar, ara tırmıyorlar...” (BA, 2001: 92).

Leyla Öretmen, okul bahçesinde daha önce hiç görmedi İli bir ağaç türü olduğunu fark eder. Ağacın ne ağacı olduğunu öğrencilerinden ara tırmak bulmalarını ister:

“...Ben de bilmiyorum. Hep birlikte bu ağacın ne ağacı olduğunu ara tıralım mı?...”(BKÇ, 2004: 8).

Köyde çıkan orman yangınının sebebine dair hep bir ağaçtan görümler belirtilir. Köylülerden biri en doğrudan sonucun yapılacak ara tırmayla ortaya çıkacağını belirtir:

“...Hiç bo una konu mayın, çenenizi yormayın kom ular. Orman yönetimi yangının nedenlerini ara tıracaktır. Biz de o zaman ö reniriz...”(CDE, 2011: 52).

Can Dede, orman yangınından kaçıp ahırına sı inan tilkiyi sahiplenir. Ona daha iyi bakabilmek için tilkiler hakkında kitaplardan ara tırma yapmaya karar verir. Bunu ele tirenlere de her eyi ara tırmak gerekti ini anlatır:

“...Önce kitaplara bakaca ım. Tilkiler ne yer, ne içer. Bence siz de ormandan birer hayvanı evlat edinseydiniz ne güzel olurdu...”(CDE, 2011: 60).

“...Her eyin bir bilimi var Ali. Sen öyle diyorsun ama bir i i bilerek yapmak var, el yordamıyla yapmak var...”(CDE, 2011: 61).

Köye gelen sinema filminde Kore Sava ı’na giden askerlerimizin gösterilmesi üzerine bütün köy hem duygulanır hem de gururlanır ancak bu sava ta neden yer aldıklarını sorgulamaz:

“...O zamanlar gö sümüzü kabartan bu olayların gerisinde yatanı, Anadolu çocuklarının bizi ilgilendirmeyen bir sava ta ne aradıklarını dü ünmiüyor, sormuyorduk...”(O, 2008: 116).

Küçük Ye il Tırtıl, meraklıdır; sorgulayıcıdır. Fasulyenin “Ben senin teyzenim.” sözleri kar ısında neden renklerinin farklı oldu unu sormadan edemez:

“...Madem teyzemsin, neden benim rengim farklı? Diye üzölmü . Fasulye teyze, onun aklına gülmü ...”(KYT, 2013: 120).

Babası Saygı’dan müzik ö retmeniyle çalı tıkları parçayı almasını ister. Saygı, kafasındaki fikirler nedeniyle parçaya çalı mamı tır. Babası Saygı’nın ara tırmacı yönünü destekleyerek bunun önemini ortaya koyar:

“...Peki benim bulu u çocu ım. O zaman al. Bakalım bir gün sayıların da müzi ini alacak mısın bize...”(S, 2007: 120).

Evin kapısında bulunan kedi aile ayrı bir heyecan getirir. Hemen ona bir isim koymak için kitapları incelemeye ba larlar:

“...O günden sonra ona ad aramayı sürdürdüler. Sözlöklere baktılar. Yazım kılavuzlarını taradılar. simler sözlü ünü gözden geçirdiler...”(SGK, 2011: 15).

Çocu a De er Vermek

Çocuklar, ülkemizin gelece inin teminatıdır. Çocuklar, sorgulayıcı olmalıdır; onların sordukları sorulara sabırla cevap verilip çocuklar desteklenmeli, onlara de er verilmelidir. Bu e itsel iletiye Karaku eserlerinde yer vermiştir.

Çisem, okulun bahçesindeki a acın ne a acı oldu unu ö renmek için babasına sürekli sorular sorar. Babası bu sorulardan sıkılıp kızını azarlar:

“...Sonunda babası; Bize ne okuldaki a açtan, dedi. Hem biz nereden bilelim o a acın ne a acı oldu unu?.. ”(BKÇ, 2004: 13).

Çisem, a acın türünü bulma konusunda kararlıdır. Orman Bölge Müdürlü ünü arar. Telefonu açan görevli arayanın çocuk oldu unu anlayınca önemsemez:

“...Ne istiyorsun kızım? Burası devlet dairesi. Çoluk çocuk telefon ediyor artık, diye söylendi...”(BKÇ, 2004: 21).

Orman Bölge Müdürlü ünde görevli Mustafa Bey, Çisem’i azarlayınca telefonu di er görevli alır ve Çisem’in iste ini geri çevirmeyerek çocu a de er verilmesi gerekti ini ortaya koyar:

“...Anladım canım, okulun adını verin bize, bir arkada gönderelim. A acın ne oldu unu size söylesin, dedi...”(BKÇ, 2004: 21).

Çocu a duyulan ilginin önemini te O Çocuk isimli eserde de görmekteyiz:

“...Arkada ların Yumurta Gazisi demeleri önceleri canımı sıktıysa da sonradan herkesin benimle ilgilenmesinden ho nut oldum. Çocukken gösterilen her ilgi gururumuzu ok uyor...”(OÇ, 2008: 64).

Küçük Ye il Tırtıl, isimli eserde Eda, annesinin pazardan aldıklarını tek tek sorar. Annesi de onun soruları sabırla tek tek cevaplar:

“...Annesinin aldıklarına bakmaya ba lamı Hepsinin adını soruyormu :

‘Bu ne?’

‘Salatalık.’(...)

Eda ö rendiklerinden mutlu olmu ...”(KYT, 2013: 11).

Sıksa Balıkçı, isimli eserde Sıksa Balıkçı'nın sorularına cevap vermekten bıkan babası o lunun yo un soruları kar ısında sabır göstermez:

“...Babası kızmaya ba lamı yine. Burnundan soluyormu adam. Sıksa da sormayı sürdürüyormu : Bu da lar da onların mı baba? Onların o lum, onların! Niye sorup duruyorsun bunları bilmem ki!..” (SB, 2003: 14).

Küçük dorunun aklına pek çok soru gelmesine ra men büyükleri kendisine de er vermedi i için sorularını soramamaktadır. Küçük doruya sadece Çileli de er verir:

“...Yüzünü sulara daldırdı. Serinledi. Gitti, öteki develerin uza ina yattı. Büyüklerinin yanında pek konu mazdı. Ona söz vermezlerdi pek. Oysa aklından neler geçirdi, neler! Konu abilse, soracak, anlatacak, yine soracaktı...”(SK, 1999: 48).

“...En önde, ba kanın ardından giden Çileli, ona hep yumu ak davranır, onu korurdu. Çocukların konu masını ister, toplantılarda onların da dü üncelerini sorardı...”(SK, 1999: 49).

Zamanı Do ru ve Etkin Kullanmak

Zaman, en önemli de erlerdendir. Bedeli ödenemeyecek bir de erdir. Bu sebeple zamanı çok iyi kullanmalı, yaptı mız i lerde zamanlamaya dikkat etmeliyiz. Bu e itsel ileti öyle verilir:

Cazgır, tutsak oldu u ki ilerinin elinden kaçmaya karar verir ancak en uygun zamanı beklemektedir:

“... imdi de çıkarabilirim diye dü ündüm. Ancak Murat'ın en dalgın oldu u, bana çok güvendi i bir ânı beklemeliydim...”(BKA, 2007: 65).

Maviçam, köklerinin altındaki kaya nedeniyle oldukça rahatsızdır. Kayayı parçalamak isteyen maviçama her eyin bir zamanı oldu unu arkada ı hatırlatır:

“...Ooo! Sen bu i i çok ciddiye alıyorsun dostum, dedi maviçam. Günü gelince yaparsın bunu. O güne de çok var...”(BKÇ, 2004: 38).

Aç Gözlü Olmamak

Aç gözlülük; isteklerde doyuma ula amamadır, doyumsuzluktur. Hidayet Karaku , aç gözlülü ün olumsuz bir ki isel özellik oldu unu Gönen'in yemek için istediklerini sıralarken u ekilde verir:

"... Patates kızartması, tereya lı Manisa köftesi, ayran, domates sö ü , ye ilbiber, portakal suyu, revani, tulumba tatlısı, kazandibi yazdım. Ne kadar da aç gözlü olmu um. Hiç doymayaca ımı sandım..." (BA, 2001: 90).

Can Dede, torunları Serkan ve Gönen'e giderken harçlık vermek ister. Serkan ve Gönen açgözlülük etmeyip harçlıklarının oldu unu söylerler:

"... Can Dede, çok mutlu oldu.

—Tok gözlü olmanıza çok sevindim ama ben yabancı de ilim. Bunlar size benden küçük bir arma an..." (CDC, 1995: 51).

Açgözlülük yapanların pek çok olumsuzlukla kar ıla acaklarını 'Sahibini Gezdirenen Kedi' isimli eserde görmekteyiz:

"...Ne olacak! Açgözlülük etti. Ben ona balık ayıklamaya çalı ırken setin üstünden bir parça kaptı. Cezasını buldu..." (SGK, 2011: 72).

Dü ünceli Davranmak

nsanlar, ya antısında bencil davranmamalıdır, dü ünceli olmalıdır. Pek çok konuda bilgi sahibi olmalı, di er insanlarla ilgilenmeli, onların ihtiyaçlarını gidermeye çalı malıdır. Karaku , insanları dü ünerek hareket etme iletisini 'Bilgisayar Amca' ve 'Can Dedenin E e i' isimli eserlerde dile getirir.

Ku gen, dünyaya dair notlarında Gönen'in annesini dü ünceli biri olarak tanımlamaktadır:

" ... Annem, yani Gönen'in annesi, dü ünceli bir kadın. Kitap okuyor, bulmaca çözüyor, benim istedi im yemekleri yapmayı seviyor, bol bol ütü yapıp ortalı ı düzenliyor..." (BA, 2001: 91).

Ormanı kaybetmemek için gece gündüz dü ünen Can Dede, dü üncelerini paylaşmak için Muhtar Kadir'e gider. Muhtarın eve davetine ra men vakit geç oldu u için muhtarı evinde rahatsız etmek istemez:

“...*Can Dede, gel yukarı burada konu alım. Gece vakti rahatsız etmeyeyim Kadir. Sen gel. Uzun sürmez diyeceklerim...*”(CDE, 2011: 94).

Te ekkür Etmek

Te ekkür etmek, zahmetsiz bir inceliktir. Yapılan iyilikleri kar ılıksız bırakmak do ru de ildir. Böyle bir durumda en azından te ekkür etme erdemini göstermeliyiz. Bu e itsel iletiyi yazar, pek çok eserinde ele almaktadır.

Ali, ödevini zamanında getirince ö retmeni tarafından tebrik edilir:

“...*Te ekkür ederim Ali, dedi. Bu te ekkür, ödevini zamanında verdi in için. Bakalım içeri i nasıl olmu ?..*”(AM, 2005: 64).

Çocuklarını arayan Akıllı Tav an’a serçe yardım etmek ister. Akıllı Tav an da serçenin bu iyili ine te ekkür eder:

“...*Onlara da haber vereyim, hepimiz senin yavrularını bulalım.*

—*Size ne kadar te ekkür etsem azdır. Aklım çocuklarımda. Onlarsız ben ne yaparım...*”(AT, 1999: 23).

Gönen ve Göktu ’un Mor Gezegen için yaptıkları kar ısında gezegendekiler onlara te ekkür eder:

“ ... *Bilgisayarda tam bu sırada çalı maya ba ladı: Bugün dünyaya dönüyorsunuz! Bizim için yaptıklarınıza te ekkür ederiz...*”(BA, 2001: 89).

“... *Mor Gezegen’in ı ktan insanlarıyla öteki gezegenlerdeki canlılar kendilerine imdiden te ekkür ederler...*”(BA, 2001: 65).

Bilgisayar Amca isimli eserde Gönen ve Göktu kendilerine dondurma alan Saadet Abla’ya te ekkür eder:

“... *Ayaküstü biraz daha konu tuk ama neler konu tuk anımsamıyorum. Aklım, benzerlerimizin serüvenlerindeydi. Ayrılırken dondurmalar için te ekkür ettik yeniden...*”(BA, 2001: 49).

Okullar kapanmı tır. Gönen’in karnesi çok iyi olunca babası ve annesi ona yeni bir bilgisayar hediye der. Gönen de onlara te ekkür eder:

“...Onlara bir kez daha sarılıp te ekkür ettim. kisinin de yüzünde mutluluk okunuyordu...”(BGT, 1994: 58).

Bahçedeki a acın türünü ö renmek isteyen Çisem’e Orman Genel Müdürlü ü olumlu cevap verince Çisem görevliye te ekkür eder:

“...Çisem, te ekkür etti. çi sevinçle doluydu. te yolun sonuna gelmi lerti. Sonunda a acın ne oldu unu ö reneceklerdi...”(BKÇ, 2004: 21).

Okul bahçesindeki a acın türü ortaya çıkınca okul müdürü; Çisem’e, Çisem’in sınıf arkada larına ve Leyle Hanım’a te ekkür eder:

“...Bu yüzden ba ta Çisem’e ve 3-A sınıfına, ö retmenleri Leyla Hanım’a te ekkür ederim...”(BKÇ, 2004: 29).

“...Çok te ekkür ederim, çok iyisin. Bu ate ten kurtulmalıyız. Yoksa bir daha ye il bir ot bile göremeyiz...”(BKÇ, 2004: 56).

Süleyman Usta, AFO 1’i getirmesi için di er apkaları görevlendirir. Di er apkaların ilgisine AFO 1 te ekkür ederek kar ılık verir:

“... Iginize te ekkür ederim ama benim dükkâna dönmeye niyetim yok...”(B ¹, 2001: 53).

Sadi Bey, her pazar kızlarına de i ik kahvaltılar hazırlamayı çok sevmektedir. E i Meral Hanım, Sadi Bey’e hazırladı ı kahvaltı için te ekkür eder:

“...Özgür, sanki ablasının burnunda fil varmış gibi güliüyordu. Sadi Bey, ellerine sa lık dedi Meral Hanım. Ekmekler bir harikaydı...”(B ², 2006: 26).

lerlemi ya ına ra men torunlarına zaman ayıran Can Dede’ye torunları Serkan ve Gönen parka getirdi i için te ekkür eder:

“Çocukların ba larını ok ayarak parktan ayrıldı Can Dede. Gönen’le Serkan iki yanında yürüyordu.

—Dedeci im bizi parka getirdi in için te ekkür ederiz...”(CDÇ, 1995: 85).

Can Dede, o lu hsan’ın en yakın arkada ı Tayfun Bey’in evinde kendisine ikram edilen çay için te ekkür eder:

“...Can Dede, Asuman Hanım’ın çayını çekinerek aldı.

—*Sa ol kızım.*

—*Sen de sa ol amca. Ne yaptım ki... u çöreklerden de alın...*”(CDO, 1999: 12).

Evin annesinin do um gününü unutmayan dede, gelinine güzel bir hediye alır. Gelini de babasına te ekkür eder:

“...Çok te ekkür ederim baba, beni dü ündü ün için çok te ekkür ederim...”(DÇO, 2006, 58).

Küçük Ye il Tırtıl’ın annesini bulma macerasında tırtıla pek çok ki i yardım eder. Yardım edenlerden biri de rüzgârdır. Küçük Ye il Tırtıl, kendisine yardım eden rüzgâra te ekkür etmeyi ihmal etmez:

“...Sa ol rüzgâr karde . Estin beni serinlettin, iirinle de canım enlendi...”(KYT, 2013: 154).

Çekirge ve uçuböce i orman yangınından kaçmaktadır. Uçuböce i çekirgeye yoruldu unda sırtına binebilece ini söyler. Çekirge de bu hassasiyeti için te ekkür eder:

“...Tattıktan sonra da mamayı verene te ekkür etmek için gelip paçalarına sürtünürdü...”(SGK, 2011: 85).

Çalı mak/Çalı maya De er Vermek

nsanların hayatlarını idame ettirmesinin yolu çalı maktan geçmektedir. nsanlar bir i te ba arı sa lamak istiyorlarsa orta olabilecek ekilde çalı ması gerekir. Karaku , çalı manın insan hayatındaki önemini ifade eden iletilere yer verir.

Gönen ve Göktu , Mor Gezegen’dekilerin çalı madan hayat sürmelerine a ırırlar:

“... Çar ılara çıkardılar ama elmastan ba ka bir ey yok. Biz göremedik sanırım. Bu gezegende kimsenin çalı tı ı yok anla ılan. I ıklar raflarda yatıyor, gözler amaçsız ortalıkta dola ırmı gibi geliyor insana. Nasıl ya ıyorlar acaba? Ne yiyip ne içiyorlar?..” (BA, 2001: 82).

Gönen, Matematik dersi için çalı maktadır. Daha önceden zor gördü ü soruları bile düzenli çalı tı ı için rahatça çözebilmektedir:

“...Kimi zaman soruların yanıtlarını çok önceden biliyormu çasına büyük bir do rulukla buluveriyorum. Belki de soruları düzenli çözmeye çalı ıp zaman içinde çözemediklerime kafa yordu um için böyle oluyor...”(BGT, 1994: 38).

Ba kaları için çok zor görünen i leri çalı maktan yılmayan Can Dede için oldukça kolaydır:

“...Bunlar Can Dede’ye zor gelmezdi hiçbir zaman. Çalı kan adamdı. Hiç bo durmaz, evde olsun, kırdada olsun yapacak bir i bulurdu her zaman...”(CDE, 2011: 77).

Ö retmen okulu sınavına ö rencilerini hazırlayan köy ö retmeni büyük bir özveri ile çalı maktadır:

“...Ö retmenimizse ödünsüzdü. Kimsenin kaytarmasına izin vermiyor, ders yılındaymı ız gibi her gün yoklama yapıyor; tarih, co rafya, matematik, Türkçe çalı tırıyordu...”(OÇ, 2008: 96).

Nohut, kaplumba ayı ba kalarının ürünlerini yedi i için ele tırir. Kaplumba a da ya amak için çalı mak zorunda oldu unu belirtir:

“...Sen yerinden kıpırdıyamadı ın için su verirlerse ya arsun. Gübre verirlerse büyürsün. Ben kendime yiyecek bulmak zorundayım. Senin gibi ba kalarının eline bakamam ...”(KYT, 2013: 173).

Tepedeki ahlat a acı köylülerin erken saatlerde tarlalarına gelip çalı malarını takdir etmektedir:

“...Güne in sıca ından, tarlanın tozundan kendilerini böyle korurlar. Bayılırım onların bu görüntülerine. yaparlar çünkü...”(YYA, 2011: 23).

Ciddi Davranmak

Ciddiyet, ya adıklarımız kar ısında tutumlarımızda a ırba lı hareket etmektir. Bazı konu ve ortamlar laubalilik kaldırmaz. Böyle durumlarda ciddiyetimizi korumalıyız. Bu ileti ‘Bilgisayara Giren Tırtıl’ isimli eserde kar ımıza çıkmaktadır. Gönen ve Göktü ’un bilgisayarı ele geçirilmi tir. Gönen’in bu olayı hafife alması Göktü ’u kızdırmı tır:

“...—Böyle giderse i imiz, fala kalacak da...”

—Bırak imdi bunları. Ne olabilir, birlikte dü ünelim. in akası yok bence...””(BGT, 1994: 40).

Çıkarıcı Olmamak

Çıkarıcı ikili ilişkilerde ya da toplumsal olaylarda fayda bekleyerek hareket etmektir. Karaku , insanların genellikle karışındaki insandan bir şeyler bekleyerek çıkarlılarıyla hareket ettiğini, bunda ki insanın gelişimini olumsuz etkileyip onur kırıcı olduğunu ifade eden estsel iletiyi ‘Bilgisayar Amca’ isimli eserde şöyle aktarmıştır:

“... Peki, bundan bizim çıkarımız ne olacak? Bizi burada bedava çalıştırıyorlar. Niçin? Bir uzay gezisi çok güzeldir ama yalnız bunun için yaptırılan iş, yapılan işlemler onur kırıcı değil mi?.. ” (BA, 2001: 78)

Dostluğa Değer Vermek/Dost Olmak

Dost; sıkıntıları, sevinçleri paylaştığımız sırdaşımızdır. Hayata bakış açıları birbirinden farklı olan insanlar da birbirleriyle dostluk ilişkileri kurabilir. Karaku ’un çocuklar için yazdığı eserlerinde dostluğa dair estsel iletilere sıkça yer verilir.

Çocuklarını bulmaya çalışırken Akıllı Tavşan, serçeyi görünce korkar. Serçenin kendisine yardım etmek istediğini anlayınca aralarında dostluk bağları:

“...Serçe, cıvıladı:

—Sizi izliyorum. Benden çekinmeyin. Sizin dostunuzum(...) Akıllı, rahatladı.

—Do rusu çevremde böyle dostlar bulacağımı ummazdım...””(AT, 1999: 22).

Okuldaki arkadaşları tarafından yalancılıkla suçlanan Ali’yi Duygu teselli eder ve aralarında dostluk köprüsü kurulur:

“...Üzülme Ali, dedim bir seferinde. Bir gün köpeğini görünce inanırlar. Ali, bana sevgiyle baktı, gözlerinin dolduğunu gördüm...””(AM, 2005: 56).

Yazar, Bilgisayar Amca, eserinde de farklı gezegenlerde yaşayanlar arasında dostluk köprüleri kurarak dostluk kurulamayacak insanın olmadığını, dostluğun insan hayatında vazgeçilmez bir ilke olduğunu belirtmiştir:

“... Çevrede uçan gözler bizi yönlendiriyordu. Ürkütücüydüler ba langıçta. Sonra sonra alı tık. Bize dostça davrandıkları açtıktı...” (BA, 2001: 79)

“... Evrenin ı nımsal dalgalarına çok uygun dü üyor beyinleriniz. O yüzden sizler seçildiniz. Üstelik (...) dostluk sizin temel ilkeniz...” (BA, 2001: 54).

Ev sahibi çiftedostların yerini de i tirir. Bahçeden uzakla an dostları için di er çiçekler çok üzülür:

“...Umarım orada ya ar. Hem oraya da çok yakı acak. Böylece bahçeden bir dostumuzu yitirdik. Ara sıra haberi geliyor...”(BKÇ, 2004: 42).

Babasıyla beygir üzerinde ilçeye giderken Hidayet yere dü er. Babası Tahsin Bey onu hemen doktora götürür. Tahsin Bey’le doktor arasındaki dostluk gözlerden kaçmaz:

“...Babam, doktorun sözlerine gülerken aralarındaki arkada lık dikkatimi çekti. Babamla gurur duydum...”(OÇ, 2008: 70).

Kula’da ya lı bir kadınla kar ıla an Pandeli, ondan ilgi ve efkat beklerken ya lı kadın ona dostlukları bitirdi i için tepki gösterir:

“...Sizler gelince her ey daha iyi olacak sanıyordum. E kıyalık bitecek. Kom ularımızla eskisinden daha güzel dostluklar kuraca ız...”(KA, 2001: 28).

Ba ından geçenleri rüzgâra anlatan Küçük Ye il Tırtıl, rüzgârın dostlu una çok sevinmi tir:

“...Tırtıl, rüzgârın dostlu una sevinmi . Onun sesindeki sevgiyi hissetmi . Kendini a açtan a a ı bırakmı ...”(KYT, 2013: 54).

Küçük Ye il Tırtıl, zor durumda kalan ku a yardım edince aralarında dostluk ba lamı tir:

“...Sanırım hâlâ korkuyorsun benden tırtıl karde . Gagamdan çok tırtıl geçti kursa uma ama ben dostlarımı yemem...”(KYT, 2013: 220).

Küçükkulak’ı kendine yakın gören adam, artık onu kendine bir arkada olarak kabul eder ve dostlukları ba lar:

“...Tamam, küçük kulaklı köpek tamam! Bundan sonra sen benim can yolda ımsın...”(OPG, 2007: 57).

Yanbastı, rüzgârı kendine dost bilmi tir. Dostu rüzgârı görebilmeyi, evinde misafir etmeyi çok istemektedir:

“...Yanbastı, sabah rüzgârını sevdi. Böyle güzel, görünmez dostu oldu u için sevindi. Ke ke onu görebilse de elini sıkabilse, evinde konuk edebilseydi...”(OPG, 2007: 40).

Yanbastı evden kovulan köpe in durumuna çok üzülür. Onu evinde misafir etmek ister ama Yanbastı'nın evine köpe in sınıması imkânsızdır:

“...Sa ol Yanbastı. Senin dostlu un bana yeter. Sa ol! Öylesine duygulanmı tı ki neredeyse a layacaktı...”(OPG, 2007: 42).

Kehribar, bir parça ekmek için dostlarla kavga edilmeyece ini ifade ederek dostlu un önemini ortaya koyar.

“...Neme gerek, niye kavga edelim. Hepimiz kediyiz. Bir parça ekmek nemize yetmez...”(SGK, 2011: 17).

a kın'ın plastik taba ı pide sanmasına di er kediler oldukça a ırımı tır. Onun bu a kınlı ına ra men dostlarına kıyamazlar:

“...Yahu a kın, çok sevimlisin be! Sana kıyamam, gel bir kucaklayayım derken yumuk gözlerinden gelen ya ları patisiyle siliyordu...”(SGK, 2011: 60).

Kehribar, Yumukgöz'ü görmesine ra men yanından hızla geçince Kehribar'ın sahibi Kehribar'a dostlarını hatırlatır:

“...Acelen ne? Onlar senin karde lerin. nsan kedi karde lerinden kaçarmı?..”(SGK, 2011: 64).

Telli Kavak ve de arasındaki dostluk çok geli mi tir. Birbirlerini içitmeden ya amaktadırlar:

“...Telli Kavak, kö esinde daha bir ıkırdadı:

urada hepimiz karde iz deci im. Niye birbirimizi incitelim ki...”(YYA, 2011: 62).

Yardımsever Olmak

Her insan, hayatında birtakım sıkıntılar ya ayabilir. Bu sebeple de ba kalarından ve dostlarından yardım isteyebilir. Bu nedenle ihtiyaç oldu unda zor durumda olan insanlara yardım edilmelidir. Hidayet Karaku 'a göre, yardım gereken durumlarda bu yardım esirgenmemelidir.

Duygu, evde tek ba ınadır. Canı sıkılan Duygu, bahçedeki otları temizleyerek babasına yardım etmek ister:

“...Tırmı ı ters çevirdim. Di leri yine havaya baktı. Onu geri geri çekmeye ba ladım. Birkaç kez döndüm. Otları ezdim. Önemli bir i yaptı mı sanıyordum. Ak am babam gelince ona, damın otlarını temizledi imi söyleyecek, ondan aferin alacaktım...”(AM, 2005: 32).

Duygu çok sevdi i ku u kaybetmenin üzüntüsünü bir kenara bırakıp kom usuna yardıma gider:

“...Nasıl da dikkat etmedim? Kom umuz Zehra Hanım fenala mı . Acele ko tum. O sırada Duman hiç aklıma gelmedi...”(AM, 2005: 62).

Akıllı Tav an, k ı gelmeden yuva kurmak zorundadır. Onun bu aray ını gören köstebek ona bu konuda yardım edebilece ini söyler:

“...—Hangi i leri? Sen neler kuruyorsun kafanda? Bir sorunun mu var? Do rusu tünel istiyorsan kimse elime su dökemez. Yardımı da çok severim...”(AT, 1999: 9).

“... u köstebek ne kadar garip bir hayvandı. yi birine benziyordu. Yardımseverdi de...”(AT, 1999: 12).

Akıllı Tav an’ın yavruları tehlikededir. Yavruları tilkiden korumak için serçeler de yardım eder:

“...Hemen yola çıkıp tav anlara yardım etmeliyiz. Yoksa ya adı umuz bu bölgede barı bozulacak...”(AT, 1999: 23).

*“...Öteki serçeler birden hareketlendi. Birisi:
— stersen sen bu day tarlalarına do ru git. Biz tav anlara yardıma gidece iz...”(AT, 1999: 24).*

Gönen ve Göktu , sadece Mor Gezegen’dekilere yardım etmez aynı zamanda dost gezegen olan Yorgunlar Gezegeni’ne de yardım eder:

“... Mor Gezegen, Yorgunlar Gezegeni’nin dostudur. Onlarla yapılan yardım anla ması uyarınca sizi onlara kiraladık...” (BA, 2001: 77).

Uçuşböce i, kendisine yardım etmek isteyen çekirgeye hayır dese de zor zamanlarda insanların yardımıyla ması gerektiğine inanmaktadır.

“...Ne yaparsam kendi gücümle yapmalıyım, diyor, ba ka bir ey demiyordu. Ancak, böyle felaket anlarında yardımla mak gerekiyordu...”(BKÇ, 2004: 60).

“...Yolculu umuz uzun sürebilir. Hepimiz birbirimize yardım edelim. Aramızdaki dü manlıkları, kırgınlıkları unutalım...”(BKÇ, 2004: 60).

Piknik için kızlarını hazırlamaya giden Meral Hanım’a Sadi Bey, masayı toplayıp bula ıkları makineye yerle tirerek yardım eder:

“...Meral Hanım, kızlarının odasına giderken Sadi Bey masayı topladı, bula ıkları makineye yerle tirdi...”(B², 2006: 30).

Höyük Köprüsü’nün yapımı için de kom ular birlikte hareket edip yardımla ırlar. Kısa sürede köprünün yapımı tamamlanır:

“...Toprak biraz kurusun da kom um, birkaç usta, kom ulardan sekiz-on ki i el birli iyle yapalım...”(CDE, 2011: 18).

“...Beton, çivi, kum, ta , çakıl ne gerekiyorsa ertesi gün köprünün yapımı için hazırlayacaklardı. Muhtar da köylüyü imeceye ça ıracaktı...”(CDE, 2011: 20).

“...Höyük Köprüsü iki- üç gün içinde eskisinden güzel oldu. Köylü el birli iyle çalı tı. Köprüyü düzeltti...”(CDE, 2011: 21).

Höyük Köprüsü’nün tamamlanmasıyla birlikte ova yolundaki köprünün yapımı için de köylü birlikte hareket edip yardımla ır:

“...Ayrıca köprünün kumunu da ben alaca um size, dedi. Ya a Muhtar! Senin tuzun olmadan bu a pi mezdi, dedi Can Dede...”(CDE, 2011: 29).

“...Köprünün ta tan ayakları kısa zamanda örüldü. Kalıp tahtaları çakılıp harcı kırıldı elbirli iyle...”(CDE, 2011: 30).

Çocuk bahçesinin yapımında ö retmen ve ö rencileri de üzerilerine dü eni yaparak di erlerine yardım eder:

“...Ö retmen, okulda ö rencilerle konu tu. Bu konuda nasıl bir imece gerçeikle tirilebilirdi?..” (CDO, 1999: 77).

“...Çocuklar kararlar tırdıkları gibi çok çalı tılar. Muhtar, ö retmen, Can Dede hep çalı anların yanında, onlarla birlikte oldular...”(CDO, 1999: 79).

Köyün problemleri kar ısında köydekiler duyarsız olamaz. Köyün ö retmeni ö rencilerle birlikte köprü yapımına yardım eder:

“...Ertesi yıl okula ba ladı ımızda ö retmenimiz köyün imecesine bizi de götürdü. Çakırlar Köprüsünün yapımında bizler de kucaklarımızda, sepetlerde, kovalarda ta çekti...”(OÇ, 2008: 23).

Ali Osman’ın babası ölmü tür. Annesi ve a abeyiyle ya amakta ve a abeylerine hayvan güderken yardım etmektedir:

“...O da hafta sonları ya da tatillerde kepene in içinde kaybolan ince vücuduyla sürünün ardına dü üp a abeylerine yardım ediyordu...”(OÇ, 2008: 26).

Yardımla ma köyün ruhunda vardır. mece usulü ile zorda kalana, ihtiyacı olana yardım etmek esastır:

“...’Yangın vaaar!’ diye haykırıyordu. Annem, babam, a abeyim, gelinabam hepsi apar topar kalkıp kovalarla, testilerle ko tular...”(OÇ, 2008: 28).

“...Özellikle ha ha çapalarında kar ılıklı yardıma gidip geliyorduk. Onlar bize, biz onlara. ler daha çabuk, daha co kulu yapıyordu...”(OÇ, 2008: 76).

“...Ben harmanda döven süren anneme yardım ediyor, da ılan sapları küçük tırmıkla topluyordum...”(OÇ, 2008: 152).

Zor durumda kalan ku a Küçük Ye il Tırtıl, aya ına yapı an yapra ı yiyerek yardım eder:

“...Ben kiraz yapra ı yemem. Hadi sen i ini sürdür. Aya ımdaki yapra ı ye de kurtar beni bu dertten...”(KYT, 2013: 66).

Barbunyayı çabucak yemek isteyen Eda’dan annesi yardım etmesini ister. Bu yardım iste ini Eda severek kabul eder:

“...Yardım ederim anneci im. Babam da barbunyayı görünce çok sevinir de il mi? Elbette, hele senin de yardım etti ini ö renirse daha çok sevinir...”(KYT, 2013: 13).

Uykusunda oyuncak ayısının kaçtı mı gören Turgut oyuncakçıya yardımcı olmak için ayıyı aramaya gider. Oyuncakçı suya dü ünce ona yardım elini uzatır:

“...Dükkân sahibi boylu boyunca su dolu bir çukura dü mü tü. Çırpınıyordu. Elini uzatmı , ‘Kurtarın beni!’ diye ba ırıyor...”(OPG, 2007: 15).

Yardımseverlik e itsel iletisini ‘Sayısal Çocuk’ isimli eserde görmekteyiz. Saatin çalı ma prensibi Saygı’ya ö retmenin yardımseverlikle ilgili sözünü anımsatır:

“...Ö retmenin sözünü anımsadı. Birbirimize yardım edersek i lerimizi daha kolay görürüz, daha çok üretiriz...”(SÇ, 2007: 85).

Saatteki çarkların di di ilerlemeleri kar ısında Saygı, çarkların bile yardımsever oldu unu dü ünür:

“...Bunlar bile birbirlerine yardım ediyorlar. Biri olmasa öteki bir i e yaramayacak...”(SÇ, 2007: 85).

Kehribar, sahibinin elinden kaçınca onu yakalamak için mahalledekiler de Bedri Bey’in yardımına ko ar:

“...Yine de Bedri Bey’in yardımına ko tular. Dondurmacı Sabiha da geldi; Kehribar’ın son kaçtı ı arabanın üç tarafını çevirdiler...”(SGK, 2011: 26).

“...Siz merak etmeyin, ben Kehribar’ı görürsem hemen size haber veririm. Sa ol Sabiha kızım. Hemen bizim zile basıver...”(SGK, 2011: 28).

Kehribar’ı tasmalı gören mahalledeki di er kediler, Kehribar’ı bu durumdan kurtarmak için ona yardım etmeye karar verirler:

“...Hepimiz Sarıpati’nin ne diyece ini merak ediyorduk. Arkada lar, bir kedi tutsak olamaz. Bu Kehribar’ı kurtarmalıyız...”(SGK, 2011: 54).

Kutupyıldızı, yolunu kaybetmi küçük doruya yol gösterip rehberlik eder. Dorunun annesini bulmasına yardım eder:

“...Senin görevin nedir? Benim gibilere yol göstermek mi? yi bildin. Denizlerde kaptanlara, karalarda yolunu yitirenlere yön veririm...”(SK, 1999: 55).

Tarlada çalı an köylülere Ahlat a acı da çıkınlarını tutarak yardım etmektedir:

“...Karanlıkta onların kepenekleriyle budaklarıma astıkları azık çıkınlarını tutarım. Bir görev gibi gelir bana onlara yardım etmek...”(YYA, 2011: 26).

Özkan, çocuklu unun geçti i köyde çocukken hayvanları kontrol edemedi i anı hatırlayıp çevrede yardım edecek kimsenin olmadığı ı belirtir:

“...Çevrede kendinden ba ka çoban da yoktu. Ba ka zaman olsa çobanlar birbirlerine yardım ederler, destek olurlardı...”(YYA, 2011: 66).

Cazgır, dostu Camgöz ve yavruları için fedakârlık yapmaktan kaçınmaz. O çünkü yeme ini onlara götürmeye karar verir:

“...O gün Camgöz’ü dü ündüm. Acaba onun yavruları için ne yapabilirdim? Karde olmasak bile aç bir kedi bana acı verir...”(YKK, 2001: 23).

Utku, akvaryumun temizlenmesi konusunda kendinden yardım isteyen annesinin iste ini geri çevirmez:

“...Annesi, bir gün Utku’dan akvaryumu temizlemesini istedi. Hemen akvaryumun yanına gitti.

—Gerçekten çok kirlenmi anne, okuldan gelince temizlerim, dedi...”(YTD, 2000: 33).

Sır Tutmak

Sır; ortaya çıkması, çıkarılması istenmeyen, gizli tutulandır. Gizemli tutulmak istenilenlerdir. İnsanlar sır tutması gerekti inde sır tutabilmeli, bildiklerini if a etmemelidir. Bu e itsel ileti ‘ te O Çocuk’ isimli eserde geçmektedir. Hidayet, annesini tanımlarken sıkıntılarla bo u abilen, evin sırrını dı arı if a etmeyen biri olarak tanımlar:

“...Ya adı ı sıkıntıları kendi kendine konu ur, kimselere dert yanmazdı. Ona göre evin sırrı verilmezdi dı arı...”(OÇ, 2008: 156).

Emanete Sahip Çıkmak

Emanet, verileni korumak ve emanete sahip çıkmaktır. Muhammed-ül Emin lakabıyla anılan slam dininin peygamberi emanet konusunda gösterilebilecek en

güzel örnektir. Emanete sahip çıkmak, onu korumak bizim en önemli görevimiz olmalıdır. Emanete hıyanet etmemeliyiz e itsel iletisi ‘Akıllı Tav anlar’ isimli eserde ele alınmı tır:

“...Annesi, onu kom uları Kezban Hanım’a emanet etmi ti ama o da bugün sebze bahçesine gitmi ti...”(AT, 1999: 50).

Odaklanmak

Üzerinde çalı ılan, emek verilen i dı ında zihni ba ka bir eyle me gul etmeme durumudur. U ra tı ımız ya da ba armak istedi imiz her i te önemli olan o i e odaklanabilmektir. imize odaklanmazsak ba arısızlı ın yanı sıra ciddi problemler ya anabilece ini Gönen ve Gökto ’un Mor Gezegen’deki çöp temizlik i iyle anlatılmı tır:

“... Görevimize yemekten sonra ba layacaktık. Bütün dikkatimizi i imize vermek zorundaydık. Yoksa bir anda uzayda ipi kopmu balonlar gibi dolanmaya ba lar, sonsuza dek bo lukta kalacak bir çöpe dönerdik...” (BA, 2001: 72).

Sevgiye De er Vermek

Sevgi, nsanı bir eye veya bir kimseye kar ı yakın ilgi ve ba lılık göstermeye yönelten duygudur(TDK,2005). Evrenin var olu unun temelidir. Çocukların da sevgi dolu dünyaları vardır. Her insan dünyaya ve insanlara kar ı sevgiyle bakmalıdır. Bu ilet i Karaku ’un eserlerinde oldukça fazla yer almaktadır.

mkânsızlıklar içinde babasının kendisine yaptı ı tahta bisiklet her ne kadar dayanıksız olsa da Hidayet için çok de erlidir:

“...Tahta bisiklete hiç binemedim. Çünkü her bini imde pedalı kopuyordu. Ama olsun. O, babamın benim için sevgiyle yaptı ı bisikletti...”(AM, 2005: 21).

Annesinin o lu Gönen’e gösterdi i sevgi Alyanaklı’nın dikkatini çeker. Ke ke annem olsaydı diye dü ünür:

“...Çocu um demesi ilgisini çekiyordu. Benim de annem olsaydı dedi içinden. Nasıl olurdu acaba?..” (AMB, 2002: 25).

Akıllı Tav an, yavrularından birkaçını kurtlara kaptırmı tır. Aradan geçen zamana ra men evlatlarını unutamamı tır:

“...Geçen kı çocuklarının kimilerini avcılara kaptırmı tı. Birkaç tanesini de kurtlar yemi , tilkiler kaçırımı tı. Hele gözlerinin önünde tazıların kovalayıp yakaladı ı Küçük Mercan’ı unutamıyordu...”(AT, 1999: 8).

Gönen ve Göktü , evdekilerin ne yaptı ını merak edince Mor Gezegenliler evlerini gösterir. Annesinin Gönen’e sevgiyle baktı ını gözlemler:

“...Ama Gönen’in sesinde bir metalsilik yok muydu? Annem, gözlüklerinin üzerinden baktı Gönen’e. Sevgiyle baktı...” (BA, 2001: 71).

Gönen, ba langıçta benimseyemese de yerine geçen Ku gen’i karde i gibi sevmektedir:

“... Ku gen’in, evimizi, odamı böylesine benimsemi olmasına içten içe seviniyordum. Sanki gölgeden bir karde edinmi tim. Evin içinde ondan izler bulmak, onunla yeniden kar ıla aca ım duygusu veriyordu bana...” (BA, 2001: 43).

Gönen’in yerine bakan Ku gen, Gönen’in anne ve babasının Gönen’i fazla sıkı ını dü ünse de aslında bunun nedeninin sevgi oldu unu anlar:

“... Ba ımı ok adı.

—Bilirim böyle gecelerin tadını. Hele yaz geceleri... Ay ı ı ı dünyayı gümü e boyar, uzayın sesi duyulur sanki. Hadi iyi geceler. Ben seni merak ettim babacık...” (BA, 2001: 29).

“...Gönen de sıkılıyordur babasının bu denetiminden. Acaba denetim mi demeli buna? Yoksa çocu una yakın olmak isteyen bir insanın candan ilgisi mi?..” (BA, 2001: 17).

“... Bir de annemin gerçekten benim annemmi gibi bir sıcaklı ı var. Bu güzel kadının gözlerindeki sevgi bana da geçiyor sanki...” (BA,2001: 15-16).

Kapıda buldukları Cazgır’ı sahiplenilen ailenin davranı ları Cazgır’a annesini hatırlatır:

“...Annenin, yavru deyi indeki sıcaklık beni duygulandırdı. A layasım geldi. Belki biraz da annemi anımsadım, o yüzden gözlerim doldu...”(BKA, 2007: 8).

“...Beni kuca ında tutan annenin sıcaklı ıyla kendi annemden emdi im sütün kokusu beynimde birle irdi...”(BKA, 2007: 10).

Gülhatmi, kurumaya yüz tutmu tur. Onu hayata ba layacak olan ev sahibinin gülhatmiye olan sevgisidir:

“...Ev sahibi bey, gelip geçerken bana dokundu, yapraklarımı ok adı. Onun dokunu undaki sevgiyi gördüm...”(BKÇ, 2004: 45).

Sıcak havaların bunaltıcı etkisinden Arzu’yu korumak isteyen anne Süleyman Usta’nın dükkânına apka almaya gelir:

“...Kızım için apka arıyorum. Çocuk, sıcakta peri an oluyor, dedi...”(B ¹, 2001: 6).

Ahmet Bey, torunu Arzu’yu çok sevmektedir. Onunla oyunlar oynayıp güldürmeye çalı ır:

“...Bir gün Arzu’nun dedesi Ahmet Bey beni ba ina oturttu. Torununu güldürmeye çalı ıyor, küçük kızın kıkırdamalarından mutlu oluyordu...”(B ¹, 2001: 11).

Sadi Bey, kendisine su getiren lksev’e getirdi i suyun lezzetli oldu unu belirtirken bu lezzetin sevgiden geldi ini sezdirir:

“...Çok tatlı bir suydı. çine ne koymu tun lksev? Hiç, hiçbir ey koymadım babacı m. Yooo! Koymu sun, ben anladım...”(B ², 2006: 14).

Do an ve arkada ları derede yüzmeye gider. Eve dönen Do an’ın annesi evladının hasta olmasından korkar:

“...Su sıcak, bir güzel yıkan. Sonra da ilaç vereyim. Dilerim hasta olmazsın...”(B ², 2006: 64).

Sadi Bey, kahvaltı hazırladı ı sırada mutfa a gelen kızına iltifatlar ya dırarak kızına olan sevgisini gösterir:

“...Kim o? Mutfakta biri mi var? Sesi de ne kadar güzel. Onu hemen görmek istiyorum...”(B ², 2006: 17).

Ailece gittikleri piknikte Sadi Bey, kızının yazdı ı iiri okumasını ister. Pikni in çocuklarla anlam kazandı ını belirtir:

“...Hemen oku benim sarı ku um, bu kırlar da sizin gibi güzel çocuklarla çok güzel oluyor. Hadi u iirini oku da içimiz açılsın bir kez daha...”(B ², 2006: 36).

Can Dede, köyde her zaman sevilip saygı duyulan biridir. Köye yaptırdı 1 park Can Dede'ye duyulan sevgiyi artırır:

"...Can Dede, köyde çocuklar için park yaptı ndan bu yana daha çok seviliyordu..." (CDE, 2011: 11).

Ya an ya mur ula ımı imkânsız hale getirir, köprü zarar görür. Can Dede, ıslanan çocukları görünce hasta olurlar diye endi elenir. Köprüden önce çocukların sonra kadınların geçmesini ister:

"...Baksana nasıl köpüre köpüre, boz bulanık akıyor su. Burada bekleyecek miyiz? Bakın çocuklar da ıslanmı , ü ürler, hasta olurlar..."CDE, 2011: 14).

"...Önce çocuklar geçsinler. Sonra kadınlar... Öyle hep birden yüklenmeyelim köprüye..."CDE, 2011: 16).

Sevgi çe itlerinden biri de çocuk, torun sevgisidir. Çocuklar, günahsız meleklerdir, sevgiye muhtaçtırlar. Çocukları sevmeliyiz, iletisi öyle ele alınır:

"...—Ha, u konu. Sen bu i e ciddi sarıldın Can Dede.

—Böyle i in akası mı olur Mustafa? Çocuklarımız için de mez mi?.." (CDO, 1999: 66).

Can Dede, çocuk parkı yapılması için bahçesini ba ı lar. Rüyasında bahçesindeki a açlar neden kendilerini bıraktıklarını sordu unda ise çocukları çok sevdi ini belirtir:

"—De il, kusurun de il. Çocukları çok sevdi ini konu uyoruz. Bizim gölgelerimizden, dallarımızdan, meyvelerimizden yararlınsınlar diye burayı çocuk bahçesine dönü türmek istiyorsun.

— yi bildiniz. Sizi de onları da çok seviyorum..."(CDO, 1999: 70).

Can Dede, Musa ö retmenle park yapımının detaylarını konu maktadır. Can Dede, çocukları çok sevdi inden parkın idaresini de çocuklara bırakmak gerekti ini söyler:

"...—Buranın müdürü de çocuklardan olacak. Yönetimini onlara bırakalım bence.

—Bu çok güzel bir dü ünçe Can Dede, dedi ö retmen..."(CDO, 1999: 74).

Can Dede, çocuk parkının yapımı için gece gündüz çalı maktadır. Köy halkı Can Dede'nin çocuklara olan sevgisini takdir etmektedir:

"...Can Dede, ak amları eve yorgun geliyordu. Köylüler onun heyecanına, çocuk sevgisine hayran oluyolar, ona saygı duyuyorlardı..."(CDO, 1999: 79).

Can Dede'nin önderli inde yapılan parkın açılı nda söz alan köy muhtarı çocukları çok sevdi ini belirtir:

"...Muhtar konu tu. Çocukları çok sevdi ini söyledi. Onlar için her eyi yapaca mı belirtti..."(CDO, 1999: 96).

Çocuk sevgisine dair e itsel ileti 'Dedem Çocuk Oldu' isimli eserde de kar ımıza çıkmaktadır:

"...Sizi hınzırlar sizi, nasıl da dalga geçiyorlar benimle, unlara bak! dedi, bizi kucakladı. kimizi de öptü..."(DÇO, 2006, 69).

Evren ve Ersen annelerinin kimi daha çok sevdi ine dair tartı nca anneleri ükrüye Hanım, ikisini de gözünden sakındı ını belirtir:

"... ükrüye Hanım üzüldü. Gitti o luna sarıldı:

Hiç öyle ey olur mu? kinizi de gözümde sakınırım. Benim için ikiniz de çok güzelsiniz, de erlisiniz..."(DDDK, 2007: 12).

Muzaffer zğü, kendisine ilgi gösteren çocukların ilgisini kar ılıksız bırakmaz. Onları çok sevdi ini belirtir:

"...Muzaffer zğü, onların yanaklarını ok adı, ellerini sıktı:

Çok sevindim. Ben de onları çok seviyorum. Onlar bizim en büyük zenginli imiz efendim..."(DDDK, 2007: 50).

Evren ve Ersen çocukların bayramında büyüklerin dönme dolaba binmesini yadırgayınca amacın çocukları korumak oldu u Evren ve Ersen'e anlatılır:

"...Bugün çocuk bayramı. Niye büyükler de biniyor? Onlar da çocuklarının yanında olmak için biniyorlar. Çocuklar dü mesin diye..."(DDDK, 2007: 23).

Tarlada gıcırğa toplarken yakalanan Hidayet, muhtar tarafından ahıra kapatılır. Hidayet, anne ve babasının kendisini kurtarmamalarını haberi olmamasına ba lar:

“...Ak ama kadar kapalı kaldım. Babam köylerdeydi. Annemi de evde bulamamı olmalılardı. Yoksa beni, ci er parçasını öyle ahırlara kapattırır mıydı?..” (OÇ, 2008: 15).

Ba dan çıkan Hidayet, ya an ya murda sırlıklam olur. Korku içinde evine ula maya çabalarken annesini görünce çok sevinir, kendini annesinin efkatli kollarına bırakır:

“...Annemi gördüm kadınların arasında. Usulca yanına sokulup ete inden tuttum. O beni görünce sanki bana da her an yıldırım dü ebilirmi gibi sarıldı. Islak oldu umu görünce de elimden tutup eve götürdü:

Hasta olursun yavrum, böyle ıslak kalınır mı?..” (OÇ, 2008: 21).

Hidayet, annesinin kendini sevmedi ini dü ünmektedir. Ö retmen okulu sınavlarına giderken annesinin gözya ı döktü ünü görünce annesinin onu sevdi ine inanır:

“...Me er ben de onu ne kadar seviyormu um. Ben okula giderken annemin bana verdi i be lirayı(...) ne kadar parasız kalırsam kalayım, ona aylaca dokunmadım. O be lira benim için kutsaldı sanki...” (OÇ, 2008: 157).

Hidayet’in annesi Yusuf Ali’ye verdikleri söz üzerine mercime i vermesi için o lu Hidayeti yola çıkarır ancak sonradan evladına kıyamaz:

“...Gel yavrum, gel canım. Mercime i batsın! Yarın baban kendisi götürsün gerekirse. Yazıda yabanda canavarlar dola ırken ben nasıl saldım seni ıssız ovaya!..” (OÇ, 2008: 42).

Evin en küçük çocu u alan Hidayet’e babası gözü gibi bakar, Hidayet’i koruyup kollar:

“...Babam, üzerime çok titrerdi. En küçük çocu uydu. A abeyimle ablam evlenmi , çocukları bile olmu tu...” (OÇ, 2008: 49).

Hidayet ve Ali hsan, yumurta boyamak için ısıttıkları suyu devirince Hidayet’in eli yanar. Babası her gün pansuman yapıp ilgilenir:

“...Babam, hiç aksatmadan, sabah ak am sargularımı de i tirdi. Yanık derimin üzerini temizledi. Doktorun verdi i merhemi sürdü, tozu sepeledi...”(OÇ, 2008: 64).

Annesinin ahıra saman çekti i sırada Hidayet de samanları bekleyerek annesine yardım etmektedir. Bu sırada samanların ba ına gelen sıpayı Hidayet kovalar. Sıpa da Hidayet’i çiftesiyle yere devirir. Annesi o lunun bu haline dayanamaz:

“...Burnumdan kan akıyordu. A lamaya ba ladım. Sesime annemin ko tu unu anımsıyorum. Beni tozların içinden kaldırdı, arkta elimi yüzümü yıkadı...”(OÇ, 2008: 66).

Babası Hidayet’i çok sevmekte her fırsatta onu korumaktadır:

“...Sert bir rüzgâr esiyor, ellerimizi, kulaklarımızı, burnumuzu ısırtıyordu. Babam, altımıza serdi i eski paltoyu ben ü ümeyeyim diye sırtıma verdi...”(OÇ, 2008: 84).

Pandeli, özledi i topraklarını dü ünürken annesini hatırlar ve annesinin onun arkasından çok üzülece ini dü ünür:

“...Köyüme dönmek, annemi bir kez olsun kucaklamak. Kim bilir ne kadar yas tutmu tur her ölüim haberinden sonra. Ölen arkada ların haberleri köylere bomba gibi dü mü , evlerde ocaklar kararıp kalmı tr...”(KA, 2001: 54).

Sevgi çok çe itlidir. Anne sevgisi sevgilerin en özelidir. Anneler, en kutsal varlı mızdır, iletisi Pandeli’nin evine sı ındı ı kadını annesine benzetmesiyle aktarılır:

“...Yüzünde acı çekmi insanların a lamaktan gözya ı pınarları kurumu bakı ları vardı. Anneme benziyordu. Beni yakın biri gibi görüyordu anla ılan...”(KA, 2001: 104).

Anne sevgisine dair e itsel ileti Kardan Adam Kaçtı isimli eserde öyle kar ımıza çıkmaktadır:

“...Kardan adam onu görünce ko tu. Kollarını açıp anasının kuca ına ko an bir çocuk gibiydi...”(KAK, 2000: 17).

Küçük Ye il Tırtıl, annesini aramakta her fırsatta annesinin yoklu unu hissetmektedir:

“...Annesinin nasıl bir tırtıl oldu unu çok merak ediyormu . Onu bulsa bütün ayaklarıyla ona do ru ko acak, boynuna sarılacakmı ...”(KYT, 2013: 34).

“...Oh! Ne güzel kokuyorsun, sanki annem gibi demi fasulyeye. Fasulye, tırtılın sesine yapraklarını kıpırdatmı ...”(KYT, 2013: 82).

“...Annemi çok özledim. Onu görmek istiyorum. Onun renklerini görmek istiyorum...”(KYT, 2013: 123).

Seda'nın annesi kızını çok sevmektedir. Onu çok sevdi inden isteklerini de geri çevirmez:

“...Peki Eda'cı m. Peki benim akıllı kızım diye sevmi kızını Seda Hanım. Sonra mutfa ın ortasındaki masaya oturm lar...”(KYT, 2013: 14).

Annesini arayan Küçük Ye il Tırtıl, annesinin yerine koyabilece i fasulye teyzesine kavu manın sevinci içerisinde:

“...Ben fasulye teyzen. Annen barbunya, benim karde im olur. Aman ne sevindim, ne sevindim...”(KYT, 2013: 84).

“...Seda Hanım, kızını kıramamı . Kahvaltıdan önce tırtılın öyküsünü okumaya ba lamı ...”(KYT, 2013: 187).

Seda, sevdiklerinin içinde büyükbabasını da sayar. Büyükbabasının kendisini çok sevdi ini dü ünmektedir:

“...Büyükbaban, seni çok seviyor de il mi? Hem de çok! Ben onun yanına gittim mi atım oluyor benim. O da çok ya asın...”(KYT, 2013: 113).

Küçük Ye il Tırtıl, çok sevdi i annesine kavu mak için nice zorluklara katlanır. Sonunda annesine kavu mu tur:

“...Ah! Canım yavrum ho geldin. Nerelerde kaldın? Senin gelece ini uçuböce i söylemi ti bana. Kayboldun diye çok üzüldüm. Çok uzaklarda mıydın?..”(KYT, 2013: 240).

Oyuncakların Park Gezisi isimli eserde Turgut, rüyadan uyanır, yanında onu çok seven annesi vardır:

“...Turgut, gözlerini açtı. Kendini yata ında buldu. Annesi onu öpüp ba rına bastı...”(OPG, 2007: 29).

Yine aynı eserde Turgut kendisini çok seven anneannesinin sevgisini kar ılıksız bırakmaz:

“...Yata ından fırladı. Salona ko tu. Anneanneci im, diye bir çı lık attı. Nine, torun kucakla tılar...”(OPG, 2007: 31).

Saygı, annesini çok sevmektedir. Öyle ki onun yerini kimsenin alması mümkün de ildir:

“...Annesi, omuzlarına dökülen uzun saçlarıyla onun gözünde yerini kimselerin alamayaca ı güzel bir anneydi...”(SÇ, 2007: 8).

Bedri Bey ve Bedriye Hanım zaman zaman besledikleri kedilerden bahsederler. Can Kız, kendisine verilen yiyeceklerde önce yavrularını dü ünür:

“...Can Kız, ne kadar incelikli bir kedi idi. Kendine verdi imiz mamayı, bebelerinden önce tadar, sonra onların yemesine izin verirdi...”(SGK, 2011: 85).

“...Baba, güldü annenın sözlerine: Hem yavrularını gözeten, hem onların beslenip büyümelerini sa layan bir anneydi...”(SGK, 2011: 86).

Duygu ve Derya arasında sık sık tartı malar ya anmaktadır. Bu tartı malarda babaları taraf tutmaz, onları sevgi dolu gözlerle izler:

“...Bu tartı malar ço u kez yemekte olurdu. Babaları sessizce izlerdi onları. Tartı mada tarafsız kalır, ikisini de gücendirmek istemezdi. Sevgisini yumu ak bakı larıyla ikisine de da ıttı...”(SK, 1999: 13).

Küçük doru, kaybolup annesinden uzak kalmı tır. Uzun çabalar sonucu dorusuna kavu an anne çok sevinir:

“...Annesi de ko up gelip yüzünü gözünü yaladı. Yavrusuna sarıldı. Dorum da, annesi de sevinçten a lıyorlardı...”(SK, 1999: 60).

O lunun kaçıp gitmesine dayanamayan anne a lamaya ba lar. Ahlat a acı onun bu durumuna çok üzülür, ona sarılmak ister:

“...Kadının a lama sesi geliyordu. çimden ko up onu kucaklayasım geldi. Bir anneyi avutmak kolay mıydı böyle zamanda?..”(YYA, 2011: 30).

Ahlat a acı dallarına salıncak kurulup bebeklerin sallanmasını çok sever:

“...Bazen bebeklerine, çocuklarına salıncak kurarlar dallarıma. Nasıl içim eser, bilemezsiniz...”(YYA, 2011: 24).

Güvenmek/Güvenilir Olmak

Ki ilerin kendisinden emin olmaları durumudur. Bir insanda bulunması gereken özelliklerden biri de güvenilir olmaktır. Di er insanlar tarafından de er görmek, onlarla ileti im ve etkile imde olabilmek için güvenilir olmak önemlidir. Bununla birlikte ebeveynler de çocuklarına güvenmelidir. Bu görü ünü öyle aktarır:

“... Bütün bunlar gerekli mi diye sordu um çok olmu tur kendime. Ama anneler, babalar hep korkuyorlar çocuklarından, onlara bir ey olacak diye içleri gidiyor. Oysa bana güvenmeleri gerek...” (BA, 2001: 44).

“... —Nerede kaldın kuzum, babanı zor yatı tırdım. O yüzden de erken yatıp önemsemiyormu um gibi davrandım.

—Bana güvenmiyor musun yoksa anne?

—Sana güveniyorum ama çevre çok kötü...”(BA, 2001: 30).

Babası, Saygı'nın sayılara olan ilgisini da ıtabilmek için müzi e yönlendirir. Okul gecesinde gösterdi i ba arı kar ısında babası zaten ba araca ına inandı nı belirtir:

“...Saygı'yı alkı layıp kucakladı:

Ya a benim sanatçı o lum! Biliyordum ba araca ını...”(SÇ, 2007: 106).

Kibar Davranmak

Davranı larımızda, duygularımızda ikili ili kilerimizde nazik olma, nezaket kurallarına uyma halidir. nsanlar birbiriyle olan ili kilerinde yıpratıcı, kırıcı olmamalı. Aksine ikili ili kilerde kibar olunmalıdır, iletisi u ekilde aktarılmı tır:

“...Alıcıyla satıcının sesleri geliyormu kula ına. Alıcı kadının adı Seda'yı . O, yumu ak bir sesle konu uyor, satıcı kibarca yanıtlıyormu onu...”(KYT, 2013: 9).

Öz Güveni Yerinde Olmak

Kinin olay, durum ve ilikiler karısında kendine duydu u güvendir. Öz güven, her insanda bulunması gereken bir özelliktir. Kinin kendine olan güveni barına duygusunu da harekete geçirecektir. ‘Akıllı Tav anlar’ isimli eserde bu e itsel iletiye öyle yer verilir:

Akıllı Tav an, kırı geçirecek yuva ararken köstebe in bilgisinden yararlanmak isteyince köstebe in kendine olan güveni artar:

“Köstebek, Akıllı’nın sözlerinden gurur duydu. Kendine güveni geldi...”(AT, 1999: 9).

Ev sahibinin gülhatmiyi kurtarma çabası karısında gülhatminin kendine olan güveni artar:

“...Ben de dirildim. Güç kazandım. Benden vazgeçemediler, diye gururlandım. Özgüvenim arttı...”(BKÇ, 2004: 45).

Nermin Hanım, olu Do an’ın korkusuzca köpe i kovalayıp civcivi kurtarmasına çok sevinir:

“...Geçende bir civcivi kocaman bir köpek kapacaktı da izin vermedim. Köpe i kovaladım. Nermin Hanım, olunun kendine güvenmesini be endi...”(B², 2006: 50).

Karaku , bu e itsel iletiyi “Kuyudaki Asker” isimli eserde Trikopis Pa a’nın sözleriyle Pandeli’nin kendine olan güveninin arttı nı u ekilde aktarır:

“...Kendime daha bir güven geldi. Tarih kitaplarında okudu umuz ünlü sözlerden birini kula umda i itmi gibi duyumsadım kendimi. çim tanımsız bir sevinçle doldu...”(KA, 2001: 12).

“...Öylesine güveniyorduk ki kendimize, evimizdeymi gibi giysilerimizi çıkarıp rahat uykular çekiyorduk...”(KA, 2001: 17).

Sıska Balıkçı, kimsenin cesaret edemedi i kale kapısını açmaya kalkar. Sıska Balıkçı öz güveni sayesinde denemeye karar verir:

“...Senden güçlü müyüm? Güçlüsün, ne var bunda? Öyleyken ben kalkı mıyorum kale kapısını açmaya; sen nasıl kalkı ıyorsun? Neyine güveniyorsun? Olsun, ben yine de deneyece im...”(SB, 2003:

Saygı'nın Emin Bey'in yanında babasının bilgisayar almadı ını açıkça söylemesi özgüven göstergesidir:

“...Bırakın, Saygı kendi aklından geçeni söylesin. çinde biriktirmesin. O madem buna gereksiniyor...”(SÇ, 2007: 88).

Baba, dediklerini yapmayan Zekeriya'ya kızar. Çocuk babasına kar ılık verir ve kendine güvendi ini söyler:

“...Yahu sen neyine güveniyorsun be çocuk!

Kendime güveniyorum. Arkada larım oynarken beni hep i e ko turdun...”(YYA, 2011: 29).

Vefalı Olmak

Ki inin ya da hayvanın kendisine yapılan iyili i unutmaması, onu sık sık yâd etmesidir. nsano lu vefalı olmalıdır. Kendisine yapılan iyili i unutmamalı; yapılan iyili in kar ılı ını verebilmelidir. Vefalı olmalıyız, e itsel iletisini Hidayet Karaku 'un eserlerinde sıkça görürüz.

Duygu ve ailesi köye geri dönmek zorunda kaldı ında kom uları onları son ana kadar bekleyip yolcu eder:

“...Annem evi temizlerken babam, kom umuz Rifat Amca'yla, Erol Amca'yla oturup dertli dertli söyle ti. Sonra da vedala ıp onları evlerine yollamak istedi. Onlarsa kamyon kalkana dek orada kaldılar...”(AM, 2005: 16).

Gönen çok özledi i Alyanaklı'yı getirmesi için Sarı Gaga'yı gönderir. Alyanaklı'yı ikna edemeyen Sarı Gaga, kendisini unutmamasını ister:

“...Çok üzgünüm Alyanaklı. zninle ayrılıyorum. Hava ya mura çevirecek bir an önce bir yere sı ınmalıyım. Güle güle Sarı Gaga. Beni unutma...”(AMB, 2002: 65).

Ku gen'in dünyadaki görevi bitmek üzeredir ancak Ku gen, dünyayı ve Gönen'i çok sevdi i için unutmayacaktır:

“... Bu adı çok sevdim. Bir yarım burada ya ıyor imdi. Gitsem de bu çocu un varlı ını unutmayaca ım...” (BA, 2001: 39).

Cazgır, kendisine iyilik eden evin annesiyle babasını hiç unutmamı tır ve sürekli aklında tutmaktadır:

“... imdi bu adı çok seviyorum. Bana çocuklu umun kokularını getiriyor. Babanın, annenin seslerini beynimde saklıyorum...”(BKA, 2007: 16).

Cazgır, kedilerle ilgili “Kediler nankör olur.” yargısının aksine kedilerin yapılan iyili i unutmayaca ını dile getirir:

“...Öfkemde çabuk geçti. Biz kediler pek kin tutmayız ama iyili i de unutmayız...”(BKA, 2007: 26).

Süleyman Usta, uzun u ra lar sonucunda geri dönmeyi kabul eden AFO 1’e ilk göz a rısı oldu unu hatırlatır:

“...Bundan sonra çok güzel i ler yapaca ız seninle. Bak, ne arkada ların olacak. Artık yalnız de ilsin. Ama benim ilk göz a rımsın unutma...”(B¹, 2001: 63).

O lunun yanına giden Can Dede, kom ularıyla vedala ır. Kom uları Can Dede’nin oralara gidince kendilerini unutmalarından korkar. Can Dede, birlikte vakit geçirdikleri kom ularını unutmasının mümkün olmadı ını belirtir:

“...—Oralara gidince bizi unutma Can Dede ha!..

—Kolay mı sizi unutmak kom um. Ömrüm burada sizlerle geçti. Kolay mı?..”(CDÇ, 1995: 9).

Can Dede, kendisini o lu hsan’ın yanına götürten taksiciye borcunu sordu unda taksici, yıllar önce babasının da yolunu kaybetti ini söyler:

“...—Borcun yok dede. Bir gün de benim babam böyle yolunu yitirmi ti, temiz bir insana çatmı , iki gün konuk etmi bizi buluncaya kadar. Benim de böyle yardımım olsun...”(CDÇ, 1995: 32).

Can Dede, kendisine yardım edip o lu hsan’a getiren kamyoncu Erkan’ı unutmaz:

“...Düinkü yol arkada ı kamyon sürücüsü Erkan geldi aklına. imdi skenderun yolundadır, diye geçirdi içinden. Ne iyi çocuktu u Erkan!..” (CDÇ, 1995: 52).

Can Dede, orman yangınından kaçan tilkiyi sahiplenir, ihtiyaçlarını giderip bakımını üstlenir. Tilki de onun yaptıklarını unutmaz:

“...Tilkicik, küçük gözleriyle kendisini besleyen adama baktı. Sanki ona te ekkür ediyordu bakı larıyla...”(CDE, 2011: 107).

Hidayet ve arkadaşlarının okulda öğretmenlerini beklediği bir anda sınıfa Kara Ali girer ve onları elma verip köyü unutmamalarını ister:

“...O gülerken cebinden sarı yaz elmaları çıkardı. Hepimize teker teker da ıttı. Bu elmaları yiyin de öğretmen olursanız köyünüzü unutmayın, dedi...”(OÇ, 2008: 106).

Vefalı olma e itsel iletisi Pandeli'nin evine sı ındı ı kadının yaptığı iyiliği unutmayacağını söylemesiyle kar ımıza çıkmaktadır:

“...Sen, kim bilir ne zaman bir daha bir eyler bulup yiyeceksin.
—Sa olun efendim. Bu iyiliğini unutmayacağım...”(KA, 2001: 82).

Kar zerrecikleri kendilerini bir araya getirip kardan adam haline getiren çocukları unutmazlar:

“...Buzulun üzerinde, yeni kar taneleriyle birbirimizi örttüümüzde kardan adam yapan çocukları anımsıyoruz. Onlar bize ya am verdiler, bizi birbirimize ba ladılar...”(KAK, 2000: 17).

Küçük Ye il Tırtıl, aya ına yaprak yapı tı ı için zor durumda kalan ku u kurtarır. Tırtıl bir süre sonra ku la tekrar kar ıla ır. Yardım ettiği ku u önce tanımaz. Ku ise tırtıla yaptığı iyiliği unutmadığını ifade eder:

“...Sana güzel günler sevgili tırtıl karde . yili ini hiç unutmayacağım, demi , uçup gitmi ...”(KYT, 2013: 72).

“...Ku , onun kendisini tanımadığını düşünmü . Korkma tırtıl karde , korkma. Beni tutkallı yapraktan kurtardı ını unutmadım...”(KYT, 2013: 217).

Saygı, adam sayar yapmak amacıyla etrafındakilerden saat toplar ancak saatlerden adım sayar yapmayı be aramaz. Be aramasa da saatleri atmaz:

“...Artık ba ka saat aramayacak, veren olursa da almayacaktı. Onları odasında tutsak gibi alıkoymak istemiyordu. Bunları da kimseye vermeyecek, anı diye saklayacaktı...”(SÇ, 2007: 94).

Küllü, isimli kedi isminin nereden geldi ini anlattıktan sonra yanıklarını yalayan arkadaş larının iyili ini unutmaya ını belirtir:

“...Yer yer yanıklarla dola mı tım birkaç hafta. Arkada larım, yalaya yalaya iyile tirmi lerd yanıklarımı. yiliklerini hiç unutamam...”(SGK, 2011: 58).

Bedri Bey ve Bedriye Hanım çok efendi bir kedi olan ilk kedilerini unutmazlar:

“...Unutur muyum, o ilk kedimizdi. Çok da efendi bir kediydi. Bizimle konukluklara gider, bizi oralarda beklerdi sonuna dek...”(SGK, 2011: 96).

Küçük fidan kendisine çok iyi bakıp kendisiyle ilgilenen mavi tulumlu adamı unutamamaktadır:

“...Bir de mavi tulumlu, o kara adamın; biz bir kamyon kasasında havaalanına götürülürken ardımızdan döktü ü gözya larını anımsıyorum ara sıra...”(YYA, 2011: 20).

Planlı Olmak

Plân, hedeflediklerimizi gerçekte tirme yolunda dü ünerek hareket etme, zamanı etkin kullanmadır. Hayatta ba arılı olmak istiyorsak adımlarımızı planlı atmalyız, iletisi de Karaku ’un eserlerinde yer almaktadır.

Can Dede, ormana villa yapılmaması konusunda i birli i yapmak adına villa yapımına kar ı olanları öne alır:

“...Can Dede, geceleri evleri dola tı birer birer. Ormana villa yapılmasını istemeyenleri ilk geceye aldı...”(CDE, 2011: 95).

Ormana villa yapımını engellemek isteyen Can Dede, gelenleri nasıl engelleyece ini planlar:

“...O gün evdeki, kırdaki bütün hayvanlarımızla engelleyece iz onları. Hayvanlarımızı da o gün için evlerde hazır edin kom ular...”(CDE, 2011: 97).

Köydeki çocuklar, Arif A a’ya aka yapmak ister. akayı Ahmet Öncü, a ama a ama planlar:

“...Ahmet Öncü, cin fikirdi. Aklına koydu u bir i in planını önceden kafasında hazırlar sonra da usul usul uygulardı...”(OÇ, 2008: 141).

Kehribar’ı tasmalı görmeye dayanamayan mahalledeki kediler onu kurtarmanın planını yapar:

“...Artık ne yapaca ımızı biliyorduk. Onların geçece i saatte, yerlerimizi alacak, topluca saldıracak; Kehribar’ı, kedi ulusundan bir karde imizi kurtaracaktık...”(SGK, 2011: 61).

yi nsan Olmak

Kitlelerce be enilen, uygun bulunan her ey iyi kavramının içindedir. Ya amda da iyi insan olma erdemini göstermek gerekir,

Alyanaklı, di er balonlardan oldukça farklıdır. çi ve dı ı iyilik doludur:

“...Bizden önce dü üniüyordu birçok eyi. Kırdık onu. Onun hem içi güzeldi, hem dı ı...”(AMB, 2002: 38).

Cazgır, mahalledeki kedilerden çok farklıdır. Mahalledeki kediler birbirlerine beddua etse de Cazgır, iyilikten vazgeçmez:

“...Zaman zaman kedilerin birbirlerine ta itları kullanarak ilendiklerini anımsadım(...) Benim bu kötü dileklere hiç aklım ermemi tir...”(BKA, 2007: 42).

Kaybolan Can Dede’nin yardımına ko an taksici ve polisler çok iyi insanlardır:

“—Sa olsun taksici çocuk da, polisler de iyi insanlarmı .

—Dünyada iyiler tükenmedi ükür baba...”(CDÇ, 1995: 38).

Okan, kitap okumaktan ho lanmamaktadır. Bir gün odasında uykuya daldı ında bir kitap ona iyi insan olmak için okuması gerekti ini anlatır:

“...Sen iyi bir çocuksun. Benim içimde de iyi çocuklar var. Onlarla arkada olmak istersen sayfalarımı çevir...”(YTD, 2000: 16).

Sorumluluk Bilincine Sahip Olmak

Sorumluluk; bireylerin üzerine dü en i leri zamanında, istenildi i gibi yapması ve takip etmesidir. Sorumluluk sahibi bireyler yeti tirmek istiyorsak çocuklar için yazdı mız eserlerde sorumluluk bilincine dair iletilere yer vermeliyiz. Hidayet Karaku , hayatın bize yükledi i sorumluluklarımıza sahip çıkmalı; kurallara uymalıyız, e itsel iletisini öyle verir:

Parkta balon satmaya çalı an genç, fazlaca balon satmak zorundadır. Bakmak zorunda oldu u bir ailesi vardır:

“...O ise, evdeki karde lerini dü ünüyordu. Onları okutmak için u ra ıyordu. Birisi ilkokula gidiyor, öteki daha yeni yürüyordu. Babasının geliri yetmiyordu eve. O da okulu bırakmı eve katkı olsun diye balon satmaya ba lamı tı...”(AMB, 2002: 10).

Leyla ö retmen sorumlulu unun bir parçası olarak ö rencilerinin tamamının sınıfı terk etmesini bekler, e yasını unutanları uyarır:

“...Ö renciler sınıfı bo altıncaya de in bekledi. E yasını unutanları, giysilerini tam giymeyenleri uyardı...”(BKÇ, 2004: 10).

Bahçenin sahibi çiftedostların tohumunu be enmedi i için onu bahçe dı ına çıkarmaya karar verir. Di er a açlar ise çiftedostları, ‘Biz sorumlulu umuzu yaptık.’ deyip rahatlatmaya çalı ır:

“...Ne yapalım, elimizden ne gelir? Biz a açlı mızı yaptık. Onların da insanlı ı bu...”(BKÇ, 2004: 42).

Yazın gelmesiyle birlikte Tekin’in görevi Eski Ba ı beklemektir. Tekin, bu sorumlulu u yerine getirir:

“...Yaz gelince oranın bekçisi olurdum. Bir buçuk dönümlük bir yerdi ama orası benim ülkem gibiydi...”(BKÇ, 2004: 67).

Polisler, otobüsün üzerindeki apkayı almak istemektedir. Otobüsün oförü ise polise zamanında insanları gidece i yere ula tırmanın kendisinin sorumlulu u

oldu unu ifade ederken itfaiye eri de apkayı almak için merdivene sadece kendisinin sokabilece ini belirtir:

“...Orada durursa ben merkezde kayıp e ya deposuna bırakırım. Oradan alırsınız. Bakın apka kaybolursa sorumlu olursunuz...”(B¹, 2001: 19).

“...Ben de sizler gibi saatle çalı ıyorum. Bu insanları belli saatlerde belli duraklara ula tırmam gerek...”(B¹, 2001: 21).

“...Bu merdiven benim üzerime kayıtlıdır komiserim. Ancak ben çıkabilirim(...) Do ru söylüyor. Merdiven kırılırsa zararı o ödeyecek. Üstüne zimmetlidir, dedi...”(B¹, 2001: 23).

Yorucu bir gün geçiren AFO 1 günün sonunda dinlenmeye çekilir. AFO 1'in devresinin bir parçası olan akım devresi de sorumlulu unu yerine getirmenin mutlulu u içindedir:

“...Bütün liflerim dinlendi. Algı noktadaki gerginlikler bitti. Akım devrem görevini tam yapmanın rahatlı ıyla uykuya vardı...”(B¹, 2001: 27).

Iksev, sorumluluk sahibi bir kızdır. Odasını ve yata nı düzenler:

“...Banyoya gitti önce, elini yüzünü yıkadı. Odaya döndü ünde yata nı düzeltti. Masanın üzerini düzenledi...”(B², 2006: 8).

Gönen ve Serkan her ne kadar sevmeseler de ba arılı olmak için ödevlerini yapmak zorunda olduklarının farkındadır:

“...Çocuklar da derslerinin ba na oturdular. Çalı mak, ödevlerini yapmak sıkıyordu. Onları ama bunları yapmadan da yeni bir ey ö renemeyeceklerini biliyorlardı...”(CDÇ, 1995: 74).

Parkın yapımında herkes üzerine dü en sorumlulu u yerine getirir. Köyün çocuklarından Osman da sorumluluk sahibidir:

“...E e ini sulayıp yeniden yoncalı a ba ladıktan sonra çocuklardan Osman'la kar ıla tı.

—Osman, nereye gidiyorsun böyle?

—Bahçeyi beklemeye gidiyorum Can Dede.

—Niye bekleyeceksin bahçeyi?

—Yeni boyandı da... yice kurumadan binmesin kimse.

—Aferin Osman, sizler böyle duyarlı olduğca bu köyde daha çok i ler yapılır...”(CDO, 1999: 84).

Anneleri çocukları Bülent ve Levent’in okula geç kalıp sorumsuzca davranmalarına izin vermez:

“...Babam, çaresizlikle ba ını salladı. Annem mutfa a döndü.

Hadi çocuklar, çabuk olun! Okula geç kalacaksınız imdi...”(DÇO, 2006, 33).

Okulun giri inde dedesinden utanan Bülent’i Levent, sorumluluklarını hatırlatarak uyarır:

“...Annem bize ne dedi? Dedenize sahip çıkın, kimseyle dövü meyin, demedi mi? Sen gidersen, ben ona nasıl sahip çıkarım...”(DÇO, 2006, 36).

Lunaparkta sıra beklerken dedeleri Evren ve Ersen’in sorumlulu unun farkındadır:

“...Birbirlerinin sözlerini anlamıyorlardı. Dedeleri, onların ellerinden tutmu , sessizce sıranın kendine gelmesini bekliyordu...”(DDDK, 2007: 25).

Annesi saman çekerken Hidayet’in görevi de samanları bekleyip hayvanlardan korumaktır:

“...Annem, daha saman çekmeye ba lamadan bana görev vermi ti:

Samanımızı bekle de hayvanlar yemesin. Kı n öküzlerimize yedirece iz onu...”(OÇ, 2008: 65).

Hidayet, zaman zaman hayvanları güderek ailesine yardım eder. Oldukça zor olan bu i i sorumluluk bilinciyle yapar:

“...Her gün bir yere götürmek, hayvanların karnını doyurmak biz küçük çobanlar için zordu. Yine de gitmek, öküzlerimizi doyurmak bizim görevimizdi...”(OÇ, 2008: 83).

Ki inin sorumluluklarına sahip çıkması gerekti i e itsel iletisi Oyuncakların Park Gezisi isimli eserde Turgut’un ayıcı a olan siteminde görmekteyiz:

“...Sorumsuzluk bu! nсан arkada ını bırakır gider mi? Dükkânı nasıl bulaca ım? u ya mur da hiç dinmek bilmiyor, içimdeki çaputlar bile ılandı...”(OPG, 2007: 27-28).

“...Aklından geçen konularda dü üniip duruyordu. Ancak bundan sonra dikkatli olmalıydı. Dersleri izlemek zorundaydı...”(SÇ, 2007: 72).

Annesiyle birlikte Aycanlara giden Saygı, ödev konusunda sorumluluk sahibidir:

“... stersen benimle sen de gel. Hem Aycan da okuldan gelmi tir. Onunla oturur ödevlerinizi yaparsınız...”(SÇ, 2007: 11).

“...Anne, ben yarınki ödevimi yanuma alayım. Hiç olmazsa onu yaparım. Aycan’ı da dinlemem...”(SÇ, 2007: 12).

“...Ansiklopedileri saydın mı? Üstelik kapalı gözdekileri görmedin bile. Hadi, gel de ödevlerimizi bitirelim. Sonra da oyun oynarız...”(SÇ, 2007: 19).

Saygı, okula gelip durumunu sormayan yani sorumluluklarını yerine getirmeyen babasını ele tirir:

“...Ama sen bir kez olsun okula gelip durumumu sormuyorsun. Haklısın çocu um. ten fırsat olmuyor ki...”(SÇ, 2007: 36).

Utku, annesinin kendisine verdi i sorumlulu u yerine getirdi i için annesinin çok mutlu olaca ını dü ünmektedir:

“...Akvaryum, imdi tertemiz görünüyordu. Annesi yaptı ı i i çok be enecekti...”(YTD, 2000: 35).

Anne ve baba olarak sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Anne ve baba serçe sorumluluklarını yerine getirip yavrularını yeti tirirler:

“...Anne serçe, yumurtadan yeni çıkan yavrularını yalnız bırakmazdı. Erkek serçe, yavrulara yem getirir, onları dere kıyısındaki çayırıktan getirdi i küçük solucanlarla besledi...”(YTD, 2000: 39).

Hatadan Ders Almak

Hata, bilerek ya da bilmeyerek yapılan yanlış lar, kusurlardır. Atalarımız “ nsan be er, kuldur a ar.” demi tir. nsano lu yaratılı ı gere i hata yapmaya meyillidir. Hatasız kul olmaz. Önemli olan hata yaptı ında hatalardan ders almak ve özür dilemeyi bilmektir.

Akıllı Tav an yavruları Oyuncu ve Suskun'u bir bahçede ceviz toplarken bulur. Akıllı Tav an sincabı rahatsız ettikleri için yavruları adına özür diler:

"...Oyuncu'yla Suskun'un da kusurlarına bakmayın. Onlar bu bahçelerin kurallarını bilemezler..."(AT, 1999: 31).

Hatalardan ders almalıyız, e itsel ileti 'Bilgisayar Amca' isimli eserde karımıza çıkmaktadır:

"... — Neden gecikiyorsun o lum?"

— Özür dilerim babacı m... Bilgisayara dalmı m da... Yeni bir program denedim..." (BA, 2001: 34).

Gönen ve Göktü arasında ya anan olumsuzluk için Gönen, arkadaından özür diler:

"...—Deli misin? Söyler miyim hiç! Hepsi eve dolar, ondan sonra annemin yüzünden dü en bin parça. Sahi o gün için senden özür dilerim..."(BGT, 1994: 34).

Gönen arkadaşı Göktü 'a uzaylılara benzedi ini söyleyip aka yapar ancak Göktü bu akaya çok üzülür:

"...Ba kalarının a zıyla burnuyla alay etmek hiç güzel de ildi.

—Özür dilerim Göktü , seni üzmem için söylemedim, lütfen ba ı la..."(BGT, 1994: 43).

Gönen kendisine yapılan telefon akaları üzerine Göktü 'u da onlardan biri sanıp ba ırırken fark eder:

"...Birden Göktü 'un sesini ayımsadım.

—Özür dilerim Göktü . Biraz önce kim oldu unu bilmedi im birileri aradı. Hiç konu madan fısıltılar, gülü meler... Kızdırdı beni..."(BGT, 1994: 50).

Leyla ö retmenin ö rencileri biran önce a acın türünü bulabilmek için okuldaki di er ö retmenlere de sorarlar. Sordukları her ö retmenden de rahatsız ettikleri için özür dilerler:

"...Ö retmenim, özür dilerim. Çok önemli benim için. Sizin bilebilece inizi

söylediler. Okulumuzun bahçesindeki u a aç ne a acı?.."(BKÇ, 2004: 15).

Özgür, babasının iste i üzerine arkı söyler ancak arkı daha tam bitmemi ken babaları ba ka bir i e dalar:

“...Hem istiyor, hem dinlemiyorsunuz.

Ah güzel kızım, ba ı la beni. Peynirli ekme in kokusu aklımı ba ımdan aldı...”(B², 2006: 20).

Do an, derede arkada larıyla yüzerken elbiseleri kaybolur bunun üzerine eve elbiseleri olmadan gdler:

“...Ba ı la beni anneci im, seni üzmem istemezdim, dedi...”(B², 2006: 65).

Park yapımı için muhtarla Can Dede, ertesi gün buluşmak üzere anlaşılır. Ertesi gün Can Dede, muhtarı bulamaz. Acil i i çıkan muhtar Can Dede'den özür diler:

“...—Can Dede, ba ı la beni. Haber vermeden ile gitmek zorunda kaldım. Köyün su kanallarıyla ilgili telefon ettiler...”(CDO, 1999: 65).

Bir anda ortalıktan kaybolan dede, akşam eve döndüünde merdivenleri yavaş yavaş çıkar. Bu durum torunlar tarafından yadırganınca özür diler:

“...Gülümseyerek bizden özür diledi:

Kusura bakmayın. Tam merdivenlerde doktorun sözlerini anımsadım...”(DÇO, 2006, 56).

Dede, sokakta buldu u hayvanı eve getirir ancak gelini evde hayvan beslemeye kar ıdır. Bu durumun babasını üzdü ünü dü ünerek ondan özür diler:

“...Annem, dedemden özür diler gibi konu tu:

Senin gönlünü hoş etmek isterdim baba ama evin içinde hayvana bir türlü alı amadım...”(DÇO, 2006, 64).

nsanlar yaptıkları hatalardan ders alabilmeli ve sonucunda da yaptığı hata nedeniyle özür dilemelidir, e itsel iletişimi hatasını anlayan karga üzerinden verilmiştir:

“...Karga, yaptığı mın yanlış oldu unu kavramı ama i i ten geçmi ti. Dalların arasından usulca süzüldü...”(KAK, 2000: 46).

“...Ormandakiler hâlâ karganın özür dilemesini bekliyorlardı. Kargayı ormanda bir daha gören olmadı...”(KAK, 2000: 46).

Börülce teyze, Küçük Ye il Tırtıl’a annesinin ne kadar kendini be enmi biri oldu unu söyleyince tırtıl, annesi adına özür diler:

“...Buna çok a ırdım börülce teyze. Onun adına özür dilerim...”(KYT, 2013: 134).

Küçük Ye il Tırtıl, karanlıkta ilerlerken farkında olmadan uçuböce inin üzerine basar. Yaptı ı hata nedeniyle özür diler:

“...Beni ba ı la karde im. Karanlıkta göremedim seni. Gel tanı alım. Benim adım Ye il Tırtıl...”(KYT, 2013: 230).

Küçük Ye il Tırtıl, elma kurdunun evini çok merak eder ancak onu rahatsız etti ini anlayınca da özür diler:

“...Ama elmama göz diken olursa kovalarım. Özür dilerim elma kurdu. Elmaya göz dikmedim. Yalnızca tadını merak ettim...”(KYT, 2013: 213).

Küçükkulak, Yanbastı’nın sorusunu cevaplamak için hırlar ancak Yanbastı’yı korkuttu u için bu davranı ından pi manlık duyar:

“...Özür dilerim Yanbastı, istemeden hırladım sana. Amacım seni yanıtlamaktı...”(OPG, 2007: 40).

Emin Bey keman kursu sırasında Saygı’nın dikkatinin da ıldı ını fark edip uyarınca Saygı, yaptı ından utanır:

“...Saygı utanarak baktı:

Özür dilerim. Kendime yeni bir göz buldum da Emin Amca...”(SÇ, 2007: 115).

Saygı, kahvaltıda annesinin hazırladıklarını be enmeyince ona durumu çok kötü olan insanlar anlatılır. Bunun üzerine Saygı, yaptı ına üzülür, ailesinden özür diler:

“...Gerçekten ekme ine katık bulmayan çocuklar var mı anne? diye sordu.

Hem de çok Saygı. O yüzden...

Peki anladım anne... Özür dilerim senden de babamdan da...”(SÇ, 2007: 82).

a kın, Yumukgöz'le alay eder. Yaptı ı hatayı anladı nda amacının onu incitmek olmadı ını söyleyip özür diler:

“... a kın, yine baltayı ta a vurmu tu. Özür dilerim, seni incitmek istemedim. Yalnızca sen kendine kedicik deyince biraz tuhaf geldi de...”(SGK, 2011: 60).

Ne eli, havlayınca sincabı korkutur. Sincaptan korkan sincap a aca tırmanır. Hatasını fark eden Ne eli, özür diler:

“...Ne eli, a acın altına ko tu. Sincaptan özür diledi. Ama sincap onun dilinden anlamadı ı için omuzlarını çekti...”(YKK, 2001: 42).

Utku, yakaladı ı çekirgeleri birbirine ba layıp onlara eziyet eder. Sonradan hatasını anlayınca çekirgelerden özür dilemek ister:

“...O gün yaptı una da sonradan çok üzölmü tü. Çekirgeleri bulsa gidip onlardan özür dileyecekti...”(YTD, 2000: 33).

Dengeli Beslenmek

Bireylerin hayatta kalmaları, ya amlarını sürdürmeleri için do rudan ya da dolaylı olarak tükettikleri maddelere besin denirken bu besinlerden faydalanma i ine de beslenme denmektedir. Ki isel geli imde dikkat edilmesi gerekenlerden biri de beslenmedir. Sa lıklı nesiller yeti mesinde dengeli beslenme ve süt içimi oldukça önemlidir. Geli im döneminde olan çocuklar için dengeli beslenme ile ilgili e itsel iletiler oldukça önemlidir.

Balon, sütün nasıl bir ey oldu unu merak eder. Sütün önemini ö rendi inde içemedi i için üzölür:

“...Üzöldü içten içe. Olsun, yine de Gönen'den sütün güzel oldu unu ö renmi ti...”(AMB, 2002: 21).

Gönen'in annesi her fırsatta o luna sa lıklı olması için yemek yemesini ve süt içmesini ö ütlemeaktadır:

“...Bütöün çocuklar çok yemek mi yiyor anne? Bilmem. Yemezlerse büyömezler. Hepsi de süt içiyor mu? Bilmiyorum...”(AMB, 2002: 28).

Ku gen ve Ne bu dünyaya dair de erlendirmelerinde dengesiz beslenmenin mideye a ırlık verdi ini belirtmektedir:

“...—*Be de karnıyarık, pilav, cacık, i kebab, salataya bayılıyormu um. Yani Göktu bayılıyor...*

—*Hiçbiri de yenilir, yutulur eyler de il. Mideye büyük bir a ırlık veriyorlar...*” (BA, 2001: 26).

Cazgır, tavuk ci erini çok sevmesine ra men tek yönlü beslenilmemesi gerekti ini belirtir:

“...*Tavuk ci erine bayılıyorum. Her gün yesem de usanmam. Yine de zaman zaman acaba tek yönlü mü besleniyorum diye kendi kendime sordu um oluyor...*” (BKA, 2007: 26).

Özgür, babasına çok yemenin zararlı oldu unu hatırlatınca babası çok yiyince sa lıklı olurum hatasına dü tü ünü söyler:

“...*Hani çok yemek do ru de ildi baba? Sen neden çok yedin? Babası Özgür’e baktı:*

Çok do ru ama o zamanlar ben bunu bilmiyordum. Çok yersem daha sa lıklı olurum sanıyordum...” (B², 2006: 28).

Can Dede, o lu hsan’ın evine ula mayı ba arır. Gelini Aslı yoldan geldi i için yemek hazırlamak ister. Can Dede, yemek yemeyece ini ama süte hayır demeyece ini belirterek sütün dengeli beslenmedeki önemini ortaya koyar:

“...—*Baba, madem yemek istemiyorsun, sana bir bardak ılık süt getireyim mi?*

—*Bak ona hayır demem Aslı kızım...*” (CDCÇ, 1995: 40).

Küçük Ye il Tırtıl, baklaları yerken sindirim sistemiyle ilgili önemli bir bilgi verir:

“...*Tırtıl, yuttu u ye il bakla parçasını gövdesinin bo umlarından geçirerek kıvrana kıvrana sindiriyormu . Zaten canlılar yediklerini iyi sindirirlerse besinler onlara yararlı olurmu ...*” (KYT, 2013: 193).

Dengeli beslenmede balın önemi Oyuncakların Park Gezisi isimli eserde karımıza çıkmaktadır:

“...Dükkân sahibi önündeki bal tenekesinden kaık kaık bal yiyordu. Buyrun, siz de yiyin. Bal ifadır. Buyrun, buyrun!..” (OPG, 2007: 16).

Küçükkulak’ı kendine dost edinen adam, kahvaltının dengeli beslenmedeki önemini dostuna öyle anlatır:

“...Hadi küçüüm, gel bakalım buraya! Kahvaltısız güne başlanmaz. Yuvamızda karnımızı doyuralım...” (OPG, 2007: 58).

Kehribar, sahibi Bedri Bey’in özelliklerini belirtirken onun her türlü besinden faydalanmaya çalıştığını belirtir:

“...Bu babanın yapmayacağı yok. Her yeniliği eve taşıyor. Ama en çok sağlıklı konularında titizdir. Olur, olmaz yere ilaç kullanmaz. Her sabah jimnastik yapar. Her türlü besinden yararlanmaya çalışıyor...” (SGK, 2011: 78).

İlme Önem Vermek

Sonu olmayan, sahip olan için büyük bir güç olan ilme ve öğrenmeye hayatımızın her anında önem vermeliyiz. Beşikten mezara kadar ilim diye buyuran İslam dininin peygamberinin yolundan gitmeliyiz. Bu eşitsiz ileti Karaku’un eserlerinde yer verdiği bir iletidir.

Bülent ve Levent’in dedeleri ilerlemiştir ya da men torunları ile okula giderek müdüre okula gelmek istediklerini belirtir:

“...Dedem omuz silkti:

Ben okumayı askerde öğrenirim ama hiç okula gitmedim. Çocukların öğrendiklerini ben de öğrenmek istiyorum...” (DÇO, 2006, 30).

“...Benim okula başlayacağı mı öğrenince de başkanı okudu: Aferin, okumanın yağı yoktur, Salim Amca, dedi...” (DÇO, 2006, 33).

“...Sayın müdür bey; okumanın yağı yoktur. Okumam yazmam var ama bilgim yok. Her şeyi öğrenmek istiyorum...” (DÇO, 2006, 34).

Öğretmen okuluna hazırlanan öğrencileri, öğretmenleri okuyup köyden kurtulmaları için sürekli teşvik eder:

“...Ö retmenimiz durmadan yineliyordu:

Bu köylerden kurtulacaksınız. Okuyacaksınız. Bizse hem istekliydik, hem korkuyorduk...”(OÇ, 2008: 94).

Hidayet, okula gitmek yerine öküz gütmeye gider. Babası Hidayet’i yakalayıp okuması için okula götürür:

“...Okursan bana mı okuyvereceksin? u sınavlara kadar ö retmenin ne derse yapacaksın. Sonra istedi in kadar öküz güt...”(OÇ, 2008: 100).

Ö retmen okulu sınavlarına hazırlanan çocuklara sadece ö retmenleri destek vermez. Bütün köy halkı onlara ö retmen olmu gibi saygı duyar:

“...Bütün köylüler, bizim ö retmen okulu sınavlarına girece imizi biliyor, sanki sınavları kazanmışız da ö retmen olmu uz gibi her fırsatta gururumuzu ok ayan sözler ediyorlardı...”(OÇ, 2008: 105).

Meraklı Kedi, bilgisini artırabilmek için sürekli u ra ır. Bilgisini artırmak için insan olmayı diler:

“...Olsun. Öyle zevkli ki... Ke ke tam ö renebilsem her eyi. Ah bir insan olsam neler yapmazdım, neler!..” (YKK, 2001: 7).

Merak Etmek

Merak; bir eyi anlama, ö renme çabası ve iste idir. nşanın do asında vardır. nşanlar günlük hayatta pek çok eyi merak eder, ö renmeye çalış ırlar. nşandaki ö renme iste ini, merakı Karaku , eserlerinde fazlaca kullanır.

Duygu, evde yalnızdır. Tek ba ına bo bo dola ırken fener dikkatini çeker. Cam feneri merak eder:

“... te bu fener çok ilgimi çekti. Camı, fenerin tepesi yukarı çekilerek telden bir kafesin içine konuyor...”(AM, 2005: 28).

Serçe, yavrularını arayan Akıllı Tav an’a yardım edip yavruların yerini söyleyece ini belirtir. Annenin merakı daha da artar:

“...Akıllı, meraklandı. Kırmızıdi ’le Kekeme de ne oldu unu anlamak istiyorlardı...”(AT, 1999: 28).

Gönen ve Göktu , Mor Gezegene götürüldüklerinde yerlerine bırakılan Ku gen ve Ne bu 'un ya adıklarını merak etmektedir:

“...Annemiz, babamız bütün tatil boyunca evde oldu umuzu söylerdi. Mahaldekiler, bütün yaz benzerlerimizle kar ıla mı lar, konu mu lardı. Ben asıl onların burada nasıl ya adıklarını merak ediyordum...” (BA, 2001: 7).

“...Neler dü ünüyordu, ne yazacaktı acaba? Dönünce okumak için meraklanıyordum...” (BA, 2001: 71).

Ku gen, dünyaya dair izlenimlerini günlük tutarak yazar. Yazdıklarını Gönen'in merak edeceğini dü ünmektedir:

“...Gönen, bu günceyi okudu unda altın hücreleri merak edecektir. Etsin. Dünyalılar, merak ö renmenin yarısıdır, diyorlar. Yanlı da de il. Biz de meraklı olduk buraya geledi...” (BA, 2001: 30).

Ku gen, dünyayı tanımak için kitaplara ba vurur. Ku gen'in ne okudu unu Gönen'in babası merak etmektedir:

“...Dünyalıların neler dü ündüklerini kitaplardan daha iyi ö reniyorum. Zaten babam da yani Gönen'in babası da zaman zaman ne okudu umu merak ediyor. Beni kitap okurken gördü ünde yüzünün ı ı ı ço alıyor...”(BA,2001: 40).

Gönen'in yerine dünyaya gelen Ku gen, zaman zaman dı arı çıkar. Dı arıdan eve geç döndü ünde de babası merak eder:

“... Ba umı ok adı.

—Bilirim böyle gecelerin tadını. Hele yaz geceleri... Ay ı ı ı dünyayı gümü e boyar, uzayın sesi duyulur sanki. Hadi iyi geceler. Ben seni merak ettim babacık...” (BA, 2001: 29).

Gönen, Mor Gezegen'de mutlu olsa da uzun süre Mor Gezegen'de kalıp kalmayacaklarını, Mor Gezegen'dekileri ve arkada ı Göktu 'u merak etmektedir:

“... Binlerce yıl dayanmak iyiydi belki ama annemi, babamı, arkadaş larımı bir daha görememek vardı. Binlerce yıl uzayda mı kalacaktık? Göktu ne yapıyordu? Ne dü ünüyordu acaba?..” (BA, 2001: 64).

“...—Bunlar bizim konu malarımızı i itiyorlar mı acaba?

—Do rusu i itiyorlarsa, ne anladıklarını merak ederim...” (BA, 200: 82).

Gönen ve Göktü bilgisayarlarına giren Mor Gezegenlilerin bütün dilleri nasıl ö rendiklerini merak ederler:

“...—Benim anlamadı m u: Bütün abeceleri ö rendiler anladım, peki bütün dilleri nasıl ö rendi bu yaratıklar?..” (BGT, 1994: 45).

Mor Gezegen’e gideceklerini ö renen Gönen ve Göktü , oraya nasıl gideceklerini, orada neler yapacaklarını merak eder:

“...Gerekliyordu ama bütün benli imi uzay kaplamı tı. Bilgisayara gelecek yeni iletiler neler olacaktı acaba? Bizi ne yapacaklardı? Onlarla nasıl kar ıla acaktık?...” (BGT, 1994: 52).

Cazgır, yeni sahiplerinin kapısına bırakıldı nda kaç günlük oldu unu merak etmektedir:

“...Bu evin kapısına bırakıldı imda acaba kaç günlüktüm. Güne kaç kez do up, kaç kez batmı tı? Bir bilsem!..” (BKA, 2007: 12).

Bir Kedinin Anıları isimli eserde merakın do uraca ı olumsuz sonuçlar da ortaya konur. Çok meraklı olan Topak, merakının bedelini öder:

“...Topak da bu merakın kurbanı oldu o gün. Kokladı ı ayakkabı burnuna yapı ince ayakkabıyla saatlerce dola tı sokakta...” (BKA, 2007: 52).

Leyla ö retmen bahçedeki a acın türünü merak eder. Bahçedeki a acın türünü çocuklara soran Leyla ö retmen verilen yanıtlarla çocuklardaki merakı daha da artırır:

“...Her söz alan, bir a aç adı söyledi. Leyla Hanım, her yanıtta sonra ‘Acaba?’ diyor, çocukların merakını artırıyordu...” (BKÇ, 2004: 8).

“...Leyla ö retmen de a acın ne a acı oldu unu çok merak ediyordu. Bunca yıldır gördü ü, gölgesinde oturdu u a acı tanımıyordu...” (BKÇ, 2004: 10).

“...Çocuklar aralarında tartı rken zil çaldı. Sınıflarına yürüdüler. Merakları gittikçe artıyordu. Önceleri ödev diye ilgileniyorlardı...” (BKÇ, 2004: 18).

Çisem, bahçedeki a acın türünü bulmak için Orman Müdürlü ünden yardım ister. Görevli gelip a acı inceler, herkesin merakı daha da artar:

“...Orman mühendisi de okuldan ayrılmı tı. Merak içinde evlerine gittiler. Ertesi sabahı iple çekiyorlardı...”(BKÇ, 2004: 24).

Orman mühendisi incelemelerini tamamlayıp sonucu okul müdürüne bildirir. Okul müdürünün açıklaması ö rencilerce merak edilmektedir:

“...Müdür, bakı larını ö rencilerin üstünde gezdirdi. Çocuklar, merakla müdürün verece i haberi bekliyorlardı...”(BKÇ, 2004: 25).

Süleyman Usta, apka ustasıdır. apkaların uçurulup yönetilebilece ini merak etmektedir:

“...Acaba apkalar, uzaktan kumandayla yönetilebilir miydi? Onlar, uçurulabilir, onlara kimi görevler verilebilir miydi?.. ”(B¹, 2001: 7).

AFO 1 kendisini yakalamaya çalı an ki ilerden kaçarken kendini bir kayıкта bulur. Kayıktaki adam uykuya dalıp horladı ında AFO 1 balıkların kaçıp kaçmayaca ını merak eder:

“...Denizin ortasında bu horlama, balıkları kaçırılmaz mı? Eyvah, bizim balıkçı yine mi kısmetsiz kalacak yoksa? Sahi balıklar kulakçıklarıyla i itirler mi?..” (B¹, 2001: 30).

Süleyman Usta, AFO 1’in yakalanmasından korkmaktayken bir yandan da di er apkalarla düzenleyece i enli e izin verilip verilmeyece ini merak eder:

“...Bir apkanın yakalanmasından korkan adam imdi pek çok apkanın hesabını nasıl verecekti? Böyle bir enli in her isteyen düzenleyebilir miydi?..” (B¹, 2001: 66).

Bülent ve Levent’in dedesi torunlarının getirdi i ansiklopedilerle ilgilenir. Gökteki yıldızları, icatları merak etti ini söyler:

“...Hani insanlar makineyi bulmadan tekerle i bulmu lar... Gökteki yıldızlardan ba ka dünyalar varmı . Bunları ben de merak ediyorum...”(DÇO, 2006, 41).

Yanko arkada ı Pandeli’yi günler sonra görünce onu çok merak etti ini söyler:

“...—Pandeli, sen ha! Seni ne kadar merak ettik, bilsen. Ba ina gelenleri bana sonra anlatırsın...”(KA, 2001: 20).

Küçük Ye il Tırtıl, kaybetti i annesini aramakta ve annesinin kendisine benzeyip benzemedi ini merak etmektedir:

“...Annem nasıl biriydi acaba? Beni görse tanır mı? O da benim gibi kıvrıla kıvrıla mı gider yolunda? Acaba karde lerim de var mıdır? Annem de yaprak mı yer?..”(KYT, 2013: 46).

Saygı'nın en büyük merakı gördü ü her nesneyi saymaktır:

“...Ben saymaya meraklıyım. Kar ıma çıkan her eyi sayarım...”(SÇ, 2007: 18).

Saygı, topladı ı saatlerden bir sayaç yapaca ını arkada larına söylemi tir. Kendisi de nasıl bir aygıt yapaca ını merak etmektedir:

“...Arkada ları onun ne icat edece ini merakla bekliyorlardı. Üstelik onlara Saygıt'tan da söz etmi ti. Artık geri dönemezdi. Kendisi de nasıl bir ey ortaya çıkaraca ını merak ediyordu...”(SÇ, 2007: 60).

Küçük doru tepelerin ardında ne oldu unu merak eder. Bu merak onu annesinden uzakla tırır:

“...Güne e baktı. Ak ama daha çok vardı. Ortalık da cayır cayır yanıyordu ama merakını yenemiyordu...”(SK, 1999: 49,50).

“...Aslında vahadan çok ba ka eyleri merak ediyordu: Tepelerin ardında acaba ne vardı...”(SK, 1999: 46).

Cazgır, meraklı bir kedidir. İlk kez gördü ü nesnelere tehlikeli olup olmadığı nı dü ünmeden onlarla ilgilenir:

“...Beni siz, yaramaz bir çocuk sanıyorsunuz de il mi? Bilemediniz i te. Ben makinelere meraklı bir kediyim...”(YKK, 2001: 7).

Ne eli, evi yabancılardan korudu u için sahibi onu zaman zaman özgür bırakır. Ne eli, gezmeye çıktı ında dola tı ı yerlere ba ka köpeklerin gelip gelmedi ini merak eder:

“...Derenin içine indi. Yerleri koklaya koklaya yürüdü. Buradan ba ka bir köpek geçmi miydi? Merak ediyordu. Kavak a acının altına vardı ında, deniz kar ısına çıkıverdi...”(YKK, 2001: 36).

Okan, kitap okumayı sevmez. Okan, odasında yattı ı yerden kitap isimlerini söyleyip onlarla alay ederken ‘Yaralı Tav anın Doktoru’ isimli kitabı merak eder:

“...O arada, Yaralı Tav anın Doktoru adı ilgisini çekti. Acaba kimdi yaralı tav anın doktoru? Merak etti ama...”(YTD, 2000: 8).

“...Okan da kendi kendine bol bol güldü. Ancak okudu u her kitap adı, onda merak uyandırıyor. Yine de hiçbirine elini uzatıp, okumak istemedi...”(YTD, 2000: 11).

Merhamet Etmek

Merhamet kelime anlamı olarak kötü durumda olan ki i ve olaylar kar ısında hissedilen duygudur, acıma hissidir. nsanlar; zulme u rayana, zor durumda olana kar ı merhametli olmalıdır.

Bazılarının hayatta kalması ba kalarının merhametine ba lıdır. Sokak kedilerinin hayatı da kasapların merhametindedir:

“...Eve gelirken kasap dükkânlarının önünde bekleyen kedileri dü ündüm. Safi Bıyık söz etmi ti sanırım. Onların da ya amı kasapların insafına ba lıymı ...”(BKA, 2007: 26).

Hidayet, bakkaldan aldı ı ekerlerle ambara bir dükkân açar. Dükkânı bırakıp gitti inde Ali ihsan ekerleri yer ama Hidayet ona kar ı merhametli davranır:

“... ekerleri Ali hsan’ın yedi ini ö rendi im zaman bile kızmak, her zaman dövü tü üm Ali hsan’ı üzmemek gelmedi aklıma. Altı üstü bir ekerdi, onu da çocuklar yerdi...”(OÇ, 2008: 75).

Kara Ali, Kurtulu Sava ı sırasında öldürdü ü Yunan askerine kar ı merhamet duyar:

“...O çocu u orada ölü bırakırken ‘Benim gibi seni de bekleyen vardır köyünde, ne i in vardı da geldin buralara, a çocuk,’ dedim...”(OÇ, 2008: 111).

Çuvalın üzerindeki yavruların kayboldu unu gören anne yılan, adamların içece i sütü zehirler. Yılan bir süre sonra yavrularını bulunca da merhamet edip zehirledi i sütü içmesinler diye sütü yere döker.

“...Anlamı lar ki yavrularını yerinde göremeyince anne yılan, kovadaki sütü zehirlemi ; yavrularını bulunca da zehirli sütü dökerek insanlara verece i zararı ortadan kaldırmı ...”(OÇ, 2008: 125).

Aynı e itsel iletiyi Karaku , Pandeli'nin annesi aracılı ıyla öyle veriyor:

“... Bir gün durup dururken; Sen de sava a gidersen suçsuz insanlara dokunma emi benim aslan o lum, demi ti...”(KA, 2001: 26).

Pandeli, Türklere yaptıkları zulümden, i kenceden utanır ve onlara kar ı merhamet duyar:

“...Biraz da çamur kokuyordu. Bizim komutanların Türk tutsaklara çamurlu su içtikleri geldi aklıma. Öde iyor gibiydik. Yeniden utandım...”(KA, 2001: 94).

“...Üst üste yı lan genç kız ölülerine, kadın ölülerine bir kez daha baktım.(...) rendim. Ya amaktan insanlı imdan utandım...”(KA, 2001: 66).

“...Ürününü kaldırmadan sava a giden bu toprakların insanlarını dü ündüm. A lamak geldi içimden. Sessiz, tuzlu gözya larım a zıma gire gire yürüdüüm...”(KA, 2001: 57).

Kuyudaki Asker isimli eserde Pandeli'yi evinde misafir eden Safiye Kadın, Pandeli'ye kar ı merhametlidir:

“... Kadının sesi dik çıkıyordu. Sık sık garip diyordu, ana kuzusu diyordu...”(KA, 2001: 111).

Küçük Turgut, dükkân sahibinin ayıcı ını çok sevdi ini ö renince ona kar ı merhamet duygusu besler:

“...Turgut, kulaklarına inanamadı. Demek ayıyla oyun oynuyordu dükkân sahibi kıyamadı ona...”(OPG, 2007: 15).

nsanın zor durumdakilere kar ı merhametli olmalıdır, iletisi “Sıska Balıkçı” isimli romanda da ele alınmı tır:

“...Kimileri acırmı dı ardakilere: Ah karde , sormayın kaleden küflü ekmekler atılırken içim paralanıyor. Nasıl da yoksullar öyle. Tuttum evdeki birkaç parça giysiyi atıverdim. nısan dayanamıyor, o çocukların yüzleri, pisli i...”(SB, 2003: 10).

“...Bizi yakalasanız ne yapacaktınız? Eleba larımızı asacak, ötekileri de dövecektiniz(...) Peki biz ne yapalım size? Korkmayın, korkmayın, biz zalim de iliz...”(SB, 2003: 88).

Zekeriya, Ahlat a acına konan ku a kar ı babası gibi davranmak yerine merhamet duymaktadır:

“...Çocuk, ku un güzelli ini gördü. Sevinçle elini uzattı:

Gel güzel ku ! Gel korkma. Ben babama benzemem...”(YYA, 2011: 32).

Korkuya Kapılmak

Korku; tehlikeli durum kar ısında kaygılanma, üzülme anlamına gelmektedir. nısanın gündelik hayatında ya adı ı pek çok korku vardır. Bu korkular kar ısında takındı ımız durumlar, inanı lar vardır.

Irmak, televizyonda yılan görünce annesini ça ırır. Annesi gerçek yılan zannedip korkuya kapılır:

“...Hani nerede yılan?

Televizyonda anne bak...

Hay Allah! Ben de burada sandım da aklım ba ımdan gitti...”(AM, 2005: 48).

Duygu'nun babasının arkada ı verdi i ku un uzun yolda hayatını kaybedebilece ini dü ünür:

“...Adam, Mavi 'in uzun yolda ölece inden korkuyormu . Babam da askılı ıyla birlikte alıp dükkâna koymu ...”(AM, 2005: 52).

Tilki, Akıllı Tav an'ı yemek için saldırınca tav an korku içinde kendini çalıkların dibine atar:

“...Ba mı çevirdi inde tilkinin kısılmı kulaklarıyla, açılmı a zını, sivri di lerini gördü. Çalının dibine biraz daha çekildi. Korkudan kalbi duracak gibiydi. Kuyru u titriyordu. Tüyleri diken diken olmu tu...”(AT, 1999: 14).

“...—Korkmayın, ben buradayım. Size bir ey yapacak olursa serçeleri ça ıraca ım...”(AT, 1999: 38).

Ku gen ve Ne bu dünyayı tanıma serüvenlerinde zaman zaman korku dolu olay ve durumlarla kar ı kar ıya gelir:

“...Kaseti yerle tirdim, a lamaklı bir ses yükseldi. Hemen kapattım. Sanki ses beni vuracakmı gibiydi. Korktum...” (BA, 2001: 11).

“... Ben de vericinin tepesine kırdım gidonu. Bisikletim bir ku gibi süzüldü. Vericinin sivri tepesine takılıp kalmaktan korktum...” (BA, 2001: 46).

“... Günün bir vaktinde çöpçüler gürültülerle çöp topluyorlar. Bidonların tangirtısı soka ı kaplıyor. Korkudan sığıyorum...” (BA, 2001: 92).

Ku gen ve Ne bu ’un dünyada ya adıkları korkuyu Gönen ve Göktü Mor Gezegen’de hisseder:

“...—Bizi yine arayacaklar sanıyorum.

—Ben de sanıyorum ama korkuyorum da...” (BA, 2001: 19).

“...—Vay canına. Ne yapaca ız imdi?

—Aslında korkuyorum Göktü .

—Neden korkuyorsun?

—Bütün bunların altından bir ey çıkacak, üstesinden gelemeyece iz, diye korkuyorum...” (BA, 2001: 48).

“... Korktu umu o an dü ündüm. Elim aya ım titriyordu. Yüre imde bir çarpıntı vardı. Böyle durumlarda Dünya’da su içirirlerdi bize...” (BA, 2001: 59).

“... Aklımdan bir sürü dü ünçe geçti. Korktum. Çok korktum. Dünya’ya böyle mi dönecektim...” (BA, 2001: 63).

“... Göktü , ben korkuyorum. Bizi de i tirdiler. Aynaya bakamıyorum...” (BA, 2001: 69).

Mahallenin küçük kızlarından Selin kaçırılır. Selin’in babası Sami karakolda korkudan ve üzüntüden titremektedir:

“...Selin’in babası Sami Abi, karakola ko mu tu hemen. Az sonra polislerle geldi. Yaprak gibi titriyordu. Ne diyece ini bilemiyor, a lamaklı anlatıyordu...” (BGT, 1994: 10).

Selin’in kaçırılması tüm mahalleliyi çok üzmü tür. Gönen de çok üzülür. Gönen’i Selin’i bir daha görememe korkusu; mahalledekileri de kaçırılma korkusu sarar:

“...Do rusu ne diyece imi bilemiyordum. A lamak geliyordu içimden. Selin’i bir daha görememek korkusu sarmı tı içimi...” (BGT, 1994: 10).

“...Bir korku sardı mahalleyi. Yine birileri kaçırılıverecekmi gibi ürkekle ti insanlar. Soka a her giren yabancıya ku kuyla bakıldı...” (BGT, 1994: 16).

Okullar kapandı ında Mor Gezegen’e götürülecek olan Gönen ve Gökü bir yandan okulların kapanmasını isterken bir yandan da korkmaktadır:

“...Gerçekte ikimizin de içinde ürpertiyle karı ık bir korku vardı. Okulların kapanmasını çok istiyorduk ama korkuyorduk da. Derslerden kurtulacaktık kurtulmasına ya bizi neyin bekledi ini bilmemek de kaygılandırıyor...” (BGT, 1994: 52).

Cazgır, ev kedisidir. Sokak kedilerinin yaptıklarını o da yapmak ister ancak korkuları vardır:

“...Gündüzler iyice uzadı. Havalar da ısınmaya ba ladı. Kendimi hep dı arı atmak, dere tepe dola mak istiyordum. stiyordum ama korkuyordum...” (BKA, 2007: 22).

“...Bütün kedilerin buldu u yiyecekleri ellerinden alıyor. A ızlarından kapıyor. Kocaman pençeleri var. Herkesin ondan ödü patlıyor...” (BKA, 2007: 36).

Cazgır’ın sahipleri onu çok sevmektedir, hastalık kapmasından korkarak ona a ı yaptırmaya karar verirler:

“...Veteriner bey, bir de a ı yapsak, Cazgır hep sokakta, öteki hayvanlardan hastalık kapacak diye korkuyorum, dedi...” (BKA, 2007: 32).

Tekin’in babası o luna tohumluk çekirdek verir. Bu çekirdekleri ekmek yerine çitleyip bitirir. Bunun üzerine babası kızaca ı için korkuya kapılır:

“...Korktum birden. Babam kızarsa ne derdim? Ama nereden bilecek gömmedi imi? Elimdekileri gömer, verilen i i çok az da olsa yapmı olurdum...”(BKÇ, 2004: 70).

Süleyman Usta, AFO’1’in biran önce dükkâna dönmesini ister. Usta, apkanın polislerce yakalanmasından korkmaktadır:

“...O yüzden ne yapıp yapıp apkayı polisten önce bulmalı, dükkâna getirmeliydi. apkanın içinde dükkânın etiketini gören polisin kendisini sorgulamasından korkuyordu...”(B¹, 2001: 8).

AFO 1, Arzu’nun ba ından yola dü ünçe arabaya çarpılma korkusuna kapılır:

“...O kav akta Arzu’nun ba ından yola dü tüm. O sırada üzerime gelen bir arabanın hem rüzgârından hem de çevreye saldı ı dalgalardan etkilendim. Ölece imden korktum...”(B¹, 2001: 14).

Süleyman Usta’nın gönderdi i arayıcı apka AFO 1’i tedirgin eder. Arayıcı apkanın gitmesi AFO’yu rahatlatır:

“...O gidince derin bir nefes aldım ama içimde de bir korku kaldı. Bir gün beni kula ından tutup evden kaçan bir çocuk gibi dükkâna kapatacaklar, diye dü ündüm...”(B¹, 2001: 50).

Can Dede ve e e i köye yakla tı ında ya mur iddetini iyice artırır. Köprüdekiler, köprünün yıkılmasından korkarlar:

“...O sırada daha büyük bir su kütlesi köprüye yüklendi. Köprünün tahtaları esnedi, kar ıda bekleyenleri korkuttu...”(CDE, 2011: 17).

Dede elindeki sopaya at gibi binerken torunu Bülent’i de ça ırır. Bülent, korktu unu belirtir:

“...Dede, ben korkarım. Attan dü ersem bir yanım kırılır...”(DÇO, 2006: 9).

Babasının evde dörtnala ko turdu unu gören gelini babasının bu durumuna endi elenir, onun delirdi ini dü ünüp korkar:

“...Senin korkunu anlıyorum. Babamın delirmesinden korkuyorsun ama sanmıyorum. Bakma sen öyle yaptı ına. Birazdan göreceksin, nasıl eski babamız olacak...”(DÇO, 2006: 12).

Doktor Osman, dedelerinin torunları e lendirmeye çalı tı ını belirtir. Hayri Bey de doktora katılmasına yine de korkar:

“...Bu dü ünçe benim de aklıma geldi ama ba ında bize söylemedi i için yaptıklarından çok korktuk...”(DÇO, 2006: 18).

Bülent ve Levent’in dedeleri futbola merak sarınca torunlarıyla maça gider. Maçta kavga çıkınca dede torun korkuya kapılır:

“...O zaman korktum. Her hafta bu kar ıla malar yüzünden kavga edenleri, birbirini yaralayanları, dahası öldürenleri dü ündüm...”(DÇO, 2006, 25-26).

Vakıf Ba ı’nda ak ama kadar bekleyen Hidayet, hava bozunca apar topar eve yeti meye çalı ır. çinde eve yeti ememe korkusu vardır:

“...Ne yapmalıydım? Ya murda burada kalabilir miydim? Korkuyordum. Ya mur ço almadan eve varabilir miydim?..”(OÇ, 2008: 17).

Köy odalarında anlatılan korku dolu hikâyeler çocukları etkiler. Dü lerinde korktukları hayvanları görürler. Hidayet, Çakırlar Köprüsünden geçerken de korku içindedir:

“...Bu söylentiler abartılı dü lerle beslenirdi. çimiz korkuyla dolardı. Gece dü lerimizde kara tavuklarla, develerle u ra ır; korkuyla sayıklardık...”(OÇ, 2008: 44).

“...Çakırlar Köprüsüne geldi imde ayaklarım titriyor, dizlerimin ba ı çözülüyordu. Ay, gökte bir dost gibiydi ama içimdeki korkuyla ba edemiyordum...”(OÇ, 2008: 46).

Deli Ali, yılandan korkmaktadır. Köy odasındakiler de Deli Ali’nin bu korkusunun üzerine gider:

“...Deli Ali’nin en büyük korkusu yılandı. Aslında herkes korkardı yılandan. Nedense korkulanın üzerine gitmek insanın en büyük heyecanlarından birini olu turuyor...”(OÇ, 2008: 120).

Bu korkulardan birini de Türklere i kence yapan Pandeli, onların intikam almasından korkmaktadır:

“...Halk, yangınların, öldürülen askerlerin, ırmaklarda bo ulan genç kızların, kadınların, çocukların öcünü benden alırsa?..”(KA, 2001: 103).

Türklere yakalanmamak için a aca çıkan Pandeli, yakalanmaktan korkmaktadır:

“...Belki de onlar birliklerine katılmı lardı. Bense ortaya çıkmaktan korkuyordu(...) O zaman hemen kur una dizerlerdi. Ama bilmedi im bu ülkede yalnız kalmaktan da çok korkuyordum...”(KA, 2001: 19).

“...—Aman uyuma Pandeli, köylüler geceleri bizleri avlamak için örgütlenmi ler. Gözümüzün ya ina bakmadan ktır ktır keserler bizi...” (KA, 2001: 32).

Kar zerreleri, da lara do ru tırmanırken kardan adamın dü ece i korkusunu ya amaktadır:

“...Da lara çıkarken aya ı takılıp dü erse da ılıverir. Bizimde korkudan dizlerimizin buzu çözülür...”(KAK, 2000: 20).

Barbunya ayıklayan Eda ve annesi Seda Küçük Ye il Tırtılı korkutur:

“...Seda Hanım’la Eda’nın sesleri de onu rahatsız etmeye ba lamı . Ba ina bir ey gelmesinden korkmu ...”(KYT, 2013: 15).

Evde annesini bekleyen Turgut, yalnız kalmaktan korkmaktadır:

“...Bir süre pencereden soka a baktı. Ya mur gittikçe hızlanıyordu. Böyle zamanlarda yalnız olmak istemiyordu. Korkuyordu...”(OPG, 2007: 7).

Kehribar’ı evde bulamayan sahipleri Kehribar’ı doberman köpe in yanında görünce korkuya kapılır:

“...Aklımız ba ımızdan gitti Kehribar. Bize bu yapılır mı? Dobermanın kulübesinde ne i in var senin?..”(SGK, 2011: 18).

Küçük bir köpektен kaçmaya çalı an a kın, yanlı lıkla kocaman bir köpe in üzerine basar. Arkada ları köpe in onu parçalamasından korkar:

“...Üstelik a kın, bir kö ede gizlenip kocaman köpe e meydan okumu tu. Hepimiz, köpe in onu parçalayaca ını dü ünerek korkuyla beklemeye ba lamı tık...”(SGK, 2011: 55).

Ne eli, dostu yengeçle sohbet ederken bir anda Baba Yengeç, ortaya çıkar, bunun üzerine Ne eli korkar:

“...Onlar böyle konu urken Baba Yengeç, kışkaçlarının üzerinde dikeldi. Ne eli, onun bu hareketinden korktu...”(YKK, 2001: 41).

Okul dönü ünde çocuklar kar ıdan kar ıya geçerken dikkatsiz davranır. Kar ıdan gelen kamyon son anda durur. Tüm çocuklar çok korkar:

“...Kamyon iddetli bir fren sesiyle durdu. Çocukların benzi sarardı. Ama en çok Utku a ır mı tı. Ne yapaca ını bilemedi...”(YTD, 2000: 31).

Anne serçe yavrularını aradı ı sırada yılanı fark eder. Yılanın yavrularını yemi olmasından korkar:

“...O sırada bir tıslama i itti. Yüre i a zına geldi. Eyvah! Bu yılanın sesi. Yavrularımı yılan yutmu olmasın? diye korktu...”(YTD, 2000: 42).

Yalnız Kalmak

Yalnızlık, canlıların hayatında yer tutacak, ona yarenlik edecek bir kimsenin olmama durumu, kimsesizliktir. nsan toplumla birlikte vardır. Yalnız kalması, kendini içinde ya adı ı toplumdaki soyutlaması ve tecrit etmesi zordur.

Ailesi tarlada çalı mak zorunda oldu u için evin o lu Hasan evde yalnız kalır. Ailesini aramak üzerine evden çıkar:

“...Hasan, evde yalnız kalmı tı. Babası, ablası, a abeyi sabah erkenden ekin yolmaya kıra gitmi lerdı...”(AT, 1999: 47).

“...Köyde kimseler yoktu. Ortalıklarda hiçbir çocuk görünmüyordu. Canı sıkılmı tı. Yalnızlıktan korkmaya ba ladı...”(AT, 1999: 47).

Leyla Hanım, bahçedeki a acı ilk kez fark eder. Bu a aç bahçede yapayalnızdır:

“...Bahçedeki yalnız a acı sanki ilk kez fark ediyordu. A aç, kalın gövdesiyle paltosuna sarınmı , bahçenin ortasında yalnız, kimsesiz bir insan gibiydi...”(BKÇ, 2004: 7).

Bahçede ya ayan a aç ve çiçekler arasında gül, yalnızlı a kar ıdır:

“...Konu uyorduk ama sesimiz fısıltıyla çıkıyordu. Hepimizin söyleyecekleri vardı. Gül: Sizlerle oldu uma seviniyorum. Yalnızlı ı hiç sevmem...”(BKÇ, 2004: 36).

Can Dede, o lu hsan’ın evinde torunlarının ne eli hallerini görünce evindeki yalnızlı ını hatırlar. Torunlarının ne eli hâli ho una gider:

“...Onları böyle ne eli görmek, bir zamanlar çocuk sesleriyle çınlayan kendi evini dü ündürdü ona. Ne en günlerdi. Hiç kimse kalmadı artık. Onu evinde arayıp soran da yok kom ulardan ba ka...”(CDCÇ, 1995: 45).

“...—Kusura bakma baba, ne zamandır sizi uyandırmak için çareler arıyorlardı.

—Onların sesiyle uyandım. Ne güzel. Böyle kalabalık bir evde olmak hep ho uma gitmi tir...”(CDCÇ, 1995: 46).

Köyden gelen Can Dede, zmir’de kaybolur. Her yer birbirine benzedi i için kalabalıklar içinde yalnızdır:

“...Bir kav a a kadar gitti. Daha önce gördü ü yerleri yeniden görüp yolunu düzeltmek istiyordu. Nedense her yer birbirine benziyordu Can Dede’nin gözünde. Büyük kentler hep ürkütüyordu onu. imdi, kocaman bir kentin ortasında yapayalnızdı...”(CDCÇ, 1995: 64).

Can Dede, zaman zaman kalabalıklardan kaçarak yalnız kalmak ister:

“...—Sen kırdı ne yapıyorsun dede?

—Bazen alır ba ımı giderim köyden. Kahvelerde oturamam. Evler sıkır beni. Ormanı dola ırım, kırları gezerim...”(CDO, 1999: 18).

Hidayet, zaman zaman telli kava ın altında dinlenip yalnızlı ını gidermeye çalı ır:

“...Onun gölgesinde dinlenmekten çok ho lanırdım. Yalnızlı ımı unutturdu bana. Hemen altındaki yabangülü yanık kokusuyla bana dünyanın güzel oldu unu söylerdi...”(OÇ, 2008: 16).

Karaku , insanların yalnız ya amasının zor oldu unu belirtti i iletisini Pandeli’nin yalnızlı ı ile sunmu tur:

“...Yapayalnızdım. Dünyada benden daha yalnız kimse yoktu. Da lar, küçük tepeler, köylerden esen yanık kokulu batı yeli, her ey bana kimsesiz kaldı umı duyuruyordu...”(KA, 2001: 40).

Annesini kaybetti i için kendini yalnız hisseden tırtıl, bakla, nohut gibi akrabalarını buldukça yalnız olmadı ına inanır:

“...Biliyor musun bakla hala, artık bu dünyada yalnız de ilim. Sizi tanıdı m için çok mutluyum...”(KYT, 2013: 197).

Küçükkulak ve Yanbastı terk edilmi tir, her ikisi de yalnızdır:

“...Anla ıldı, sen de benim gibi yalnızsın. Seni de soka a mı bıraktılar benim gibi, diye söyleniyordu...”(OPG, 2007: 53).

Kehribar, açgözlülük edince bo azına kılçık saplanır. Bedri Bey, Kehribar’ veterinerine götürürken e i Bedri Bey’i yalnız bırakmaz:

“...Ben de geliyorum. Sizi yalnız bırakamam. Çok iyi olur. Belki sana gereksinmemiz olur orada...”(SGK, 2011: 72).

nsana De er Vermek

nsan yaratılmı ların en ereflisidir. Bu sebeple ki isel geli imi destekleyen iletilerin ba nda insanî de er dedi imiz insana insan oldu u için de er vermek olmalıdır.

Can Dede, insanların sa lık problemlerini çözmek için e e i Püsküllü ile gece gündüz çalı ır:

“...Yarın yine yollardayız Püsküllü. Hastalar, i nelerinin vurulmasını bekler. Hepsi bana bel ba lamı , ne yaparsın...”(CDE, 2011: 11).

Can Dede, gecekonduda ya amayaca ını söyleyince Serkan, otelde kalmayı teklif eder. Can dede, kendisinin oraya yakı mayaca ını dü ünür. Torunu Serkan ise insana insan oldu u için de er verilece ini söyler:

“...—Ben otelde filan rahat edemem o lum.

—Neden dede?

—Oralar de i ik yerler, yakı mam ben bu kılı ımla.

—Olur mu dede, her yer insan içindir, dedi Serkan...”(CDO, 1999: 31).

Bu e itsel ileti ‘Kuyudaki Asker’ isimli eserde de verilir. Pandeli, i gal ettikleri ülkelerdeki insanlara de er vermeyip her türlü i kenceyi yaptıklarını dile getirir:

“... Gözümüzde i gal etti imiz toprakların insanlarının bit kadar, pire kadar de eri yoktu...”(KA, 2001: 15).

Yine aynı eserde Pandeli’yi bulan Safiye Kadın, dü man olmasına ra men ona de er verir:

“...Sen de o luma benziyorsun a çocuk. Dilin, dinin benzemese de bizim gibi bir insan o lusun...”(KA, 2001: 105).

Saygı, babasıyla maç izlerken rakip takımın golüne sevinir. Bu durumu yadırgayan babasına onların da insan oldu unu söyler:

“...Ne fark eder baba, onlar da insan. Onlar da top pe inde yoruluyorlar. Güzel oynayanı alkı layalım demez misin sen?.. (SÇ, 2007: 28).

Küçük fidan için geldi i yerdeki mavi tulumlu adam da uan onunla ilgilenen turuncu tulumlu adam da de erlidir:

“... ster mavi tulumlu, ister turuncu, ister ba ka renk giysili olsunlar, bu adamlar kutsaldır. Bizi çocukları gibi sever, ya atmak için gecelerini gündüzlerine katarlar...”(YYA, 2011: 16).

Pi manlık/Pi man Olmamak

Pi manlık; yapılan davranı tan duyulan üzüntü, iç burkulması, nedamettir. nsan, yaptıklarından zaman zaman pi manlık duyar, bu pi manlık onu üzüntüye sürükler. E itsel ileti olarak “Sonradan pi manlık duyup üzülece imiz davranı lardan sakınmalıyız.” iletisi verilmek istenir.

Di er balonlar Alyanaklı Mavi Balonla alay eder. Mor kafa yaptıklarının yanlı oldu unu dü ünüp pi man olur:

“...Mor Kafa, ke ke onunla birlikte olsaydık. Kurtulurduk buradan, dedi. Sen her zaman güzelsin. Alyanaklı, diye ba ırdı...”(AMB, 2002: 37).

Irmak, televizyon izlemektedir. Televizyon izlerken kar ısına çıkan hayvanlardan etkilenir. Onlar gibi olmak ister ancak hayvanların başına gelenler kar ısında pi man olur:

“... yi ki at olmadım anne, baksana benim siyah atım yerde yatıyor...”(AM, 2005: 42).

Mahalledeki sokak kedilerine özenen Cazgır, veterinerden kaçıp kendini sokakta bulur. Zor durumda kalınca eski günlerini hatırlayıp pi man olur:

“...Anneyle baba da bana hep tavuk boynu alır, pi irirlerdi. Ara sıra içine ci er de koyarlardı. O zaman benim için gerçek bir ölen olurdu. Ah karnım da bir acıktı ki... Ne vardı veterinerden kaçacak?.. ”(BKA, 2007: 43).

Özgür, kardeşi İksev'e aka yapar. Yaptığı aka İksev'i üzünce Özgür, yaptığı akadan pi man olur:

“...Özgür'ün bu sözleri İksev'i üzdü. Yaptığı aka kardeşi üzmü e benziyordu. O kimseyi üzmemi ti ki! Birlikte güleriz diye dü üniyordu...”(B², 2006: 31).

Serkan'ın elinde tuttuğu kaplumbağa Serkan'ın eline işer. Bunun üzerine hırçınla an Serkan, yaptığı akadan pi man olur:

“...Birlikte yürüdüler oturdukları masaya kadar. Serkan, hırçınlı mı unutmuydu, yaptığı akadan da gizli bir pi manlık duyuyordu şimdi. Annesiyle babası da konuyu açmadılar bir kez daha...”(CDO, 1999: 30).

Hidayet ve arkadaşları yumurta boyamak için su ısıtmaya başlar annesi işer oldu u için onları yalnız bırakır. Hidayet'in dökülen sudan eli yanınca anne pi man olur:

“...Babam, anneme bizi evde yalnız bırakıp gitti işer için çok kızdı o akam. Annemse pi mandı, yumurtaları kaynatıp gitmedi işer için...”(OÇ, 2008: 63).

Ahmet, Arif A'ya co turup dereye sokar. Arif A'ya suya girince yardım edinişleriyle gözden kaybolur. Ahmet, Yaptığı akadan pi man olur:

“...Ahmet a lamaya başladı. Ben ne yapacağımı bilmiyordum. Gözüme Arif A'nın garip yüzü geliyordu...”(OÇ, 2008: 149).

Hidayet, ö retmen okulu sınavına kadar annesinin kendisini sevmeyi düşünmektedir. Annesinin kendisini sevdiğini anlayınca da içini pişmanlık kaplar:

“...Annem beni seviyordu. Ona yaptığım eziyetlerin pişmanlıkla ıyyla sınava gittim...” (OÇ, 2008: 157).

Pandeli ve arkadaşları Türklere işkence yapmaktadır. Pandeli, yapılanlara ve yaptıklarına hem üzülmekte hem pişman olmaktadır:

“...Arkadaşlar, kadınları ayakta durmaya zorladılar. Başıyla çarparak duvara çalmaya çalıştı. O zaman içim acıyarak kızın kolundan damlayan kanı gördüm...” (KA, 2001: 25).

“...Kuyuya inmek zorunda kaldığımda en çok o kıza yaptıklarımı düşünüyordum. Kendimden işlenmiştim...” (KA, 2001: 25).

“...Kuyuda ya amım gözlerimin önünden geçerken öldürdüklerimiz de il de kolunu kırdı benim mavi gözlü esmer kızla, üstü başı dökülürken elindeki yanık bu dayıları vermek isteyen sarı dilsiz kıztı unutamıyorum nedense...” (KA, 2001: 27).

“... Kadının gözlerine bakamaz oldum. Çevremdekilere katılarak düşünmeden işlediğim suçları düşünüyordum. Pişmanım pişman olmasına ama yanımdakilere engel olamadım gibi onlardan ayrı da davranamıyordum...” (KA, 2001: 29).

“...Hepimiz ölümü hak ettik belki ama yine de bu sonbahar gecesinin güzelliğini daha çok yaşıyorduk.(...) Öldürülüp kuyulara doldurulan Türklere de yaşıyorlardı. Ya ama hiç kıyılmamalıydı...” (KA, 2001: 37).

“...Birkaç gün önceki, arkadaşlarıyla her suça katılan Pandeli de ildim. Utanıyordum ve kendimi başılamıyordum...” (KA, 2001: 48).

“...Onlar, yurtları için ölüp öldürdüler; bu herkesin anlayabileceği bir eylemdir. Ya bizim yaptığımızı nasıl açıklamalı? Ben, sıradan bir Korintoslu yurtta olarak bunu kendime de açıklayamıyorum...” (KA, 2001: 52).

“...Ya macıların arasında olmak istemiyordum artık. Ya masırasında utanıyordum...” (KA, 2001: 55).

Bülbülün söyledi i arkılar hayvanları kötülükten, pi man olacakları i lerden vazgeçirmektedir:

“...—Ben de kuzunun ne güzel bir varlık oldu unu anladım. yi ki o arkıları dinledim. Yoksa yine kuzuyu mideme indirecektim...”(KAK, 2000: 41).

Eda'nın ayıkladı ı barbunyalar arasından çıkan tırtıl ortalıktan kaybolunca Eda, tırtılı rahatsız etti i için pi man olur:

“...Nereye gidebilir bu küçücük ey? Karnını doyuramaz ki! Evin her yeri ta ; yenmez ki...”(KYT, 2013: 19).

Turgut, dükkân sahibinin ayıya olan sevgisini görünce ayıya olan sevgisinden pi manlık duyar:

“...Turgut, adamın sözlerine çok üzüldü. Ayıyı sevdi ine daha çok pi man oldu...”(OPG, 2007: 17).

Dikkat Etmek

Dikkat; duygu ve dü üncelerde bir noktaya odaklanmadır. Bazı durumlarda çok dikkatli olmalıyız, iletisi ile çocukların zaman zaman dikkatli ve uyanık olmaları gerekti i e itsel iletisi Karaku 'un eserlerinde yer bulur.

Çekirgeyi ve uçuş böce ini ate e veren U ur yaptı ı davranı ın farkında de ildir:

“...Çekirgenin sıçramasına kahkahalarla gülen U ur, parma ına ula an kibrit alevini fark edince aceleyle yanan kibrit çöpünü elinden fırlattı...”(BKÇ, 2004: 55).

Annesi Do an'ın kendine olan güvenine sevinirken onun gelece i için endi elidir:

“...Korkusuz olması iyiydi ama yine de dikkatli olmalıydı...”(B ², 2006: 50).

Can Dede, köy halkından Mustafa'yı hızlı araba kullanmaması konusunda uyarır:

“...Aman Mustafa, dikkat et! Arabayı hızlı sürme. Bakarsın köprü yeniden çıkıverir sallanınca. Yava yava geçin...”(CDE, 2011: 17).

Orman yangının sabotaj olabilece i ihtimalini dü ünerek köy muhtarı Kadir, köylüleri uyarır:

“...Muhtar Kadir, köy yönetim kurulundaki arkada larını uyardı. Köyde ya amı birdenbire de i en, bol yiyip, güzel giyinen olursa dikkat edelim...”(CDE, 2011: 86).

Can Dede, orman yangınlarının sebeplerinden birini pikni e gelenlerin ate i söndürmemesini görmektedir:

“...—Ço u zaman pikni e gelenler ate lerini söndürmeden bırakıp gidiyorlar...”(CDO, 1999: 5).

Zaman zaman annesi Hidayet’i gerekli konularda uyarır. Bu uyarılardan biri de A a ıharman’da suya fazla sokulmamaktır:

“...Ben de ya lı gözlerle aralarına karı tım. Annemin uyarısı kulaklarımdaydı:

A a ıharman’a sel geldi anla ılan. Suya fazla sokulma e mi kuzum!.. ”(OÇ, 2008: 21).

Elma kabu unda bulunan zehre kar ı çocukları Turgut’un yemeye çalı tı ı elma uyarır:

“...Elmaların kabu undaki zehri bilmeden yiyorlar. Onları uyarmanı istiyorum...”(OPG, 2007: 11).

Saygı, sayılara olan merakı kadar kemana da ilgi duymaya ba lar. Bu durum kar ısında annesi o lunu önce derslerin diyerek uyarır:

“...Annesi bir yandan mutlu oluyor, bir yandan derslerini aksatacak diye korkuyordu. ‘Saygı, önce ödevler, sonra keman, unutma’ demekten kendini alamıyordu...”(SÇ, 2007: 101).

Saygı’nın saymaya olan merakı zaman zaman problemlere neden olur. Sayma i iyle u ra ırken kimseyi görmez. Annesi Saygı’yı bu konuda sık sık uyarır:

“...Annesinin sol yanına geçti. Gözleriyle yeniden saymaya ba ladı ı sırada caddede kar ıdan gelen bir adamın karnına çarptı. Adam neye u radı ını a ırdı...”(SÇ, 2007: 13).

“...Senin de karnına toslasalar öyle poflarsın herhalde. Sokakta dikkatli yürümen gerekti ini söylemiyor muyuz sana?..”(SÇ, 2007: 14).

“...Aman Saygı, ben bir ey demedim, hadi çabuk odana git, giyin, gel. Çabuk diyorum sana!.. (SÇ, 2007: 44).

“...Ö retmen bir yandan Do an Bey’le Berrak Hanım’ın mızıkalarını dinliyor, bir yandan da; ‘Burada solu unuzu ayarlayamadınız, sesleri atladınız’ gibi uyarılarda bulunuyordu...”(SÇ, 2007: 98).

Ya lı çınarın gövdesini metreyle ölçmek isteyen ö rencileri ö retmenleri uyarır:

“...Hadi ölçün bakalım. Yalnız dikkat edin metre elinizi kesmesin. Önder, elindeki kaç metre?..”(YYA, 2011: 79).

Tutarsız Olmamak/Kararlı Olmak

Tutarsızlık, söz ve edimlerimiz arasındaki çeli kidir. nşan hayatında tutarsız olmamalıdır. nşan hayatının her döneminde sıkıntılarında kurtulmak ve problemlerinizi a mak için tutarlı, kararlı ve inançlı olmalı; do ru bildi inin arkasında e ilmeden sonuna kadar durulmalıdır.

iletisi Hidayet Karaku ’un ‘Sayısal Çocuk’ isimli eserinde öyle aktarılmı :

“...’Bir gün ben de sizin gibi çalaca ım baba. Göreceksiniz. O zaman benim kemanımın önünde dans edeceksiniz’ dedi...”(SÇ, 2007: 101).

Irmak, televizyon izledi i sırada sürekli olmak istedi i hayvanı de i tirince annesi en kötü eyin kararsızlık olaca ını söyler:

“...Ama ben hemen bir ey olmak istiyorum.

Ne olmak istiyorsan öyleyse çabuk karar ver. Kararsızlık insanı yorar canım...”(AM, 2005: 49).

“... te böyle lker’im. Ne olaca ıma bir türlü karar verememi tim. Bu kararsızlı ımın nedeni neydi acaba?..” (AM, 2005: 50).

Ali, ders sırasında köpeklerin sırtına binilebilece ini iddia eder. Bunun üzerine ö retmen Ali’ye bir ara tırma ödevi verir. Zor bir ödevdir ama Ali kararlıdır:

“...Ali, bunlara sesini çıkarmadı. Belki bu sözler onu daha da hırslandırdı. Asıl i , zoru ba armak de il miydi?..” (AM, 2005: 60).

Alyanaklı Mavi Balon, tam bir özgürlük tutkunudur. Özgür kalabilmek için sürekli sopadan kurtulmaya çalışır:

“...Ne u ra ıyorsun sanki? Nasıl olsa kurtulamazsın bu sopadan. Belli olmaz, diyordu Alyanaklı Mavi Balon...”(AMB, 2002, 5).

Yavrularını kurtlara kaptıran Akıllı Tav an bu yıl korunaklı bir yuva yapma konusunda karar alır.

“...O günden beri kendine gelememi ti. Sık sık hasta oluyordu bu yüzden. Ama kararlıydı. Bu yıl güvenli bir yuva bulacak, yavrularını kimseye kaptırmayacaktı...”(AT, 1999: 8).

Akıllı Tav an, yorulmu tur ancak yavrularını tilki yem etmeden yuvaya getirme konusunda da kararlıdır. Tilkinin yavrularından birini istemesine bile boyun eğmez:

“...Yine de durmamalıyım. Çocukları bulup yuvaya getirmeliyim. Hiç de iyi de ilim aslında. Ama miniklerimi canavarların eline bırakmam. Hiç olmazsa onlar için sava ırım...”(AT, 1999: 20).

“...—Ben iyilikle istedim senden. imdi birini verirsen ötekiler de, sen de kurtulursunuz. De ilse hepinizi haklarım.

— stersen bir dene, i te ben yürüyorum evime do ru...”(AT, 1999: 40).

Cazgır, veterinerden kaçınca kötü niyetli insanlar tarafından yakalanır. Yakalanınca kararlı bir ekilde kaçmak için çaba gösterir:

“...Ben saniyeler de il, saliseler içinde fırsat kollamaya, ilk buldu um açıklıktan kaçıp kurtulmaya karar verdim. Kararlıydım ama kafes çok sa lamdı...”(BKA, 2007: 59-60).

Yangın bütün ormanı sarmaktadır. Karınca yangından kurtulmak için devedikenine kararlı bir ekilde yürümektedir:

“...Karıncaydı. Küçük gözleri, kararlı adımlarıyla devedikeninin dibine do ru yol alıyordu...”(BKÇ, 2004: 48).

Süleyman Usta'nın yaptığı diğer apkalar kendilerine verilen görevi yerine getirip AFO 1'i ustalarına götürmekte kararlıdır:

"...Görevimiz ne pahasına olursa olsun seni götürmektir. Peki nasıl yapacaksınız bunu? Gerekirse akım fazlalıklarımızı senin algı noktasında toplayacağız..."(B¹, 2001: 53).

Süleyman Usta, yıllardır hayalini kurduğu apkalarla yapacağı gösteriden asla vazgeçmeyeceğini söyler:

"...Ama pek umurumda değil. Ben kimselerin yapmadığı bir gösteriyi gerçekleştireceğim. Buna da kimse engel olamaz. Yapamazsam çıldırırım..."(B¹, 2001: 68).

Doğan, dere kenarında elbiseleri kaybolunca çok zor durumda kalır. Beklemenin fayda getirmeyeceğini düüncesıyla kararlı bir şekilde evine koşar:

"...Ben daha fazla duramayacağım. Ağaçların altından, kimseye görünmeden kasabaya kadar koşacağım..."(B², 2006: 59).

Orman yangınından sonra yanan yerleri dolaşan Can Dede, orman ye ermeden ölmeyeceğini konusunda kararlıdır:

"...Sonra kendi kendine konuştu: Yoo Can Dede! Ölmek yok! Sen bu ormanın yeniden ye erdiğini görmelisin..."(CDE, 2011: 64).

Köyün muhtarı Kadir, Can Dede'den orman konusunda yardım ister. Diğer köylüler de ormanı kurtarmak için kararlıdır:

"...Yalnız sen bizim önümüze düde yanlı bir işi yapmayalım. Dolaştığı köylülerin hepsi bu konuda kararlı görünüyorlardı..."(CDE, 2011: 96).

"...Oraya sı mazsak öteki harmanlara yığılaız. Biraz çurcuna olacak ama gelenler köylülerin ormanı korumak için ne kadar kararlı olduklarını görecekler..."(CDE, 2011: 116).

Can Dede'nin park yapma fikrine önceden onay verip sonradan kararlı çıkanların tutarsızlığı Can Dede'nin moralini bozar:

“...Canı sıkıldı dü ünmesini yeniden gözden geçirdi. Köylünün çeli kili tutumu kar ısında bocaladı. Sonunda ö retmenin yolunu gözlemeye ba ladı...”(CDO, 199: 56).

Pandeli, sava psikolojisiyle tutarlılıktan oldukça uzakla maktadır. Dü ünceleri ile uygulamaları birbirini desteklememektedir:

“... çimden geçenlerle yaptıklarım ne kadar da birbirine aykırıydı. Kendimi tanıyamıyordum, hiç tanıyamıyordum artık...”(KA, 2001: 25).

“...Son bir kez köyümü göreyim, diyordum. Ah Pandeli, sen kararsız bir adamsın. Hem ölmek istiyorsun, hem köyünü görmek, dedim kendime...”(KA, 2001: 70).

Hayatta kalmak için Pandeli oldukça kararl ıdır. Bu kararl ı ı sonuna kadar sürdürür:

“... imdi dü ünüyorum da zorluklara alı mayan insanların bu ko ullara direnmesi mümkün müdür? (...) Her eyi göze alarak ko tum. Susuz ölmektense çe me ba ında öldürsünlerdi beni...”(KA, 2001: 47).

“Gözlerim kararıyor, beynim karıncalanıyordu. Her eyi göze alarak Kasaba’ya girmeye, ilk kar ıma çıkacak evden ekmek istemeye karar verdim...”(KA, 2001: 56).

“...Köyümde kellem pahasına do ru bildi im yoldan a mazdım...”(KA, 2001: 30).

Karga çok istemesine ra men arkadaş larının arasına kar ı mama noktasında kararl ıdır:

“...Karganın durumunu çok gülünç buldu. En çok da aralarına kar ı amadı ı için kendine kızdı. Yine de kararını bozmadı...”(KAK, 2000: 40).

Karga sesinin kötü olmasından rahatsızdır ancak buna çözüm bulma noktasında kararl ıdır:

“...Dü ündükçe yazgısına kızılıyordu. O da buna bir çözüm bulacaktı. Bunda kararl ıydı...”(KAK, 2000: 36).

Yaptıkları kardan adamın gitti ini gören çocuklara ö retmenleri kararlılık vurgusu yapar:

“... Onu unutun ve yenisini yapın.

—Ama ö retmenim, o da giderse?

—Bir daha yaparsınız, bir daha... Bir daha...”(KAK, 2000: 19).

Küçük Ye il Tirtıl’ın amacı annesini bulmaktır. Bu amaç u runda önüne çıkan her engeli kararlılıkla a ar:

“...Ne yaparsam ben yapaca ım. Hadi bakalım dostum, dü yola. Böyle aç yatılmaz demi kendi kendine...”(KYT, 2013: 78).

“...Ba ını kaldırıp bakmı . Yüksek mi yüksek görünmü gözüne. Yine de tırmanmak için köklerine ula mı ...”(KYT, 2013: 79).

“...Yine de yolunu sürdürmü . Kararlıymı ; annesini bulacakmı . Annesi, artık onun dü lerine giriyormu ...”(KYT, 2013: 128).

“...Islak topra a basmadan yürümeye ba lamıönünde uzun bir yol varmı . Tirtıl, yine de bu yolu a maya kararlıymı ...”(KYT, 2013: 227).

Sıkska Balıkçı, o bölgede ya ayan insanların aksine kaledekilere kar ı haklarını savunmaya çalı ır. Kar ıla tı ı problemlere ve babasının muhalefetine ra men mücadelesinden vazgeçmez:

“...Peki, biz hep böyle mi ya ayaca ız? Ba ka çare yok. Olmalı, ba ka bir yol olmalı baba...”(SB, 2003: 18).

“...Ben ölmek istemiyorum, bir yolunu bulurum. Bulamazsın o lum. Bunlarla ba edilmez. Köpekleri, kamçıları, adamları dolu...”(SB, 2003: 18).

“...A o lum, salak o lum, imdi a ı bizim kopardı umuzu söyleyip i kence edecekler bize. Yapamazlar, yaptırmayız...”(SB, 2003: 23).

“...Gücümü iyi kullanmalıym, bo una tüketmemeliyim, diye dü ünümü , di lerini sıkımı , hiç ba ırmamı . çinden de: Ne yaparsanız yapın, ölmeyece im i te, ölmeyece im, diyormu ...”(SB, 2003: 26).

“...Sıska Balıkçı, imdi daha çok istiyormu kale kapısını açmayı. O yarı maya kesinlikle katılma kararını vermi içinden...”(SB, 2003: 30).

“... İlk balı ı kılçıklarından, omurgasından ayırıp yemi Sıska. Yemi ama yemesiyle kusması bir olmu . Yine de vazgeçmemi ...”(SB, 2003: 31).

“...Peki bunun çaresi nedir? Çözüm söyleyin. Her eye kararlı bir hali varmı adamın...”(SB, 2003: 74).

Sıska Balıkçı'nın mücadele ruhu tüm halka yansır Halk bilinçlenince kaledekiler geri adım atmak zorunda kalır:

“...Öyleyse o iyile ince de vermeyece iz. O verelim dese de vermeyece iz, demi bir ba kası. Sıska'yı da dinlemeyiz, verelim derse...”(SB, 2003: 84).

Saygı, arkadaşlarına saygıt adında bir araç yapacından bahseder ancak ortaya bir ey çıkaramaz. Dü tü ü bu olumsuz durumdan kurtulmak için saygıt yapma konusunda kararlıdır. Saygıt yapımında lazım olacak bilgisayarı almak için para biriktirmeye ba lar:

“...Ben de ortada bir ey yokken övünmeye kalktım! Budala kafam! Onların a zına sakız olurum artık. Ama mutlaka bu sayacı yapmalıyım...”(SÇ, 2007: 62).

“...O gün, evde kendi kendine karar verdi. Harçlıklarını harcamayıp bilgisayar için para biriktirecekti...”(SÇ, 2007: 69).

Saygı, keman konusunda Emin Bey'den kurs alır. Babası da Saygı'ya kemanda ba arılı olması halinde çok istedi i bilgisayarı alacağını söyler. Bunu üzerine Saygı, kararlı bir ekilde çalı ır:

“...Parmakları acısa da çalmayı sürdürdü. Bıkmadı. Hırslanmı tı iyice. in sonunda bilgisayar vardı...”(SÇ, 2007: 103).

Küçük doru da ların arkasında ne oldu unu görmek için kararlılıkla ilerlemektedir:

“... İlk tepenin ardında bir tepe daha vardı. O tepeyi de hızla çıktı. (...) u tepeyi de çık bakalım, bu tepeyi de tırman, deyip duruyordu kendi kendine...”(SK, 1999: 50).

Cazgır, zor durumda olan Camgöz ve yavruları için elinden geleni yapma konusunda kararlıdır:

“...Sahi ben de çizgi film kahramanı olsam ne kadar güzel yaparım. Peki imdi neden yapamıyorum? Yapaca m, yapaca m. Göreceksiniz...”(YKK, 2001: 24).

yimser Olmak

Olayları ve i leri her zaman iyi olarak de erlendirir. Ya anan olaylar kar ısında karamsarlı a kapılıp dünyaya küsmek yerine iyimser olmalı olaylara iyi tarafından bakmalıyız.

Bütün a açlar bahçenin dar olmasından yakınırken çiftedostlar, her ko ulda ya ayabilece ini söyleyerek iyimser bir tablo çizer:

“...Hiç konu mayan çiftedostlar çiçe i iyimserdi:

Ben her ko ulda ya arım. Yeter ki ı ık, su ve toprak olsun...”(BKÇ, 2004: 35).

Aynı e itsel ileti ‘Kuyudaki Asker’ isimli eserde kuyuya dü en Pandelis üzerinden anlatılır:

“...Susuzlu umu unutmum. Sava ın vah i yüzünü bir kez daha görüp içinde bulundu um duruma biraz daha iyimser bakmaya çalı acaktım belki de...”(KA, 2001: 47).

Söz Tutmak

Söz, vaatte bulunmaktır. Verdi imiz sözleri yerine getirmeli, sözümüze sadık olmalıyız.

Hidayet’in annesi Yusuf Ali’ye söz verdikleri için vakit geç de olsa Hidayet’i mercime i götürmesi için yola çıkarır:

“...A abeyim vaktin geç oldu unu söyleyip gitmedi. Annem, mercime in o gün gitmesini istiyordu, çünkü söz verilmi ti...”(OÇ, 2008: 52).

Turgut, sözünün eri bir çocuktur. Çok istemesine ra men söz verdi i için ayııcı ı dükkân sahibine götürmeye karar verir.

“...Üzülme, seni dükkâna ben götürürüm. Zaten oyuncakçya söz verdim. Ayı, Turgut’un sözlerine çok sevindi...”(OPG, 2007: 28).

“...Turgut, hepsini alıp evine götürmek istiyordu ama oyuncakçya söz vermi ti. Ayıyı bari alabilseydi yanına...”(OPG, 2007: 26).

Sözünde durmak e itsel iletisi oyuncakçı dükkânından kaçan oyuncaklar üzerinden öyle verilir:

“...Kaçarken böyle konu madık. Biraz hava alıp dönecektik. Hem bu ya murun altında daha çok kalamayız...”(OPG, 2007: 24).

Saygı, babasından bilgisayar sözü alır. Bu sözü babasına teyit ettirmeye çalışır. Babası da her zaman sözünü tuttu unu söyler:

“...Söz mü? Canım neden söz olmasın! Ben imdiye de in sana verdi im sözleri tutmadım mı?..”(SÇ, 2007: 15).

Bu e itsel ileti “Sevgi Ku ları” isimli eserde öyle verilmi tir:

“...Babaları çok önceleri onlara söz vermi ti. Kafeste ku besleyeceklerdi. Kafesi evde nereye koyacaklarını belirlemiler, ku lara yedirecekleri eyleri, ö retecekleri sözcükleri kararla tırmı lar ama ku lar bir türlü alınmamı tı...”(SK, 1999: 12).

Derya, babasının kendisine verdi i sözü tutup tutmayacağını merak etmektedir. Babasının kendisini kandırması olamayacağını düşünmektedir:

“...Sahi, babası ne zaman alacaktı u ku ları? Yoksa kendilerini oyalyıyordu? Hayır, babası öyle ey yapmaz. O babasını iyi bilir...”(SK, 1999: 16).

“...Sa ol benim akıllı kızım ama ba ka zaman belki gidemeyiz. Bir i e ba ladık mı bitirmeliyiz. Hem size sözüm var...”(SK, 1999: 20).

Kıskanç Olmamak

Kıskançlık; bir kimse bir üstünlük gösterdi inde veya sevilen birisinin, ba kası ile ilgilendi i kanısına varıldı nda takınılan olumsuz tutum, güncülük, hasetçilik, hasetlik, hasutluk (TDK,2005). Kıskançlık, insanda olmaması ya da dozunda olması gereken bir duygudur. Gereksiz kıskançlıklardan uzak durmalıyız,

e itisel iletisi ‘Alyanaklı Mavi Balon’ isimli eserde birbirini kıskanan balonlar üzerinden öyle verilir:

“...Hadi canım, benim sarı saçlarım, mor yanaklarım dururken ona kim bakar? Senin yüzün dayak yemi gibi bir kez. Öyle olmasaydı alırlardı seni imdiye...”(AMB, 2002: 12).

“... una bak ne güzel oldu. Biraz önce kimsenin umurunda de ildi. imdi herkes ona bakacak. Gerçekten öyle, o varken kimse bize bakmaz...”(AMB, 2002: 33).

Mahallenin kedilerinden Pasaklı, ev kedisi Cazgır’ı kıskanmaktadır:

“...Sen benimle u ra maktan vazgeç, kıskançlıktan çatlayacaksın neredeyse, dedim...”(BKA, 2007: 29).

Ev kedisi olan Cazgır’a sahibinin taktı ı tasma ba langıçta alay konusu olsa da sonradan mahalle kedilerince kıskanılır:

“...Günler geçtikçe tasmaya alı tım. Onu boynumdan çıkarmak istemedim. Dahası bazı kedilerin beni kıskandırdıklarını, boynumdaki tasmayla diplomatlara benzedi imi konu tuklarını i ittim...”(BKA, 2007: 55).

Cazgır’ı kaçıran Murat ve babasının Van kedisi için söyledikleri övgü dolu sözler Cazgır’da kıskançlık duygusu uyandırır:

“...Ya Van kedisine ne demeli? Suda yüzermi de, gözleri iki renkliymi de; a ı desenize una! Oh olsun, ben de sizin elinizden kaçmazsam!..”(BKA, 2007: 58).

Hidayet’e babası dereye girmesi izin vermez. Arkada larının dereye girip e lenmesi Hidayet de kıskançlık duygusu olu turur:

“...Onların sevincine katılamadı ım gibi kıskançlı ım da kabardı. çimden babama kızdım...”(OÇ, 2008: 52).

Sıska Balıkçı’nın bildi ini saklamamak, kimseyi kıskanmamak gibi güzel huyları vardır:

“...Sıska Balıkçı’nın en güzel huylarından biri bildi ini saklamamasıymı . Kimseyi de kıskanmazmı Sıska Balıkçı. ster mi ki, herkes yararlansın güzel bir eyden...”(SB, 2003: 38).

Kehribar, boynundaki tasma ile mahalledeki insanların dikkatini çeker. Kehribar'ı kıskananlar bile vardır:

“...Kötü niyetliler, kötü bakarsa zararları kendilerinedir. Kıskançlıktan çatlar patlarlar. Kendilerinin de benim gibi bir kedileri yoksa, kıskanmak mı gerekir!..”(SGK, 2011: 38).

Umut Etmek

Umut, olacağına inanarak olacağına güvenerek beklenti içine girmez. İnsan hayatına taşıyan en önemli unsurlardan biri de umuttur. İnsan hiçbir zaman umudunu yitirmemelidir.

Balonlar arasındaki rekabette Alyanaklı Mavi Balon'un tek derdi özgürlüktür. Arkadaşlarını onun gidişini engellemek elinden gideni yapar:

“...Ama şimdi nasıl görsüdü çocuklar kendisini? Canı sıkıldı. Bir ara umutsuz bile oldu. Böyle giderse kimse gelip de kendisini almayacaktı...”(AMB, 2002, 11).

“...Alt tarafı benim, senin gibi bir balon. Alyanaklı duyduklarına üzüldü. Umutsuzluğu daha da arttı...”(AMB, 2002: 12).

Iker'in babası tatlıcılık yapmaktadır. Ekonomik anlamda durumları iyi oldu için ailece mutlu yaşıyorlar. Zamanla Iker'in babasının gelirleri bozulmaya başladı. Gelirlerin bozulması umutları da tüketir:

“...Sonra da evdeki havayı da ısıtmak ister gibi güldü:

Boş verin, kara gün kararır kalmaz. Bugün olmazsa yarın olur, yarın olmazsa öbür gün...”(AM, 2005: 11).

“...O gün de geceyi umutla, ne eyle bitirdik. Ben her zaman erkenden yatarken o gün geç kaldım. Yine de mutluydum(...) Ne emiz kaçmıştı artık. Hepimiz, bir daha eski günlerdeki gibi mutlu olamayacağız diye düşünüyorduk. Öylesine umutsuzduk...”(AM, 2005: 12).

Mahallenin küçük kızlarından Selin kaçırılınca bütün mahalle üzüntüye boşuldu. Gönen, Selin'in mutlaka geri döneceğini düşünmekte ve bu umutla yaşıyor:

“...Bir türlü a layamadım nedense. Bir ses bana, içimden, Selin’in bir gün geri dönece ini söylüyordu...”(BGT, 1994: 12).

“...Ben kayboldu diyorum, çalındı demeye dilim varmıyor. Bir gün bir eyler olacak, o güzel çocuk, bukleli saçlarıyla o afacan kız, mahallenin ‘ amatacı Bayan’ı gelecekti evine. Buna çok inanıyordum...”(BGT, 1994: 16).

Gönen ve Göktü , Mor Gezegen’deki görevleri için yaz tatilini beklerken bir yandan da bu görevin bütün yaz sürmemesini istemektedirler:

“...Bu çok uzun bir i olmalıydı. Biz bütün yaz tatilini burada mı geçirecektik? Denize gidemeyecek, arkada larımızla da ları dola amayacak mıydık? imiz kısa sürer umudunu saklı tutuyordum aklımda...”(BGT, 1994: 83).

Cazgır, bakanlar ellerini yıkayıp geldikleri için her sabun kokusu duydu unda süt gelecek umudu ta ır:

“...O yüzden sabun kokusu bana umut verir. O kokuyu duyunca bana süt verilecekmi gibi hazırlanırım. A zım sulanır...”(BKA, 2007: 10).

Cazgır, veterinerden kaçtı ı dönemde zaman zaman umutsuzlu a dü er:

“...Kalbim sıkı ıyordu. Umutsuzlu a kapıldım bir an. Her ey bitti dedim. Ho ça kalın güzel bahçeler!.. ”(BKA, 2007: 59).

Gülhatminin ya adı ı sıkıntılar kar ısında ev sahipleri gülhatmiye destek verir. Onu çiftedostlardan bo alan yere dikerler. Bu destek onu ya ama ba lar:

“...Ev sahibi hanımın sözlerinden sonra umutlandım. Umut her eydir. Kim bilir bunu?.. ”(BKÇ, 2004: 44).

“...Çok geçmedi, beni, çiftedostlardan bo alan yere, topra ı daha derin kazarak diktiler. Yaralıydım, gönlüm kırıldı ama umutluydum...”(BKÇ, 2004: 45).

“...Bir gün çiçeklerim de açacak, biliyorum. Biliyorsunuz umut her eydir. Bir gün çiçeklerim de açacak...”(BKÇ, 2004: 46).

Can Dede, köprü yapımı için gerekli malzemeleri köylüden toplamaya çalı ır. Köylülerden Bayram, Can Dede’nin iste ine olumlu yanıt verir:

“... Can Dede, umutla baktı Bayram’ın gözlerine:

Yirmi torbaya daha ihtiyacımız var Bayram. Bayram, Can Dede'yi kucakladı:

Yirmi torba çimentonun sözü mü olur Can Dede!..” ”(CDE, 2011: 26).

Bülent ve Levent'in dedesi ya lılarla olmak istemez. Çocuklarla vakit geçirmek istedi ini, onların gelece e umutla baktı ını söyler:

“...Her gün bunları konu uyorlar. Oysa çocuklar öyle mi? Hep gelece i konu urlar, dü kurarlar. Umut doludurlar...”(DÇO, 2006, 32).

Hidayet ve arkada ları su ararken Hidayet'in arkada ı su kuyusuna inmeye karar verir. Hidayet de su bulma umuduyla bekler:

“...Biz de hem kuyuya nasıl inecek diye merak etti imizden, hem de belki ‘Biz de su içebiliriz’ umuduyla pe inden gittik...”(OÇ, 2008: 90).

Sava ortamında Pandeli, zaman zaman umutsuzlu a dü se de zaman zaman da umut içindedir:

“...Öylesine umutsuzdum ki birisi görse de beni öldürse, diyordum...”(KA, 2001: 42).

“...Onun yalçın kayalarını soluma alıp suyu izlersem kurtulabilirim umudundaydım...”(KA, 2001: 62).

“...Ke ke kırlarda ot yemeye, buldu umla ya amaya devam etseydim. Umutsuzlu um git gide büyüdü. Kapının dibine çöktüm...”(KA, 2001: 77).

“...Umudum iyice azalıyordu. Birazdan kendimi tutamayıp öksürecek im ya da uyu an ayaklarımın yerini de i tirirken ses çıkaraca ım, o zamanda sonum gelecek...”(KA, 2001: 89).

“...A lamaya ba ladım. Hiç umudum kalmıyordu artık. Seselesem beni i itirler miydi?..(KA, 2001: 96).

“...Özellikle ya lı kadının sesindeki yumu aklık beni umutlara sürüklüyordu...”(KA, 2001: 103).

“...Karnım doysa da yüre imdeki ku ku beni umutsuzlu a sürüklüyordu. Aya a kalkıp odanın içinde yürümek istedim...”(KA, 2001: 106).

“...Bir de eskisinden daha umutluydum. Her geçen gün ya ayaca ima, tutsak olarak yurduma gönderilece ime ili kin umudum artıyordu...”(KA, 2001: 114).

Kâ it toplayan genç, tırtılın da içinde bulundu u arabayla yola çıkınca tırtıl, annesini bulma yolunda umutlanır:

“...Çocuk yeniden sokaklara çıkmı . Tırtıl da belki bugün annemi bulurum diye umutlanıyormu ...”(KYT, 2013: 39).

Küçük Ye il Tırtıl, annesini ararken barbunyalardan oldu u tarafa yönelir. Barbunyalardan kokusu annesini bulma umudunu artırır:

“...Tırtıl da sebze bahçesinin içinde burnuna gelen barbunya kokusuna do ru ilerlemi . Belki de annesi barbunyalardan içinde onu bekliyormu ...”(KYT, 2013: 57).

Küçükkulak, dı arı bırakıldı nda umudunu kaybeder. Sokak adamının kendisine gösterdi i yakınlıkla hayata tutunur, ya ama dair umutları artar:

“...O, durup onları dinliyor, gözlerinin içine bakıyor ama kimse ona bir dilim ekmek bile vermiyordu. Artık umudu kalmamı tı. Sokaklarda ya amayı ö renecekti...”(OPG, 2007: 45).

“...Ba nı patilerinin üstüne koyarak dü ünmeye ba ladı. Umutsuzdu. Ne yapaca nı bilmiyor, nereye gidece ini kestiremiyordu...”(OPG, 2007: 52).

“...Sokaklardaydı artık. Bundan sonrası belirsizdi. Yine de dünkü kadar umutsuz de ildi. Bu sokak adamı, kendisine yakınlık gösteriyordu...”(OPG, 2007: 57).

“...Adamın sesindeki yumu aklık umutlandırdı Küçükkulak’ı. Gözlerini dikip adama baktı. Ayaklarının üzerinde do ruldu...”(OPG, 2007: 53).

Saygı, saygıtı yaparken zaman zaman sıkıntı ya asa da umudunu hiç kaybetmez:

“...Saymayı da ço u kez unutuyordu. Yine de belki bilgisayarla böyle eyler yapabiliirdi. Saygı’nın umudu hiç bitmezdi ki!.. ”(SÇ, 2007: 104).

Ailesi Saygı’nın zihninin ba ka i lerle me gul olmasını ister. Saygı, bu sebeple keman dersleri alır. Saygı, bazen umutsuzlu a dü se de Emin Bey’in güzel sözleri onu umutlandırır:

“...Gerçekten çalabilecek miydi? Bu konuda içinde bir ürkeklik vardı ama Emin Bey’in güzel sözleri umutlandırıyor onu...”(SÇ, 2007: 100).

Saygı, istedi i sayı sayma aracını yapabilmek için umutla saat toplamaya ba lar. Topladı ı saatlerden yapmak istedi i aygıtın olmayacağını anlayınca da saatlerden umudunu keser:

“...Belki umulmadık anda bir ey bulurdu. Sayıları yetmese de onun için bir ba langıç olabilir, bir umut ı ı ı yakabilirdi bu saatler...”(SÇ, 2007: 69).

“...Benim adımlarımı saymaya saatlerin gücü yetmedi. Onlardan umudu kestim artık...”(SÇ, 2007: 94).

Saatlerden bir ey olmayacağını anlayan Saygı, bilgisayar almak için para biriktirmeye ba lar ancak uzun zaman olmasına rağmen çok az parası olduğunu görür ve bilgisayar alma umudunu da yitirir:

“...Kutudaki paraları bir kez daha saydı. Kaç aydır ancak yetmi lira biriktirebilmişti. Umutsuzlu a kapıldı...”(SÇ, 2007: 84).

“...Karanlıkta el yordamıyla yorganı buldu, üzerine çaktı, yeniden derin bir uykuya daldı. Gözlerini yumunca saatleri yeniden Zeybek oynarken görece ini umuyordu...”(SÇ, 2007: 59).

Arkada ları tarafından icat yapamadı ı için alay edilen Saygı’ya ö retmeni sahip çıkar. Saygı’nın ba arılı olacağını umdu unu belirtir:

“...Tarihte buluş yapan insanlar çocukken de farklıydılar. Saygı’nın da ileride insanlı ın yararlanacağı güzel buluş lar yapacağını umuyorum ben...”“...Ben de ortada bir ey yokken övünmeye kalktım! Budala kafam! Onların a zına sakız olurum artık...”(SÇ, 2007: 64).

“...Senden çok umutluyum. Çacı l bir kafan olacak senin. Ne mutlu bize ki senin gibi çocuklarımız var...”(SÇ, 2007: 116).

Küçük doru, da ların ardında ne olduğunu merak edince annesinin de içinde olduğunu grubu kaybeder. Onların ayak izlerini de göremeyince umutsuzlu a kapılır:

“...Ayak izlerini arandı. Ancak o küçük rüzgâr çoktan silmi ti onları. Nereye gidece ini, hangi yönü tutaca ını a ırdı. Büyük bir umutsuzlu a kapıldı...”(SK, 1999: 52).

Her sabah penceresine konan kumruyu göremeyen Okan, umutsuzca odasına döner:

“...Okan, umutsuzca odasına döndü. Pencerenin dı ina koydu u bulgurla peynir de orada kaldı...”(YTD, 2000: 22).

Yavrularını yılanın yemedi ini ö renen anne serçe, umutla yavrularını aramaya devam eder:

“...Serçe, umutla dere boyuna do ru uçtu. Sincabın dedi i do ru olabilirdi...”(YTD, 2000: 43).

Güler Yüzlü Olmak

Güler yüzlülük, davranı larda içten olma durumudur. Güler yüzlü insanlar her zaman sevilir. Asık suratla dola mak yerine güler yüzlü olmalıyız, iletisi yazarın “Alyanaklı Mavi Balon” isimli eserinde u ekilde aktarılır:

“Ne güzel bir arkada tı Pembe. Hiç konu mazdı ama. Tartı maya girmez, bir olay olsa rengi daha da pembele ir, kendisine bir ey sorulsa yüzü bir daha kızarırdı. Herkese gülümserdi...”(AMB, 2002: 17).

Payla mak

Var olanı di er payda lara sunma, payda ları var olana ortak kabul etmektir. Payla mak, ki isel geli imi destekleyen iletilerden biridir. Hidayet Karaku , “Payla ımcı olmalıyız.” e itsel iletisini ‘Alyanaklı Mavi Balon’ isimli eserinde a a ıdaki gibi verir:

“...Sonra annesine sesleniyor, balonunun güzelli ini onunla payla mak istiyordu. Anne benim balonumun yanakları kırmızı de il mi?..” (AMB, 2002: 19).

“...Kim bilir belki bir gün gökyüzünde kar ıla ırdı onlarla da. Onlardan önce gökyüzünü tanıyaca ını umuyordu...”(AMB, 2002: 20).

Annesi o lu lker'e mektup yazarak hayatındaki mutlulukları, üzüntüleri onunla payla ır çünkü annesi gerçek mutlulu un payla mak oldu unu dü ünmektedir:

"...Sana öyküler yazarken yalnızca anılarımı de il çocukluktaki dü lerimi de anlattıyorum. Böylece kafamdaki her eyi seninle payla manın sevincini ya ıyorum. Mutluluk payla mak de il mi zaten..."(AM, 2005: 36).

Akıllı Tav an, ba ından geçenleri di er insanlarla payla mak için yazara mektup yazar:

"...Akıllı Tav an, ba ından geçenleri oturup bana bir mektup yazdı. Ya adıklarımı sizinle payla mak istiyorum..."(AT, 1999: 42).

Göçmen kızı Emine'nin ölümü tüm köyü acıya bo ar. Köydeki bazı ki iler aileyi teselli edip acısını payla maya çalı ır:

"...Köylüler evin önünde toplanmı , a layıp dövünen göçmen ailesini izliyordu. Kimileri, avutmaya çalı ıyordu anneyle babayı ama ölüm acısı avutulabilir miydi?.."(OÇ, 2008: 20).

Kara Ali, Kurtulu Sava ı'nda ya adıklarını çocuklara anlatır. Sava ta Kara Ali, peksimetlerin bir kısmını Remzi'ye ayırır. Sonradan arkada ının ehit oldu unu ö renince Remzi'ye ayırdı ı peksimetleri arkada larıyla payla ır:

"...Benim ba ımda dikileni de alıp ko arak çıktılar. Derin bir soluk aldım. Peksimetin bir bölümünü Remzi'ye ayırdım..."(OÇ, 2008: 112).

"...Ona ayırdı ım peksimetleri de arkada lara da ıttım birer tane. Ço umuza yetmedi de alanlar da aldıklarını ikiye üçe bölerek arkada larına verdiler..."(OÇ, 2008: 113).

Deli Ali'nin yılan korkusu bütün köyün dilindedir. Bu korku üzerine Hidayet, herkesin karde çe ya ayıp payla ımcı olması gerekti ini belirtir:

"...En iyisi, Deli Ali gibi davranmamak, korksak da canlılara bilinçli yakla mak, bu diünyayı onlarla karde çe payla mak olmalı i imiz..."(OÇ, 2008: 126).

Babası Hidayet'e tahtadan güzel bir bisiklet yapar ve Hidayet'ten bu bisiklete Ali Hsan'la sırayla binmelerini ister:

"...Ak ama Ali Hsan çok a ıracak. kiniz ortak kullanırsınız. Bir o biner, bir sen. Öyle olmaz mı?.. "(OÇ, 2008: 135).

Cazgır, Camgöz ve yavrularına iyilik için evi terk edince birlikte ya amaya ba larlar. Ne buldularsa payla ıp mutlu bir ekilde ya arlar:

"...Onlar duvarın üstünde, ben duvarın dibinde ya adık. Çöplerden bulduklarımızı bölü tük..."(YKK, 2001: 28).

Sa lı ı Korumak

Sa lık, bireyin her yönden sıhhatli olma durumudur, esenlik halidir. Sa lık hayatın temelidir. Sa lı ın kaybedilmeden önce kıymeti bilinmelidir; bu konuda insanlar uyarılmalıdır, e itsel iletisi 'Alyanaklı Mavi Balon' isimli eserde u ekilde aktarılmı tır:

"...Bo azın a rıyor, öksürüyorsun zaten. Olmaz. Öksürmüyorum bak. A zını açıyor Gönen. Gece çok öksürdün çocu um..."(AMB, 2002: 23).

Leyla ö retmen ve ö rencileri a acın türü üzerine tartı ırlarken zil çalar. Leyla ö retmen ö rencilerini kalın giyinmeleri konusunda uyarır:

"...O sırada zil çaldı. Çantalarının topladılar. Leyla ö retmen; Sıkı giyinin, hasta olmayın, diye tembihledi..."(BKÇ, 2004: 10).

Can Dede, torunları Gönen ve Serkan'ı di fırçalamak konusunda uyarır. Anneleri de Can Dede'yi onaylar:

"...—Dedeniz do ru söylüyor. Hiç kaytarmayın, hadi bakalım. Di lerinizi fırçalatıp do ru okula..."(CDCÇ, 1995: 46).

Püsküllü, Can Dede'nin tek dostudur onun hasta olmaması için iyi beslenmesi gerekti ini söyler:

"...Sen iyi beslen ki köprüyü birlikte yapalım Püsküllü. Sakın hasta olma. Sen benim biricik dostumsun..."(CDE, 2011: 25).

Köy muhtarı Kadir’le Can Dede birlikte kahve içerken kahvenin fazlasının zararlı oldu unu da ifade ederler:

“...Epeydir ben de kahve içmiyordum. Ne güzel de koktu Can Dede. Ben çok severim ama çok fazla içmemek gerekiyor. Mide kolay eritemiyor kahveyi...”(CDE, 2011: 106).

Can Dede, torunu Gönen’i terli terli su içmemesi konusunda uyarır:

“...O sırada Gönen, su içmeye geldi eve. Kanter içindeydi yüzü. Can Dede tela landı:

—Hasta olacaksın Gönen, terli terli su içilir mi?..” (CDO, 1999: 15).

Bülent ve Levent’in dedesi evde bastonun üzerine binip dörtnala ko maya ba layınca gelini kocası Hayri’den babasını durdurmasını ister:

“...Annem:

Söyle una Hayri, kalbi var. imdi yı ılıp kalacak, dedi...”(DÇO, 2006: 8).

Evin gelini e i Hayri’ye kahve yapmayı teklif eder. Yemekten önce içmesinin midesine zarar verebilece ini de hatırlatır:

“...Kahve yapayım hayatım ama yemekten önce içmen do ru mu? Biliyorsun miden zaten hasta, dedi...”(DÇO, 2006, 55).

Lunaparkta elektrikler kesilince dönme dolapta mahsur kalan Evren ve Ersen dönme dolapta kalabileceklerini ama di fırçalarının olmadığını söylerler:

“...Di fırçamız da yok. Yatarken di lerimi fırçalamazsam uyuyamam dede...”(DDDK, 2007: 29).

Köydeki tüm çocuklar dereye yıkanmaya gider. Hidayet de dereye yüzmeyi sevmektedir ancak babası hasta olup sa lı nı yitirmesinden korkar:

“...Babam, köylerden dönü lerinde birkaç kez dereye yakaladı, azarladı: Hasta olacaksın. Ben sana dereye girme demiyor muyum?..”(OÇ, 2008: 50).

Hidayet ve Ali hsan yumurta kaynatıp boyayacaktır. Anneleri kaynayan suya dikkat etmelerini yoksa yanacaklarını söyler. Anneleri kom uya gidince Ali hsan ve

Hidayet kaynayan suyu devirir. Hidayet'in eli yanar. Babası ilk müdahaleyi yapıp doktora götürür:

"...Ali hsan, annemden önce davrandı:

Suyunu dökeriz. Yumurtaları da alıruz. Olmaz yavrum, eliniz yanar..."(OÇ, 2008: 59).

"...Suyun içindeyken acım çok azaldı ama çıkarınca çok acıyordu. Babam; Çıkarma elini, dedi. imdi bir merhem bulaca um. Hiçbir eyin kalmayacak..."(OÇ, 2008: 63).

"...Babam, yine de rahat de ildi. Yarın ilçede doktora gösterelim. Çocu un derisi kavruk kalmasın..."(OÇ, 2008: 63).

Köy odasında insanlar, zararlarını önemsemeden fazlaca sigara içer. Bazen dumandan göz gözü görmez:

"...Ba ka tabakalar atılırdı. Kimi zaman odada dumandan göz gözü görmez olurdu ama o zamanlar sigaranın zararları bugünkü kadar bilinmiyordu..."(OÇ, 2008: 120).

Elma yemek isteyen Turgut, elmasını güzelce yıkar. Yemek üzereyken Turgut'un elması konu arak sa lıkla ilgili hatırlatmada bulunur:

"...Mutfa a girdi. Meyve sepetinden bir elma aldı. Muslu un altında bir güzel yıkadı. Sonra da temiz bir bezle kuruladı..."(OPG, 2007: 8)

"...Senin için soyulmak istiyorum. Çünkü kabuklarım ilaçlı. Bunu bilmiyor musun?.."(OPG, 2007: 7).

Turgut, saçların iyi kurulanmaması durumunda hasta olunaca ını hatırlatır:

"...Gel bakalım güzel havlu. Ba um ıslandı. Saçlarımın suyunu al. Yoksa hasta olaca um..."(OPG, 2007: 7).

'Sayısal Çocuk' isimli eserde tansiyon hastalarının yüksek yerlere çıkarken dikkat etmeleri gerekti i hatırlatılır:

“...Yine tansiyonum yükseldi herhalde. Yukarıya bakamıyorum. Bu perde asmak da hep dert oluyor bana. Bundan sonra ben asarım canım. Sen iyi ol yeter ki!..” (SÇ, 2007: 33).

“...Baba, senin tansiyonun var, çok fazla yorma kendini. Hay aklınla bin ya a Saygı. Ben de korkuyordum bir ey olacak diye. Sen benden önce dedin...”(SÇ, 2007: 54).

Saygı, rahatsızlandı ında annesi onun sa lı ıyla ilgilenir:

“...Saygı, masaya geldi i zaman, annesi elini alınna bir kez daha koydu, dudaklarıyla dokunarak ate ine baktı...”(SÇ, 2007: 68).

Saygı, hem sa lı a zararı hem de kokusu nedeniyle annesinden sigara içmemesini ister:

“...Anne, u sigarayı içmesen olmaz mı? Neden istemiyorsun içmemi? Çok kötü kokuyor da ondan. Hem sa lı ına zararlı anneci im...”(SÇ, 2007: 81).

efkat Göstermek

Herkese kar ı sevecen olmalıyız, özellikle de çocuklara kar ı efkatli olmak gerekir, e itsel iletisi ‘Can Dede’nin Oyuncakları’ isimli eserde ele alınmaktadır:

“...Serkan, kiiskündü. Can Dede’nin orada bulunmasını hem istiyor, hem istemiyordu.

Can Dede, yava ça onun omzunu ok adı. Elinden tuttu...”(CDO, 1999: 28).

Problem Çözmek

Ya anan her türlü soruna problem denmektedir. Sorunları ortaya koymak yetmez. Sorunlar kar ısında çözüm bulmalı, çözüm odaklı hareket etmeliyiz.

Kehribar, yeni yuvasında mutlu bir ekilde ya amaktadır. Birkaç sorunu vardır. Tuvalet problemini de Bedri Bey, getirdi i plastik kapla çözer:

“... u tuvalet sorununu bir çözssem keyfime diyecek yok ama ben kedi halimle nasıl çözerim? O sıralar herkesin kedi kumu vardı. Ben kumu nereden bulayım? Siz bana bir akıl verin. Daha sonra bu sorunu baba çözdü. Kırmızı bir plastik kapla kedi kumu getirdi...”(BKA, 2007: 21).

Babasının evde bastonla dörtnala ko turdu unu gören Hayri Bey, çözümünü bastonu saklamakta bulur:

“...Dedem, bastonunu at yaptı indan bu yana çok zaman geçmedi. Babam dedemin bastonunu saklayınca uzun süre ‘Atım da atım!’ diye tutturdu. Sonra bastonunu unuttu...”(DÇO, 2006: 9).

Kehribar’ın kaçma ve trafikten zarar görme tehlikesine karşı çözüm yolu tasma ile bulunur:

“...O gün buldular sorunun çözümünü: Ona bir tasma alacaklar, apartmanın önüne öyle indireceklerdi Kehribar’ı...”(SGK, 2011: 19).

Aynı e itsel ileti ‘Sevgi Ku ları’ isimli eserde öyle aktarılmaktadır:

“...Anneleri onların kavgasına yan gözle bakıp sonu ne olacak diye beklerken dedeleri uzaktan araya girdi.

Çocuklar, biriniz suyu barda a koysun, biriniz de getirsin. Kavga etmeyin...”(SK, 1999: 21).

Fikirlere Saygı Göstermek

Farklı ki ilere ait duygu ve dü üncelere karşı ölçülü davranmaktır. İnsanlar ba kalarının fikirlerini be enmese bile fikirlerine saygı duyabilmeli, farklı fikirlere açık olmalıyız.

Akıllı Tav an, kısı için uygun bir yuva ararken bu konuda tecrübeli olan köstebekten fikir alır:

“...Akıllı, dü üncelerinden uyandı. Sesin geldi i yere baktı, köstebe i gördü.
—Ha, sen misin köstebek kom um, dedi, gel bana bir akıl ver. Sen bu i leri iyi bilirsin...”(AT, 1999: 9).

Yıkılan köprünün yerine yenisinin yapımıyla ilgili Can Dede’nin bazı fikirleri vardır. Bu fikirlerini muhtara da danı ır:

“...Sa ol Muhtar. Benim aklıma bazı eyler geldi. Kendi ba ıma bu i e kalkı mayayım, dedim. Sana da söyleyeyim de...”(CDE, 2011: 94).

Bu e itsel iletiyi köydeki ö retmenden fikir almaya giden Can Dede de görmekteyiz:

“...Kafasındakini biçimlendirmeye çalı ıyordu. Nasıl yapaca ına da karar verememi ti daha. Gerçekte bilemiyordu da... Birisine sorsa... Hem belki ondan daha iyisini bilenler vardır. Köyün ö retmenine gitti...”(CDO, 1999: 44).

“...Do rusu hem çok a ırdım, hem çok sevindim Can Dede. Yine de köyün öteki büyükleriyle de bir görüş elim. Üyelerimize danı alım...”(CDO, 199: 55).

“...—Muhtarla da konu tum. O da kom ulara danı acak...”(CDO, 199: 57).

Yine aynı eserde park yapımı için muhtar da köydekilerin fikirlerini sorar, görüş lerini alır:

“...Muhtar, kom uların dü üncelerini ka ıtlar da ıtıp tek tek sorarak ö rendi. Ö retmenle de konu tular...”(CDO, 199: 60).

“...Böyle böyle, tartı a konu a, önerilerle yapılacakları ço altarak günü ettiler. Ak ama bir daha toplanıp bunları yazıya geçirmeyi kararla tırdılar...”(CDO, 1999: 76).

Saygı'nın sayılara ve saymaya olan merakı ailesini endi elendirince konu hakkında bilgili olan rehber ö retmene sormaya karar verirler:

“...Kendini sorunlu bir çocuk gibi görmesini de istemem. stersen onu da rehber ö retmene soralım...”(SÇ, 2007: 49).

Maneviyata Önem Vermek

Ki iler, hayatta maddi de erlerin esiri olmak yerine maneviyata önem vermelidir, ‘Bir Kedinin Anıları’ isimli eserde Cazgır’ı kaçıran Murat ve babası insanların maddiyatçılı ı ve doyumsuzlu u sayesinde para kazanmaktadır:

“... yi olur ama bazı insanlar her aldıklarının de i ik olmasını isterler. Hem onlar böyle olmasa biz nereden para kazanaca ız...”(BKA, 2007: 56).

Maneviyata önem vermeliyiz, e itsel iletisi “Bilgisayarlı apka” isimli eserde öyle verilir:

“...Bu insanları anlamıyorum. Parayla nedir zorları? .ba ka ey bilmezler mi? Para her ey midir?..”(B¹, 2001: 12).

“...Aferin o lum, hep para dü ünürsen mutlu olamazsın, insanlıktan çıkarsın...”(B¹, 2001: 69).

Bencil Olmamak

Bencillik, kendini ve kendi çıkarlarını di erlerinden üstün görmedir. İnsanlar her durumda kendini dü ünmemelidir. Bencillikten uzak durmalı; kar ımızdaki insanları da dü ünmeliyiz.

Gelecek ku akların devamı için, onların rahatı ve huzuru için üzerimize dü eni fazlasıyla yapmalı; bencil olmamalıyız:

“...—Bu üstünde durdu um ceviz dedemin topra a gömdü ü tohumlardan çıktı akıllım. İmdi de ben topra a gömüyorum. Benim gömdü üm cevizlerden de benim çocuklarım, torunlarım yararlanacaklar...”(AT, 1999: 7).

Bencil olmamalıyız, e itsel iletisi ‘Dönme Dolap Döner Kebap’ isimli eserde u ekilde aktarılmı tır:

“...Fehmi Bey, hemen uzattı elindeki suyu:

Buyur hanım, susadı ını söyleyen, ço unu sen içerdin. Ben içecek kimse kalmadı sandım...”(DDDK, 2007: 41).

Yine aynı eserde Evren ve Ersen, yatak kavgası yaparak bencillik yaparlar:

“...Önce ben yataca ım ama, diye atıldı Ersen. Evren, onun benciline kızdı...”(DDDK, 2007: 10).

Empati Kurmak

Kendimizi kar ımızdakinin yerine koyabilmektir. Kar ımızdaki insanları anlamının en iyi yolu kendimizi onun yerine koyup empati kurmaktır, e itsel iletisi ‘Bilgisayara Giren Tırtıl’ isimli eserde öyle yer alır:

“...—Geç bile kaldım. İmdi bir sürü soru...

—Siz baba olunca duygumuzu daha iyi anlayacaksınız...”(BGT, 1994: 37).

Leyla Hanım, a açları ve çiçekleri o kadar sevmektedir ki sanki o so uk havada kalan kendisidir:

“...So uktan büzülmü yaprakları rüzgârla hı ırdıyor; kar taneleri, gö e yükselen dalların üzerinde tutunmaya çalı ıyordu. Leyla Hanım, tipide kendisi kalmı gibi ü üdü...”(BKÇ, 2004: 7).

Tekin, ya adıklarını de erlendirirken zaman zaman kendisine ba kasının gözüyle bakmayı sever:

“...Belki de ben kendime dı arıdan bakmayı o zamanlar ö rendim. Kendimi bir ba kasıymı um gibi incelemeyi severim...”(BKÇ, 2004: 67).

Hidayet, annesine kavu tu u için çok mutludur ancak Emine'nin durumunu dü ününce çok üzülür:

“...Mutlu oldu umu dü ündü üm anda Emine'yle annesi geldi aklıma. A lamaya ba ladım...”(OÇ, 2008: 21).

Tepedeki ahlat a acı, çobanın yalnızlı ına ve babasından kaçan Zekeriya'nın korkusuna ortak olup empati kurar:

“...Sonra bir uzun hava yankılanır ovalarda gecenin bir vaktinde. Çobanın türküyü unutmaya çalı tı ı yalnızlı ını ben de duyumsarım...”(YYA, 2011: 26).

“...Çocuk geldi, eli aya ı titriyordu besbelli. Devinimlerinden korktu unu anlıyordum. Onun üzüntüsü bana geçti; içim ürperdi...”(YYA, 2011: 31).

“...Onların mutlulukları benim mutlulu um olurdu. Sesleri yapraklarımda yankılanırdı bütüin kı ...”(YYA, 2011: 24).

Yol Göstermek/Model Almak

Rehberlik, kılavuzluktur. Davranı larımızla örnek olmamız ya da örnek almamız gereken insanlar vardır. Özellikle çocuklar büyüklerini model aldıkları için onlara her yönden örnek olmalıyız. Gereken durumlarda a ırılı a gidilmeden ihtiyacı olanlara yol gösterip rehberlik etmeliyiz.

Leyla ö retmenin ö rencileri okulun arsasını ba ı layan ki iye a acın türünü sorduklarında arsanın sahibi onları Orman Bölge Müdürlü üne yönlendirir:

“... imdi tek a aç mı var? Ben de o bahçeyi hiç bilmem. En iyisi siz Orman Bölge Müdürlü üne gidin. Onlar bilirler...”(BKÇ, 2004: 20).

Ormanda yangın çıkaranlara kar ı harekete geçen köylüler attıkları her adımda Can Dede'ye fikir danı ır; ondan rehberlik etmelerini ister:

“...Köyün bir sorunu olsa hemen Can Dede'ye ko uyorlar, çözüm için önerilerini alıyorlardı...” (CDE, 2011: 11).

“...Deveci Mehmet, küçük gözlerini kıstı; Can Dede'nin omzuna elini koydu; Önümüze dü , ne dersen yapalım Can Dede dedi...”(CDE, 2011: 95).

“...Can Dede, senin en önde olma gerekiyor. Bizim yanlı dedi imiz yerde sen bizi düzelteceksin...”(CDE, 2011: 129).

Dedesinin hareketleri Bülent ve Levent'e garip gelse de dedelerinin amacı torunlarına örnek olmak, yol göstermektir:

“...Kime sordu unu kimse anlayamadı. Dedem, okul önlü ünü kirletmemek için boynuna beyaz bir peçete ba lamı tı. Sofrada bize örnek olmak istiyordu...”(DÇO, 2006, 33).

“...Dedem de kö esinde kitaplarıyla ba ba a oturdu. Hiç durmadan okuyordu. Onun okuma merakı bize de geçmi ti. Ödevleri bitirir bitirmez biz de elimize kitaplarımızı alıyor okumaya dalıyorduk...”(DÇO, 2006, 51).

Aynı e itsel ileti 'Kardan Adam Kaçtı' isimli eserde öyle aktarılmı :

“...Hemen i e giri tiler. Küçük kar topaklarını büyüterek getirdiler. Ö retmenleri de yanlarında bekliyor, onlara yol gösteriyordu...” (KAK, 2000: 8).

Uçmak için çabalayan yavru serçelere anneleri uçmaları konusunda yol gösterir:

“...Bütün yavru serçeler de bir dalda dizilmi ler, uçma sıralarını bekliyorlardı. Anaç serçelerden biri, sürmeli bir serçe, yavrulara yardım ediyordu. Onlara uçu ö retmenli i yapıyordu...”(YTD, 2000: 44).

1.2. TOPLUMSAL GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR

Kurallara Uymak

Toplum, belli bir düzen içerisinde aynı toprak parçası üzerinde ortak amaçları için ya ayan insan toplulu udur. Toplumun düzeninin devamı ve geli mesi için uyulması gereken birtakım kurallar vardır. Bu kuralları bize Karaku , uzaydan gelenleri Dünya'ya dair konu turarak yapar:

“... Kıyılarda sere serpe oturanları, çekirdek çitleyenleri, el ele dola an gençleri, ko up oynayan çocukları gördük. skeleden denize baktık. Çar ıya bisikletle girmek yasaktı ama dola anlar görülüyordu...” (BA, 2001: 45).

“...Annem, yani Gönen’in annesi de yüzünü buru turdu:

—Bir türlü uygar bir çöp toplama yöntemi bulunamadı...” (BA, 2001: 14).

“...Saticılar, ba ıra ça ıra geçiyorlar sokaklardan. Hastaları, çocukları hiç dü ünmiyorlar. Biti ik kom u da müzik setini yine sonuna de in açtı. Bütün sokak diskoya döndü sanki...” (BA, 2001: 91).

Cazgır bile trafik kurallarına riayet etmekte ve insanların kurallara uymayı na anlam verememektedir:

“...Merdiven basamaklarını hızla tırmanıp sakince kar ıya geçtim. Kar ıya geçti imde merdiven altında bekleyenlerin hâlâ bu tarafa geçmek için bekle tiklerini gördüm. Neden benim gibi yukarıdan geçip gelmezler...” (BKA, 2007: 68).

Serkan ve Gönen geldikleri parkta salıncakta sallanmak için sıranın kendilerine gelmesini bekleyerek kurallara uyarlar:

“...Gönen’in sınıf arkada ı Murat da salıncakta a biniyordu. Sıralarını bekleyip bindiler salıncaklara. Bir iki koldan vurdular...” (CDÇ, 1995: 76).

Can Dede’nin yol arkada ı kamyoncu Erkan, trafik kurallarına uygun hareket eden bir ofördür:

“...Sürücü, önlerine çıkan dönemece girerken yava lamı , bütün dikkatini yola vermi ti. Önce gaz pedalından aya ını çekmi , sonra hafiften frene basmı tı. Dönemeci yava yava döndüler...” (CDÇ, 1995: 14).

“...Ma allah sen de bu i i iyi ö renmi sin. Nereden, ne çıkacak, biliyorsun. Gözlerin hep yolda.

—Öyle olmasa dedem, sa kalır mıydım? Her gün pek çok kaza oluyor görüyorsun...” (CDÇ, 1995: 14).

Can Dede, Püsküllüye de er verdi i için ona bir kimlik kartı hazırlar, Püsküllüden kimli ini kaybetmemesini, sorduklarında ise göstermesini ister:

“...Sakin bunu yitirme Püsküllü. Sonra kimlik sorduklarında ba in derde girer. Hem artık saygın bir e ek oldun...”(CDE, 2011: 69).

hsan, çocuklarına eski günlerden bahseder. Tavukların kümese girerken sıraya geçtiklerini söyleyince o lu Gönen, okulda çocukların bile sıraya geçmedi ini söyler:

“...—Annenin önünde bir le en olurdu, sabunlu sularla tavukların ayaklarını siler kümese atardı onları. Çocuklarla Aslı, kahkahayı bastılar.

—Çok gülünç de il mi anne, diyordu Gönen.

—Bizim çocuklar bile sıraya geçmiyorlar okulda...”(CDO, 1999: 33).

Çarpık yerle im toplumsal sorunlardan biridir. nsanlar planlı yerle im yapılmalıdır, iletisi u ekilde aktarılır:

“...Tepenin bir yanı yemye il bir göle, bir yanı da gecekondulara bakıyordu.

—Yakında bu tepeler de kaybolacak galiba hsan.

—Neden?

—Baksana, gecekondular sarmı her yeri...”(CDO, 1999: 26).

Bedri Bey, kedisi Kehribar’la yolculu a çıktı nda onu her zaman arkaya oturtur:

“...Baba, beni arabada arka koltu a yerle tirdi. Hep öyle yapardı. Çocuklar arka koltukta oturmalıymı . Ben çocuk muyum sanki! Kocaman kedi oldum; hâlâ arka koltukta geziyorum...”(SGK, 2011: 74).

Utku, akvaryumu temizlerken kendisine yardım etmesi için Öykü’yü ça ırır. Öykü ise annesinin izin vermesi durumunda gelebilece ini belirtip aile içi kuralları ortaya koyar:

“...—Annem merak eder. Eve gidip çantamı bırakayım. Sonra da annem izin verirse gelirim. Gelemezsem telefon ederim...”(YTD, 2000: 34).

Gelenek ve Görenekleri Ya atmak

Ku aktan ku a a aktarılan davranı , inanı ve ya antıların tamamıdır. Toplum de erleriyle, gelenek ve görenekleriyle vardır. Belirli bir yaptırımı da olan gelenek ve görenekler toplumun temelidir. Gelenek ve göreneklerin önemi ‘Bilgisayar Amca’ isimli eserde u ekilde anlatılır:

“... Bilgisayarın isim babası bendim artık. Dünya’da böyle küçük eyleri seviyorlar nedense. sim babası olmak, sünnet anası olmak, gelinin yengesi olmak... Onlar için önemli galiba...”(BA, 2001: 36).

Dedesi Eda’ya köydeki gelenek ve görenekler hakkında bilgi vermektedir:

“...Burada bayramlarda, köyün genç kızları, gelinleri Hidrellez’de ya lı a açların dallarına salıncaklar kurarlardı...”(YYA, 2011: 46).

Gelenekte önemli yeri olan ad koymayı Cazgır’a isim koyarken görmekteyiz:

“...Adımı daha ilk gün koydular. Açlıktan camları tırmalıyordum ya, o zaman...”(BKA, 2007: 13).

Safiye Kadın, Pandeli’ye kar ı kin beslemek yerine mazlum oldu u için ona zarar vermeyi dü ünmez:

“...Hem, bu asker nereden tanısın da vursun benim o lumu. Bu bir sava . Öyle bile olsa töremizde silahsız, aç susuz bir insanı vurmak, kur una dizmek var mı?..(KA, 2001: 112).

Günümüzde insanlar zamanın büyük bir bölümünü televizyon izleyerek geçirmektedir. Kültürümüzde uzun kı gecelerinde masallar anlatılır, radyo oyunları dinlenir:

“...Uzun kı gecelerini süsleyen masalları da cabası. Ne ki artık çocuklar televizyonu daha çok seviyorlar...”(CDO, 1999: 50).

“...Kı in odalarda evlerde bulu tu köyliüler. Radyo oyunları dinlediler. Odalarda ya lılar, gençlere eski olayları anlattılar...”(CDE, 2011: 40).

AFO 1, balıkçının balık satı ndan aldı ı parayı sakalına sürmesini yadırgar. Gelenekte bereket versin anlamında alınan para sakala sürülür:

“...Kasalardaki balıkları o daha kıyıya çıkmadan satın aldılar. Islak elleriyle parayı kırçıl sakallarına sürdü. Bir anlam veremedim ama parayla sakallarını ka ıdı sanırım...”(B¹, 2001: 32).

Gelenekteki misafirlik adabında misafir olunan yere eli bo gidilmez. Gelenekteki bu uygulamayı Cazgır, hatırlatır:

“...Sizin de canınız çektiyse konu um olabilirsiniz. Yalnız yanıma gelirken bir parça ci er, birkaç tane iyi pi mi tavuk budu, iyi ha lanmı bir yumurta filan getirirsiniz de il mi? Konuklu a bo gidildi i görülmü mü?..”(BKA, 2007: 22).

Baharın geli iyle bazı bölgelerde yumurta boyama yarı maları düzenlenmektedir:

“...Martta, bahar kapıdan ba ını gösterdi inde yumurta boyama yarı ı ba lardı(...).Hiç dü ünmeden tersliklerde yuvarlar, kimin yumurtasının sa lam oldu unu anlamaya çalı ırdık...”(OÇ, 2008: 56).

Geleneklerimizde ve kültürümüzde önemli bir yere sahip olan türkülere de zaman zaman metinlerde yer verilir. Kültürde büyük öneme sahip olan türkülere ve halk oyunlarımıza sahip çıkmalıyız; kültürel yozla maya engel olmalıyız, e itsel iletisi üzerinde durulmu tur:

“...Do an Bey, her zamanki gibi televizyonun kar ısındaki koltu a kuruldu. Bir elinde kumandayla kanalları dola maya ba ladı. Her kanalda biraz duruyor, sonra oradaki izleneye bir kulp takıp ba kasına geçiyordu:

Hıh! Sizin evlenmenizden bize ne be! Bu zıprırlıklardan da bıktık yahu! ...”(SÇ, 2007: 105).

“...Geceler yârim oldu. A lamak kârım oldu... Sesim çatallı çıkıyor, istedi im gibi söyleyemiyordum...”(OÇ, 2008: 45).

“...Saygı’yı halk oyunları ö renmeye mutlaka gönderelim. Oyunlarımızı ö renirken insanımızın gönül zenginli ini de görsün...”(SÇ, 2007: 56).

Türk toplumunun geleneklerinde hasta olana zorda kalana yardım edilmelidir, anlayı ı vardır. Bu ileti öyle aktarılır:

“...Yaralarını sarmı lar. Ot dö ekler yapmı lar altına. ifalı otlardan ilaçlar hazırlamı lar. Da daki sürülerden süt getirmi ler...”(SB, 2003: 82).

“...O sırada bir genç geldi yanına.

—Dede, size yardım edebilir miyim? Yolunuzu mu yitirdiniz?..”(CDÇ, 1995: 65).

“...—Dede, o kadar uzakta de ilsin. Korkma, imdi birlikte gideriz oraya. Ben de o tarafa gidiyorum...”(CDÇ, 1995: 66).

Türk geleneklerine göre misafir kutsaldır, de erlidir. Misafirlere de er verilmelidir, iletisi Karaku tarafından u ekilde verilir:

“...—Nereye gidiyorsun Gönen? Bu saatte insan gider mi? Bak teyzen sofrayı hazırladı bile.

—Sa ol amca, babam beni sofrada görmezse rahat edemez ak amları...”(BGT, 1994: 37).

“...Adamın içtenli i, ona gösterdi i konukseverlik onu duygulandırıyor. Kendine yeni bir ya am kuruncaya de in adamın yanında kalacaktı...”(OPG, 2007: 58).

“...Berrak Hanım, Emin Bey’in dersi bitirdi ini bildirince odasından çıktı; ‘Ö retmenim, vaktiniz varsa lütfen yeme e kalın’ dedi...”(SÇ, 2007: 116).

“...Ye il Tırtıl, gecenin bu vakti nereye gidiyorsun? Gel benim konu um ol. Bu ye il yaprak ikimize de yeter...”(KYT, 2013: 232).

“...Kabuklarımdan birine gir de karnını doyur. Çok konukseversin bakla hala. Karnımda hemen acıkıyor benim...”(KYT, 2013: 191).

“...Hücrelerindeki titre im ona ye eninin güvende oldu unu söylüyormu . Tırtılın konuklu una seviniyormu ...”(KYT, 2013: 192).

“...—O ul, benim de azı um var. Heybem dolu...”

—Sen onu torunlarına götür. imdi benim konu umsun...”(CDÇ, 1995: 15)

“...—Bana da Can Dede derler köyde.

—Çok ho dede, ama heybeni yerine koy, benim töremde konu un ekme ini yemek yoktur...”(CDÇ, 1995: 16).

“...—Yine bekliyoruz baba, böyle kısa zaman için olmaz bir dahaki kez, ona göre gel.

—Kısmet kızım. Yaza siz gelin bakalım, öyle çocuklar bir güzel tatil yapsınlar köyde...”(CDO, 1999: 40).

“...—Sa ol kom um, bu köhne evi nasıl özledim bir bilemezsin...”

—Geldin artık Can Dede. Seni bu ak am bırakmam. Buyur bize. Bu tozun içinde yatılmaz. Yarın temizleriz, sonra istedi in kadar yat evinde...”(CDO, 1999: 42).

Misafirliklerdeki ikram kar ısında Cazgır da sık sık misafirliklere gitmek istemektedir:

“...Baba ile anne sık sık kom uya giderlerdi. Ben de onların pe inde gezmekten ho lanıyordum. Gitti im yerlerde bol yiyecek veriyorlardı...”(BKA, 2007: 23).

“...Kı gecelerinde kom ular birbirimize gider gelirdik(...) Teyzemlere giderdik, dayımlara giderdik, kar ı kom umuz smihan Teyzelere giderdik ya da kom ular toplanıp bize gelirlerdi...”(OÇ, 2008: 30).

“...Can Dede, buna çok sevinmi ti. Kom u köylerden gelenler, Sö ütlüköy’de aç kalmamalıydılar. Konukseverliklerini göstermeliydiler...”(CDE, 2011: 126).

Türk toplumunda büyüklere saygı esastır. Büyüklere saygı duymalı, onların sözünden çıkmamalı, ellerini öpmeliyiz; küçükleri de korumalıyız e itsel iletisi öyle verilir:

“...Sen avukat mı kesildin ba ıma be! İmdi gelirsem yanına gösterim sana gününü.

Gel de göster bakalım...”(YYA, 2011: 28).

“...Tırtıl, teyzesinin önerisiyle hemen yola çıkmı . Fasulyenin gövdesinden a a ı inmi ...”(KYT, 2013: 127).

“...Korkma tırtılım, korkma. Sen dü meyesin diye çekim gücümü kullanıyorum. Seni korumak benim görevim...”(KYT, 2013: 194).

“...Hemen yanına gidip elini öpmek istedi. Babası da ilk geldi inde elini öpmek istemi ti; onu anımsıyordu...”(SÇ, 2007: 96).

“...Teyzesi yapraklarıyla sarmı tırtılı. Ye eninin, sallantularla yere dü mesini istemiyormu ...”(KYT, 2013: 95).

“Yaprak, gururla kımıldanmı :

Teyzen beni görevlendirdi. Seni hem koruyaca ım, hem karnını doyuraca ım...”(KYT, 2013: 97).

“...O sırada hsan Can, içeri girdi. Can Dede'nin elini öpüp polislerle te ekkür etti, heybeyi sepeti alıp çıktılar...”(CDÇ, 1995: 36).

“...Biraz sonra Gönen de Serkan da okul önlükleriyle çıktılar ortaya. kisi de saçlarını taramı lar, pırıl pırıl ayakkabılarını giymi ler, ellerine çantalarını almı lar, dedelerinin elini öpmeye geldiler...”(CDÇ, 1995: 50).

“...Evren, sözünü sürdürdü:

Küçüklerimi korumak, büyüklerimi saymak diyoruz. Bunları bo una mı diyoruz?..”(DDDK, 2007: 10).

“... ükriye Hanım'la Tamer Bey güldüler:

Biz burada bo una konu uyoruz. Çocukların umurunda de il...”(DDDK, 2007: 9).

“...—Niye kızdı bana sürücü? Korna çaldı madem, bir de neden sata tı üstüne? Hiç ya ina saygı göstermiyorlar burada insanın...”(CDÇ, 1995: 60).

“...Dükkândakiler onun girdi ini görünce gülerek çevresine aldılar. Can Dede, kendisiyle e lendiklerini anladya da ses çıkarmadı...”(CDÇ, 1995: 62).

Yusuf Ali eve her geldi inde ailece kapı kar ılanmaktadır:

“...Bizim soka a girerdi. Hemen kapıya, onu kar ılamaya çıkardık. O arabadan iner; biz elini öperken o, benim, Ali hsan'ın, Rıfki'nın yanaklarını ok ar...”(OÇ, 2008: 38).

“...Babam beni bahçeye ça ırmı tı unuttum, imdi kızacak, ben de gidiyorum deyip giyinmeye gitti...”(OÇ, 2008: 53).

“...Kaymakam, kalabalı a döndü. Köylüler sus pus oldular. Can Dede, yanına gelince e ildi, Can Dede'nin ellerini öptü. Böyle eller öpülür, dedi...”(CDE, 2011: 37).

“...Saygı, hadi sen bakkaldan ekmekle, gazetemizi aliver. Baban gelince bir daha üç kat inmesin. Peki anne...”(SÇ, 2007: 25).

“...Muhtara gitti ardından. Muhtar evinde bir konu uyla oturuyordu. Can Dede'yi görünce aya a kalktı...”(CDO, 1999: 51).

“...Dede, yorulmu sun. stersen gitmeyelim. Çok terlemi sin, dedi.

Torununun böylesine dü ünceli olu una sevindi adam...”(SK, 1999: 20).

Bülent ve Levent, dedeleriyle maça gider ancak statta kimse dedeye saygı göstermez, dedeyle alay ederler:

“...Genç, iyice yüz­süz çıktı. Dedeme:

Sen git evinde otur. Bu ya ta ayakaltında eziverirler seni, dedi.(...)

Genç, dedi im gibi iyice arsızla tı:

Hadi oradan buru uk herif. imdi aya ımın altına alırım seni...”(DÇO, 2006, 25).

“...Babam, dedemi kırmamaya çalı ıyordu. Onun için hep yumu ak sözcükler seçmeye özen gösteriyor ama yine de sesinden kızdı ı anla ılıyordu...”(DÇO, 2006, 30).

Toplumun her kesimine yönelik ki iler yeti tiren, onların meslek sahibi olmalarını sa layan ö retmenlere, okumu insanlara da geleneklere göre büyük önem verilmektedir. Bu ki ilere gereken de eri vermeli, onlara saygı duymalıyız. Bu e itsel ileti öyle verilir:

“...Ö retmenini çok seviyordu. Sanki onun gözleri kendisini izliyormu gibi kalemi evirip çeviriyordu elinde...” (SK, 1999: 36).

“...Dedem de her zamanki gibi sevimli, saygılı oturdu o ak am. Zaten okumu insanlara kar ı çok saygılı davranırdı...”(DÇO, 2006,14).

Kom uluk li kilerini Ya atmak

Toplum kendi içerisinde irili ufaklı pek çok yapı barındırır. Bu yapılardan biri de toplumun temel ta larından olan kom uluk olgusudur. Kom ular iyi ili kiler kurar, kom u kom unun külüne muhtaçtır, e itsel iletisi verilir.

Kom ularımızla olan münasebetlerimiz çok iyi olmalı; onları rahatsız etmeliyiz, e itsel iletisi ‘Dedem Çocuk Oldu’, ‘Bilgisayarlı apka’, ‘Annemin Mektupları’, ‘Sayısal Çocuk’ isimli eserlerde yer alır:

“...Hemen kalkıp evin içinde at gibi ko maya ba ladım. Annem uyardı:

İrmak’çı ım, alt kattaki kom ularımız rahatsız olur. Gürültü yapmamalıyız...”(AM, 2005: 39).

“...Beni kızdırma Süleyman Usta. Sen iyi bir insanısın. Kom ularınla iyi geçiniyorsun.(...) Herkes seni akıllı, uyumlu bir kom u biliyor...”(B¹, 2001: 103).

“...Saygı’yla burun buruna geldi kapının önünde. Ne oluyor Saygı? Alt katta oturanları unuttun mu yoksa?..”(SÇ, 2007: 56).

“...Babam, neden sonra akıl etti de dedemin önüne geçti. Baba, ne yapıyorsun? Sabah sabah kom uları rahatsız etmen do ru mu?..”(DÇO, 2006: 6).

Akıllı Tav an ve yavrularını dü tükleri zor durumdan kom uları köstebek kurtarmı tır:

“...Akıllı, tilkinin haline güliüyordu. Keyfi yerine gelmi ti. En büyük dü manı, kar ısında ne hallere dü mü tü. u köstebek yaman bir kom uydu do rusu...”(AT, 1999: 17).

Can Dede, o lu hsan’ın zmir’deki evine gider. Bu gidi e Can Dede’nin kom uları çok üzülür. Biran önce köye dönmelerini ister:

“...—Çok kalacak mısın Can Dede?

—Belli olmaz benim i ler, Ali kom um. Ya hep kalırım, ya da bakarsın iki gün sonra döner gelirim.

—Aman Can Dede, gözümüzü yollarda koyma. Biz sensiz yapamayız...”(CDÇ, 1995: 8).

Pandeli’nin sı ındı ı evin sahibi Yunanlılar buralara gelmeden önce kom uluk ili kilerinin çok iyi oldu unu söyler:

“...Benim atalarım da Epir’den gelmi ler buralara. imdiye dek burada kom ular birbirine dokunmadı. Ama siz gelince her ey tepetaklak oldu...”(KA, 2001: 28).

“...Yalnız Türkleri salmadılar. Da daki Türkleri bile ehre ça ırdılar. Onlar bizim kom umuzdu. Bir zararlarını görmedik...”(KA, 2001: 80).

Bahçedeki di er a açlar Caneri i’nin iir okumasını isterler. Caneri i, kom ular rahatsız olur dü üncesiyle iir okumak istemez:

“...Kom ularımı rahatsız etmek istemem. Hem pek bir eye de benzemedi bu iir...”(YYA, 2011: 59).

Birlik ve Beraberli i Sa lamak

Belirli amaçlar do rultusunda bir olma durumudur. Toplumu ayak tutan en önemli olgulardan biri de birliktir. Birlikten kuvvet do ar, e itsel iletisine fazlaca yer verilir.

Alyanaklı Mavi Balon, gökyüzünde bulutlarla kar ıla ır. Bulutlar, kötü havalarda bir araya gelir, birlik olur:

“...Güzel havalarda hepimiz dola ırız. Kötü havalarda da bir yere toplanırız...”(AMB, 2002: 47).

“... Bu rüzgârın sonu ya murdur. Bizi, yukarılarda suya dönü türür. Siz birbirinizi bırakmayın...(AMB, 2002: 61).

Tilkiden kurtulan Akıllı Tav an, birlikte hareket ederek sonuca ula manın gereklili ine inanmaktadır:

“...—Sizlerin sayesinde güç bulduk. Yalnızlıktan kurtulduk. Serçeler olmasaydı o gözü dönmü dü manı zor yenerdik. Sen olmasaydın yuvamız olmazdı. Tehlikelere kar ı birlikte davranmak me er ne güzelmi ...”(AT, 1999: 41).

Do an ve arkadaş ları dere kenarında elbisesiz kalınca birlikte hareket etmeye karar verirler:

“...Onun bu sözleri arkadaş larını güldürdü. Erdal, ona destek verdi: Bence de hep birlikte ko alım...”(B², 2006: 61).

Ormanda hayvanlar mutlu bir ekilde ya arken çıkan orman yangınından kaçmak isteyenler birlikte hareket eder:

“...Birbirimizden ayrılmamak için hep böyle yapardık. Ne eyle geçen günlerimizin ardından ayrılıklar gelirdi...”(BKÇ, 2004: 33).

“...Belki aramızda gizli bir önder vardı da kimseye görünmek istemiyordu. Ne olursa olsun aklın yolu birdi...”(BKÇ, 2004: 59).

“...Kaplumba alar, kertenkeleler, yılanlar, çekirgeler, uçuböcekleri, karıncalar, sürülerle yola koyuldular. Biz uçuböce iyle hiç ayrılmadık...”(BKÇ, 2004: 60).

Can Dede ve köy halkı ormana yapılacak inaatların önüne geçmek için civar köyler de dâhil harekete geçer:

“...Kuyular kazacaklarını , ormana da toprağa da zarar vermeyeceklerini . Kesilecek ağaçlar ne olacak? Bu konuda ormanı korumak için elbirli ine var mısınız?.. ”(CDE, 2011: 95).

“...Aklınla bin yağa sen. Elbette onların da bize katılmaları çok iyi olur. Bunca köyün tepkisini görmezlikten gelemezler...”(CDE, 2011: 103).

‘Kuyudaki Asker’ isimli eserde savaşla ilgili kilendirilerek verilmiş tir:

Safiye Kadın, savaşın zararlarını sayarken dirliklerinin birliklerinin savaşla bozulduğunu ifade eder:

“...—Bu savaş dirli imizi bozdu. Genç kızları, delikanlıları, çocukları, babaları, anneleri darmadağın etti...”(KA, 2001: 80).

Her biri ayrı birer karz zerresi iken bir araya gelip kardan adamı olu turan kartaneleri birlikten kuvvet do ar, e itsel iletisini ortaya koyar:

“...Ne var ki korktuk, sesimiz kesildi. Önceki gibi öykü de anlatamıyorduk. Kimse ayrı dü ünemiyordu. Demek tek beden olmu tuk...”(KAK, 2000: 11).

“...Bundan sonra erimek yok arkadaş lar, diye dü ündük, hepimiz. Bunu hep birlikte nasıl dü ündük diye de ağ a ırdık...”(KAK, 2000: 16).

Ahlat ağacı tarlada çalı anların birlikte i yapıp i i birlikte bıraktıklarını anlatır:

“...Onun varlığına ben tanıksam o da benim varlığını tanı ıdır burada. Tarlada, i bağı çoluk çocuk ailece yapılır, i birlikte bırakılır...”(YYA, 2011: 23).

Zekeriya, tarlada ku larla uğraırken karıncaların i birli i halindeki çalı malarını görür:

“...O sırada bir karınca dizisi gözüne çarptı. Ağacın altına yüzükoyun uzandı. Karıncaların imeceyle yuvalarına bu day tanelerini, ot tohumlarını çekti ini gördü...”(YYA, 2011: 32).

Halkla Uyumlu Olmak

Toplumda söz sahibi olan, yönetim kademesinde olan insanlar halkla uyum içinde olmalıdır. İnsan padişah bile olsa gücüne ve yetkisine dayanarak haksız işler yapmamalıdır, etitsel iletişimi Karakuş'un eserlerinde a a idaki gibi verilmiştir:

“...Kaleden verilen yiyeceklerle karınlarını doyurmaya çalışır, sularını da lardan akıp gelen ırmaktan içerlermi (...). Kaledekiler günlerini e lencelerle geçirirlermi . Sabahlara kadar içerler, sarho olurlar, aralarında yarı lar düzenlerlermi ...”(SB, 2003: 82).

Toplumsal E itlik/Cinsiyet Farkı Gözetmemek

Toplumun belli kesimindeki insanlar e itimsizlik nedeniyle kızların okumalarına önem vermez; onlara ikinci sınıf insan muamelesi yapar. Kızların e itimine önem vermeliyiz, etitsel iletişimine ‘te O Çocuk’ isimli eserde rastlamaktayız:

“...Sonradan ya ı büyük kızlar ayrıldılar. Okuma- yazma öğrenmeden evlerine gittiler. Babalarının ‘Okuyup da memur mu olacak, otursun evinde,’ dedikleri söylendi...”(OÇ, 2008: 25).

“... ki büyük ablası evliydi. Küçük abla da karde ine ses çıkaramıyordu. Çünkü hem küçük hem de tek erkek çocuktuk. Köylerde o zamanlar da erkek çocuklar çok önemsenirdi nedense...”(OÇ, 2008: 51).

“...A abeyim kızar ama belli etmezdi. Gelinabam zaten çok sessiz biriydi, evin geliniydi, kaynanadan, kaynatadan ona söz dü mezdi...”(OÇ, 2008: 71).

1.3. AHLAK GEL İM DESTEKLEYEN E TSEL İLETİMLERDE YÖNEL K BULGULAR

Kibirli Olmamak

Kibir, kendini diğer insanlardan üstün tutmaktır. Hem İslam dinine göre hem de ahlâken uygun değildir. İnsanlar kibrin tuza ından uzak durmalıdır.

Tilki, Akıllı Tav an’ı ve yavrularını yakalamak için çe itli fikirler üretir. Üretti i fikirler kar ısında keyiflenir, gururlanır:

“...Bu aklını pek be endi tilki. Senin zekâna kimse güç yetiremez. Sen bu tepelerin kralısın...”(AT, 1999: 35).

“...Bu arkısını kendisi de be endi. Me er ben neler yaratırımı ım, diye böbürlendi...”(AT, 1999: 36).

Pasaklı Boncuk ba ından geçenleri yazarsa roman olaca ını, herkesin okumak için sıraya girece ini belirtir:

“...Kitabım çıktı ı zaman hepimiz okumak için sıraya gireceksiniz. Öteki kediler de Boncuk gibi böbürlenmeye ba ladılar...”(BKA, 2007: 5).

Kuyudaki Asker, isimli eserde Yunanlılar Kurtulu Sava ında Türklerin tel örgüleri a masının imkânsız oldu u dü ünmektedir:

“... Afyon ehrinin çevresini tel örgülerle öylesine çevirmi tik ki ngilizler hayran kalmı lar; Türkler, burayı altı ayda yıkabilirlerse altı saatte yıktık, diye övünebilirler...”(KA, 2001: 10).

“...Arkamızda Büyük ngiltere, Büyük Fransa varken, askerlerimizin hiçbir eyi eksik de ilken, tabanlarında çarıkları bile kalmamı Türklere mi yenilece iz?..”(KA, 2001: 12).

Dürüst Olmak

Yalan, do ru olmayan, gerçekten uzak söz ya da davranı tır. nsanlar hangi durumda olursa olsun yalan söylememeli, her zaman dürüst olmalıdır. Bu e itsel ileti “Annemin Mektupları” isimli eserde ele alınmaktadır:

“...Onlara yalan söylemedi imi gösterece im, diye söylendi. O günden sonra Ali, arkada larının arasına karı maz, akalarına kar ılık vermez oldu...”(AM, 2005: 57).

Selim, U ur’un ensesine karınca koyar ama dürüstçe koydum demek yerine yalan söyler:

“...Ben bir ey yapmadım, dedi Selim. Yalan söyleme, enseme karınca koydun...”(BKÇ, 2004: 52).

Marsık Ömer, orman yangınına çıkartan insanlar tarafından kandırılmış tır. Adamın suçlamaları reddetmesi üzerine komutan olayı belgeler:

“...Yedirdiniz, içirdiniz. Giydirdiniz. Yalan söyleme. Ben seni tanımıyorum. O sırada komutan cebinden bir foto raf çıkardı...”(CDE, 2011: 135).

Hidayet, gıcırğa toplamadı ı halde muhtara yakalanır, muhtarın suçlamalarını reddetti inde tepki görür:

“...Sus! Bir de kocaman muhtarı yalancı çıkaracak, una bak! Muhtar, ya yalan söylüyordu ya da ekinlerin içinde takla atan ba kasydı...”(OÇ, 2008: 14).

Hidayet’in ba kasına ait elmaları alması babasını kızdırır. Hidayet’e yaptı ının dürüstlü e aykırı oldu unu belirtir:

“...Buna dolandırıcılık derler. Duymayayım bir daha. Canınız elma çektiyse evden yumurtanızı alır gider, ceplerinizi doldurursunuz...”(OÇ, 2008: 105).

1.4. D NÎ GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR

Batıl nançlara Kapılmamak

Batıl, dayana ı olmayan din dı ı ögelerdir. Dinin bir parçası olmayan bu ögeler toplumdaki bilinçsiz ki ileri etkisi altına almaktadır.

Can Dede, köylerindeki insanları Arap denilen yere dilekleri kabul olmamasına ra men çaput ba lamalarını batıl inanca ba lar:

“...—Telli Ferik de il dede, Teleferik?

—Burada yatır mı var?

—Ne yatır? Yatır nereden çıktı baba?

Aslı Hanım da, çocuklar da gülüyorlardı Can Dede’nin yakı tırmalarına.

—Buralarda öyle ey yok babacı ım.

—Bizim de orada bir Arap var, herkes çaput ba lar, dile i olsun diye.

—Dilekleri oluyor mu bari?

—Yok canım, oldu undan mı, inanç i te...”(CDO, 1999: 19).

Batıl inançlara kapılmamalıyız, e itsel iletisi Karaku ’un “Kuyudaki Asker” isimli eserde öyle ele alınmı tır:

“...Gözlerimi gökyüzüne diker, yıldızları saymaya çalı ırdım. O sırada bir yıldız kayardı. Biz köyde böyle zamanlarda kimin yıldızı kaydı acaba, diye dü üniürdük. O ki inin ya amının kısaldı na inanırdık...” (KA, 2001: 11).

Dua Etmek

İslam dininin peygamberi, efendimiz (s.a.v.) : "Dua müminin silahı, dinin direği, göklerin ve yerin nurudur. Dua ibadetin özü, ibadetin anahtarıdır." diyerek duanın gücünü ortaya koymuştur. Dua, bir Müslüman'ın en büyük gücüdür.

Iker'in ailesi babasının ipleri bozulunca köye dönmeye karar verir. Taınma ve temizlik iplerinde yardımcı olan komşulara Iker'in annesi dua eder:

"...Komşularımızdan bir kaçını da anneme yardım ediyorlar;

Hakkınızda iyi olur in Allah, diyorlardı..."(AM, 2005: 16).

Süleyman Usta, büyük projesinin başında uyuyakalır. Bilgisayarın kapalı olması felaketi önler:

"...Süleyman Usta da kumanda masasında tuşların üzerinde uyuyordu. Bereket bilgisayar kapalıydı..."(B¹, 2001: 107).

Doğan ve arkadaşları izinsiz dereye gider. Kıyafetleri kaybolunca apar topar kimseye görünmeden eve gidebilmek için dua eder:

"...Merdivenleri koar adım çıkarken kimsenin kendisini görmemesi için dua ediyordu. Evlerinin kapısına geldiğinde zili çalmadan kapı açılıverdi..."(B², 2006: 64).

Can Dede, kamyoncu Erkan'la yolculuk yaparken Allah'a dua eder:

"...Doğru çocuğum doğru. Tanrı hepimizi korusun..."(CDCÇ, 1995: 14).

Can Dede, İzmir'e giderken kendisine yardım edip kendisini oluşturan kamyoncu Erkan'a dua eder:

"...—Gurbetlik kolay değil çocuğum. Allah zihnin açıklığını versin. Sen olmasaydın ben ne yapardım bilmiyorum..."(CDCÇ, 1995: 67).

Kahvede çayını içen Can Dede, kendisine çay ikram edenlere dua eder:

"...Arka bahçeyi iki gündür sulayamadım. Sebzeler kurumasin. Çay için sağ olun! Bereketli sofralarınız olsun..."(CDE, 2011: 117).

Ormanı ele geçirmek isteyenlere karşı zafer elde edilir. Zaferde emeği olan Can Dede, dua alır:

“...Bütün köylüler, Can Dede’ye co kuyla haykırdılar:

Ya a Can Dede! Ömrün var olsun Can Dede!.. ”(CDE, 2011: 137).

Bülent ve Levent’in dedesi köydeki doru tayıyla ilgili ya adı ı olayı torunlarına anlatır:

“*En büyük tehlikeyi bir sel yarıntısını geçerken ya adık. Eski dereye do ru ko tu umuzu görünce gözlerimi kapamı , dualara ba lamı tım...*”(DÇO, 2006,14).

Ya adıklarından çok etkilenen Hidayet, günün sonunda her eyi unutmak için dua eder:

“*...A abeyimin yattı ı yata ı serdim, üstüne uzandım, dua etmeye ba ladım. Geceyi unutmak istiyordum...*”(OÇ, 2008: 45).

Pandeli’nin dü tü ü kuyudaki durumu kar ısında dua etmekten ba ka çare bulamamasıyla kar ımıza çıkmaktadır:

“*...Di lerimi sıktım. Atlıların bir an önce çekilip gitmelerine dua etmekten ba ka çarem yoktu. Ü üdü üümü filan unuttum...*”(KA, 2001: 89).

Safiye Hanım, Hıristiyan olmasına ra men kuyuda buldu u asker için dua eder:

“*...Odadan çıktı. Çıkarken de dudaklarının pırtırtısından dualar okudu unu, üzerime do ru üfledi ini anladım.*

—*Hıristiyan da olsan sen de o Tanrı’nın kulu de il misin? Dua her zaman yerini bulur, dedi...*”(KA, 2001: 113).

Yengeç, Küçükkulak’ın arakasından bakarak dualarla iyi dileklerle u urlar:

“*...Yolun açık olsun sevgili dostum! Yine bekleyece im seni. Ben hep buradayım, unutma beni...*”(OPG, 2007: 44).

Turgut, çok sevdi i, okul çıkı larında gördü ü ayıcı ın satılmaması için dua eder:

“*...Hani her gün, okul çıkı ı vitrinde gördü ü güzel ayı vardı ya, i te o. O satılmasın diye dua ediyordu...*”(OPG, 2007: 14).

O lunu ikna edemeyen baba, söz dinlemeyen Sıska Balıkçı’ya dua etmekten ba ka bir ey yapamaz:

“...Tanrı sana akıl versin o ul, ne diyeyim. Büyük sözüne bakmayan, kendisi güzelmi ...”(SB, 2003: 20).

“...Tanrım bana sabır ver, bu o lan hiç de i meyecek...(SB, 2003: 30).

Kaledeki beylerin ba lattı ı yarı manın tellalı kaledekiler için methiyeler düzer, onlara dua eder:

“...Ba kanın çıktı ı burca çıkıp ba lamı duaya: Eeey, görmesi, duyması bol Tanrım! Bak kulların ne güzel i ler yapıyorlar. Buyruklarında çalı anları e lendirmek, onların yanık yüzlerini güldürmek için ne çabalar gösteriyorlar. Sen bunları görüyor ve biliyorsun. Beylerimizin bu soylu çabalarını ödüllendir ulu Tanrım. Onların ürünlerini bol, çabalarına güç ver. Amin...”(SB, 2003: 58).

Berrak Hanım ve Do an Bey, kavga edecek derecede tartı ırlar. Saygı, kavga büyümedi i için Allah’a ükreder:

“...Saygı, kavga edecekler diye korktu, sonunda birinin güldü ünü i itince içinden;

Çok ükür, gev ediler dedi...” (SÇ, 2007: 31).

Kehribar’ın yaptıkları kar ısında sahibi Bedri Bey, kedi için Allah’tan akıl fikir diler:

“...Allah akıl fikir versin sana. Versin tabii. Versin de u çocu un adını koyalım...”(SGK, 2011: 15).

Kadere nanmak

Kader, ezeli takdirdir, slam dinine göre hayrın ve errin Allah’tan geldi ine inanmaktır. Ya adıklarımız ve ya ayacaklarımız bizleri yaradan tarafından çizilmi tir. slam dinine göre imanın esaslarından altıncısı olan kader inancı, her insanda olmalıdır, e itsel iletisini Pandeli’nin kaderine olan teslimiyetinde de görmekteyiz:

“...Konu tuklarını anlamanın sevincini ya amadan ölecektim. Yazgım neyse katlanmaya hazırlandım...”(KA, 2001: 97).

Kader inancının vurgusunu sesinin kötü olmasını kaderi olarak görüp buna razı olmayan karga ile görmekteyiz:

“...Dü ündükçe yazgısına kızılıyordu. O da buna bir çözüüm bulacaktı. Bunda kararlıydı...”(KAK, 2000: 36).

Sıska Balıkçı'nın babası kaderine razı bir ki ili e sahiptir. Kaledekiler ne derse yapmaktadır:

“...Neme gerek, benim bir eye aklım ermez. Çalı , diyorlar çalı ıyorum. Verirlerse bir dilim ekmek yerim, vermezlerse kimseye vermezler, o zaman da elle gelen dü ün bayram, der otururum...”(SB, 2003: 72).

Tevekkül Etmek

slam dinine göre kulun üzerine dü en görev ve sorumluluklarını yerine getirdikten sonra takdiri Allah'a bırakmaktır. Yurdunu Yitiren A aç isimli eserde tarlada çalı anların çabalayıp çalı tıktan sonra gerisini Allah'a bıraktıklarını Ahlat a acı aktarır:

“...Tarla tavında sürüldü mü, gerisi Tanrı'ya kalmı . Bu yıl eme imizi ya murlar da destekledi...”(YYA, 2011: 24).

Sabır Göstermek

Ya anan türlü olumsuzluklar kar ısında harekete geçmeme, olumsuzlukların bitece ini ümit ederek beklemedir. Sabrın meyvesi tatlıdır. nsanlar sabırlı olmalıdır.

Sabırsızca barda ı karı tırınca bardak kırılır ve sabırsızlı ın bedelini küçük çocuk elinin yaralanmasıyla öder:

“...Bardaktaki ekerli suyun tadına baktım; güzel oluyordu ama limon tuzu da tam erirse gerçek limonataya benzeyecekti. Biraz daha ama sabırsızca karı tırmaya ba ladım. Nasıl oldu bilmiyorum. Barda ın dibinden çay ka ı ı kadar bir parça koptu...”(AM, 2005: 27).

Cazgır, zaman zaman sabırlı davranırken bazen de sabırsız davranı lar sergilemektedir:

“...Onun bana ula amayaca ını dü ünerek saklandı ım yerde sabırla bekledim...”(BKA, 2007: 71).

“...Gülerek; Ne kadar da cazgırsın böyle. Biraz sabret canım, dedi. Baba, onun sözlerine güldü...”(BKA, 2007: 14).

Mor Gezegen yolunda Gönen ve Gökten, uzay aracındaki ı kları merak ederler:

“...—*Dikkat edersen aramızdaki konu malara hiç karı mıyorlar. Bir ey istersek ı kları karı ıyor.*

—*Bu ı kları neyin nesi acaba?*

—*Ö renece iz. Biraz bekleyelim hele... ”*(BGT, 1994: 63).

Gönen’in Selin’i görmek istemesine bilgisayardaki tırtıl, sabırla aynı cevabı verir:

“...*Ben direndim, yeniden yazdım: S-E-L- -N- G-Ö-R-M-E-K -S-T- -Y-O-R-U-M...*

Tırtıl sabırla yanıtladı yine... ”(BGT, 1994: 78).

Dedeleri Evren ve Ersen’e sürpriz hazırlama u ra ındadır. Torunların sürprizi görebilmesi için sabretmesi gerekir:

“...*Evren’in sorusunu ‘Biraz sabredin. nince size bir sürprizim var çocuklar’ diye yanıtladı dedeleri... ”*(DDDK, 2007: 28).

Hidayet, babasından ö rendi i gibi limonataya yapmaya çalı ır ancak barda ı karı tırırken sabırsız davranınca elini cam keser:

“...*Böyle i lerde acele etmeyeceksin. Sabırlı olacaksın. Limontuzu da eker de so uk suda geç erir... ”*(OÇ, 2008: 129).

Aynı e itsel ileti Kuyudaki Asker isimli eserde Safiye Kadın aracılı ıyla öyle verilmi tir:

“...—*Ben ne olaca ım? diye sordum i aretle.*

Beni sakinle tirmek için eliyle, bekle biraz, sabırlı ol, uyu, dinlen, dedi... ”(KA, 2001: 114).

Aya ına kiraz yapra ı yapı an serçe, Küçük Ye il Tırtıl’dan yardım ister. Oldukça da sabırsızdır:

“...*Serçe, sabırsız mı . Hadi çabuk ol karde . u yapraktan kurtar beni... ”*(KYT, 2013: 68).

Saygı’nın her fırsatta sayılarla ilgilenmesi annesini bıktırır. Annesi de her fırsatta sabır diler:

“...Tanrım, sen bana sabır ver. O lum, gidece imiz yer çok yakın zaten. uradan uraya nesine oyalanacaksın!..”(SÇ, 2007: 15).

“...Tanrım sen sabır ver, bu çocuk hasta olacak bu gidi le. Hadi oyalanma da çabuk kahvaltıya gel...”(SÇ, 2007: 43).

Saygı, annesine sürekli ne yemek yaptı nı sabırsızca sorar durur:

“...Açlıktan kırılıyormu gibi sabırsızca yeme in pi ip pi medi ini sorar durur, yemek geciktikçe sinirleri gerilir; önüne gelene çıkı maya ba lardı...”(SÇ, 2007: 22).

Uzunkulak, kendisine kafa tutan a kın'ı yakalamak için sabırla a acın altında bekler:

“...Uzunkulak da a acın altına gelip yattı. Ben sabırlıyım. Nasıl olsa oradan ineceksin sen diye söylendi a kın'a...”(SGK, 2011: 56).

Küçük doru, kervanla yürürken zaman zaman yorulmaktadır. Yoruldu u zamanlarda di er develerin sabretti ini görür:

“...Kervandaki develere bakardı. Onların büyük bir sabırla direndiklerini görür, yakınmadan yürüdüklerini gözlerdi...”(SK, 1999: 45).

Babasından kaçan Zekeriya Ahlat a acının dibinde uyuyakalır. Ahlat a acı da sabrederse onu ödüllendirmeye karar verir:

“...Uyusun, uyusun da öfkesi geçsin. Güz gelince de sabrederse ahlatlarımı ona vereyim, beni unutmasın...”(YYA, 2011: 34).

Okan, biran önce büyüme istemektedir. Annesi ise büyümesi için sabretmesi gerekti ini söyler:

“...—Biraz daha sabret. Okullarını oku. Yeni bilgiler ö ren. O zaman büyürsün...”(YTD, 2000: 24).

ükür Etmek

ükür, slam dinine göre insanın Allah'a olan te ekkürüdür. nsano lu verdi i, vermedi i, korudu u için yaratana ükür etmelidir. Karaku , bu e itsel iletisini çocuklar için kaleme almı oldu u ilk eseri olan “Sıska Balıkçı” da öyle ele alır:

“...Bu dayı, pamu u ekenler ırma a bakar bakar: Sen ne iyisin. Hep veririsin bize, verirsin ya, biz elimizdekini tutamayız, der iç çekerlermi ...”(SB, 2003: 5).

“...Kara Kız da ardından hem gülüyor, hem: Seni de götürselerdi görürdün gününü, sana dokunmadıklarına ükret, diyormu ...”(SB, 2003: 80).

Saygı, annesinin hazırladığı kahvaltayı yeterli bulmayıp isyan eder ancak bu yemekleri bulamayanlar oldu unu aklımızdan çıkarmayalım:

“...Onlar her gün salam sosis yiyorlar. Tost yiyorlar, pizza yiyorlar. Sen önündekini yemene bak. Sabahları ekme ine katık bulamayan dünya dolusu çocuk var...”(SÇ, 2007: 80).

Kehribar veterinerden kaçınca sokaklara dü er. Ölmeden sabaha çıkabildi i için Allah’a ükreder:

“...Bir dü görmü gibiydim. Ancak bo azım çok acıyor, sanki yanıyordu. Güne halıların üzerinde oyna ıyordu. Çok ükür ben ya ıyordum...”(SGK, 2011: 75).

Selam Vermek

Bir toplulu a, ki iye i aret veya sözle gösterilen esenlemedir. Selam, slam dinin önemli öğelerindendir. Selam veren ki i, selam verdi i ki iye “Benden sana zarar gelmez.” iletisini verir. slam dinine göre selam vermek sünnet; almak farzdır. Bu e itsel ileti u ekilde verilir:

Orman yangınından kaçan çekirge yolda kaplumba ayı görür ve kaplumba aya selam verir:

“...O, ba ıyla beni selamlayıp yoluna devam etti. Ben de dinlemi tim. Artık bahçelere do ru yol almalıydım...”(BKÇ, 2004: 51).

Can Dede ve yanındakiler girdikleri yere selam vererek girer:

“...Can Dedeler selam verdiler. Ötekiler a ızları dolu dolu ba larını salladılar...”(CDÇ, 1995: 15).

Selamla manın toplum hayatındaki rolünü ‘Sahibini Geziren Kedi’ isimli eserde görmekteyiz:

“...Ayıp de il ki selamla mak, hal hatır sormak. Tanı mıyorsak da selamla mak ne güzel! Hem selamlaınca tanı ırız, olur biter...”(SGK, 2011: 47).

Kehribar’ın tasmaıyla dola ması ve mahalledeki arkadaş larına selam vermemesi arkadaş larınca yadırganır:

“...Yapma canım, hepimiz karde iz. Kedi dedi in bir selam verir soyda larına. Hâlâ o tasmaı ta ıyacak mısın?..”(SGK, 2011: 83).

Kul Hakkı Yememek

Ki ilerin birbirine geçen haklarıdır. slam dinine göre Allah’ın affetmedi i tek günah kul hakkıdır. Bu sebeple ahiret âlemine kul hakkı ile gitmek istemeyen ki iler, hakkı geçenlerle ölmeden önce helalle melidir. Bu iletiyi Can Dede’nin gelini Aslı Hanım’la vedala ırken görmekteyiz:

“... Can Dede, torunlarına sarılıp öptü, Aslı Hanım’la vedala tı.

—Hakkını helal et kızım. Ho ça kal...”(CDO, 1999: 40).

Hidayet, yeti mesinde hakkı geçenleri unutmaz. Onların üzerinde hakkı oldu unu bilir:

“...Can i te, çok ya mı, yo urdunu yedik; sütünü içtik. Hakkı geçti bize, derdi...”(OÇ, 2008: 146).

Ahret Âlemi/Helal Haram

slam dininin inancına göre içinde bulundu umuz dünya hayatı gelip geçicidir. Asıl olan ahiret âlemidir. Dünya hayatının nimetlerine aldanmamalı; dinen yasaklanmı olandan-haramdan- uzak durmalıyız, e itsel iletisi öyle ele alınır:

“...Baba beni güldürme. Süt burnumdan geldi. Helal kızım, helal. Ben o sütün parasını çalı arak kazandım...”(B², 2006: 27).

Hidayet’in babası Hidayet ve arkadaş larının ba kasına ait elmaları izinsiz yemeleri üzerine hak etmedikleri bir eyi yemenin haram oldu unu belirtir:

“...Canınız elma çektiyse evden yumurtanızı alır gider, ceplerinizi doldurursunuz. Haramdır. O a açlara siz mi baktınız; suyunu siz mi verdiniz; a ısını siz mi yaptınız...”(OÇ, 2008: 105).

Can Dede, dünya hayatının getirdi i tela lardan uzak bir ya am sürmektedir:

“...—Haklısın, ke ke hepimiz senin gibi olabilsek. Mal mülk kavgasıyla birbirimize zehir ediyoruz ya amı...”(CDO, 199: 66).

Oruç Tutmak

slam dinine göre oruç, nefsi arzulardan vazgeçme, belli bir süreli ine uzak durmadır. Yine slam dinine göre Allah katında en de erli ibadettir. Oruç ibadeti sa lı ı yerinde olanlar için yapılması gereken bir ibadettir, e itsel iletisi öyle verilir:

“...Bizim sokakta arkada lar yine kapının önündeydiler. Kimileri koltuklarının altında sıcak pidelerle çene çalıyorlardı.

—Hepiniz oruç mu tutuyorsunuz, dedim...”(BGT, 1994: 28).

Hidayet, ramazan ayı temmuza gelmesine ra men oruçlarını aksatmadan tutar:

“...Dördüncü sınıftan be inci sınıfa geçti im yıl oruç ayı temmuza denk gelmi ti. Ramazanın ba ından beri bir gün atlamadan orucumu tutmu tum...”(OÇ, 2008: 86).

sim Koymak

Ki iler isimleriyle ya ar, zikredilir, ça ırılır. slam dininde çocu a, do umu müteakip yedinci gün ad koymak müstehaptır. Bu dini ileti ‘Sahibini Gezdiren Kedi’ isimli eserde öyle dile getirilmi tir:

“...Adını Kehribar diye yazdır artık. Kabul ettin mi? Ya a canım! Bak bu i ten kurtulduk. Hey Kehribar neredesin? Gel senin kula ına adını ba ıraca ım...”(SGK, 2011: 16).

Nazar ve Nazardan Korunmak

Nazar, kötü bakı anlamına gelmektedir. Nazar, canlı ya da cansız varlıklara fenalık getirir. Nazardan korunulmalıdır, e itsel iletisini Pandeli’nin atı için nazar de mesinden endi e etmesiyle görmekteyiz:

“...Atımı görenler hayranlıkla bakıyorlardı. Birisinin nazarı de ecek, atım hastalanacak diye korkuyordum...”(KA, 2001: 42).

1.5. EKONOMİK GELİŞİMİ DESTEKLEYEN EĞİTSEL YÖNELİMLERİN YÖNELİK BULGULARI

Tasarruf Etmek

Tasarruf, birikimdir, zor günler için kullanılmak üzere yapılan hayat teminatıdır. İnsanlar darıda kalmamak için tasarruf etmelidir, İletisi Ali Hsan'ın kumbarası aracılığıyla verilir:

“...Al, bundan sonra kazandı nın paraları da yemekten önce gelen uykularını da bu kumbaraya koy. Sonra kullanırsın...”(OÇ, 2008: 43).

Turgut, çok sevdiği ayıcığını alabilmek için harçlıklarını biriktirerek tasarruf yapmanın, birikim yapmanın önemini ortaya koyar:

“...Harçlıklarını onu alabilmek için biriktiriyordu. Her okul çıkışı oyuncakçı dükkânının önüne gider, bıkmadan usanmadan ona bakar, onunla öyküler kurardı kafasında...”(OPG, 2007: 14).

Saygı, tasarladığı sayma aygıtını yapabilmek için para biriktirir:

“...Aklına, biriktirdiği para geldi. Hemen onu sakladığı yere koydu. Kitaplığındaki gözde bir kutu içinde duruyordu parası...”(SÇ, 2007: 83-84).

1.6. ULUSAL DÜŞÜNÜN GELİŞİMİNİ DESTEKLEYEN EĞİTSEL YÖNELİMLERİN YÖNELİK BULGULARI

Vatanı Sevmek

Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen İletiler çocuklar için yazılmış eserlerde mutlaka yer almalıdır. Ulusal bilince sahip nesiller yetiştirmek başlıca görevlerimizdendir. Vatanımızı sevmeli, vatanımıza sahip çıkmalıyız, İletisi Karakuş'un “Bilgisayar Amca” isimli eserde şöyle verilmiştir:

“...Daha ilk günden özledi mi duyumsadım. Yurdumu özledim, çok özledim. Gönen de özlemi midir bu yoksul odayı?..” (BA, 2001: 12).

Bahçeden ayrılması söz konusu ağaçlar ilk topraklarından ayrılacakları için üzüntülüdürler:

“...Aynı bahçeye, aynı ormana dü ece imiz nereden belli? stemezdik yerimiz de i sin. Burası bizim ilk topra umuz, ilk bahçemiz, ilk yurdumuzdu elbet...”(BKÇ, 2004: 34).

Can Dede, o lunun yanında her türlü ihtiyacı kar ılsa da köyüne dönmek ister:

“...— nşanın yurdu gibi var mı Can Dede. Bülbülü altın kafese koymu lar da ille vatanım, demi ...”(CDO, 1999: 42).

Kara Ali, zaman zaman köy ö retmeninin iste ini kırmayarak Kurtulu Sava ı’nda ya adıklarını, çektikleri sıkıntıları ö rencilere anlatır. Kara Ali, ö rencilerin gözünde bir kahramandır:

“...Onu kı ın dinledi imizde de sus pus olmu , çıt çıkarmamı tık. O gerçek bir kahramandı. Sava ın içinden geçip gelmi ti. Dü manla gö üs gö üse çarpı mı tı...”(OÇ, 2008: 107).

“...Komutanımız Allah rahmet eylesin Mersinli Durmu Yüzba ı, ‘Evlere saklanan dü manı bulup çıkarmaktır i imiz. Allah yurdunu seveni sever, ileri! dedi...”(OÇ, 2008: 109).

“... nşan duramayaca ım sanır ya, can tatlıdır, bir amacımız varsa durursunuz. Hele yurdunuzu elinizden almaya gelmi bir dü mana kar ı canınızı di inize takarsınız, dedi...”(OÇ, 2008: 112).

“...Cephede yemek mi? Çarıklarımızı kemirdik. Ordularımız Afyon’dan dü manı söküüp de kovalamaya ba layınca...”(OÇ, 2008: 113).

Vatan sevgisine dair e itsel ileti Kuyudaki Asker isimli eserde öyküyü anlatan çocu un dilinden verilir:

“...Hele ben Kurtulu Sava ı’yla ilgili o kadar az ey biliyormu um ki... Babam anlatmasa ben de ö renemeyecektim...”(KA, 2001: 5)

“...Kuyudaki Asker’i be enirseniz ö rendi im öteki öyküleri de anlatırım. Ben bu öyküyü dinlerken Kurtulu Sava ımızın büsbüyük bir öykü oldu unu dü ündüm...”(KA, 2001:6).

Vatan sevgisi u uruna gerekirse can verip mücadele edilmesi gerekti ini Pandeli Kuyudaki Asker isimli eserde dile getirir:

“... imdi sıra gerçekten Türklerdeydi. Beni bu hende in içinde bulsalar, ne i in vardı da kalkıp geldin buralara, demezler miydi? Ben olsam, yurduma girenin i ini bunu sormadan bitiririm...”(KA, 2001: 34).

“...—Kendine gel Pandeli! Burada vatanımız, ölüm kalım sava ında, sen atının derdindesin. Artık atını unut...”(KA, 2001: 44).

Yine aynı eserde hikâyeyi anlatan çocuk vatanımıza göz koyan Pandeli gibi insanları ba ı lamayaca ını ifade eder:

“...Sava sırasında yurdumuzun çekti i acılar da bana kolay kurtulmadı ımızı söylüyor. Yurdumuzu kana bulayanları, buraya Pandeli gibi insanları gönderenleri de ba ı lamıyorum. Yaptıkları haksızlı ı yüzlerine haykırmak istiyorum...”(KA, 2001: 123).

Yolda gördü ü elma kurduyla konu maya çalı an tırtıl, beklemedi i bir tepki görür. Elma kurdu ya adı ı elmayı sahiplenir:

“...Tadına bakamazsın. Elma benim yurdum. Yurdumdan bir parça bile vermem kimseye. Hem sen bunun içine girsen ölürsün...”(KYT, 2013: 211).

“...Elma kurdu da dikkatle onu izliyormu . Hadi çabuk ol da yurdumdan çekil git diye seslenmi tırtıla...”(KYT, 2013: 212).

“...Aldırma sen ona tırtıl. O da kendi yurdunu koruyor. Karnını o elmadan doyuruyor...”(KYT, 2013: 218).

Saygı babası ile maç izler. Kar ı ülkenin takımı gol atınca Saygı gol güzel oldu u için sevinir. Babası bu duruma kızar:

“...Ama baba ne güzel attı, gol çok güzeldi de il mi? Çok güzeldi ama insan kendi ülkesinin takımını tutmaz mı?.. (SÇ, 2007: 28).

Dil Bilinci Olu turmak

Toplum ayakta tutan dinamiklerden biri de dildir. Dil bilincine sahip bireyler yeti tirmek hepimizin görevidir. Ulusal bilince sahip çocuklarımız olsun istiyorsak

onlara dillerini sevdirmeli; onlarda dil bilinci olu turmalıyız, e itsel iletisi öyle aktarılmalıdır:

“...Örne in selam demiyor da ‘slm’ diyor. Ya da örne in çanta demiyorlar aralarında ‘çnt’ diye konu uyorlar.

Aman Tanrım, bu hepimiz için bir felaket nerdeyse. Çok de il, on be yirmi yıl sonra herkesin özel bir dili çıkar ortaya, küçük küçük öbeklerin dı nda kimseyle anlamazsın...”(SÇ, 2007: 56).

Önder, Türkçenin güzelli ini ve Yunus Emre’nin Türkçeye önem verdi ini Mutlu ö retmenine söyler:

“...Yunus Emre, hep Türkçe söylemi ö retmenim. Çok güzel, çok güzel... Yunus Emre, güzel dilimizi ba tacı etmi de il mi Önder?..”(YYA, 2011: 85).

1.7. EVRENSEL DÜ ÜNCENİN GELİ MİNİ DESTEKLEYEN E TSEL LETLERE YÖNELİK BULGULAR

Demokrasi Bilinci Kazandırmak

Temeli e itlik ve adalet olan demokrasi kavramı içerisinde anlayılı olma, ba kasını zorlamama, hürriyet, kendin için istediklerini ba kası için de isteme gibi evrensel de erleri içeren bir kültüre dayanır. Halkın egemenli i temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık (TDK,2005) olarak tanımlanan demokrasi, evrensel dü üncenin geli imini destekleyen e itsel iletilerdendir.

Can Dede ve köy muhtarı köyle ilgili aldıkları her kararda mutlaka köylülerin de fikirlerini alır:

“...Köylü ne derse onu yaparız Yusuf Ali. Köprüsüz olamayaca mıza göre...”(CDE, 2011: 20).

“...Bunda sonra Ömerimizin adı Yi it Ömer olacak. Var mı olmaz diyen?..”(CDE, 2011: 139).

“...Onun geçimini köy bütçesinden kar ılayaca ız. Bütün köylülere soruyorum: Kabul mü?..”(CDE, 2011: 140).

Barı inde Ya amak

iletilerden bazıları evrenseldir. Belli bir zümre için de il; tüm insanlık içindir. Bu iletilerden biri de barı tır. Tüm dünyada sava lara, kavgalara hayır, iletisini Hidayet Karaku ’un eserlerinde sıkça görmekteyiz.

Serçe, zor durumda kalan Akıllı Tav an’a yardım eder. Serçe, di er serelere bölgede barı ı korumak gerekti ini anlatır:

“...Yoksa ya adı ımız bu bölgede barı bozulacak, hepimiz bugün olmazsa yarın tilki gibilerin eline dü ece iz...”(AT, 1999: 23).

Ku gen’in dünyaya dair yadırgadıklarından biri de sürüp giden sava lardır:

“... Asıl canımı sıkan eylerden biri Dünya’nın her kö esinde bitmez tükenmez sava lar. Babam, bazı güçlerin bu sava ları kı kırttı ını, bu yüzden para kazandıklarını söyledi ama pek anlayamadım...” (BA, 2001: 93).

“...Neyse, çok ya asın, barı inde ya asın da, adı ne olursa olsun!...” (BA, 2001: 39).

Gönen, Mor Gezegen dönü ü dünyada mutlu bir ekilde ya amını sürdürmektedir. Bu mutlulu un sava lar yüzünden bozulmasından korkmaktadır:

“... Bir gün bu mutlulukların bozulabilece i geliyordu aklıma. im titriyordu. Öyle ya, Dünya’nın dört bir yanında sava lar vardı...” (BA, 2001: 50).

Cazgır, kendisiyle dalga geçen Paytak Pati’yle kavga etmesine ra men barı tan yanadır:

“...Utanıyordum. Ne olurdu, biz de insanlar gibi oturup sorunlarımızı kavga etmeden konu arak, tartı arak özümleseydik...”(BKA, 2007: 30).

“... Sonunda zorba çareyi kaçmakta buldu. in do rusu ben dövü meyi bilmezdim. Ko ullar zorladı. Yoksa dövü ö renilecek ey midir?..”(BKA, 2007: 42).

Bir Kedinin Anıları isimli eserdeki Garip barı tan yana olmasıyla örnek durumundadır:

“...Bir de Garip vardı. Güzel bir köpekti. Çok barı ıydı. Kedilerle de, köpeklerle de dosttu. Kimseye havlamazdı...”(BKA, 2007: 51).

Hasan, köye muhtar olmak istemektedir. Bu nedenle Hasan'ın köy muhtarı Kadir ile arası açıktır. Muhtar ise Hasan ile barı ma taraftarıdır:

“...Gel seninle barı yapalım Hasan. Ben sana pazardan istedi in kadar armut alayım. Hem de en tatlısından; sen de beni ba ı la...”(CDE, 2011: 58).

Pandeli, sava manın, insanları evlerinden etmenin yanlı oldu u geç de olsa anlayarak sava a kar ı oldu unu belirtir:

“...Oysa gemilerde bazı askerler bizi uyarmaya çalı mı tı. Gitmeyelim Anadolu'ya. Orada ya ayanlar da bizim gibi insanlar. Onların da çolu u çocu u, evi barkı, ekini zeytini var. (...) Bizi bu insanların üzerine salanları dü ünelim...” (KA, 2001: 15).

“...—Sava ların acımasız oldu unu bilirdim ama bu kadar olabilece ini dünyada dü ünemezdim...”(KA, 2001: 32).

“...Uyumak, sava ın bize bıraktı ı kandan, ölümden kaçmak; kendi köyümde barı içinde ya adı umu dü ünme istiyordum...”(KA, 2001: 64).

“...—Barı ı unutma çocuk. Barı ı. Onun de erini bil.(...) Güzel güzel ya amak varken bu yangınlar, eziyetler, cinayetler neden?..”(KA, 2001: 83).

“...Biz de Girit'ten kaçıp geldik çocuk. Sava , nerede rahat verdi ki bize...”(KA, 2001: 109).

“...Sava ların sözünü etmeyi sevmezdi. Sava ona göre anaları o ulsuz, genç kızları yarsız bırakırdı. Hiç kimseye de bir yararı olmazdı. Nice ocak söner, nice ba bakımsız kalırdı. Çocuklar da babalarını hiç bilemezlerdi. Sava böyle bir eydi i te...”(KA, 2001:26).

“...Sava bitti, dü manlık da bitti. imdi herkes kendi yurduna gidecek asker, dedi...”(KA, 2001: 121).

Aslanla olan mücadelesini kazanan bülbülün arkılarını barı içinde söylemesi barı ın önemini ortaya çıkarır:

“...Derler ki o günden sonra aslan, bülbülün semtine bile u ramamı . arki söylemeye de kalkmamı . Bülbül de arkılarını hep barı içinde söylemi ...” (KAK, 2000: 34).

Kehribar, kedilerin barı ı yönünü bir kez daha vurgular:

“...Görüyor musunuz? Kediler nasıl da barı ıdırlar. Kimseye zarar vermek istemezler...”(SGK, 2011: 94).

Mavi tulumlu adam ya amın devamında barı ın önemli oldu unun dü ünmektedir:

“... klimleri barı tırdın sen; ya am barı içinde sürebilir de ondan sana Barı A acı diyorum güzel a acım...”(YYA, 2011: 19).

1.8. ÖTEK E TSEL LET LERE YÖNEL K BULGULAR

Okurlara iletmek istedikleri bakımından bundan önceki ileti sınıflandırmaları içerisinde de erlendirilmeyen iletiler, öteki ileti grubu içerisinde de erlendirilmeye çalı ılmı tır. Öteki iletiler, öyle sınıflandırılabilir:

Liderlik/Zorlukla Mücadele Etmek

Askerlik; insanın belirli bir ya a geldi i zaman gitti i, e itim düzeyini arttırabilirdi i, vizyonunu geni letebildi i bir müessesedir. Askerlikte, lider pozisyonunda olan, taktik geli tirip askerlerini yönlendiren komutanlar vardır. Karaku , ‘Kuyudaki Asker’ isimli eserde askerlikle olan bu iletiyi Yunan komutan Vandelis ve arkada ı Yannis aracılı ıyla verir:

“...Onca yakın olmama kar ın yüzünü bir kez olsun görmedi im Vandelis’in sesini tanıdım. Kendisi öteki komutanları toplamaya, da ilan askerlerin sava düzenine sokulmasını sa lamaya çalı ıyordu...”(KA, 2001: 16).

“...U ak’tan ayrıldıktan sonra komutayı ele alan Yannis, nereye gidece ini büyük bir beceriyle kestiriyor, sonunda do ru yönü buluyordu. Onun bu kestirimlerine hayran olmu tum. Ötekiler de Yannis’in önderli ini sessizce benimsemi lerdi...”(KA, 2001: 27).

Askerlikte artlar oldukça zordur. Askere giden ki i vatani ve sevdikleri için kendini bu zorlu ko ullara hazırlamalıdır:

“...Sava ta böyle eyler dü ünme yanlı tır. Her zorlu a katlanmalıdır asker dedi in...”(KA, 2001: 46).

Hayvanları Sevmek

Hayvan, toplumun bir parçasıdır. Hareket kabiliyeti ve duyguları olan canlılardır. Hayvan, çocuğun en iyi dostudur. Hayvanları korumalı, onlara sahip çıkmalıyız, emsels iletisi öyle dile getirilmi :

Irmak, televizyon programında gördü ü atları çok be enir. Atları bir anıta benzeter:

“...Uzun kuyrukları taranmı gibi düzgündü. Gözleri kimi zaman masum, kimi zaman huysuz bakıyordu. Ama hepsi canlı birer anıt gibi görünüyordu...”(AM, 2005: 37).

Irmak, izledi i televizyon programındaki parsları avcılarının avlayacak olmalarına çok üzülür:

“...Avcılar parslara bir ey yapmaz mı?

Yapmaz olurlar mı? Onları da avlarlar.

Ama anne ne güzel hayvan onlar. Onlara yazık de il mi?..” (AM, 2005: 46).

Duygu, ku u Mavi 'i çok sever; onun yeme ini, suyunu hiç eksik etmez. Onlunla arkada olur:

“...Onu çok severdim. Benim sessiz bir arkada ımdı. Güzel kafesinin içinde kıpırdar durur, ben eve gelince bıcır bıcır öterdi. Onun yemini suyunu hiç aksatmazdım...”(AM, 2005: 53).

“...Mavi 'in konu ması benim için ola anüstüydü. Kendime yeni bir arkada bulmu gibi sevinmi tim...”(AM, 2005: 55).

Aylin ve arkada ları hayvanları çok sever; hayvanlara eziyet edenlere de tepkisiz kalmaz:

“...Aylin'in bir köpe i vardı. Bayılıyordu. Kani türü bir köpekti. Aylin onu günün birinde okula da getirdi...”(AM, 2005: 55).

“...Sınıfa girince Ali'ye; Hayvanlara eziyet etmeye hakkımız var mı? diye sordu...”(AM, 2005: 57-58).

Gönen, annesinden ku almasını ister. Gönen, ku ları kafeste görünce neden onları özgürce ya amaları için serbest bırakmadıklarını sorar çünkü ku ları çok sevmektedir:

“...Neden açmıyorlar kafeslerin kapısını anne? Yazık de il mi onlara? Sahipleri satıyor onları. Dondurma mı anne onlar? Satılır mı ku lar hiç?..” (AMB, 2002: 31).

“...Anne bu ku korkmaz mı? Korkar çocu um. Ben onu çok seviyorum ama. O da seni seviyordur...”(AMB, 2002: 42).

Veterinerden kaçıp sokaklarda dola an Cazgır’ı sokaktaki çocuklar ta lar oysa Cazgır, çocukları çok sever:

“...Soka ın birinde çocukların oyunlarının içinde kaldım. Neredeyse ta larla öldüreceklerdi beni. Oysa ben çocukları ne kadar da çok severdim...”(BKA, 2007: 66).

Cazgır’ı kapı önünde bulan evin babası Cazgır’a kar ı büyük sevgi duymaktadır:

“...Erkek beni eline aldı. Sıcak bir dokunu duyumsadım. Temiz bir koku geldi burnuma...” (BKA, 2007: 5).

“...Buna nasıl süt verece iz? diye sordu. Sesinden beni sevdi ini anladım. Aç kalmamdan korkuyordu...”(BKA, 2007: 8).

“...Ocakta benim için süt ısıtıyor olmalıydılar. Sütünü ılık içsin kedicik. So uk süt onu hasta edebilir...”(BKA, 2007: 14).

“...Önceleri karnım doyunca sepetimde yatıyordum. Sonra sonra evin içinde dola maya ba ladım. Baba benimle ilgileniyor, oynuyordu...”(BKA, 2007: 16).

“...Bunlar da can ta ıyor. Onların da yararları var. Neden böyle dü üniyorsunuz veteriner bey?..”(BKA, 2007: 31).

“...Beni kucaklarına aldılar. kisi de öpüp ok adılar. Baba hemen mama hazırlamaya içeri girdi...”(BKA, 2007: 46).

“...Sabahleyin uyanıp da mamamı yiyince baba beni kuca na aldı. Sevdi ok adı...”(BKA, 2007: 47).

Veterinerden kaçtı ı için sokaklarda dola an Cazgır'a çocuklar zarar vermek ister, çocuklardan biri Cazgır'ı korumaya çalı ır:

“...Hadi, u kediye bir ut çekelim, hangimiz vurabilece iz, dedi. Öteki güldü ama arkada ına kar ı çıktı:

Yazık de il mi? Ne suçu var? Kendisi top kadar bir ey. Ya ona bir ey olursa?.. ”(BKA, 2007: 44).

Kurumu otları yakmak için insanların hayvanlara zarar vermesine çekirge kızar:

“...Kurumu otları yakaca ız, diye her yıl bayırda ne varsa yakarlardı. Ben bir çekirgeyim. Ate e nasıl dayanır bacaklarım?.. ”(BKÇ, 2004: 47).

“...Enseme konmak nasıl bir ey mi , imdi ö renirsin, dedi. Selim; Sakatlandı yazık, onun da bizim gibi canı var, dedi...”(BKÇ, 2004: 54).

Can Dede, Gönen ve Serkan ile geldi i parkta etrafına toplanan çocuklara masal anlatır. Masal bir yerinde aç kalan tilkiye çocuklar acır:

“...—Tilki derede bo ulsun mu, yoksa testiye atıp ba daki üzümle yemeye dönsün mü? Diye sordu.

—Dönsün, üzümle yemeyi, yazık de il mi ona, dedi çocukların bir bölümü...”

“...Gönen'in sınıf arkada ı Murat da salınca a binliyordu. Sıralarını bekleyip bindiler salıncaklara. Bir iki koldan vurdular...”(CDC, 1995: 81).

Can Dede'nin köy hayatındaki tek can yolda ı e e i Püsküllüdür. Püsküllü, Can Dede'nin ihtiyaçlarını gördü ü gibi aynı zamanda Can Dede'yi ya ama ba layan önemli bir güçtür. Can Dede, sadece Püsküllüyü de il tüm hayvanları çok sever:

“...Can Dede'nin sesi geliyordu a a ıdan:

Yürü benim güzel arkada ım yürü. Yürü benim inatçı o lum, yürü canım!..”(CDE, 2011: 5).

“...Püsküllü'nün dayanıklılı ı, her yere ko a ko a gitmesi ünlüydü. Can Dede'nin can yolda ıydı o...”(CDE, 2011: 8).

“...Can Dede, sen Püsküllü'den ayırlamazsın. O sensiz olmaz sen de onsuz. Hele böyle türkü dinleyen bir e ek, kolay satılmaz...(CDE, 2011: 9).

“...Köy yerinde hayvanlar bizim elimiz aya ımız kom um. Bir de böyle yalnız kalınca insan onlara dost diye sarılıyor, ba ka çaremiz mi var?..” (CDE, 2011: 9).

“...Hava sıcak ama ü ütüp hasta olursan ne yaparım Püsküllü dedi...”(CDE, 2011: 18).

“...Vay canlarım, vay! Yuvanızı yaktılar. Canınızı yaktılar. Kanatlarınızı yaktılar. Ku larım kavruldu...”(CDE, 2011: 45).

“...Sen üzülme küçü üm, bundan sonra senin evin burası. Büyüyüp adam olunca ben seni ormana bırakırım...”(CDE, 2011: 49).

“...Merak etme güvendesin. Ben sana sabah mama da getiririm. Pek de küçüksün daha!.. ”(CDE, 2011: 49).

“...Kıskanma, kıskanma bo una Püsküllü. Seninle az konu madım. Yine konu urum. Sen benim can yolda umsun. Yakında seni nüfusuma yazdıraca um...”(CDE, 2011: 62).

“...Bu koku seni doyurur ama önce burayı ben bir güzel kireçle badana yapayım. Tabanı da tertemiz olsun...”(CDE, 2011: 65).

“...Sa ol Yakup. Ben Tilkicik'i gezdirece im biraz. Köyü tanısın bizim insanımızın kendisini sevdi ini anlasın...”(CDE, 2011: 91).

“...Sonra yine bırakırsın. Bakarsın o zaman gelmez. Ama Can Dede, onu ormana bıraktı ında a ladım, biliyor musun? Benim can arkada ındı o...”(CDE, 2011: 115).

Can Dede, hayvanları çok sever. Her fırsatta hayvanlarıyla ilgilenir, ihtiyaçlarını kar ılar. Zor durumda olanları sahiplenir. Var olan hayvan sevgisini torunlarına da kazandırmak için u ra ır:

“...—Ben a açlar kadar ormanda ya ayan hayvanlara acırım.

—Cayır cayır yanıyor zavallılar. Serkan a lamaklı konu tu:

—Sincaplar kurtulur ama de il mi baba?

—Kaçabilirse kurtulur o lum...”(CDO, 1999: 8).

“...Tavuklarım da o zamanki kadar çok de il.

—Babacı ım onlarla filan yorma kendini.

—Onlar benim e lencem o lum. Tavuklarla bile konu urum bazen. Sizi özlerim onlara söylerim, anneni özlerim onlara söylerim...”(CDO, 1999: 33).

“...—En çok Akıllı’yı merak ediyorum. Kom ular bakımı tır ama ne de olsa insan kendi malına baktı ı gibi bakmaz...”(CDO, 1999: 34).

“...Asıl sürprizim ba ka. Hele kuzulamaya hazır iki koyun bulursam onları üzümle besleyip bahara dört tane yaparım...”(CDO, 1999: 48).

“...Akıllı’yı unuttunuz mu? Benim imdi de en yakın arkada ım Akıllı. Her i imde bana yardım ediyor. Onun hakkını ödeyemem...”(CDO, 1999: 49).

“...Levent’le birbirimize ne diyece imizi bilemeden baktık. Dedem, köyden at beslermi . Elinden pek çok at geçmi . O yüzden ba ba a kaldı ımız zamanlar köydeki atlardan söz ederdi...”(DÇO, 2006: 10).

“...Benim bir doru tayım vardı. Köyün kırları çok geni ti. Ama ben onu hiç salmazdım. Hep çayırlı a götürür, oraya ba lardım. Üstüne kimseyi bindirmezdi. Yalnız bana hiç ses çıkarmazdı...”(DÇO, 2006: 13).

“...Aslında terliyken atlara su verilmez. Ama onu öyle çok seviyordum ki ne olur ne olmaz, diyerek üzüm de vermedim...”(DÇO, 2006: 16).

Yine aynı eserde sabah erkenden evden çıkan dede, gelinin evde hayvan beslemeye kar ı oldu unu bile bile ak am eve kimsesiz sokakta kalmı bir köpekle yavrusuyla döner:

“...Biraz sonra dedem, mukavva bir kutunun içinde siyah beyaz bir köpek yavrusuyla geldi. Merdivenleri çıkarken onunla sevecen bir sesle konu uyordu...”(DÇO, 2006, 61).

Samanları beklerken küçük bir sıpa Hidayet’i teper. Bunun üzerine Hidayet’in babası e ekle Hidayet’i barı tırır:

“...Babam da güldü annemin sözlerine. Yok canım, ne davası! O lumla sıpayı barı tıraca ım. Bir daha birbirlerine zarar vermesinler...”(OÇ, 2008: 67).

Hidayet’in annesi ahırdaki öküzlerin hakkını ödeyemeyeceklerini, onlar sayesinde geçinebildiklerini belirtir:

“...Annemin kaç kez öküzlerimiz için;

Canlarım benim, a ızları var dilleri yok, haklarını nasıl ödeyece iz? dedi ini hatırlıyorum...”(OÇ, 2008: 82).

Hidayet, ya adı ımız dünyanın sadece insanlara ait olmadı ını, bu dünyayı di er canlılar payla tıklarını belirterek onlara da saygı duymamız gerekti ini söyler:

“...Yıllar yılı kendi kendime sordum:

O yılanın ne suçu vardı?(...) imdi en az insan kadar yılanların da do ada bulunması gerekti ini, bu dünyanın bizim oldu u kadar öteki canlıların da oldu unu dü ünüyorum...”(OÇ, 2008: 124).

Hayvanları sevmeli, korumalıyız iletisi Pandeli'nin ayrı dü tü ü atına kar ı duyguları ortaya koyulurken kar ımıza çıkar:

“...Ara sıra avucum ka ınır. O zaman saati sorarım arkada lardan. Be , derler. Rüzgâr'ın elimden eker yedi i saattir o saat...” (KA, 2001: 45).

Annesiyle barbunya ayıklarken gördü ü tırtılı yuvasında rahatsız ettiklerini dü ünen Eda, tırtılın rahat etmesi için u ra ır:

“...O kabu un içine koyaca ım. Yedi i barbunya tanesini de koyaca ım. Sonra kabu u kapataca ım...”(KYT, 2013: 20).

“... imdi tırtılıımız rahat de il mi anne? Acıkırsa yanında yiyece i var de il mi, diye konu mu ...”(KYT, 2013: 22).

“...Hiç de rahat vermezler. Benim gibi küçük bir tırtıldan ne isterler acaba? Canı sıkılmı , yapra ın altına dola mı . Böylece onu kimse göremeyecekmi ...”(KYT, 2013: 48).

Nohut, kaplumba ayı geç saatte evine giderken görür. Geç saatte evine dönmesine a ırır. Kaplumba a ba kasının kavunlarını yedi i için uzaklara atılmı tır:

“...Kıyamam sana. Demek birkaç kavun kemirdin diye seni cezalandırdı ha!..”(KYT, 2013: 171).

Hayvan sevgisine dair e itsel iletiler Oyuncakların Park Gezisi isimli eserde de kar ımıza çıkmaktadır:

“...Bırak pis sokak köpe ini. Mikrop kapacaksın, bırak çabuk diyorum sana! O zaman çok üzülüyordu. Onuruna dokunuyordu kendine pis denilmesi...”(OPG, 2007: 45).

“...Hele, daha dün eski evlerle dolu bir sokaktan geçerken bir adamın saldırısına uğramıştı. Adam boyuna posuna bakmadan, eline geçirdiği bir taşın ardından fırlatmıştı. Sonra da gülmüştü. Deli miydi acaba?..”(OPG, 2007: 46).

“...Anne ne güzel köpek! Baksana, yolunu yitirmiş sanki. Keke ona yardım edebilseydik...”(OPG, 2007: 51).

Yine aynı eserde Küçükkuşak’ı kendine dost edinen sokak adamı Küçükkuşak’a karşı büyük bir sevgi beslemektedir:

“...Ben seni sarayına çağırdım ama sen gelmedin. Bak di arısı ne kadar tehlikeli değil mi çocuk! Sen sevimli bir köpeksin ama bir çocuk gibisin. Savunamazsın kendini. En iyisi sen benim yanıma gel...”(OPG, 2007: 54).

“Adam Küçükkuşak’ı sarılıp öptü. Bu denli sevgiyi de beklemiyordu Küçükkuşak. Hoşuna gitti...”(OPG, 2007: 55).

Sıksa Balıkçı, babasına balık avında yardım eder. Balıkları elinden gelse onlara haber verip aklarına yakalanmamalarını isteyecek kadar çok sevmektedir::

“...Bu balıklar bizim akların tuzak olduğunu anlasalar da yakalanmasalar ya! Onlara bir söyleyebilsem!..”(SB, 2003: 21).

“...Bu balıkların hiç akli yok. Dillerini bilsem haber vereceğim, biz aklar serdik yolunuza, öteden dolanın diyeceğiz im...”(SB, 2003: 22).

“...Sıksa, çok sevinmi bu işe. Bu balıklar akıllı, bizim beylerden akıllı. Ya asınlara! Hiçbir aklar dümesinler...”(SB, 2003: 23).

Kehribar, annesinin kollu bir sepetin içine eski havlu sermesini kendisine de er vermediğini düşünerek yadırgar:

“...Sonunda anne, kollu bir sepet bulup getirdi. Sepetin içine eski bir havlu serdiler. Nedense evlerde eski eşyalar bize verilir. Eski minderler, eski sepetler... Oysa biz ne kadar temiz hayvanlarız, bilmezler ki!..”(SGK: 5).

Bedri Bey ve Bedriye Hanım, kapılarında buldukları Kehribar’ı çok sever, onunla ilgilenir, ihtiyaçlarını karşılarlar:

“...Gülüyorlardı onun bu haline. Ne kadar da kibar bir kedi bu! Kimseyi rahatsız etmek istemiyor...”(SGK, 2011: 7).

“...Bu güzel kedi yavrusunu uzun süre ok adı, sevdi. Aman Tanrım, ne kadar güzel gözlerin var...”(SGK, 2011: 10).

“...Pek sevimlisin çocuk kedi. Patilerin de yumu acık. Hep böyle tırmalamadan ya a e mi!.. ”(SGK, 2011: 13).

“...Ba ımı arkaya atıp yola bakıyorum. O beni, yumu ak yumu ak seviyor...”(SGK, 2011: 42).

Sıcak yaz günlerinde suya muhtaç hayvanların dü ünölüp apartmanların önüne su koyulması gerekti i hatırlatılır:

“...Her apartman, kapısının önüne küçük bir çana a su koysa, ne olurdu sanki! Bu yaz sıcaklarında susuzluktan kavruluyorlardı i te...”(SGK, 2011: 21).

Bedri Bey ve Bedriye Hanım’ın mahallesindeki insanlar da hayvanlara kar ı duyarlıdır. Hayvanlarla ilgilenip sevgi gösterirler:

“...Onların berisinde, caddeye yakın bölümde de iki ya lı kadın oturuyor. Kedilere yemek getirmi ler...”(SGK, 2011: 48).

“...Mesut Bey, anlayı lı, sevecen bir insandı. Tintin’in yavrularını görünce gülümsemi , birini eline alıp küçük ba ını ok aya ok aya konu mu tu...”(SGK, 2011: 52).

“...Çok ilginç bu hayvanlar. Onların duyarlılıklarını gördükçe hayran oluyorum hepsine tek tek...”(SGK, 2011: 91).

Derya bütün hayvanları çok sevmektedir ancak onun gözünde ku lar ba kadır:

“...Dedesi, onun saçlarını ok adı:

Sen ku ları çok seviyorsun, ya öteki hayvanları? diye sordu.

Onları da. En çok hangilerini seviyorsun?

Kedileri de seviyorum ama en çok ku ları seviyorum. Onlar bizim balkona geliyorlar, ben onlara yem veriyorum...”(SK, 1999: 17).

Dedesi Derya ve Duygu’ya verdi i sözü tutar. Onları hayvanat bahçesine götürecektir. Kızlar yanlarına hayvanlara vermek üzere yiyecek alıp hayvanlara verirler:

“...Annesi onun bu hazırlı na a tı:

Ne yapacaksın bunları kızım? Oraya pikni e mi gidiyorsun?

Oradaki hayvanlara hediye götürece im. Belki karınları açtır...”(SK, 1999: 20).

“...Derya, yüzlerce ku un ötü tü ü kafeslerin önünde sevincinden ellerini çırpıyordu. Türlü renkteki ku lar tüneklerinde ötü üyor, kısa uçu larla oradan oraya konuyor, sonra kafeslerin en üst tüne ine çıkıyorlardı...”(SK, 1999: 26).

“...Yanına aldı ı yiyeceklerden hayvanlara vermek istedi ama hayvanlar onunla ilgilenmediler. O da onlara küstü.

Ben ku ları çok sevdim. Öteki hayvanlar kimseyle konu muyorlar, dedi...”(SK, 1999: 28).

Derya ve Duygu, hayvanat bahçesini gezmekten büyük keyif alır ancak hayvanların kafese hapsedilmesine de üzülrler:

“...Bu hayvanların ya amını dü ündüm dede. Hepsi birer tutsak gibi. Dedesi, onun yakla ımını be endi:

Do ru ama onlar burada olmasaydı nasıl tanıyacaktık hepsini?

Bilmem, kırlarda, ormanlarda kendi bildikleri gibi ya asalar daha iyi de il mi dede?..” (SK, 1999: 30).

Meraklı Kedi'nin ba ına gelenler evin annesini çok üzer:

“...Anne, dı arıdan gelince çok üzüldü. Patim incinmi ti. Beni, bir veterinere götürdüler...”(YKK, 2001: 8).

Okan her sabah penceresine konan kumruyla dost olur. Kumruya yiyecek verip onu besler, onunla ilgilenir:

“...Okan, taba ı kaptı. Kumrunun kondu u dalın uzandı ı pencereye koydu. Dalda kumruyu aradı. Ama kumru gitmi ti. Çok üzüldü...”(YTD, 2000: 22).

“...Dalda bir kumru ötüyordu. Okan, kumrunun sesine bayılırdı. Her sabah, onun sesiyle uyanmaya alı mı tı...”(YTD, 2000: 20).

“...Kumru, onun sesindeki dostlu u anladı. Ba ını e di. Onu dinlemek istedi. Ba ını ona do ru çevirdi...”(YTD, 2000: 21).

Utku, hayvanlara eziyet etmekten ho lanan bir çocuktur. Bu özelli inden kurtulması için ailesi Utku'ya balık hediye eder. Utku, balıkları çok sever, onlarla konu ur, akala ır, onların ihtiyaçlarını kar ılar. Artık hayvanlarla dost olmu tur:

“...Utku, onları çok severdi. Her sabah kalkınca hemen akvaryumun başına koşardı. Uzun uzun onlara bakar, onlarla konuşur, bakardı...”(YTD, 2000: 29).

“...Balıkların arkasından onu daha dikkatli yapmıştı. Eski gibi sokakta kedilerin kuyruğuna basmıyordu. Köpekleri takılmıyordu. Evdeki kuyu kafasından tutup su içirmeye çalışmıyordu...”(YTD, 2000: 30).

Torunu Eda’ya köyü anlatan dede, kuyuların olmadığı bir yerde yaşamayacağını belirtir:

“...Kuyuların olmadığı bir köy olur mu? Kentlerde kuyuların sesi duyulmuyor ama dede biliyor. Kentlerde motor gürültüsünden başkası yasak sanırım!...”(YYA, 2011: 41).

Çevre Duyarlılığı/Doğaya Sevgisi ile Dolu Olmak

Kökü çevre kelimesinden gelen çevre, toplumun içinde bulunduğu ortamdır. Bireyler içinde yaşadığı çevreye karşı duyarlılık göstermelidir. Yaşadığı dünya istiyorsa içinde yaşadığı çevreyi korumalıdır. Korumakla kalmamalı, bu bilinçle sahip olmalıdır. Bu bilinci kazandırmak amacıyla Karakuş eserlerinde bu estetik iletişime sıkça yer verir:

Gönen ve annesi deniz kenarında oturup vakit geçirdikleri sırada denizin ve kıyıların ne kadar kirli olduğunu görürler:

“...Annem denize, kıyıya, kıyılardaki kale duvarları gibi yükselen apartmanlara bakıyor, yürüdüğü kıyıların pisliğiyle, yavaş yavaş ölen denizi düşünüyordu...”(AMB, 2002: 24).

“...Balık niye zıplar anne? Bilmem. Belki denizi kirinden kurtulmak için. Denizi kim kirletiyor anne? Herkes insanlar...”(AMB, 2002: 34).

“...Biraz oturayım, denize bakayım anne. Kıyılar çok kirli çocukum. Hem biraz önce attın...”(AMB, 2002: 28).

Gönen’in yerine bakan Küçükgenç dünyanın kirlilik problemine de çözüm üretir:

“... Acaba annem böyle bir şey mi bekliyordu?”

—Ben olsam, ev atıkları kanalı kurardım her şeyden önce...”(BA, 2001: 14).

Gönen ve Göktu Mor Gezegen'deki atıkları temizlemede Mor Gezegen'dekilere yardımcı olur:

"...Dünyalı kardeşlerimiz bizim temizlik kampanyamıza birer savaşçı gibi katılacaklardır..."(BA, 2001: 63).

Günlerdir merakla beklenen ağacın türü ortaya çıkınca okul müdürü ağacı koruma altına alır. Öğrenciler de her teneffüs yanına gidip ağacı sevip okurlar:

"...Bu yıl, bir şey daha yapacağız: Ağacın köklerinin üstündeki asfaltı kaldırıp toprağına genişleteceğiz. Ayrıca okulumuzun bahçe duvarlarının dibine bazı ağaçlar dikmeyi düşünüyoruz..."(BKÇ, 2004: 28).

"...Teneffüslerde de yanına gidip ağaçla konuşuyorlar, onun yüz elli yedi yıllık gövdesini okuyorlar..."(BKÇ, 2004: 30).

Bahçe sahipleri doğayı ve ağaçları korumak için çaba sarf ediyor ve ağaçları yetiştiriyor:

"...Canım ne yapalım, bir ağacı feda ediveririz. Baksana onun güzelliğini! Buna nasıl kıyılır? O bizim çocuğumuz gibi imdi..."(BKÇ, 2004: 40).

"...Gülhatmiye bir an daha verelim. Onu çiftedostların yerine dikelim. Ya ama çok hırpalandı. Ne kaybederiz? Kıyamıyorum ben de. Bak sen onun güzelliğini. Nasıl da güzel yeşili var..."(BKÇ, 2004: 44).

"...Ertesi gün, kara ağacı sinek üreten keseciklerinden kurtarmak için İlçe Tarım Müdürlüğüne gitmeye karar verdim..."(BKÇ, 2004: 74).

Özgür Bey, çocukları piknik'e götürür. Piknikte karışık ağaçları güzel manzara insanı dinlendirir:

"...Ot kokuları, kuş böcek sesleri, gökyüzündeki tül gibi ince bulutlar, küçük büyük renk renk kelebekler onları dinlendiriyor, mutlu ediyordu..."(B², 2006: 40).

Can Dede, oğlunu, gelini ve torunları ile İzmir'i gezer. İzmir'deki doğaya katliamına tanıklık eder, çok üzülür. Köyünün yeşilini, güzelliğini düşünür:

"...—Dağlar, bahçeler ne kadar güzel. Zeytinliklere bak hele... onlar da incir de ilmi?"

—ncir, dede. Sen birkaç yıl önce görecektin. Gittikçe bozuluyor buralardaki bahçeler de...”(CDÇ, 1995: 12).

“...—Bakalım sonu nereye varacak, gittikçe zorla ıyor ehirlerde ya amak.

—Köylere gelin. Hava, su, iklim... Her eyin güzeli orada...”(CDÇ, 1995: 42).

“...Köyünün ye illiklerini anımsadı. Köyün altındaki kavakları dü ündü. Köylü, su buldu u yere kavak dikmi , sö üt dikmi , meyve dikmi ti...”(CDÇ, 1995: 52).

“...—Kaç tane var bunlardan?

—Bilmem... Pek çok fabrika var zmir’de.

—Hepsi böyle duman salıyorlar mı gö e?

—Herhalde salıyorlardır.

—Yazık, bu çocuklara yazık. Ci erlerine çekiyorlar hepsini...”(CDÇ, 1995: 53).

“...Sonra derelerde yıkanırđık yazın. A açlar, ku lar, çiçekler arkada ımızdı...”(CDÇ, 1995: 86).

Can Dede’nin köyünde ormanlık alanda çıkan yangında pek çok canlı zarar görür. Ormanın ve hayvanların zarar görmesi hem Can Dede’yi hem de köylüleri üzer. Tüm köy, ormanı korumak için canla ba la mücadele ederler:

“...Eyvah canlarım benim! A açlarım, kurtlarım, ku larım! O sincaplar, o tilkiler, kaplumba alar...Nasıl kaçacaklar ate ten Tanrım! Sen yardım et onlara...”(CDE, 2011: 43).

“...Ne hakla? Orman bizim her eyimiz. Niye orman içine? Onlara tarla verelim, madem köyümüzü be endiler, oralara yerle sinler...”(CDE, 2011: 43).

“...Orman giderse bu köy biter kom ular. Kel tepelerin arasında bir köy mü olur? Hem yalnızca bir siteyle yetinmezler. Arkası gelir. Azar azar bütün ormanı bitirirler...”(CDE, 2011: 44).

“...A canlarım, a güzel a açlarım, çiçeklerim, karıncalar... Böcekler...Hangi canavar kıydı size de ate e verdi...”(CDE, 2011: 44).

“... çi kalkmı tı iyice. Durup durup ormandaki hayvanları dü ünüyor; a açların, ate in a zında kıvrılarak yanı nı dü ünüyor, ormana bakamıyordu...”(CDE, 2011: 45).

“...Bir gün ortaya çıkarlarsa örenece iz. Ormanın içine ev mi yapılır canım. Ayı mısınız siz? Orada ya ayan canlılara hiç mi saygınız yok!..”(CDE, 2011: 54).

“...Her eye kar in dü ünceliydi Can Dede. Ormanı unutamıyordu. Bütün derdi oydu imdi. Ormanı ye ertmek, korumak...”(CDE, 2011: 77).

“... yi dü ün Halil Abi, ormanımızı dü ün. Bizim köyü ormansız köylerden güzel kılan nedir? Havasını suyunu tatlı kılan orman giderse elimizden nasıl ya arız?..”(CDE, 2011: 91).

“...Sonra orman bizim bildi imiz orman olmaktan çıkacak(...) Bizim gül gibi temiz havamız bozulacak. Ormandan binlerce a aç kesilecek...”(CDE, 2011: 93).

“...Orman olmazsa ölüürüm ben. Bu havayı, bu güzelli i nerede bulaca ız bir daha dedi...”(CDE, 2011: 95).

“...Zaten da ı ta ı betona çevirdiler. Gidin de bir görün zmir taraflarını... urada bir avuç a acımız var, onu da bize bırakmak istemiyorlar. Bu a açlar herkesin. Hepimizin...”(CDE, 2011: 96).

“...Villa yaparken kim bilir kaç tane çam a acını kesecekler! Bir de gelen haberlere göre yüz villadan söz ediliyor ama bu i in gerisi gelir...”(CDE, 2011: 100).

Can Dede, zmir’deki yakılan ormanları ve çevreye verilen zararlar kar ısında çok üzülür, torunlarına ormansız dünyanın ne kadar kötü oldu unu anlatır:

“...Yakılan ormanları gördükçe Can Dede’nin canı çok sıkılmış tı.

—Kim yakıyor bunları hsan o lum? Günah de il mi?..”(CDO, 1999: 5).

“... nşanın gözü gönlü açılıyor. Ben de köyde ovalara bakmayı, da lara çıkıp ufuklardaki bulutları izlemeyi severim...”(CDO, 1999: 5).

“...—Deniz kıyılarında arsa kapatmak çok kazançlı imdi.

—Onlar kazanacak ama...

—Bizler ormansız kalaca ız...”(CDO, 1999: 8).

“...—Böyle böyle çorak bir ülkeye dönecek yurdumuz.

—Hiç a aç kalmayacak mı anne?

—Her yaz çıkan yangınlar yüre ime böyle bir korku veriyor çocu um...”(CDO, 1999: 9).

“...—Her yerden güzel görünür körfez diye düzeltti Serkan,

—Yok canım, ormanlar gibi Körfez’in de canına okuduk.

—Sahi, niye a a da orman yok?

—Foça’da gördü ümüz ormanlar gibi yaktılar baba buraları da...”(CDO, 1999: 23).

Ersen, Evren ve dedeleri, dönme dolaptayken elektrikler kesilince havada asılı kalır. Havadayken manzara üzerine konu urlar:

“... imdi kimbilir o yamaçlarda ne kadar güzel ku vardır, böcek vardır. Belki tav an bile vardır...”(DDDK, 2007: 39).

“... imdi doya doya bakın kente. Da a bakın ne güzel. Yamaçları yemye il...”(DDDK, 2007: 39).

Hidayet, köy hayatı içerisinde do ayla iç içe ya amaktadır: Toprak kokusu, kırlar, Hidayet’in içine ya ama sevinci verir:

“...Biz çocuklar da baharın ılık ını arılardan, böceklerden önce duyardık. Ayaklarımız ka ınır, sırtımızdaki kazaklar, ceketler fazla gelmeye ba lardı. Sobaların dibinde geçen kı tan sonra do al bir sevinç sarardı küçük yüreklerimizi...”(OÇ, 2008: 10).

“...Yaz ya murlarına bayılırdım. Toprak kokusuna, kaç ı an insanların tela ı karı ır; a açlar, evler yo un ya ı n içinde birer gölgeye dönü ürdü...”(OÇ, 2008: 16).

“...Üstelik köyümüzün kırları bu mevsimde öyle güzeldi ki! Her yer yemye ildi. Kır çiçeklerinin kokuları ba döndürüyordu...”(OÇ, 2008: 95).

Küçük Ye il Tırtıl, gül bahçesinde uyuyakalır. Bahçıvan güllerle ilgilenmekte ve onları çok sevmektedir. Gülleri ilaçlarken tırtılı da uyandırır.

“...Parktaki çiçeklerin dibini çapalayacak, gülleri budayacakmı . Önce budayıp sonra da ilaçlayayım...”(KYT, 2013: 47).

Ku , uçarken yemye il a açları do aya kazandıranlara da te ekkür eder:

“...Ku , bir kava ın dalından kom u kava ın dalına atlamı tı. Bu incecik, yaprakları yemye il kavakları kim dikmi ti buraya? Ne güzel etmi ler, diye dü ündü...”(OPG, 2007: 36).

Berrak Hanım, Saygı'nın dikkatini farklı yönler e çekmek ve ta binalardan kurtulmak için e ine pikni e gitmek istedi ini söyler:

“...Bahar geldi. Çocuk da biz de bunaldık. Senin i durumun nasıl? imdi apartmanların tepesinden gökyüzünü gördüm de ne kadar bunaldı ımızı anladım...”(SÇ, 2007: 49).

Kehribar, veterinerden kaçınca sokaklara dü er, uzunca bir yürüyü ten sonra su ihtiyacı hisseder ama su içecek dere kalmamı tır:

“...Ne çöplerden kemik bulabilir, ne derelere girip su içebilirlerdi. Zaten dereler mi kalmı tı ki koca kent in içinde! Hepsinin üstüne yollar, yapılar kondurulmu tu. Bazen bir damla su için saatlerce yürümek gerekirdi...”(SGK, 2011: 53).

Duygu ve Derya tam bir do a tutkunudur. Dedeleriyle çıktıkları gezide do anın güzelliklerini ya arlar:

“...Duygu, kırlara çıkmak istiyordu. Do adaki bütün canlıları tanımak, sevmek, onlara dokunmak istiyordu...”(SK, 1999: 7).

“...Derya a açların güzelli ine takıldı:

Bizim a açlarımız neden böyle de il abla?

Duygu, dudak büktü. Ne diyece ini bilemedi. Dedeleri:

yi bakılırsa onlar da güzelle ir. Siz de a açlara iyi bakın, dedi...”(SK, 1999: 26).

Bülbülün ye ile olan merakı do a sevgisinin ürünüdür:

“...Bülbül, baharı severmi . Ye il kırlarda dola ırken nerede bir a aç dalı görse konar, arkı söylemeye ba larmı ...””(SK, 1999: 27).

Küçük fidanın do du u topraklarda mavi tulumlu adam bütün a açlarla ilgilenmekte ve onları sevmektedir:

“... ki günde bir sabahları, uzun boylu, kıvrıkcık saçlı, kara bir adam, üstünde mavi i çi tulumuyla aramızda dola ır; ayaları kahverengiye çalan elleriyle süzgeçli

bir hortumla sulardı hepimizi. ‘ te yine su zamanı. Uyanın benim küçük a açlarım.’ ...”(YYA, 2011: 10).

“...Mavi tulumlu adam, suyun yapraklarımıza vuran basıncı bizi yaralamasın diye sık sık muslu un suyunu azaltarak tepemizden a a ı yumu acık süzerdi...”(YYA, 2011: 11).

“...Buradaki yüzlerce fidanı, fidelikten buraya aktardım. Hepsıyla konu a konu a. Yapraklarını parmaklarımın arasında seve seve, ok aya ok aya büyüttüm onları...”(YYA, 2011: 13).

Küçük fidanı gitti i yerdeki turuncu tulumlu adam da a açları, do ayı sevmekte ve küçük fidanla ilgilenmektedir:

“...Haydi güzel fidan. Senin büyüyüp a aç oldu unu görmek istiyorum. Hadi canım iç bütün suyu, bak güne ne güzel...”(YYA, 2011: 18).

Eda ve dedesi köy ile ehir ya amı arasındaki farklılıklara dair sohbet ederken do anın güzelliklerini ortaya koyarlar:

“...Bizim orada böyle ye illik yok dede. Ne güzel. Burada yukarıdaki köylere kadar gidiyor de il mi bu a açlar...”(YYA, 2011: 38).

“...Gel sana köyü gezdireyim Eda. Köyümüz güzeldir. Temiz havası, ılıman iklimi insanı yumu atır. Sıkıntılarını unutturur...”(YYA, 2011: 40).

“...Onun ardından çocukları da sürdürdüler kavak dikmeyi. Büyüyenleri kesip yerine yenilerini diktiler hep. Ama bak imdi bakımsız kalmı hepsi...”(YYA, 2011: 44).

“...Dikseler bile uzaktan bakmayla a açlar büyümez kızım. Dikseler bile bırakıp giderler sonunda. A aç fidanları da ilgi ister, sevgi ister. Su ister, budanmak ister...”(YYA, 2011: 45).

ki köylü kendi arasında sohbet eder. Köylülerden biri çınar kokusunu çok sevdi ini söyler:

“...Biri ba ını kaldırıp havayı kokladı:

Bayılırim çınar kokusuna. una bak yüre im tazelendi...”(YYA, 2011: 76).

2. H DAYET KARAKU 'UN H KÂYE ve ROMANLARINDAKİ E İTSEL İLETİLERİNDE YERLENDİRİLMESİ

İleti, yazarın okuyucusuna vermek ya da onunla paylaşmak istediği ana dü üncedir. Amacın yönüyle tırılarak bir yargıya dönü türülmesi, daha doğrusu bir önerme biçiminde yazıda belirmesidir (Özdemir, 2002:71,73). Karaku 'un çocuklar için yazdığı hikâye ve romanlarda e itsel iletilere doğrudan yer vermediği görülür, bu durum Karaku 'un yazdığı eserlerde çocuklara kazandırılmak istenilen e itsel iletilerin doğrudan verilmesine karşı olmasındandır. Karaku 'un hikâye ve romanlarında yer alan e itsel iletilerin dağılımı tablo halinde şöyle gösterilebilir:

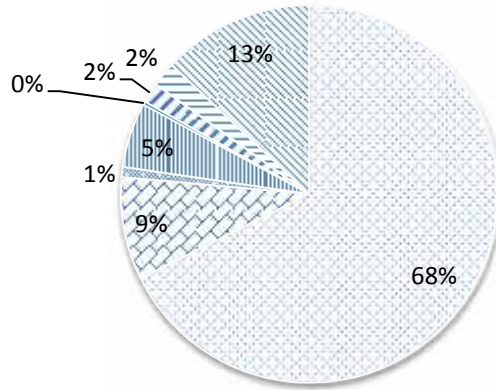
Tablo 1. Karaku 'un Hikâye Kitaplarında Yer Alan E itsel İletilerin Eserlere Göre Dağılımı

EA	KGDE	TGDE	AGDE	DGDE	EGDE	UDGDE	EDGDE	ÖE	T
BA	45	4	-	-	-	1	3	2	55
KA	47	5	1	6	-	5	8	4	76
AMB	27	2	-	-	-	-	-	5	34
SB	14	2	-	6	-	-	-	3	25
CDO	26	6	-	3	-	1	-	10	46
SK	16	2	-	1	-	-	-	7	26
DÇO	23	4	-	1	-	-	-	4	32
AM	17	1	1	3	-	-	-	6	28
BKA	33	4	1	2	-	-	3	9	52
OÇ	56	9	2	5	1	4	-	6	83
KAK	14	2	-	1	-	-	1	1	19
BKÇ	37	3	1	1	-	1	-	7	50
B ¹	27	2	-	1	-	-	-	1	31
B ²	17	1	-	2	-	-	-	1	21
YYA	21	5	-	2	-	1	1	10	40
CDE	42	6	1	2	-	-	4	24	79
SGK	27	1	-	6	-	-	1	9	44
YTD	14	1	-	1	-	-	-	5	21
BGT	18	1	-	3	-	-	-	-	22
CDÇ	16	13	-	3	-	-	-	6	38
AT	24	2	2	-	-	-	1	-	29
SÇ	49	6	-	5	1	2	-	1	64
YKK	10	-	-	-	-	-	-	1	11
DDD	13	2	-	1	-	-	-	2	18
KYT	44	7	-	1	-	3	-	5	60
OPG	29	1	-	2	1	-	-	7	40
T	706	92	9	58	3	18	22	136	1041

Hidayet Karaku 'un en fazla e itsel ileti aktardı ı eseri seksen üç e itsel iletiyle anı hikâye türündeki “ te O Çocuk” tur. Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletilere baktı ımızda e itsel ileti bakımından çe itlilik gösteren eserlerin “Kuyudaki Asker, te O Çocuk ve Sayısal Çocuk” oldu u görülmektedir. “Yengeçten Korkan Köpek” isimli eseri ise en az e itsel ileti aktarılan eseridir. Sadece on bir ileti vardır. Karaku 'un hikâye ve romanlarında yer alan iletilerin oranları grafikte gösterilmi tir:

Grafik 1. Hidayet Karaku 'un Hikâye ve Romanlarındaki E itsel iletilerin Oranı

- ⊗ Ki isel Geli imi Destekleyen E itsel iletiler
- ◁ Toplumsal Geli imi Destekleyen E itsel iletiler
- ⊗ Ahlakî Geli imi Destekleyen E itsel iletiler
- ▨ Dini Geli imi Destekleyen E itsel iletiler
- Ekonomik Geli imi Destekleyen E itsel iletiler
- ◁ Ulusal Dü üncenin Geli imini Destekleyen iletiler
- = Evrensel Dü üncenin Geli imini Destekleyen iletiler
- ⊗ Öteki iletiler

Hidayet Karaku 'un incelenen hikâye ve romanlarında toplam bin kırk bir e itsel ileti tespit edilmi tir. iletilerin büyük bir bölümünü yedi yüz altı yerde kullanılması nedeniyle %68'lik orana sahip ki isel geli imi destekleyen e itsel iletiler olu turmaktadır. Bunun dı ında sırasıyla; toplumsal geli imi destekleyen e itsel iletiler doksan iki (%9), dinî geli imi destekleyen e itsel iletiler elli sekiz

(%5,7), ekonomik geli imi destekleyen e itsel iletiler üç (%0,003), ahlaki geli imi destekleyen e itsel iletiler dokuz (%1), ulusal dü üncenin geli imini destekleyen e itsel iletiler on sekiz (%2), evrensel dü üncenin geli imini destekleyen e itsel iletiler yirmi iki (%2) ve öteki e itsel iletiler yüz otuz altı (%13) yerde kullanılmı tır.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletilerin de erlendirilmesi öyledir:

2.1. K SEL GEL M DESTEKLEYEN E TSEL LET LER N DE ERLEND R LMES

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletiler incelendi i zaman, yedi yüz altı iletiyle ki isel geli imi destekleyen e itsel iletilerin di er iletilerden daha fazla kullanıldı ı görülür. Ki isel geli imi destekleyen e itsel iletilere bu derece a ırlık verilmesi Karaku 'un, çocukları ki isel yönden geli tirmeyi, çocukların ya am kalitelerini yükseltmeyi amaçladı ının göstergesidir.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında alı kanlıklar, gönül zenginli i, yardım, insanın iç huzurunu sa laması, duyarlılık, temizlik, içki, sigara, insanları tanıma, iyilik yapma gibi konularda ki isel geli imi destekleyen e itsel iletiler anlatılmaktadır. Ki isel geli imi destekleyen e itsel iletiler içinde “Her insan dünyaya ve insanlara kar ı sevgiyle bakmalıdır.” ileti elli yedi yerde kullanılarak dikkat çekmektedir.

Sevgi ile ilgili e itsel iletiler de erlendirilirken sevgi iletişinin çok boyutlu bir kavram olarak kar ımıza çıktı ı görülmü tür. Anne, baba, evlat ve torun sevgisi üzerinden “Her insanın dünyayı ve insanları sevmelidir.” ileti verilmi tir.

Karaku 'un ki isel geli imi destekleyen e itsel iletilerin yanında, ki isel geli ime engel olabilecek olumsuz örnekler ve durumlar da sundu u görülür. Örne in: ‘Bilgisayarlı apka’ adlı romanda Ba ına apka konan Emel, “Sokaklarda sürtmü , i renç bir apkayla benim ne i im var.” diyerek apkayı küçümser. Emel’in tavırları ve dü ünceleri çocuklarda sokakta dola ıp oyun oynamanın, insanları küçümsemenin do ru bir davranı oldu u dü üncesini uyandırabilir. Bu durum ise ki isel geli imi desteklemeyen bir e itsel ileti olacaktır.

Yine Karaku 'un "Dedem Çocuk Oldu" isimli romanında torunlardan Levent'in dedesinin sergiledi i davranılardan rahatsızlık duyup dedesinden utanması ve bu utanmanın roman boyunca devamı çocukları olumsuz açıdan etkileyecektir. Bu konuya dikkat edilmesi en azından bu tutumun ortadan kaldırılması ya da bu davranı ı nedeniyle kahramanın ikaz edilmesi yerinde olacaktır.

2.2. TOPLUMSAL GELİM DESTEKLEYEN E İTSEL İLETLERİNDE EYLEMLER

Toplumsal gelişimi destekleyen e itsel iletiler, toplumu istenilen seviyeye çıkarmak, geli tirmek amacıyla yazarların kitaplarında yer verdikleri e itsel iletileri kapsar. Unutulmamalıdır ki yazar da bu toplumun içerisinde ya amaktadır. Yazarların eserlerinde toplumsal gelişimi destekleyen iletilere yer vermeleri do aldır.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında, toplumsal gelişimi destekleyen e itsel iletilerin doksan iki yerde kullanıldı ı görülür. Karaku , toplumsal düzenin kurallara uymakla sa lanaca ına, gelenekleri ya atmanın gerekli oldu una, toplumda birlik ve beraberli in sa lanmasının gerekti ine, toplumun e itime de er vermesinin zorunlulu una, siyaset-toplum ili kisine dair e itsel iletiler sunmaktadır. Toplumsal gelişimi destekleme amaçlı olu turulan bu e itsel iletilerde yeni bir toplum olu turma, toplumu ya anabilir hale getirme dü üncesi a ır basmaktadır.

Toplumsal gelişimi destekleme amaçlı e itsel iletilerin içinde kadının toplumdaki yeri ya da ailedeki yeri hakkında verilen iletiler dikkat çekicidir. Karaku 'un hikâye ve romanlarında kadın yüceltilmi ve bu açıdan iletiler verilmeye çalı ılmı tır. Özellikle kız çocuklarını okula göndermeyen ailelere yönelik verilen e itsel iletiler kızlara kar ı olumsuz tutum içinde olan insanların tutumlarını de i tirebilir. E itime ve ö retmene verilen de erin toplum nazarında azaldı ı dönemde bu konuyla ilgili verilen e itsel iletiler, ö retmene ve e itime verilen de erin artmasına katkı sa layacaktır.

2.3. AHLAK GELİM DESTEKLEYEN E İTSEL İLETLERİNDE EYLEMLER

Çocuklar için yazılmı kitaplarda ahlaki gelişimi destekleyen iletilere bolca yer verilmelidir. Ahlaki gelişim, toplumsal ve ki isel gelişimi do rudan ilgilendirir. Ahlaki gelişimi yeterli düzeye ula an bir çocu un ki isel gelişimi de olumlu yönde

geli ecek, çocuk içinde bulundu u toplum tarafından örnek davranı larıyla kabul görecektir.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında dokuz tane ahlaki geli imi destekleyen e itsel ileti vardır. Sayıca az olan bu iletilerin birbirine benzeyip çe itlilik göstermedi i görülmektedir. Toplumsal ve ki isel geli imi de do rudan etkileyen ahlaki geli imle ilgili e itsel iletilere daha çok yer verilmesi ve bu ahlaki geli imi destekleyen e itsel iletilerin çok yönlü ele alınması son derece önemlidir.

Karaku 'un kibir ve yalan söylememekle ilgili ahlaki geli imi destekleyen e itsel iletilere yer verdi i görülür. 'Kuyudaki Asker' adlı romanında Yunanlıların dö edikleri tel örgü için Yunanlı komutanın "Türkler, bu tel örgüleri altı ayda geçebilirse altı saatte geçtik desinler." ekindeki sözleri ve akabinde Yunanlıların u radıkları hezimet kibrin tutsa ı olmamak gerekti ine dair önemli bir e itsel iletidir.

2.4. DİNÎ GELİM DESTEKLEYEN E İTSEL İLETİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Dinî geli imi destekleyen e itsel iletiler, çocukların dinî kuralları do ru bir ekinde ö renmesinde, benimsemesinde önemli bir etkiye sahiptir. Çocukların dinini do ru ö renmesi ya adı ı toplumla bütünle mesini de sa layacaktır.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında elli sekiz yerde dinî geli imi destekleyen e itsel iletiye yer verilmi tir. Ahlaki geli imi destekleyen e itsel iletilere nazaran dinî geli imi destekleyen e itsel iletilere daha çok yer verildi i görülmektedir.

Karaku ; batıl inanç, helal-haram, dua, kader, sabır, ükür, kul hakkı, oruç gibi dinî konularda birçok ileti sunmaktadır. Karaku bazı dinî geli imi destekleyecek e itsel iletileri do rudan verirken bazı iletileri ise dolaylı olarak vermi tir. " te O Çocuk" isimli anı hikâyesinde çocu a oruç tutturması dinî kavramların çocukta olu ması için aktarılmı dolaylı iletilerden biridir.

Dinî açıdan insanların yanlı yönlenebilece i ya da olumsuz etkilenebilece i bazı ifadeler de dikkat çekmektedir. Domuz eti slam dinince haram kılınmı tır. "...O, size ölüyü (le i)- kanı, domuz etini ve Allah'tan ba kası adına kesilmi olan

(hayvan)ı kesin olarak haram kıldı...”(2 BAKARA/173). “Sevgi Ku ları” isimli eserinde eti haram kılınmı hayvanın isminin anılması slam dini açısından do ru görülmemektedir.

2.5. EKONOMİK GELİ Mİ DESTEKLEYEN E İTSEL İLETİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hidayet Karaku ’un e itsel ileti türleri içinde sıklık derecesi en az olan ileti türüdür. Ekonomik gelişimi destekleyen e itsel iletiler, bireyin hayata uyumunu sağlayan iletiler olmasına rağmen Karaku ’un hikâye ve romanlarında bu türden sadece üç e itsel ileti yer almaktadır. İletilerin ikisi de tasarruf yapmakla ilgilidir. Bu iki ileti hayatı idame etme noktasında birikim yapmanın önemli olduğu kanısının çocukta oluşması bakımından son derece önemli olsa da ekonomik gelişimi destekleyen iletilerin nicelik olarak azlığı ve çeşitsizliği hayata tutunma yolundaki çocuklar için büyük eksikliklerdir.

Ekonomik gelişimi destekleyen e itsel iletilerin hikâye ve romanlara serpiştirilmesi, nicelik olarak artırılması bu iletilerin daha iyi özümsemesini sağlayacaktır.

2.6. ULUSAL DÜŞÜNCEYİ DESTEKLEYEN E İTSEL İLETİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuklar geleceğimizin teminatı, bu ülkenin gerçek sahipleridir. Çocuk için ortaya konmuş eserlerde çocuğa ya adını toprakları, kültürel değerleri, kutsalları koruma ve sahiplenme bilinci kazandırmak için ulusal düşünceyi geliştiren e itsel iletilere sıkça yer verilmelidir.

Karaku ’un hikâye ve romanlarındaki on sekiz iletinin ulusal düşünceyi destekleyen iletiler grubuna ait olduğu görülmektedir. Karaku ; vatan sevgisi, dil bilinci gibi ulusal düşünceyi geliştiren iletilere hikâye ve romanlarında yeterince yer vermediği görülmektedir. Vatan sevgisi, vatana sahip çıkma ilgili iletilerin ulusal düşünceyi destekleyen iletiler grubunun hemen hemen tamamını kapsadığı görülmektedir.

Bazı e itsel ileti türlerinde tercih edilen dolaylı ileti aktarımını burada da görmekteyiz. Kendisiyle yaptığı mız röportajda (Bk. Ek) dil devrimiyle büyüdü ünü

ifade eden Karaku , çocuklar için yazdığı eserlerin tümünde sade bir dil kullanmaya çalışır. “Ayaktopu (Futbol), toprakkazan (Kepçe), sesbüyülteci (Mikrofon), sesda itıcı (Hoparlör), yongacık (Çip)” gibi kelimeleri tercih ederek konuya dikkat çekmekte ve dolaylı olarak ulusal düşünce için çocuklarda yerleşmesini sağlamaya çalışmaktadır.

2.7. EVRENSEL DÜŞÜNCE İÇİN GELİMLERİNİ DESTEKLEYEN E İTSEL İLETİLERİNDE ERLENENLER

Çocuk nasıl içinde yaşadığı topluma karşı duyarlı olmak zorunda ise aynı hassasiyeti dünyayı ilgilendiren konularda da göstermelidir. Evrensel düşünce için gelişimini destekleme amaçlı oluşturulan e itisel iletiler; bireyi, dünyayı ilgilendiren konular hakkında daha duyarlı ve bilgili yapmaktadır. Bireye farkındalık sağlamaktadır. Bu nedenle, çocuklar için yazılmış eserlerde evrensel düşünce için gelişimini destekleyen e itisel iletiler önemli bir yer tutmalıdır.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında evrensel düşünce için gelişimini destekleyen yirmi iki e itisel iletiye yer verilmiştir. Bu iletiler savaş karşıtı düşünce için ön planda olduğu iletilerdir. Temizlik, doğruluk, hayvanlara iyi davranma gibi bazı iletiler; kişisel, ahlaki ve toplumsal gelişimini destekleyen iletilerle birlikte verilmiştir. Çünkü evrensel-kişisel, evrensel-ahlaki ve evrensel-toplumsal gelişimini destekleyen iletilerin herkesi ilgilendiren bir yapısı vardır.

2.8. ÖTEKİ E İTSEL İLETİLERİNDE ERLENENLER

Sınıflandırdığımız ileti grubu içinde “öteki e itisel iletiler” diye isimlendirdiğimiz iletiler ise yüz otuz altı iletiyle Karaku 'un hikâye ve romanlarında önemli yer tutmaktadır. Bu iletilerin genelinde askerlikle, hayvanlarla ve tabiatla ilgili iletiler dikkat çekicidir.

Karaku 'un askerlikle ilgili iletilerden birkaçı ulusal gelişimini destekleyen e itisel ileti sınıfına dâhil edilebilecekken doğrudan askerlik sanatını içerdiği için öteki e itisel iletiler sınıfına dâhil edilmiştir. Bununla birlikte öteki e itisel iletilerde ağırlıklı olarak daha çok hayvanla ve tabiatla ilgili olduğu görülmektedir.

Öteki e itisel ileti sınıfındaki bazı iletilerde olumsuz örnekler görülür. ‘Bahçeden Kovulan Çiçek’ adlı hikâyesinde Uğur ve Selim, ensesine konduğu için

çekirgeyi kibritle yakar ve büyüyen yangın ormanı da yakar. Bunun sonucunda Selim ve U ur kaçıp kurtulur. Asıl zararı do a görür. Selim ve U ur'un yaptıkları hatadan ders almaz, zarar da görmez. Bu olay ve durum çocuklarda do aya ve hayvanlara zarar verilebilece i dü üncesini uyandırabilir. Bu durum ise ki isel geli imi desteklemeyen bir iletidir.

Aynı durumu Karaku 'un 'Oyuncakların Park Gezisi' isimli eserinde de görmekteyiz. Mahalleden geçen bir kediye çocukların ta la saldırıp gülmeleri ve bu davranı larından rahatsızlık duymamaları çocukların hayvanlara olan davranı mını olumsuz etkileyecektir.

E itsel iletilerin tamamı de erlendirdi inde ise belli e itsel iletilere fazlaca yer verilip bazı e itsel iletilerin ise yeterince i lenmedi i görülmektedir. Çocukların geli imindeki etkenlerin çe itlili i dikkate alındı nda çocu a kazandırılacak e itsel iletilerinin de çe itlilik göstermesi gerekti i ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocuklar için kaleme alınmış eserler; çocuğun kişisel gelişimini tamamlayıp kendi öz değerlerini oluşturması, insani değerler edinmesi, içinde yaşadığı toplumla uyumunu sağlaması, ulusal ve evrensel anlamda sahip olması gereken değerleri kazanması, dinî ve ahlaki anlamda kazanması gerekenleri taşıması, çevreye ve hayvanlara karşı duyarlılık sahibi olması anlamında çok önemlidir. Bu anlamda çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlara ve çocuk edebiyatı ürünlerine büyük görev düşmektedir. Üstlendikleri bu sorumluluğu ve görevi de eserlerinde sundukları edisyonel iletiler aracılığıyla gerçekleştirebileceklerdir.

Çocuk, kendisine verileni sorgulamadan kabulleneceği için çocuğun içinde bulunduğu gelişim evresine uygun; doğrudan edisyonel iletiler kazanmasında ebeveynler, öğretmenler, kütüphaneler, okullar ve sivil toplum kuruluşları da rol sahibidir. Eser seçiminde etkin rolü olan herkes, her kurum çocuğu doğru eserle buluşturmak zorundadır. Tezimizde bu noktadan hareketle çocuk kitaplarındaki edisyonel iletiler ve iletilerin aktarım biçimi konusunda araştırma yapılmıştır. Çocuk kitaplarındaki edisyonel iletiler ile bu iletilerin aktarılma biçimlerinin çocuk gelişimine, yazınsal ölçütlere uygunluğu Hidayet Karaku'nun hikâye ve romanları aracılığıyla araştırılmıştır. 7 yaş ve üzeri çocuklara hitap eden yazarın kitaplarındaki edisyonel iletiler ve bu iletilerin aktarım biçimleri incelenmiştir.

Hidayet Karaku'nun çocuklar için yazmış olduğu on üç hikâye kitabında yer alan doksan iki hikâye ve on üç romanda sevgi, arkadaşlık-dostluk, fedakârlık, merhamet, yalnızlık, sabır, dua, doğa ve hayvan, vatan sevgisi, barış, yalan vb. konularda edisyonel iletiler aktarılmıştır.

Çocukların gelişim evreleri vardır. Bu gelişim evrelerinde çocuk her yönden yetimlidir. Çocuktaki gelişim tek yönlü değildir; art arda giden, düzenli ve dengeli bir süreçtir. Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların ağırlıklı olarak tek yönlü edisyonel ileti vermemesi gerekmektedir. Çünkü çocukların tek yönlü yetimliği hem kendileri için hem de toplumun geleceği için önemlidir. Karaku'nun hikâye ve romanlarındaki iletilerin de çok yönlü olmadığı, dağınıklığının edisyonel olmadığı görülmektedir. Yazarlar eser bazında zaman zaman bir edisyonel iletiyi ön plana

çıkabilir ancak Karaku 'un çalı mamıza konu olan eserlerin geneline baktı ımızda genel da ılımdaki e itsizlik, bazı e itsel iletilerin göz ardı edildi i sonucunu ortaya koymaktadır.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletiler incelendi i zaman, yedi yüz altı iletiyle ki isel geli imi destekleyen e itsel iletilerin di er e itsel iletilerden daha fazla kullanıldı ı görülür. Ki isel geli im bireyi çok yönlü geli tirmeyi amaçlar. nsanı sosyal hayatında i hayatında, özel hayatında etkili, verimli, güçlü kılarak hayatına yön vermeyi amaçlar. Çocu un kendini gerçekle tirmesine yardım eder. Böylelikle de çocuk, toplumun sa lıklı bir üyesi olacaktır.

Ki isel geli imi destekleyen e itsel iletiler içinde, Karaku 'un hikâye ve romanlarında yer alan “Her insan dünyaya ve insanlara kar ı sevgiyle bakmalıdır.” e itsel ileti elli yedi yerde kullanılarak dikkat çekmektedir. Bu e itsel iletinin fazla kullanılması Karaku 'un “sevgi” e itsel iletiğine verdi i önemi göstermektedir. Yazar, evrenin temelinde sevginin etkisini, gücünü bilen ve bunu çocuklara da a ılamak isteyen bir sanatçıdır. Bunun için eserlerinde aile, arkada , do a, ya am, anne, torun, evlat sevgisini sıklıkla i lemi tir. Bütün çocuk karakterleri de mutludur. çinde buldukları dönem itibariyle sevgi ihtiyaç duydukları en önemli duygudur. Çocuklar için eser veren yazarlar sevgi iletiği üzerinde mutlaka durmalıdır.

Hidayet Karaku 'un sevgi konusunda insan sevgisini, hayvan sevgisini ve tabiat sevgisini ele almı tır. Karaku 'un hayvan sevgisini i ledi i e itsel iletiler di er sevgi konulu e itsel iletilerden daha fazladır. Bu durum, Karaku 'un hayvan sevgisini göstermesi bakımından önemlidir. Hayvanı konu alan e itsel iletiler, çocukların hayvanları sevmesini sa layacaktır.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında ki isel geli imi destekleyen iletilerden sonra en sık kullanılan e itsel ileti öteki e itsel iletilerdir. Hidayet Karaku , öteki e itsel iletiler adını verdi imiz e itsel ileti grubunda hayvanlarla, askerlikle, tabiatla-ehirle ilgili e itsel iletiler sunmu tur. Karaku 'un hayvanlarla ilgili sundu u e itsel iletilerde birkaç çeli ki vardır. Hayvanlara eziyet edenlerin cezasız kaldı ı durumların çocuk edebiyatı ürünlerinde olmaması gerekir. Çocuklar içinde buldukları dönem itibariyle sorgulama gere i duymadan verileni oldu u gibi kabul

eder. Karaku 'un hikâye ve romanlarından hareketle çocuklar için yazılan eserlerde e itsel ileti aktarımında çeli kiye yer verilmemesi gerekti i sonucuna ula ılmaktadır.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında ki isel geli imi destekleyen ve öteki e itsel iletilerden sonra en sık kullanılan e itsel ileti, toplumsal geli imi destekleyen e itsel iletilerdir. Hidayet Karaku , toplum düzeninin sa lanması için gelenekleri ya atmanın gerekli oldu una, toplumda birlik ve beraberli in sa lanmasının gerekti ine, toplumun e itime de er vermesinin zorunlulu una, siyaset-toplum ili kisine dair e itsel iletiler sunmu tur. Karaku , kazandırmayı hedefledi i e itsel iletiler aracılı ıyla toplumun aksayan yönlerini düzeltip sa lıklı bir topluma kavu mayı amaçlamı tır. Olu turulacak sa lıklı toplumun temelinde ise kültürel unsurlar, adalet, birlik ve beraberlik vardır. Kültürdeki de i imin ele alındı ı iletilerde kültürel de erlerin kaybedilmesi sonucu olu abilecek olumsuzluklar ele alınmı tır. Bu durum çocu un kültürüne daha fazla de er verip kültürünü sahiplenmesine katkı sa layacaktır.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında dinî geli imi destekleyen e itsel iletilerin de önemli bir yer tuttu u görülmektedir. Karaku , batıl inanç, helal-haram, dua, kader, sabır, ükür, kul hakkı, oruç gibi dinî geli imi destekleyen e itsel iletilere hikâye ve romanlarında do rudan ya da dolaylı olarak yer verip okurlarına dinî duyguları telkin etmeye çalı mı tır. Çocuk kitaplarında dinî duyguların i lenmesi gerekir. Çünkü çocu un sa lıklı bir bedene ihtiyacı oldu u kadar sa lıklı bir ruh yapısına da ihtiyacı vardır.

Çocuklar için yazılmı eserlerde parayı tanıma-kullanma, alı -veri yapma, tasarruf yapma gibi ekonomi konularında e itsel iletiler sunulmalıdır. Fakat Karaku 'un çocuklar için yazmı oldu u hikâye ve romanlarında ekonomik geli imi destekleyen e itsel iletilere yeterince yer vermedi i görülmektedir. Bin kırk bir e itsel iletiden sadece üçünün ekonomik geli imi destekleyen e itsel ileti olması bunun göstergesidir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde ahlaki geli imi destekleyen iletilere yer verilmelidir. Çünkü çocu un toplumsal de erleri anlaması ve kendi de erler sistemini olu turması gerekmektedir. Karaku da hikâye romanlarında ahlaki geli imi

destekleyen e itsel iletilere yer vermi tir ancak bu iletilerin sayısı oldukça azdır. Ayrıca bu iletiler de birbirinin tekrarı niteliindedir.

Karaku ; vatan sevgisi, dil bilinci gibi ulusal dü ünneyi geli tirici e itsel iletilere hikâye ve romanlarında az yer verdi i görülmektedir. Vatan sevgisi, vatana sahip çıkma ilgili iletilerin ulusal dü ünçenin geli imini destekleyen iletiler grubunun hemen hemen tamamını kapsadı ı görülr ayrıca Hidayet Karaku , çocuklar için yazdı ı eserlerin tümünde sade bir dil kullanmakta ve eserlerinde Öz Türkçeyi savunmaktadır.

Karaku 'un hikâye ve romanlarında evrensel dü ünçenin geli imini destekleyen iletilerde daha çok sava kar ıtı dü ünneyi ön planda tuttu u görülmektedir.

Hidayet Karaku , hikâye ve romanlarında; aile ve yakın çevre sevgisi, sosyal dayanı ma, ki isel farklılıklar, önyargılar, beklentiler, çalı kanlık, özgüven, birlik ve beraberlik, ö renci-ö retmen ili kileri, yaratıcılık, kıskançlık, empati, merak, dostluk, yalnızlık, do a ve hayvan sevgisi gibi konuları ele alarak okurlarına bu konularla ilgili e itsel iletiler sunmu tur. Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki e itsel iletilerin, çocu un içinde bulundu u geli im özelliklerine uygun oldu u; bili sel, ki ilik, ahlaki ve toplumsal geli imlerine katkı sa ladı ı sonucuna varılmaktadır.

Yazarın kitaplarındaki e itsel iletiler; aile ortamındaki ya antılara, çocu un ait oldu u sosyal çevre ya antılarına ve okul ya antılarına yöneliktir. Yazar e itsel iletilerini sundu u hedef kitlenin içine, çocu un yanı sıra, aile büyüklerini, ait oldu u çevredeki büyüklerini ve ö retmenleri de almı tır. Bu e itsel iletiler, çocu un geli im özelliklerini ortaya koymakta ve çocu a yönelmesi gereken do ru tutum ve davranı ları betimlemektedir.

Yazar çocukların soran, sorgulayan, ele tiren, ara tıran, özgür bireyler olmalarını istemi , bunun için de eserlerinde hayal gücü, yaratıcılı ı, özgür olma iste i çok geli mi çocuk tiplere sıkça yer vermi tir. Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarından hareketle çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların e itsel ileti aktarımında hayal gücü yüksek, sorgulayan çocuk tiplere yer vermesi gerekti i kanısına varılmı tır.

E itimin içinden gelen yazar, eserlerinde e itimle ilgili e itsel iletilere de yer vermekte; e itim ortamlarını, veli tutumlarını ele tirmektedir. Karaku , okullardaki yanlış uygulamaları, aile büyüklerinde görülen davranı tutarsızlıklarını, anne-babaların çocuklarının kapasitelerinin üstünde beklentiye girmelerini, velinin ö retmene destek vermeyip çocu u ba arı yönünden ba kalarıyla kıyaslamalarını ele almı tır. Yazar, e itim ortamlarında görülen bu tür yanlış ların do urdu u olumsuz durumları i leyerek ele tirisini ortaya koymaktadır.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında çocu un geli imini olumsuz olarak etkileyebilecek ya da i lenmesi sakıncalı konularda ileti aktarımında bulunulmamı tır. Yalnız, bazı öykülerin içinde yer alan çocukların hayvanları ta laması ya da çekirgeyi yakması ve bu davranı ı yapan çocukların yaptıkları davranı kar ısında zarar görmemeleri, pi manlık duymamaları eseri okuyan çocuklarda bu tür davranı ların normal oldu u izlenimini uyandıracaktır. Yine “Bir Kedinin Anıları” isimli eserde geçen kedinin meraklılık adına yaptı ı yaramazlıklardan bazılarının masum ve sevimli gösterilmesi aynı olumsuzlukları çocukların da yapmalarına neden olacaktır. E itsel iletiler kazandırılmaya çalı ılırken olumsuzu gösterip olumlu davranı ı kazandırma yöntemi kullanılabilir ancak olumsuz davranı ın yanlış oldu u vurgusu her yönden yapılmazsa bu davranı çocuklar tarafından normal görülecektir oysa çocuk edebiyatı ürünlerinde çocu un sadece olumlu yönden özde le ebilece i ahıs kadrosu ve kahramanların olması gerekir. En azından olumsuz özellikler ta ıyan kahraman ya da varlı ın olumsuzluk kar ısında ceza alması son derece önemlidir. Hidayet Karaku 'un kitaplarındaki e itsel iletilerin incelenmesiyle çocuk kitaplarındaki bazı e itsel iletilerin çocu un içinde bulundu u geli im düzeyine, ilgi ve ihtiyaçlarına göre sunulması gerekti i sonucuna varılmaktadır.

Hidayet Karaku 'un kitaplardaki kahramanların çocuk, dede, hayvan, bitki veya nesnelere seçilmesi; birkaç istisna dı ında bütün konuların çocu un gerçek hayatta kar ıla abilece i olay ve durumlar olması çocuk okurların hedeflenen e itsel iletileri daha kolay anlamasını sa layacaktır. Bu da çocu un ya amı tanımmasını ve ya ama hazırlanmasını sa lamaktadır. Karaku 'un hikâye ve romanlarından yola çıkarak çocuk kitaplarındaki kahramanların ve konuların -hayal gücünü desteklemek amacıyla yazılanları istisna tutarsak –gerçek hayatta kar ıla abilece i tipler, olay ve

durumlardan olması; çocuğun gelişimini olumsuz olarak etkileyecek, onu yanlış yönlendirecek konulardan yararlanılmaması sonucuna varılmaktadır.

Hidayet Karaku'nun hikâye ve romanlarındaki estetik mesajların aktarılma biçimleri hakkındaki tespitlere de değinimizde Hidayet Karaku'nun çocuklar için yazdığı kitaplarında estetik mesajları örtük olarak verdiğini görmekteyiz. Hikâye ve romanlardaki estetik mesajlar, metinde doğrudan, açık bir biçimde yer almamaktadır. Yazarın çocuğa kazandırmak istediği duygu veya düşünce metnin tamamına yedirilmiştir. Yazar, metinlerin içine çocuğun uyması gereken kuralları, doğrudan yaklaşım biçimlerini doğrudan öğretici olarak yerleştirilirse soru sormasının, özgür düşünmesinin, özgüvenini geliştirmesinin engelleneceğini düşünmektedir. Bu düşüncesini mesajlarını metnin geneline yaygın sezdirme yöntemini kullanıp çocuğu düşünmeye sevk ederek göstermiştir. Yazınsal mesajların bilgilendirme mesajlarından farkı budur. Söylenmek istenen doğrudan söylenmez. Mesajlar ve çağrışımlarla okuyucuya sezdirilir; anlamı, estetik mesajı ortaya çıkarmak okuyucudur. Çocuklar için yazılmış eserlerde tebliğsel; telkin esastır. Telkin, mesajların hem yazınsal açıdan hem de çocuk estetiği açısından niteliği artıran bir özelliktir. Kitaplardaki mesajların, doğrudan öğretme amacı taşınmadan, sürükleyici, estetiklendirici ve merak uyandırıcı bir şekilde aktarılması çocukta edebiyata ve okuduğu esere karşı bir ilgi uyandıracaktır. Karaku'nun hikâye ve romanlarından yola çıkarak çocuk kitaplarındaki estetik mesajların örtük olarak aktarılmasının çocuk gelişimi ve çocuk edebiyatı açısından gerekli olduğu sonucuna varılmıştır.

Çocuğa görelik ilkesi açısından incelendiği zaman Karaku'nun açık ve anlaşılır bir dil kullandığı, konuyla ilgili dilin unsurlarını dikkate aldığı, dili kullanırken somutlaştırmalar yaptığını görülmektedir. Bu nedenle, estetik mesajların aktarımını çocuğa görelik ilkesine uygundur. Zira çocuk edebiyatı ürünlerinin tamamen çocuğa görelik ilkesi doğrultusunda oluşturulması gerekmektedir.

Hidayet Karaku'nun hikâye ve romanlarında, çocukların bilmedikleri, yapmak istemedikleri veya anlam veremedikleri için uzak durdukları konularla ilgili durumlarda, estetik mesajlar somutlaştırılmıştır. Mesajların örneklerle açıklanması veya çeşitli benzetmelerle somutlandırılması özellikle 7 yaş ve üzerinde "Somutlaşma Dönemi"ndeki çocuklar açısından oldukça yararlıdır. Bu durum estetik mesajların

aktarımında çocukların içinde bulundu u gelişim döneminin dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki estetik iletilere dair ula tığımız sonuçları aktardıktan sonra giriş bölümünde de incelediğimiz çocuk kitaplarında bulunması gereken özelliklere göre genel bir değerlendirme yapmamız gerekmektedir. Bu değerlendirme Karaku 'un eserlerinin genel özelliklerini ortaya koydu u gibi onun çocuk edebiyatı yazarı olup olmadığını da ortaya çıkaracaktır:

Çocuklar için yazılmış eserlerde kullanılan resimler son derece önemlidir. Bir kitapta çocu u ilk etkileyecek olan kitabın kapa ı ve içinde kullanılan resimlerdir. Hidayet Karaku 'un çocuklar için yazmış oldu u hikâye ve romanların büyük bir bölümünde resimlerin siyah beyaz oldu u ve ilgi çekmekten yoksun oldu u görülmektedir. Bu durum eseri estetik ileti aktarımında güçsüzleştirir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde çocu un yaşam alanına giren, çocu un ruh dünyasında derin izler bırakmayacak her şey konu olabilir. Karaku 'un hikâye ve romanlarında sevgi, özgürlük, ekonomi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi gibi birçok konuda estetik ileti sunulmuştur. Ancak Karaku 'un hikâye ve romanlarında olay kurgusu birebir aynı olan hikâye ve romanlara rastlanmaktadır. Bu durum, konuların tekrara düşmesi, çeşitliliği seven çocuk için sıkılma sebebi olabilir. Bu da çocu u kitaptan so utacaktır.

Karaku 'un çocuklar için yazmış oldu u eserlerde çocu un anlayamayacağı, yaşam alanı dışında kalan kelime ya da kelime grubu kullanılmamaya çalışılmış görülmektedir. Kullandığı durumlarda ise kullandığı kelime ya da kelime grubuyla ilgili detaylı, ansiklopedik bilgiler vermektedir. Bu durum çocukların kelime servetine sağladığı katkı açısından oldukça önemlidir. Çocuk edebiyatı ürünleri hem eğitici hem de bilgi verici olmalıdır.

Bununla birlikte; Karaku hikâye ve romanlarında çocu un anlamakta güçlük çekeceği yapılarla (Edilgen, devrik, eksilteli vb.) çok rastlanmamıştır. Bu tür yapıların çocuk edebiyatı ürünlerinde yer alması gerekmektedir. Bu sayede çocuk anadilinin bütün inceliklerini görecektir ve çocu un dili kullanma, anlama ve yorumlama gücünü geliştirecektir. Bu yapıların sıkça kullanılmasının da eserleri çocu a göre olmaktan uzaklaştırmayacağı unutulmamalıdır.

Çocukların dil gelişimlerinin sağlıklı olması için dilin güzel örneklerini görmeleri gereklidir. Bu sebeple çocuk edebiyatı ürünlerinde yazım ve noktalama yanlış yapılmamalıdır. Çünkü çocuk, ço u kelime ya da noktalama i aretiyle ilk defa karşılaşabilir. Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki birçok e itsel iletinin aktarımında yazım ve noktalama yanlış yapıldı ı görülmü tür. Bu sebeple hikâye ve romanlardaki yazım ve noktalama yanlışlıklarının düzeltilmesi gerekir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinde birden çok anlatıcının veya birinci ahsın anlatıcı olduğu iletler tercih edilmektedir. Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarında birinci ahsın anlatıcı olduğu kahraman bakı açısına ait e itsel iletler olmasına rağmen, birden çok anlatıcının olduğu ço ulcu bakı açısına ait e itsel iletler de görülmektedir. Bununla birlikte; Karaku 'un hikâye ve romanlarında ikinci tekil ve birinci ço ul ahsın anlatıcı olduğu e itsel iletlerle de karşılaşmaktadır. Bu ise çocuk edebiyatı ürünlerinde olmaması gereken bir anlatıcı tipidir.

Hidayet Karaku 'un hikâye ve romanlarındaki iletler dil-üslup, konu-tema, ahs kadrosu- kahramanlar ve bakı açısı-anlatıcı açısından incelendi inde e itsel iletlerin büyük ço unlu unun çocu a göre olduğu u, bazı iletlerin de çocu a göre olmadığı görülmektedir. Karaku 'un hikâye ve romanlarında çocu a göre olan e itsel iletlerin çocu a göre olmayan e itsel iletlerden daha fazla olduğu göz önüne alındı nda Karaku 'un çocu u hedef olarak yazdı ı görülmektedir.

Çocukların masal dünyasından çıkıp gerçek dünyaya adım attıkları dönemde çocuklar, hikâye ve romanlardan faydalanır. Okudu u roman ve hikâyedeki farklı hayatları, kültürleri tanıma fırsatı yakalayan çocuk, roman ve hikâyedeki kahramanla kendini özdeşleştirir. Bu sebeple hikâye ve roman birçok alanda e itimsel fonksiyona sahiptir. Hikâye ve roman Türkçe e itiminin hemen her alanında, birçok etkinlikte etkin bir araç olarak kullanılabilir. Olay a ırlıklı metinlerin çocukların dikkatini çekip kalıcı olması hikâye ve romanları dinleme becerisinin gelişiminde de kullanılabilir hale getirmektedir. Bu özellikleri dikkate alınıp Türkçe ö retim programlarında her sınıf seviyesinde edebî tür olarak hikâye ve roman türünden örnekler vermeye özen gösterilmelidir.

Hikâye ve roman gerçek hayattan izler taşımaktadır. Bu özellik; sosyalleşme, yaşadığı çevreyi ve hayatı tanıma açısından oldukça önemlidir. Bu anlamda verilmesi istenen estetik mesajların aktarımında hikâye ve romanlardan faydalanılabilir.

Hidayet Karaku 'un çocuk edebiyatındaki yerini ve önemini göstermek amacıyla onun hikâye ve romanlarından bazıları ders içinde gerçekleştirilmek istenen hedefler doğrultusunda kullanılabilir.

Çocuklar okudukları eserlerdeki kahramanla özdeşleşirler. Bu sebeple çocuk edebiyatı ürünlerinde çocuğun sadece olumlu yönden özdeşleşebileceği düşünülmesi kadrosu ve kahramanların olması gerekir. Bu sebeple çocuk edebiyatı alanında eser veren ya da vermeyi düşünenler, çocuğun sadece olumlu yönden özdeşleşebileceği düşünülmesi kadrosuna ve kahramanlara yer vermelidir.

Okuma alışkanlığının kazanılmasında ya da kazanılmamasındaki kritik dönemde onu kitaptan soğutup uzaklaştıracak durumlardan uzak durulmalıdır. Bu amaçla çocuklar için yazılmış hikâye ve romanlarda mali kaygılar bir kenara bırakılıp olay kurgusu birebir aynı olan hikâye ve romanlar yazılmamalıdır.

Bir çocuk dili ebeveynlerinden ve öğretmenlerinden öğrendiği kadar okuduğu eserlerden de öğrenir. Çocukların dil gelişimlerinin sağlıklı olması için çocuk edebiyatı ürünlerinde yazım ve noktalama yanlış yapılmamalı; kelimelerin yazımında, noktalama işaretlerinin kullanımında birlik sağlanması açısından TDK Yazım Kılavuzu tercih edilmelidir.

Çocuklar için yazılmış hikâye ve romanlarda çocuğun anlamakta güçlük çekeceği yapılara (Edilgen, devrik, eksilteli vb.) ya da grubunun özelliğine göre yer verilmelidir.

İletilerin seçiminde ve aktarımında yakından uzağa, somutla soyutla, açıklık, bilinenden bilinmeyene gibi öğretim yöntemlerine uygun hareket edilmelidir.

Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlar, eserlerinde yaş grubuna uygun anlamını bilemeyecekleri bazı kelimelere yer vererek hedef kitlenin aktif sözcük dağarcığına katkı sağlayabilecektir. Yine aktif kelime hazinesine katkı sağlamak adına çocuklarda sözlük kullanma beceri ve alışkanlığı geliştirmek için anlamı

bilinmeyen kelimenin anlamı dipnotta ya da kitap arkasındaki bir bölümde verilmemelidir.

Çocukların tek yönlü yeti memesi için çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların a ırılı a kaçıp tek yönlü e itsel ileti vermemeleri gerekmektedir. Aksine çocu un çok yönlü yeti mesi amaçlanarak bili sel, duyu sal, ahlaki geli imlerine paralel e itsel iletiler verilmelidir. Çocuklar için yazılmı kitaplar çocu un geli imini olumsuz olarak etkileyecek, onu yanlı a sürükleyecek konularda e itsel ileti içermemelidir.

Çocuklar için yazılmı eserlerde konu ve kahramanların çocu un gerçek hayatta kar ıla abilece i olay ve ki iler olması çocuk okurların hedeflenen e itsel iletileri daha kolay anlamasını sa layacaktır.

Çocuklar içi yazılmı eserlerde kullanılan resimler e itsel ileti aktarımı açısından son derece önemlidir. Bir kitapta çocu u ilk etkileyecek olan kitabın kapa ı ve içinde kullanılan resimlerdir. Bu sebeple hazırlanan kitaplar görsel açıdan da zengin olmalıdır. Kitaplardaki resimler, çocukların be eni ve algılama düzeyine uygun olmalı; resimlerde kullanılan renkler bilinçli seçilmeli; metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geli tirici bir özellik ta ımalı; çocu un okudu u kitaba olan ilgisini artırmalıdır.

1979'da ba layan yazın ya amını hâlâ etkin olarak sürdürmekte olan Hidayet Karaku , bugüne kadar yirmi yedi kitabıyla çocuk edebiyatına hizmet etmi tir. Yeni eserleriyle edebiyat yolculu una devam edecektir. 2013 yılında okul öncesi dönem içi yazmı oldu u “Küçük Ye il Tırtıl” bunun bir göstergesidir. Bundan sonraki çalı malarda, yazarın daha sonraki eserlerinde yer alan e itsel iletilerin tespit edilmesi, yazarın çocuk kitaplarının e iticilik görevi konusundaki dü üncelerinin di er yapıtlarına nasıl yansıdı mın belirlenmesinde faydalı ve bu çalı mayı tamamlayıcı nitelikte olacaktır.

Konu ilgili yapılacak akademik çalı malarda, çocu un iletileri do ru olarak anlayıp anlamadı mın belirlenmesi yararlı olacaktır. Bunun için Hidayet Karaku 'un eserleri çocuklara okutulabilir ve bu eserlerde yer alan e itsel iletilerle ilgili önceden hazırlanmı bir test çocuklara uygulanarak e itsel iletileri ne ölçüde anladıkları ortaya konabilir. Yine bu çalı maya paralel olarak çocuklar tarafından anla ılan

cümleler anlamsal ve dil bilgisel açıdan incelenip, ortak özellikler belirlenebilir. Böylece çocuk edebiyatı ürünlerinde hangi yaş grubu için ne tür cümle yapısıyla seslenilmesi gerektiği ortaya çıkarılabilir.

İletilerin aktarılma biçiminin tür ve çocuk gelişimine uygunluğunu belirlemek için bir başka çocuk kitabı yazarının eserleri ile karşılaştırılmasına dair çalışılması da yararlı olacaktır. Kapsamlı bir çalışma olarak da öğrencilerde ne tür bilişsel, duygusal ya da duygusal gelişmelerin sağlandığını belirlemek amacıyla seçilen bir deney grubuna Karakuş'un roman ve hikâyeleri okutulabilir. Okutulmayan gruba okutulan öğrencilerin akademik başarıları, benlik saygıları ya da sosyal becerileri arasındaki fark ele alınabilir. Böyle bir çalışma bu roman ve hikâyelerin öğrencilere hangi boyutlarda ve ne ölçüde katkıda bulunduğunu belirlemekle ilgili faydalı olabilir.

Yazınsal metinler, elektronik iletilerin aktarılmasında önemli bir araçtır. Çalışmamızda çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarların dikkat edilmesi gereken hususlar ortaya konmuştur. Çocuk için yazılan hikâye ve romanlardaki elektronik iletileri ortaya çıkarmak nitelikli çocuk kitaplarının yazılmasına katkı sağlayacaktır. Çalışma, öğrencileri için kitap seçecek öğretmen ve velilerce, ilköğretim düzeyinde okutulması gereken kitapları belirleyen Millî Eğitim Bakanlığı'nca, çocuk edebiyatı alanıyla ilgilenen kişi ve kurumca kaynak olarak kullanılabilir niteliktedir.

Tezinde, çocuk kitaplarının elektronik iletişim yönüne ve görevine dikkat çekmesi açısından çocuk edebiyatı ürünlerinde olması gereken elektronik iletiler konusunda yeni akademik çalışmalara kaynaklık etmesi umulmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2000). *Sevgili Masallara Ciddi Bir Bakı*. Ankara: Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil E itim Merkezi Yayınları.
- Akal A. (2008). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ölçütleri için Öneriler*. Ankara: E itim Sen Yayınları.
- Akba , V. (1999). 'Çocuk Edebiyatı Üzerine'. *slami Edebiyat Dergisi* Sayı. 30.
- Akkaya, N. (2008). 'Çocuk Kitapları Hakkında ncelemeler'. *lköretim Dergisi*, Sayı. 354.
- Akta , . (2000). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Akça Yayınları.
- Arif, Mehmet(1980). *1001 Hadis*. stanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Arpacı, Ö. (2006). *Çocuk Kitaplarında letiler ve letilerin Aktarım Biçimi (Sevim Ak Örne i)*. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Arseven, T. (2005). 'Mesaj Açısından Çocuk Kitapları'. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi*, Sayı. 104–105.
- Aslan, H. (2008). *Halit Ziya U aklığı'ın Hikâyelerinin Tematik ncelenmesi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ate , K. (1998). *Gülten Dayıo lu'nun Çocuk Romanları*. Ankara: Kültür Bakanlığı 1 Yayınları.
- Ate , N. (2005). *Hayvan Besleyen ve Beslemeyen Çocukların Saldırganlık E ilimlerinin ncelenmesi*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ayta , G. (1999). 'Çocuk Edebiyatı Etrafında'. *Cemre*, Sayı.11.
- Baraz, T. (1987). *Çocuk Edebiyatı*, Eski ehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Ba aran, M. (1976). *Çocuk Kitapları Yayım Programı Geli tirme Semineri*. stanbul: Nesin Vakfı Yayınları.
- Ba kan Ö. (2003). *Bildiri im (nsan-Dili ve Ötesi)*, stanbul: Multilingual Yayınları.

- Bezirci, A. (2003). *1950 Sonrasında Hikâyecilerimiz*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Bilgegil, M. K. (1989). *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Boynukara, H. (2000). 'Hikâye ve Hikâye Kavramları'. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*, Sayı. 46.
- Canatan A. (2008). *Toplumsal Değerler ve Yaşlılar*, 3 Mart 2013, <http://www.yasad.net>.
- Chan, K. (2003). *Hong Kong Teacher Education Students Epistemological Beliefs And Approaches To Learning*. Research in Education.
- Ciravolu, Ö. (1997). *Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Esin Yayınevi.
- Cox & Hughes (1998). 'History And Children's Fiction'. *History And English in The Primary School*.
- Çetin, N. (2003). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Çetili, . (2004). *Metin Tahlillerine Giriş*. Ankara: Akça Yayınları.
- Çılgın, A. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. (1. Basım). İstanbul: Morpa Kültür Yayıncılık.
- Çiftçi, Ö. (2007). *İkinci Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Öğretim Programında Belirtilen Okuduğunu Anlamayla İlgili Kazanımlara Ulaşma Düzeyinin Belirlenmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çotuksöken B. (2002). *Felsefe: Özne-Söylem*. İstanbul: nkılap Yayınları.
- Çıkla, S. (2005). 'Tanzimat'tan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler'. *Hece*, Sayı. 104-105.
- Demiray K. (1979). 'Çocuk Ruhunu Besleyen Kaynak'. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*. Çocuk Yazını [Özel Sayısı]. XXXIX (331): 251-258.
- Demirel Ö. (2004). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme Öğretim Sanatı*, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Enginün, . (1985). 'Çocuk Edebiyatına Toplu Bir Bakış'. *Türk Dili*, Sayı. 400.
- Ergin, H. ve Köse, S. (2008). *Zekâ Türüne Göre Çocuk Eğitimi*, İstanbul: Hepsisi Çocuk Yayınları.

- Gander M.J. ve Gardiner, H.W. (1995). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*. (Yay. Haz.: Bekir Onur), Ankara: mge Kitapevi
- Gündüz, Ü. (2003). 'Çocuk Edebiyatçıları Birlikinde Bakarak, Yazar Üzeyir Gündüz ile Öykü, Masal ve Çocuk Edebiyatı Üzerine'. *Bilim ve Aklın Aydınlanmasında Edebiyat Dergisi Çocuk Özel Sayısı*, Sayı. 50.
- Gökalp, Z. (1976). *Türkle mekâmlarla mekâmlar, Çaldıran mekâmları ve Doğu Yol*, İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.
- Göktürk, Akif (1979). *Okuma Uraşı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Göktürk, Akif (2002). *Sözün Ötesi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gönen, M. (1997). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Güleç, H. (1997). *Halk Edebiyatı*, İstanbul: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Hökelekli, H. (1998). *Çocukta Ahlak Gelişimi ve Edebiyatı*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- nanç, B. Bilgin, M. Atıcı K. (2005). *Gelişim Psikolojisi Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi
- perin, Z. (2001). *Çaldıran Çocuk ve Gençlik Yazınının Türkiye'deki Durumu, Gelişimi ve Konumu, Çaldıran Türk Yazını*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- perin, Z. (2007). *Çocuk Yazını Eleştirisi*. Ankara: AÜEBF Yayınları.
- rez, S. (1978). *Çocuk Gelişimi ve Edebiyatı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- naz, S. (2011). *Masal Türünün Çocuktaki Kavram Gelişimine Etkisi Üzerine Bir Araştırma (Cahit ZARFOĞLU Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kabaklı, A. (1994). *Türk Edebiyatı* (4. Cilt). İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay.
- Kaplan, M. (2003). *Hikâye Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karakuş, Hidayet (2006). *Akıllı Tavaneler*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karakuş, Hidayet (2002), *Al Yanaklı Mavi Balon*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karakuş, Hidayet (2009), *Annemin Mektupları*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karakuş, Hidayet (2009), *Bahçeden Kovulan Çiçek*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

- Karaku , Hidayet (2009), *Ba parma nın arkısı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2001), *Bilgisayar Amca*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2009), *Bilgisayara Giren Tırtıl*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2012), *Bilgisayarlı apka*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2007), *Bir Kedinin Anıları*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2003), *Can Dede'nin Çocukları*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2011), *Can Dede'nin E e i*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2003), *Can Dede'nin Oyuncakları*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2012), *Dedem Çocuk Oldu*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2011), *Dönme Dolap Döner Kebap*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2008), *te O Çocuk*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2011), *Kardan Adam Kaçtı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2001), *Kuyudaki Asker*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2013), *Küçük Ye il Tırtıl*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2007), *Oyuncakların Park Gezmesi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2011), *Sahibini Gezdiren Kedi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2011), *Sayısal Çocuk*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2012), *Sevgi Ku ları*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2003), *Sıska Balıkçı*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2006), *Yaralı Tav anın Doktoru*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2007), *Yengeçten Korkan Köpek*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , Hidayet (2011), *Yurdunu Yitiren A aç*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karaku , . (2002). 'Çocu un E itiminde Tahkiyeli Metinler'. *Bilge Dergisi*, Sayı. 7.
- Karaosmano lu, M. (2005). 'Çocuk Nedir, Edebiyat Nereye Dü er?'. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayı*, Sayı. 104-105.

- Ka garlı M. (1941). *Divan-i Lugat-it Türk*, ed. Besim Atalay, Ankara: TDK
- Kavcar, C. (1974). *II. Me rutiyet Devrinde Edebiyat ve E itim*, A.Ü. E itim Fak. Yayını
- Kavcar, C. O uzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2001). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, C. ve Selim U. (2009). *Çocuklar Ne ister*, 1. Baskı, stanbul: Kariyer Yayınları.
- Kaya, M. (2007). *Okuma Yazma Ö retiminde Çocuk Edebiyatının Ö retim Amaçlı Kullanımındaki Yöntem ve Teknikler*. Ankara: AÜ E itim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kerman, Z. (1985). 'Halid Ziya'nın Romanlarında Çocuk ve Çocuk Terbiyesi'. *Türk Dili*. Sayı. 400.
- Kıbrıs, . (2006). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Tek A aç Yayınları.
- Kıran, A. ve Z. (2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koço lu, M. (1987). *Çocuk Yayınları Sempozyumu*. Ankara: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlü ü.
- Kuyumcu N. (2008). *Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ölçütleri için Öneriler*, Ankara: E itim-Sen.
- Küçük, S. (2005). 'Çocuk Edebiyatı'. *Bilge Dergisi*, Sayı. 36.
- Larrick, P. R. (1993). 'Motivational Factors n Decision Theories: The Role Of Selfprotection'. *Psychological Bulletin*, Sayı. 113.
- Marshall, Julia (1994). *Anadili ve Yazın Ö retimi*, (Çeviren: Cahit Külebi). Ankara: Ba ak Yayınları.
- Meriç, Cemil (1986). *Çocuk Edebiyatı, Kültürden rfana*, stanbul: nsan Yayınları.
- Neydim, N. (2003). *80 Sonrası Paradigma De i imi Açısından Çeviri Çocuk Edebiyatı*. stanbul: Bu Yayınevi.
- Norton, Donna (1987). *Through The Eyes Of A Child: An Introduction To Children's Literature* (4. Basım). New Jersey: Schuster/Viacom Company.

- Nutku Ö. (1998). *Oyun, Çocuk, Tiyatro*, İstanbul: Özgür Yayınları.
- Ouzkan, A. F. (2000). *Çocuk Edebiyatı* (Altıncı Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ouzkan, . ve Oral, G.(2003). *Okulöncesi E itimi*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Okay, O. (2005). *Batılıla ma Devri Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Özdemir, E. (2002). *Ele tirel Okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özer, N. (1994). *Okul Öncesi Döneminde Ahlak Geli imi ve E itimi*. (Yayımlanmamı Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Özkılıç, O.F. (1990). *Roman Üstüne Notlar*. Ankara: Türk Dili Yayınları.
- Özkırımlı, A. (1987). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Özön, M. N. (1954). *Edebiyat ve Tenkid Sözlü ü*. İstanbul: nkılâp Kitabevi.
- Öztoprak, F. B. (2006). *Öykü Ö retiminde Öykü Haritası Yönteminin Okudu unu Anlama Üzerine Etkisi*. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Pekmezci, S. (2004). *Resimli Çocuk Kitaplarında Hayvan mgesi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Püskülo lu, A. (2000). *Türkçe Sözlük*, Ankara: Arkada Yayınları.
- Sarıyüce, H.L. (2012). *Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Nar Edebiyat Yayınları.
- Sever, Sedat. (2000). *Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık*. Ankara: Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil E itim Merkezi Yayınları.
- Sivri, M. (2007). *Çocu a iirde Ö reticilik Sorunsalı*. Ankara: AÜ E itim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Sami, . (1998). *Kamus-ı Türki*, İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- im ek, T. (2005). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Suna Yayınları.
- irin M. (1991). *Çocuk Edebiyatı: 99 Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı.

- irin, M. (2000). *Çocuk Edebiyatı*. stanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- irin M. (2007). *Çocuk Edebiyatına Ele tirel Bir Bakı* . Ankara: Kök Yayıncılık.
- Ta , E. B. (2008). *Türkiye’de Çocuk Dergilerinin Çocuk E itimine Katkısı ve Milliyet Karde Dergisi*. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, stanbul.
- Ta demir, M. (2005). ‘E itsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi’. *Milli E itim Dergisi*, Sayı. 168.
- Ta demir, M. (2005). *E itsel Bir Materyal Olarak Çocuk Hikâye ve Romanlarının Nitelik Düzeyi*, 1 Nisan 2013, <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/168/orta3-tasdemir.htm>.
- Tekin, M. (2001). *Roman Sanatı*, stanbul: Ötüken Yayınları.
- Telli, A.G. (2008). *lkö retim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Edebi Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçülerine Göre De erlendirilmesi*. (Yayımlanmamı Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Temizyürek, F. (2003). ‘Türkçe Ö retiminde Çocuk Edebiyatının Önemi’. *Türklük Bilim Ara tırmaları, Türkçe’nin Ö retimi Özel Sayısı*, Sayı. 13.
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Trim, M. (2004). *Growing And Knowing A Selection Guide For Children Literature. München*. Die Deutsche Bibliothek.
- Uçan, M. H. (2006). ‘Edebiyat E itimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alı kanlı a Dönü türülmesi ve Yazınsal Kuramlar’. *Milli E itim Dergisi*, Sayı. 169.
- Uçan, M. H. (2008). *Dilbilim, Göstergebilim ve Edebiyat E itimi*, Ankara: Hece Yayınları.
- Uysal, M. (1997). ‘Romantik ve Realist Yakla ım Tarzları Üzerine Bir Deneme’. *Ay I t ı*, Sayı. 5.
- UNICEF, (2011). *Çocuk Hakları Sözle mesi*, 10 Mart 2013, <http://www.unicef.org.tr/Turkey/Kaynaklar>.

- Yalçın, A.ve Ayta , G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Akça Yayınevi.
- Yavuz, H. M. (1997). *Masallar ve E itimsel levleri*, stanbul: Cumhuriyet Kitabevi.
- Yavuzer, H. S. (1997). *Yaratıcılık*. stanbul: Bo aziçi Üniversitesi Yayınları.
- Yavuzer, Haluk (2003). *Çocuk Psikolojisi*, stanbul: Remzi Kitabevi.
- Yener, M. (2007). *Masal, Öykü ve iirlerle Duygu E itimi*. Ankara: AÜ E itim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Yıldırım, K. (1991). *Muhyiddin bnu'l Arabî ve Sistemi (Gazzalî, Konevî, Sühreverdî, Mevlana ile mukayeseleri)* stanbul.
- Yörüko lu A. (1992). *De i en Toplumda Aile ve Çocuk*, stanbul: Özgür.

EK

Ek: Hidayet Karaku ile Görüşme

Hidayet Karaku ile tezin hazırlanması sırasında 02.01.2013 tarihinde yazarın çocuk edebiyatı ve yazarın çocuk kitapları ile ilgili görüşlerini almak üzere yüz yüze yapılan röportajı Ek olarak sunuyoruz.

1- Yazarlık ya da amına ba langıcımızdan bahsedebilir misiniz?

Yazmaya Isparta Gönen Ö retmen Okulu'nda on üç yaşında başladım. İlk en büyük co ku kayna ımdı. İlk okudu um iir kitabı Cahit Külebi'nin aydınlık Türkçesiyle çok sevdim Rüzgâr'dı. Anadolu'yu, insanımızı, kadınları, çocukları büyük bir içtenlikle anlatıyordu Külebi. Onun iirinin rüzgârıyla ben de iire yöneldim. Önce sınıfımızın duvar gazetesinde, ardından okul gazetesinde derken Isparta gazetelerinde iirlerim çıktıkça daha çok sarıldım iir yazmaya. Düz yazıya da okul sıralarında yol izlenimleri yazarak bula tım. Bir gün iir olmak gibi bir derdim yoktu. Çok kitap okuyordum ama bir kitabımın olması benim için hiç dü ünemedi im bir eydi. Okulda Orhan Kemal'in Baba Evi'yle Panait Istrati'nin Minka Ablası okudu um, unutamadı ım sıcak kitaplardı.

Ö retmen Okulu'ndan sonra Selçuk E itim Enstitüsü'nde iirlerimi edebiyat dergilerine göndermeye başladım. iirlerim dergilerde çıktıkça edebiyat çevreleriyle de ili ki ba lıyor. Bir arkada ın önerisiyle iirlerimi Günaydın Gül Yaprı ı adıyla kitapla tırdı ımda ya ım otuz üç olmu tu. Kitap çıkarma dü üncesi benden çok uzaktı. Çünkü kitap büyük bir eydi benim için. Hâlâ da öyledir. nsanlı ın en büyük bulularından biridir kitap.

2- Teknolojideki hızlı gelişme ve yenilikler çocukların kitaba ilgilerini azaltır mı? Bu konudaki düşüncelerinizi açıklar mısınız?

Teknoloji bir engel olarak çocukların kitaba ilgisini azalttı zaten. İmdi çocuklarımız, büyükler her eyi bilgisayarda bulduklarını sanarak kendilerini aldatıyorlar. Hangi çocuk ben bilgisayarda biraz kitap okuyayım diye odasına çekiliyor? Hangi yeti kin bilgisayarda okudu u bir kitabın etkisiyle ya amında derin co kular ya adı ını söyleyebilir kendine? Varsa bile sayılamalara giremeyecek denli azdır böylesi okur. Bu nedenle e itim dizgemiz kendini ça a uyduracaksa kitabın ba kö eye oturtulaca ı, bilimsel bir anlayı la yeniden gözden geçirilmelidir. Okul kitaplıkları çalı malı, sınıf kitaplıkları ö rencilerin düzeylerine uygun olarak

düzenlenmeli, ö renci hep i in içinde olmalı, elbette bu anlayı a göre de ö retmen yeti tirmelidir. Bunlar eski yöntemlerdir ama sa lam yöntemlerdir. Bir dü ünürün dedi i gibi “Okumayan insanın konu maya hakkı yoktur.” Neden; çünkü bilmez de ondan. Bugün konu an insanlara bakınız di e dokunur, insana ili kin, evrene ili kin, ülkemizin sorunlarına ili kin derli toplu, bilgi dolu, yeni dü üncelerle yeni bakı açılılarıyla bir eyler söylüyorlar mı?

3-Çocuk edebiyatına yönelme sebebiniz nedir? Çocuklar hakkındaki genel dü üncelerinizden bahseder misiniz?

UNESCO 1979’u Çocuk Yılı yaptı. O zamanki Ankara Belediye Ba kanı Vedat Dalokay da ülkemizdeki kâ it sıkıntısı nedeniyle atık kâ it kampanyası düzenledi. Topladı ı kâ itları SEKA’ya satarak aldı ı kâ itlarla çocuklar için ünlü yazarlara kitaplar yazdırdı. Bu kitaplar 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nda on binlerce da ıtıldı. Benden kimse böyle bir ey istemedi i halde oturdum Sıska Balıkçı’yı yazdım Çocuk Yılı’na katkım olsun diye. Çocuk edebiyatına giri im böyle oldu. Sonra ö retmen olarak çocuklara okutacak kitap bulamadı ım günlerin de etkisiyle çocuklar için de yazmayı sürdürdüm.

Çocuklar, dünyanın her yerinde birbirine benzer. Saftırlar, düzgün dü ünürler, yalansızdırlar. Olayları ele alı ları içtendir. Gerçe i büyüklerden daha iyi görürler; saklamazlar.

4- Size göre çocuklar için ayrı bir edebiyat “Çocuk Edebiyatı” var mıdır? Neden?

Bir zamanlar çocuk edebiyatı var mıdır, yok mudur? Büyüklerin okudu u edebiyatı çocuklar da mı okumalı? Yeti kinler için yapılan edebiyat, çocuklar için de olamaz mı, türünden tartı malar ya andı edebiyat çevrelerinde. Bu biraz da çocukluklarını, gençliklerini klasikleri, ünlü Türk yazarlarını okuyarak geçiren ku akların aklına yatmayan bir edebiyattı. Yeti kinler için yapılan bir edebiyat ürününü çocuklar da neden okuyamasındı, onlara göre? Çocuk yılında ortaya konulan sevimli kitaplarla bu anlayı biraz geriledi. Daha sonra özellikle 1990’lardan sonra hızla geli en bir Çocuk Edebiyatı ortaya çıktı. Bugün yüz elliye yakın yayınevi, iki yüzden fazla yazar çocuklar için üretiyor. Bu Çocuk Edebiyatı olmalı mı, tartı malarını bugün için anlamsız kılıyor artık.

Çocuk edebiyatını yeti kin edebiyatından ayıran nedir peki? Çocu un dünyası yeti kinden her zaman farklıdır. Dili, kavramları, bilgi birikimi bir yeti kininkiyle bir midir? O nedenle çocuklar için üretenler, çocu un hem dü ünçe evrenini yakından tanımalı, hem ruhsal gelgitleri iyi gözlemeli, onun dil da arcı ını geli tirecek, ona yeni kavramlar, sözcükler kazandıracak bir düzeyi yakalamalıdır. Her ya ın çocu u farklıdır, her ya çocu unun sözcük da arcı ı da farklıdır. Üstelik de i ik çevrelerde yeti en çocukların dünyasını ba ka çocuklara öykülerle, romanlarla sunmak gibi bir olana ı da vardır çocuk kitaplarının. Bu nedenle bugün Çocuk Edebiyatı ayrı bir alandır. Yalnız bizde de il kapısında bekledi imiz AB ülkelerinde de Çocuk Edebiyatı önemli bir alan olarak çıkıyor kar ımıza.

5- Çocuk kitabı yazarlı ı ayrı bir yazarlık ayrı bir yazarlık biçimi midir? Özel hassasiyetler ister mi?

Önceki soruda de indi im gibi elbette ayrı bir yazarlık biçimi de il ama ayrı bir alandır. Burada ölçü ‘çocu a göre’lidir. Nedir çocu a görelilik? Onun geli imini göz önünde bulundurmak, bilgiçlik yapmadan onu dünyaya, insana ili kin bilgilerle donatmak, e lendirmek, korkusuz büyümesine yardım etmek, dil da arcı ını geli tirmek için anlayabilece i bir dille anlatmak. Örne in bir çocuk kitabında ya düzeyine göre çocuk yeni yirmi be otuz sözcükle kar ıla malıdır. Bu sözcükler de i ik tümceler içinde kar ısına çıkacak, onları ayırdında olmadan da arcı ına katacaktır okuyan çocuk. Bugün okuyan çocukların kendilerini anlatmakta zorlanmadıklarını görüyoruz. Çünkü biliyorlar. Her sözcük yeni bilgilerle donatır çocu u. Suyun içindeki oksijen gibi almalı ya amsal bilgileri. Yine çocuk kitaplarında çocu un ilgileri, co kuları dikkate alınmalı, sürükleyici öykülerle, romanlarla, de i ik dü gücünü geli tiren iirlerle beslenmelidir çocuklarımız. Daha pek özellik sayılabilir. Bütün bu nedenlerle çocuklar için yazarlar, büyüklere yazdıkları kadar özenli, duyarlı olmalıdırlar. Dahası çocuklar için daha da özenli olmalıdır.

6- Eserlerinizi çocuklara yönelik, büyüklere yönelik olarak ayırabilir misiniz? Bu ayrımın belli özellikleri var mı?

Çocuklara yönelik kitaplarımın özelliklerini az çok verdim bir önceki sorunun yanıtında. Yeti kinler, kar ıla tıkları olayları, ba larına geleni türlü tepkilerle

kar ılasalar da sorunlarının üstesinden gelebilirler. Yeti kinler için yazdı ımda daha derin, türlü simgelerle de yazarım, gerçe i etkili kılmak için de i ik kurmacalar da yaratmaya çalı ırım. Ne var ki, nasıl yazarsam yazayım, ya amın bir gerçe ini, ele aldı ım konunun gerçekli ini okurun beynine kazımdır i im. Her sanat yapıtı gibi edebiyat yapıtları da okuru etkileyerek, ürperterek, kıvandırarak de i tirmeyi amaçlar. Bu birden olacak bir ey de ildir elbette ama bir kitabı okuduktan sonra önceki insan olmadı ımı dü ünüyorsa okur, yazar ba armı demektir. Sanırım iki sorunun yanıtları birle ti inde bu sorunun yanıtı oluyor.

7- Çocuk edebiyatı ülkemizde, di er ülkelerle kar ıla tırıldı ında, olması gereken yerde mi?

Ba ka ülkelerle ilgili bir yargıda bulunamam. Onların okuma düzeyi, bizden çok ileride olduklarını gösteriyor. AB ülkelerinde çocuk okuma yazmayı ö renir ö renmez ö renci velisine o ö retim yılında okuyaca ı kitapların listesi veriliyor. Bu durum her sınıfta de i erek sürüyor. Bu nedenle AB ülkelerinde ilkö retim ça ındaki çocukların sözcük da arcı ı ortalama 2500 iken bizim üniversite bitirmi lerimizin sözcük da arcı ı 400'lerde dola ıyor. Dillerin kavramsal anlatım farkı var bu sayılar arasındaki uçurumda ama yine de çok önemli bir okuma aç ımızın oldu u görülüyor mu?

Bizde çocuk edebiyatı yukarıda da de indi im gibi son yirmi, yirmi be yıldır atakta. Olması gereken bir yer neresidir? Bu i in sonu yoktur ama bulundu umuz yer de ça cıl geli melere ayak uydurmak için hiçbir zaman yeterli de ildir.

8- Ülkemizde çocuklara yönelik eserler veren yazarlara bakı aç ısı nasıl? Sizi rahatsız eden ya da memnun eden noktalar var mı?

Özellikle ö rencilerin kitaba ilgisi yazarı görünce çok artıyor. Yazarlar ö renciyle bulu tu unda çocu un okumaya kar ı iste i artıyor. Çocuklar bu bakımdan çok önemli bir ölçü. Gitti imiz okullarda öncelikle okuması gereken ö retmenlerin, dahası Türkçe ö retmenlerinin bile okumayla ilgisi yok. Çocuklar için anssız bir durum. O ö retmenlerin ö rencileri ö mür boyu kitaptan uzak duracaktır büyük olasılıkla. Okumayan, kendini yenilemeyen, ö rencisinin okuma alı kanlı ı kazanması konusunda çabalamayan ö reten nasıl bir ö retmendir? Sınıf memuru, Türkçe memuru gibi bir ki i de il midir?

Kitabın de erini hiç kavramamı bu e itimciler, ö retmenler çocuk kitabı yazarlarına pazarlamacı gibi yaklaşıyor ya da yazarın okulda yapacağı söyle iden sonra barmıza i açılır kaygısında oluyorlar. Oysa okulla kitap ayrılmaz bir bütündür. Son yıllarda okullarda sıkça karımıza çıkan bu durum beni incitiyor. Öncelikle okulun kitabın de erini kavraması, kitapsız bir e itimin kör, topal olacağını anlaması gerekiyor. Yazarlar, okullara kendiliklerinden gitmiyorlar; çağırılıyorlar; kitapçıların okul yönetimleriyle anlaşması sonucu izlenceler düzenleniyor. Buna karşın kimi öğretmenler, okul yöneticileri sanki yazar kendini oraya zorla çağırması gibi davranıyorlar. Oysa yazarın kitabını yazdıktan sonra okullara çağırılma da gitme zorunluluğu yok. Ancak günde ortalama beş saat televizyon izleyen, yılda altı kez bir kitap okuduğu toplumda yazar, yazmaktan ötede çocukların okuma alışkanlıklarını kazanması için de çaba gösteriyor. Bunda da ekonomik hemen hiçbir çıkarı yoktur. “Kitapları satılıyor, telif alıyor” denilirse, alınan ücretleri öğretmenler içiniz acır. Onun beyin emeği yanında yayınevlerinin ödedikleri ücret hiçtir ancak kitabın de erini kavraması, öğrencilerinin beynini, ruhunu beslemeyi isteyenlere göre i bilen öğretmenlerimiz de yok değil. Ne ki sayıları gittikçe azalıyor.

9-E itim ve çocuk edebiyatı ili kisini nasıl de erlendiriyorsunuz?

Öyküsüz, şiirsiz, masalsız bir e itim değünemiyorum. Yalnızca matematik, fen dersleri, tarih, coğrafya, din kültürüyle çocuk yetiştirmez. Çocuk değünmeyi, tasarlamayı, sorular sormayı, gerçekle yüzleşmeyi, okuduğu kitaplarda gördüğü olaylarla, kahramanlarla yapar. Yoz bir kültürle kuşattığımız çocuklarımızı ancak nitelikli kitaplarla kurtarabiliriz. E itim de i tirmeye, çağrıcıl anlamda bilimsel, sanatsal, değünsel geli tirmeye sürecidir. Bunun da en önemli aracı öyküler, masallar, şiirler, romanlardır.

10-Eserlerinizi kaleme alırken e itici olma kaygısı taşıyor musunuz? Bir eserde içerik (ileti) mi, biçim mi daha önemlidir?

E itici olma kaygısıyla yazan bir yazarın öyküler yazması kaçınılmazdır. Çocuğun dünyasını renklendirme, değüncüğünü geli tirmeye, ona dünyaya, evrene ilişkin yeni kavramlarla seslenme kendiliğinden bir e itimsel sürece dönüşür. Çocuk öykü okurken öyle değülerle dolar ki o değüleri esinleyen kendi oldu unu değünür. Bunun etkilediği bir dilden esinlendiğini de gösterir.

Çocuklar için yazarken içerik de biçim de önemlidir. Birbirinden kopmaz bunlar. Genelde öz biçimi belirler. Yazdınız konu, kendi biçimini de, biçimini de getirir. Bu büyükler için yazarken de geçerlidir. Belki yetkinler için yazarken daha özgün olmak için farklı biçim, biçem arayışlarına girebilir yazar. Ancak çocuklar için yazarken onların dünyasına ters düşmeyecek, akıldışı olmayacak bir gerçekliğin satırlarına yedirir yazar.

11-Roman ve hikâyelerinizdeki estetik iletiler hakkında bir değerlendirme yapar mısınız?

Anne, baba arkadaşlıkları, tarih, yurt sevgisi, doğaya sevgisi, arkadaşlık, büyüklere saygı, dostluk, emek, düncenin önemi, yaratıcılık, özgürlük, estetik, emek içinde erimi... gibi konuları iletme göre toplumsal değerleri önceleyen bir yaklaşımla yazıyorum demektir.

12-Eserlerinizde estetik amaçlı birçok ileti yer alıyor. Bunları belli bir estetik felsefesine dayandırıyor musunuz? Açıklar mısınız?

Çocuğun iyi insan, iyi yurttaşı, sorgulamayı bilen, düşünmeyi seven, çevresine saygılı, emlenmesini de, sorunları çözmeyi de bilen bir birey olmasına katkıda bulunmaya çalışıyorum. Yaşamı sevsin, çevresine de sevdirdin, istiyorum. Haksızlıklara karşı çıkmayı da, hakkını aramayı da bilen bir kişi olsun; hepimizin istediği bu değil mi? Düncelerini açıklamada yürekli olsun; gerçeğin peşinde olsun... Okumayı, araştırmayı, neyi nasıl öğreneneğini bilsin istiyorum. Ulusal, yerel kültürel değerlerin ayırıcısında olsun; bizi biz yapan özellikleri tanınsın; insan sevgisiyle büyüsün, ülke sorunlarına, evrensel sorunlara duyarlı bir insan olsun... Estetik anlayışım bunlara dayanıyor.

13- Mevcut estetik sistemimizde estetik ileti aktarımını destekleyecek metinler okutulmakta mıdır, bu konu hakkındaki genel düşünceleriniz nelerdir?

Şu anda okullarda hangi parçaların okutulduğunu bilmiyorum. Ancak geçmişten gelen deneyimlerimle söyleyebilirim ki olumlu, güzel parçaların yanında gerçekçi olmayan, çocuğu sıkı, günümüz gerçeğiyle bağdaşmayan konular parçalar okutuluyordu. Bugün de arkadaşlardan edindiğim izlenim bu yönde. Estetik yakından uzakta, somuttan soyuta ilkesi, bireysel farklar ilkesi... gibi bilimsel ilkeler

rafa kalkmı durumda. Çocu a uzayı gösterirken soka ını göstermiyoruz. Kentini, ülkesini tanıtamıyoruz. Özellikle üniversite bitirmi lerin birtakım yarı malarda ülkemizle ilgili

Sorularda nasıl bo olduklarını görmek çok üzüyor beni. Demek günümüzde de de i en bir ey yok... Ça cıl e itim dizgelerini önemsemiyor, hepimiz kendimizi e itimci sayarak uygulamalara yöneliyoruz. Her ey birbirine ba lıdır e itimde. Ya amda da böyledir. Bile ik kaplar gibi. Gerçe i de il, gönlümüzden geçeni gerçek sanıyoruz. Çocuklarımıza ya amı ö retmek, onları ya amda güçlü kılmaksa ere imiz bilimsel olmayan bu tutumlardan vazgeçmeli, bu anlamda da iyi e itimciler yeti tirmeliyiz.

14- Çocuklara yönelirken edebi tür olarak hikâye ve romanı tercih etmenizin nedenleri nelerdir?

Bütün insanlar ba kalarının ya adıklarını merak ederler. Öyküler, romanlar da ba kalarının ya amını anlatır gibi sunulur. Okuyanın öyküde, romanda kendini bulması, ya adıklarıyla öykülerde, romanlarda anlatılanları özde le tirmesi onu de i tirir. Çocuklar öyküleri, masalları, romanları kendilerine örnek de alırlar.

Ö retmenli imin ilk yılında da ö rencilerime kitap okutmaya çabalıyordum. Bir ö renci babası, okula geldi:

Ö retmen bey, sen çocuklara roman okutuyormu sun, dedi.

Okutuyorum, dedim.

Okutma ö retmen bey, dedi.

Neden, dedim.

Roman okurlarsa â ık olurlar deyince gülümsedim:

Elbette â ık olacaklar ama senin o lun okudu u romandaki kahraman doktorsa doktor olmak, mühendisise mühendis olmak isteyecek, deyince a ırdı:

Ben i in bu tarafını hiç dü ünmedim ö retmen bey; okut okut, dedi.

Buradan uraya gelece im: Ö retmen okursa çevresini de bu do rultuda etkiler, de i tirir. Çocuk da okudu undan böyle etkilenir.

15- Çocuk romanı ve hikâyesinin çocu un geli imindeki yeri ve önemi nedir?

Bu soruyu tersinden soralım: Öykü, roman okumayan bir öğrencinin dili nasıldır? Düşünme gücü nedir? Düşünebilir mi? Kurarsa nasıl kurar? Dil dağarcığı ne kadardır? Olayları tartışma, değerlendirme gücü gelişir mi? Türkçeyi doğru, düzgün kullanabilir mi? Kendini anlatabilir mi?

Bu soruların yanıtları sanırım istediğiniz yanıt olacaktır.

16- Hikâye ve romanlarımızda hayal gücü, yaratıcılığı çok geli mi çocuk tiplere sıkça yer vermenizin sebebi nedir?

Çocukları yaratıcı kılmak, sorunlarını çözümede yaratıcılıklarını kullanmalarını sağlamak. Çok değişik açılardan düşünebilme yetisi gelişen bireyler yaşamda başarılı olurlar. Bilirsiniz. Ben de öykülerimde, romanlarımda çocuklarımıza gelecek için farklı bakış açıları kazandırmaya çalışıyorum. Hepsi bu.

17- Eserleriniz gerçek hayattan izler taşımakta mıdır, bilgi verebilir misiniz?

Ben konularımı gerçekten alırım. Gerçeği dönüştürmek bir yontucunun kayayı yontmasına, bir ressamın çizgileri, bir müzisyenin sesleri heyecan verecek biçimde düzenlemesine bağlıdır. Yazarlar da gerçeği sözcüklerle etkili biçimde, okuyanda heyecan yaratacak biçimde anlatırsa, okurun beyninde yeni bir gerçek yaratırlar. Bu daha iyiye, güzele, doğuya dönüştürülen gerçektir. Gündelik yaşamdan aldığımız konuları öykülere, romanlara dönüşürken çocukların kafalarında yarattıkları dünyayı da hep merak ederim doğrusu. Kitaplarımı okuyan her çocukla konuşabilmeyi çok isterdim bu yüzden. Gerçekten alınan konular çocuğu daha bir sarıyor; düşüncelerini gerçeğin üstüne kurmayı öğreniyor.

18- Eserlerinizdeki çocukları masum, samimi, sıcakkanlı olarak gösteriyorsunuz. Bu, çocuklar hakkındaki genel görüşlerinizin bir yansıması mıdır?

Çocukların yaşamaya iyimser bakmalarını, karamsarlığı düşmemelerini istemenden kaynaklanan bir yazarlık tutumu. İnsanlar arasındaki iletişimde içtenlik çok önemli. Dürüstlük, gerçekçilik, açık sözlülük çok önemli. Çocuklar gerçekte de

masum de il midir? Ben onları hem oldukları gibi, hem olmaları gerektiği gibi anlatmaya çalışıyorum.

19- Eserlerinizde “kötü çocuk” tipine çok az rastlanmasının sebebi nedir? Sizce eserlerde “kötü çocuk” olmalı mı?

Çocukları kötü göremedi imden böyle yaklaşıyorum. Onları kötü yapan çevredir, ya am köullarıdır, ailenin içinde bulunduğu açmazlardır. Onları suç yoktur. O nedenle kötü çocuk tipi hemen hemen hiç yoktur kitaplarımda. Belki bir eksiklik ama onları başka türlü göremiyorum.

20-“ te O Çocuk” ve “Annemin Mektupları” isimli eserlerinizde içerik ortaklığına dair izler bulunduğunu tespit ettik. Bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Her yazar, ya amından alır konularını ço u kez. te O Çocuk, çocuklu umdan çıkardı m anılardan oluyordu zaten. Annemin Mektupları’nda da başka kitaplarımda da zaman zaman bu tür anılardan yararlandı m oldu. Bu belki de kaçınılmaz bir yazar için. Yazarların kendilerinden kurtulması her zaman kolay olmuyor sanırım. Benim için hem uyarı, hem de erli bir görüş bu saptamanız. Sağ olun.

21- Dilde sadele meyle ilgili görüşleriniz nelerdir? Çocuklar için yazmış oldu unuz eserlerde "ayak topu" gibi kelimeler kullanma sebebiniz nedir?

Ben Dil Devrimi’yle büyüdüm. Türkçenin bilim, sanat dili olmasının başlangıcı Büyük Önder’ Mustafa Kemal Atatürk’ün bir ulus yaratmak için attığı en önemli adımlardan biri Dil Devrimi’dir. Yüz yıllarca horlanmış bir halkın dilini bilim, sanat dili yapmak için bilimsel çalışmalarla gereksinim oldu unu görmüş bu konuda tarihte kimsenin yapmadığını yaparak Türkçe’nin görkemli yapısının anlaşılmasını sağlamıştır. Bunun için de Türk Dil Kurumu’nu kurmuş, bilimsel çalışmalarla dilimizin önünü açmıştır. Dil Kurumu’nun çalışmaları yöntemlerini bilmeyen pek çok kişi kurumu karalamaya çalışmışlardır başından beri. Türk Dil Kurumu, öncelikle Türkçe köklerden, Türkçe eklerle yabancı sözcüklere olduğu kadar yeni kavramlara, yeni nesnelere karşılık bulmaya çalışmıştır. Bir başka yöntemi eski metinler taranarak unutulmuş sözcükler yazı diline kazandırılmak istenilmiştir. Bir başka yol, halkın konuştuğu ama aydınların bilmediği tertemiz

Türkçe sözcükler derlenmi , on üç ciltlik Derleme Sözlü ü yapılmı tır. Bu konuda Cumhuriyet'imizin ilk yıllarındaki heyecan büyüktür. Postacısından sa lıkçısına, baytarından ö retmenine o dönemin bütün az çok okumu ları bu konuda kendilerini görevli saymı lar köylerden, kasabalardan halkın a zından i ittikleri sözcükleri kuruma bildirmi lerdir. Dördüncü bir yöntem yabancı oldu u halde dilimizin malı olan nice sözcük de Türkçe eklerle Türkçele tirilmi tir. Bu çalı malar sonucu Türkçemiz 1970'le gelindi inde % 85-90 oranında arınmı tır. Günlük dil on binden fazla sözcük kazanmı tır ki bunlar yerle en sözcüklerdir. Örnekleri çoktur. Aslında kırk binden fazla sözcük önerilmi , tutmayanlar unutulup gitmi tir. Türk Dil Kurumu'nun çalı ma yöntemi bilimseldir, hiçbir zaman buyurgan olmamı tır. Bu nedenle ancak sözcük, kavram, terim önerebilirdi. Öyle de olmu tur. Yine kurumun çalı maları sonucu 1983'e de in 107 terim sözlü ü hazırlanmı tır. Tıp terimleri, hukuk terimleri, ruhbilim terimleri, fizik terimleri, spor terimleri... gibi. Ben ülkenin sınırlarını askeri kadar dilinin bekledi ini dü ünürüm. Ayrıca toplumbilim olarak da ulus olmanın bilinci ortak bir dille olanaklıdır. Bizim için bu Türkçedir. Olabildi ince Türkçe konu mak, Türkçesi varken yabancı bir sözcü ü kullanmamak benim ilkelerimdir. Biz ö renciyken futbol de il, ayak topu derdik. Daha çocuktuk. Kitaplarımda bu terimi kullanırım, bir yazar olarak önerim budur. Halk da anlar. Okuyan da anlar. Bilim her öneriyi denemeyi gerektirir. Toplumun büyük bir kesimi futbol derken benim tutumum aykırı görünebilir. Ancak yazarlar aykırılıkları göstermek zorundadırlar aynı zamanda.

Elbette do ru bildiklerini söyleyerek... Hiç kimsenin saf bir dil yaratma derdi olmamı tır. Dil birli i ülke bütünlü ünün harcıdır; bana göre de toplumbilimcilere göre de. Ça da lık bilimsel dü ünü , bilimsel uygulamalarla ya anabilir. Dile, özelinde de sözcüklere alı kanlıklarla bakanlar genelde sözcüklerin, kavramların anlamları üzerinde dü ünmeden reddederler. Bu tutum bilimsel de ildir. Umarım sorunuzun yanıtını verebilmi imdir.

(Görü meyi Yapan: Kadir KAPLAN)